

**A Budapesti
Városdiplomáciai
Akadémia
Évkönyve
2021-2022**

**BUDAPESTI
VÁROSDIPLOMÁCIAI
AKADÉMIA**

Munka az Akadémián

**A Budapesti
Városdiplomáciai
Akadémia
Évkönyve**

2021-2022

Kiadó: Fővárosi Önkormányzat,
1052 Budapest, Városház utca 9-11.
Szerkesztette: Dr. Balázs Péter
Tervezés és tördelés: Sándor Zsolt
Nyomdai munkálatok: Főpolgármesteri Hivatal, Nyomdacsoport
Budapest, 2022

TARTALOM

Az első akkreditált tanév

Budapest városdiplomáciájának jelentősége	8
<i>Karácsony Gergely</i> főpolgármester	
A 2021-2022. akadémiái év tapasztalatai	10
<i>Balázs Péter</i> , az Akadémia igazgatója	
A 2020-2021. akadémiái év résztvevői	15
A Budapesti Városdiplomáciai Akadémia Tanácsa.....	18

A tanulmányi program

A 2021-2022. akadémiái év tanulmányi programjának teljesítése	22
Beszámolók a nagykövetségi látogatásokról	29
Mit tart a tanfolyam leghasznosabb hozadékának?.....	34
Hallgatók évértékelése	
<i>Bódai Zsuzsanna</i>	38
<i>Trembeczki Zsolt</i>	40

„A város és a világ”

Válogatás a Budapesti Városdiplomáciai Akadémia hallgatói által készített esszékből	43
Környezetvédelem	
Fenntartható természet a városban	44
<i>Geszti Noémi</i>	
Budapest és a globális szemétkelzési válság	55
<i>Varga Zsófia</i>	
Environmental Justice and City Diplomacy – Waste Management and the Roma Minority in Budapest	65
(Környezeti igazságosság és városdiplomácia – Hulladékgyártás és a roma kisebbség Budapesten)	
<i>Dunajeva Jekatyerina</i>	

Közlekedés	
Szemléletváltás a budapesti közlekedésben	74
<i>Dr. Pataki Csontos Eszter</i>	
Levegőből vasútra – Közlekedési átalakulások Budapesten és Európában.....	84
<i>Bognár Mira</i>	
Fenntartható kerékpáros közlekedés kialakítása Budapesten	93
<i>Szabó Gábor</i>	
Gazdaságfejlesztés	
City Science Officer pozíció létrehozásának lehetőségei a Főpolgármesteri Hivatalban	103
<i>Menczel Viktória</i>	
A Fővárosi Állat- és Növénykert fejlesztési lehetőségei	111
<i>Engelbrecht Azurea</i>	
Oktatás	
Az egyetemi partnerségi programokban rejlő lehetőségek Budapesten	121
<i>Bóдай Zsuzsanna</i>	
Igazgatás	
Városi közjavak és társadalmi kohézió, Budapest mint reziliens demokrácia	134
<i>Farkas György</i>	
Részvételiség Budapesten és a nagyvilágban	143
<i>Szász T. Zsombor</i>	
Szociális ügyek	
Az alapjövedelem regionális perspektívái	155
<i>Zalatnay Flóra Lili</i>	
Szociális típusú városrehabilitáció Budapesten és a világban .	164
<i>Somogyi Ferenc</i>	
Városdiplomácia	
Kínai városdiplomácia, lehetőség vagy befolyásszerzési kísérlet?	172
<i>Szalai Soma</i>	
'Blue Dot Budapest' – Western alternatives to Chinese infrastructure financing	183
(A kínai infrastruktúra-fejlesztési hitelek nyugati alternatívái)	
<i>Trembeczki Zsolt</i>	

Városdiplomácia a gyakorlatban / City Diplomacy in Practice**Esettanulmányok / Case studies**

A Budapest és Bécs közötti együttműködés lehetőségei	194
The possibilities of cooperation between Budapest and Berlin	
– Summary	202
<i>Engelbrecht Azurea, Demény Richárd, Menczel Viktória,</i>	
<i>Szabó Gábor, Szemenyei Bálint</i>	
Budapest–Berlin Bilateral Relations	203
Budapest és Berlin kétoldalú kapcsolatai – Összefoglaló	216
<i>Bognár Mira, Tóth Gréta Panna, Trembeczki Zsolt,</i>	
<i>Zalatnay Flóra Lili</i>	
Budapest and Prague – City Level Relations	219
Budapest és Prága – Városi szintű kapcsolatok – Összefoglaló	231
<i>Nagy Mihály, Somogyi Ferenc, Szalai Soma</i>	
Relations between Warsaw and Budapest.....	233
Budapest és Varsó kapcsolatai – Összefoglaló	243
<i>Bódai Zsuzsanna, Pataki-Csontos Eszter, Darnay-Fitt Gergő,</i>	
<i>Rozek Lili, Szász T. Zsombor</i>	
 Angol nyelvű tartalomjegyzék / Table of Content	 245

Az első akkreditált tanév

BUDAPEST VÁROSDIPLOMÁCIÁJÁNAK JELENTŐSÉGE

KARÁCSONY GERGELY
főpolgármester

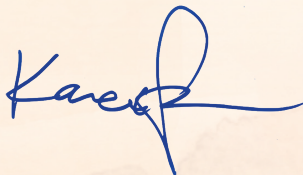
Az elmúlt években komoly erőfeszítéseket tettünk annak érdekében, hogy Budapest nemzetközi beágyazottságát megerősítsük. A városoknak kiemelt szerepük van a globális problémák kezelésében: a klímaváltozás, a növekvő társadalmi egyenlőtlenségek vagy a járványkitörések kezelése mind olyan kérdések, melyek túlmutatnak város- és országhatárokon, azonban hatásuk a városokban érezhető leginkább. Éppen ezért a megoldáskeresés sem hagyatkozhat kizárólag a nemzetállami kormányokra. A jó gyakorlatok felkutatása és átültetése, a városok közötti együttműködések kialakítása mind hozzájárulnak ahhoz, hogy jobb és fenntartható életkörülményeket alakíthassunk ki a budapestieknek.

Ebben játszik jelentős szerepet a budapesti városdiplomácia aktív jelenléte a nemzetközi térben. 2019 októberében azzal az elhatározással kezdtünk neki az új stratégiánk megvalósításának, hogy Budapestet nemzetközi partnereink kezdeményező és konstruktív szereplőként jellemezhessek, miközben baj esetén támaszkodhassunk szövetségeseinkre. A pandémia vagy a szomszédunkban zajló háború által okozott helyi nehézségek során pedig bebizonyosodott, hogy Budapest valóban nem csak szóban számíthat szövetségeseire.

Büszkék vagyunk arra is, hogy az elmúlt hónapokban a humanitárius kötelezettségeinken túl, a szoros kapcsolatoknak köszönhetően sikerült Ukrajna városait adományokkal megsegíteni.

Biztosak vagyunk benne, hogy hamarosan Budapest jó gyakorlatainak megosztásával is tudjuk majd támogatni az újjáépítés folyamatát.

Budapest nemzetközi jelenléte egyre jelentősebb, és ehhez szükség van tapasztalt városdiplomátákra. A Budapesti Városdiplomáciai Akadémia a világon egyedülálló módon nyújt képzést a városdiplomácia területén, és nagy örömeinkre töretlen népszerűségnek örvend az érdeklődő, tenni akaró fiatalok között. Ezúton szeretném megköszönni Balázs Péter, volt külügyminiszternek és EU-biztosnak, az Akadémia igazgatójának, hogy egy újabb évfolyam számára biztosított érdekes szakmai előadásokat, konstruktív vitákat, betekintést Budapest nemzetközi kapcsolatainak világába.

A 2021-2022. AKADÉMIAI ÉV TAPASZTALATAI

BALÁZS PÉTER

a Budapesti Városdiplomáciai Akadémia igazgatója

Elhangzott a 2022. június 22-i évzárón

A 2019-ben megválasztott budapesti városvezetésnek tengernyi gondja között arra is volt figyelme, hogy iskolát alapítson. A Városdiplomáciai Akadémia koncepcióját 2020 elején dolgoztuk ki és gyorsan meg is hirdettük. A legelső, 2020-2021-es akadémiai év még kísérletinek minősült, de már teljes értékű képzést adott és alapul szolgált az akkreditációs pályázathoz. A második, 2021-2022-es év akkreditált felnőttképzésként zajlott le, ennek elvégzését bizonyítják a ma átadandó tanúsítványok.

A főváros olyan oktatást kínált, amelyre eddig idehaza nem volt példa, de a világban is ritka: városdiplomáciai szakirányú tanulmányokat. A városdiplomácia felöleli az általános diplomácia számos elemét, például azonos technikai készségekkel – kommunikációs, protokolláris, idegen nyelvi stb. eszközökkel – operál. Ugyanabban a nemzetközi politikai, gazdasági, biztonsági stb. térben működik, mint az államok közötti, klasszikus diplomácia, de magában hordozza korunk világrendjének egyik immanens ellentmondását, amelyet hívhatunk „vesztfáliai paradoxonnak”. Arról van szó, hogy a felmerülő problémák egyrészt az államok alatti, szub-nacionális szinteken sűrűsödnek, jelesül a nagyvárosokban, ahol immár az emberiség több mint fele él; másrészt a megoldandó feladatok növekvő hányada terjedelmüknél fogva államok feletti, szupra- vagy transz-nacionális cselekvést igényel, miközben a világ közel négy évszázada az államoknak biztosít privilegizált státuszt, jogokat és eszközöket – méretüktől, erejüktől és akcióképességüktől függetlenül.

Szakmai pályafutásom engem a szupranacionális szintre sodort, évtizedeken át főleg nemzetközi gazdasági szervezetekkel foglalkoztam. Ebből a szögből igen jól látszanak az államok indítékai és diplomáciájuk hatékonysága. Amikor az egyik legmagasabb multi-laterális pozícióba kerültem, az Európai Bizottság regionális biztosaként szembesültem a Régiók Bizottságában képviselt, másodlagosnak tekintett, szub-nacionális aktorok problémáival. Már ebben a feladatkörben súlyt fektettem a városi csomópontok szerepére és nem győztem hangsúlyozni, hogy az EU 2004-es „nagy” bővítése során a tíz csatlakozó közül Budapest volt a legnagyobb új főváros.

Közismert tény, hogy az államok és intézményeik – kivált kormányai – túlhatalma gyakran akadályozza a hatékony cselekvést a nemzetek fölötti és alatti politikai szinten egyaránt. A három szint összefügg, ennek bizonyítékát látjuk, amikor nagyvárosok – köztük Budapest – az EU-nál interveniálnak közvetlen finanszírozásért, hogy megkerüljék kormányaik forráselvonó manővereit. A terjeszkedő városi agglomerációknak olyan körülmények között kell megküzdeniük a közlekedés, a környezetvédelem, a lakhatás, a bűnözés stb. megannyi kihívásával, ahol az eszközök – a jogalkotás, a költségvetési források, az igazságszolgáltatás stb. – túlnyomórészt a „nemzeti” kormányok és parlamentek hatalmában vannak. Ilyen adottságok közepette próbáljuk értelmezni és tanítható anyaggá formálni a városdiplomácia elméletét és gyakorlatát.

Mi kell egy jó iskolához? Mondhatnánk Montecuccolival együtt: pénz, pénz, pénz; ám ez csak részben igaz. Sok pénzből és sok hatalommal sem lehet jó oktatást teremteni, ha fontos feltételei hiányoznak – erre is látunk néhány példát manapság. Mi szerény anyagi ráfordítással értünk el jó képzési eredményt. Ami valójában szükséges, az három dolog: világos képzési koncepció, kiváló oktatók és felkészült, motivált hallgatók. Ezt a három faktort próbáltuk egyesíteni, talán nem is sikertelenül.

A képzési koncepciót születésekor sokan formáltuk, folyamatos fejlesztését pedig felelősséggel kíséri a neves szakemberekből álló Akadémiai Tanács. Oktatónak olyan kiemelkedő szakembereket igyekszünk megnyerni, akik témájuk elismert művelői, vagyis már bizonyítottak. Hallgatóinkat többszörös túljelentkezésből választottuk ki, írásbeli és személyes szóbeli megmérettetés és öttagú bizottságok kollektív mérlegelése alapján. Különféle belső arányok-

ra is igyekeztünk figyelni: a szakmák, illetve korábbi tanulmányok változatos összetételére, a kor és nemek szerinti megoszlásra stb. Színvonalas és tarka társaság jött össze, a sokféleség egymást is inspirálta a közös munka során.

Hallgatóink 2021 szeptember végén, az írásbeli felvételi alkalmával találkozhattak először egymással, azután jött a szóbeli, majd a kiválasztott 22 fő október közepén megkezdte az akadémiai tanulást. 2022 május végéig 15 szombati foglalkozásra került sor a kitűzött programnak megfelelően, amelyet hiánytalanul teljesítettünk. A múlt évtől eltérően, amikor a járvány közbeszólt, most valamennyi foglalkozást élő részvétellel tarthattuk meg, az online csatlakozás lehetőségét mindvégig fenntartva. Három tantárgyunk – A városdiplomácia szakterületei; Nemzetközi partnereink; A diplomácia eszközei és technikái – különféle témakörökben 45 előadót hallgathattak meg. Két lemorzsolódás után ma 20 fő kapja meg az akadémia elvégzését tanúsító oklevelet, közülük heten „kiválóan megfelelt” minősítéssel.

A városdiplomácia területén töretlen úton járunk, a klasszikus, államközi kapcsolatokkal ellentétben nem áll rendelkezésre bőséges szakirodalom, és a követendő példák sem tolonganak. Viszont minden egyes előadás újabb tanulságokkal szolgált, és a hallgatóink is hozzájárultak a városdiplomáciai ismeretek és technikák gyarapításához. Az írásbeli feladatokat ebben a szellemben tűztük ki és bíráltuk el.

A hallgatók először „A város és a világ” felcímmel egyénileg kidolgoztak egy városdiplomáciai problémát. A szabadon választott témák felölelték a környezetvédelem, a közlekedés, a gazdaságfejlesztés, a turizmus, az oktatás, a kultúra, a városigazgatás, a szociális ügyek és természetesen a városdiplomácia területét. A konkrét javaslatokat is tartalmazó esszéket szakmai véleményezésre továbbítottuk a Főváros illetékes részlegeihez, de sajnos csak elvétve kaptunk visszajelzést.

Azután a hallgatók öt munkacsoportban városdiplomáciai esettanulmányokat készítettek Budapest kapcsolatairól egyes közelebbi fővárosokkal: Bécs, Prága, Varsó, Berlin és Pozsony. Az összefoglalókat a bennük foglalt javaslatokkal együtt átadtuk a Városdiplomáciai Csoportnak magyar és angol nyelven, hogy azokat Budapest vezetése – egyetértése esetén – továbbítsa az illető partner

fővárosnak. A legjobb esszék és esettanulmányok az évkönyvben is megjelennek. Júliusban fakultatív szakmai látogatást szervezünk Bécsbe.

A saját oktatási tapasztalatink és a V4 együttműködés közös gyümölcseként megszületett egy „visegrádi” városdiplomáciai kurzus koncepciója is, amelyet érdemes lesz részletesen kidolgozni. Az akkreditált képzéssel egyenértékű tanfolyamon a négy országból azonos létszám (pl. öt-öt fő) vehetne részt. A program egy része a négy fővárosban párhuzamosan folyrna, egyeztetett, de az adott országra szabott tematika szerint. Azután a teljes csapat egy-egy hetes intenzív kurzusokon venne részt a négy helyszínen, időben megfelelően elosztva. A budapesti kezdeményezést formába öntjük és javasoljuk az egyeztetését a másik három fővárossal.

A most záruló akadémiai évet a hallgatókkal közösen értékeltük, először egy részletes, névtelen kérdőív segítségével, azután alapos közös vita keretében. Idén is sok jó javaslatot és őszinte, segítőkész bírálatot kaptunk. Az akkreditáció meghatározza a tematikát, az ütemezést és a követelményeket, de az adott kereteken belül is van mód a fejlődésre. A témák megfogalmazása és az előadók felkészítése során nagyobb hangsúlyt kell helyeznünk a városdiplomáciai dimenzióra. Az előadók kiválasztását illetően is megszíveljük a hallgatók megjegyzéseit. A legjobb hazai szakemberek mellett több külföldi előadót fogunk bevonni. A hagyományos, „frontális” oktatás helyett még több alkalmat teremtünk interaktív módszerek alkalmazására.

A fővárossal való szorosabb kapcsolatot jól szolgálná, ha a főpolgármester is vállalna előadást az akadémián, egyik helyettese pedig a szárnyai alá venné a városdiplomáciai képzést és bátorítaná a hivatal különféle részlegeit és a fővárosi intézményeket az együttműködésre, érdemi válaszok adására a hallgatók kezdeményezéseire.

A hallgatókkal folytatott beszélgetés nyomán a jövő évre bővebb tanulmányi program körvonalazódott. A kéthetente, szombati napokon tartott, összesen 105 órás tanfolyam mellett, amit az akkreditáció előír, igény mutatkozik havi egy rendszeres látogatás beiktatására, fakultatív részvétellel. Ez lehet – mint eddig – egy-egy budapesti nagykövetség felkeresése. Megjegyzendő, hogy az Ukrajnában dúló háború miatt ebben idén nem voltunk túl sikeresek, mindössze három nagykövetség bizonyult fogadóképesnek, négyen

már nem értek rá február után. Úgyszintén igény van a Főpolgármesteri Hivatal alaposabb megismerésére, esetleg a főpolgármester és munkatársai vezetésével, fővárosi intézmények meglátogatására, más városok felkeresésére.

Még egy fakultatív program iránt mutatkozik érdeklődés, ami tavaly már megindult, de a járvány miatt megszakadt. A Budapesti Diplomáciai Klub felélesztéséről van szó, amely havonta tarthatna rendszeres összejövetelt meghívott előadókkal. Témáik kiegészítenék és kibővítenék az akadémiai oktatást. A klub immár három évfolyam – a tavalyi, a most végző és a következő – hallgatóira és külső érdeklődőkre is támaszkodhatna. Az eddigi évfolyamok a közös munka során valódi közösséggé kezdtek formálódni. A most végző csapatban is erős a szándék, hogy kapcsolatban maradjanak egymással és az akadémiával. Mindehhez állandó klubhelyiségre és megerősített szervezési infrastruktúrára van szükség, öntevékeny hallgatói részvétellel.

Az akadémiai képzést hivatalból a Budapesti Művelődési Központ felügyeli és biztosítja az alapfinanszírozást. Adminisztratív feladataikat úgy látták el, hogy eközben semmiben nem akadályozták az akadémia célszerű működését. Külön köszönet illeti a Friedrich Ebert Alapítvány budapesti képviselőjét, amely nagyvonalú anyagi támogatásával hozzájárult magas színvonalú előadók meghívásához és a sűrű foglalkozások szüneteiben az „életmentő” büfé működéséhez. Az akadémia kezdeményezője és névadója, a Főváros ott-hont adott a képzésnek a szükséges technikai felszereléssel együtt. A Főpolgármesteri Hivatal Városdiplomáciai Csoportja – számos egyéb feladata mellett – mindig talált időt arra, hogy az akadémia ügyeit is intézze, besegítsen a szervezésbe. Velük együtt fogjuk megjelentetni az idei év résztvevőit és eseményeit megőrkítő, immár második évkönyvet is. Reméljük, hogy a hallgatók elemzései és javaslatai előbb-utóbb felkeltik az illetékesek érdeklődését.

A BUDAPESTI VÁROSDIPLOMÁCIAI AKADÉMIA RÉSZTVEVŐI 2021-2022

Bódai Zsuzsanna

Bognár Mira

Menczel Viktória

Darnay-Fitt Gergő

Demény Richárd

Dunajeva Jekatyerina

Engembrecht Azurea

Fazekas Mihály Samu

Dr. Pataki Csontos
Eszter

Farkas György

Geszti Noémi

Rozek Lili

Nagy Mihály

Somogyi Ferenc

Szabó Gábor

Szemenyei Bálint

Varga Zsófia

Szalai Soma

Tóth Gréta Panna

Zalatnay Flóra Lili

Szász Tibor Zsombor

Trembeczki Zsolt

A BUDAPESTI VÁROSDIPLOMÁCIAI AKADÉMIA TANÁCSA

2021/2022

Balázs Péter
volt külügyminiszter,
volt EU-biztos
a BVDA igazgatója

Inotai Edit
újságíró

Jávor Benedek
Budapest brüsszeli
képviselésének vezetője

Jeszenszky Géza
volt külügyminiszter

BUDAPESTI VÁROSDIPLOMÁCIAI AKADÉMIA

Korányi Dávid
A főpolgármester
városdiplomáciai
főtanácsadója

N. Rózsa Erzsébet
Nemzeti Közszolgálati
Egyetem

Rácz András
történész,
poszt-szovjet szakértő

Robák Ferenc
volt nagykövet,
Nemzeti Közszolgálati
Egyetem

Szombati Béla
volt nagykövet,
volt EU-diplomata

Tófalvi Zselyke
a BVDA tanulmányi
előadója, titkár

A tanulmányi program

A TANULMÁNYI PROGRAM A 2021-2022 AKADÉMIAI ÉV TANULMÁNYI PROGRAMJÁNAK TELJESÍTÉSE

A Budapesti Városdiplomáciai Akadémia második, immár akkreditált évére erős késéssel, 2021 szeptemberében hirdettük meg a jelentkezést, mert az oktatás bejelentésével meg kellett várni a főváros költségvetésének jóváhagyását. 43-an jelentkeztek. Az írásbeli tudásfelmérésre szeptember 25-én, a szóbelire október 9-én került sor. 23-an nyertek felvételt, egy hallgató egyéb elfoglaltsága miatt visszalépett, így az induló létszám 22 fő volt. Az évközi lemorzsolódás és hiányzások miatt ketten kiestek, így végül 20 hallgató kapta meg az akkreditációnak megfelelő tanúsítványt, közülük hét érdemelte ki a „kiválóan megfelelt” minősítést.

Az oktatás 2021. október 16-tól 2022. május 21-ig tartott élő előadások formájában. Decembertől a súlyosbodó járványhelyzetre tekintettel fakultatív lehetőséget nyitottunk online részvételre, amivel néhány hallgató és előadó élt is, de végül mind a 15 foglalkozás a többség személyes részvételével zajlott le. A képzés akkreditálásának megfelelő három tematikus oktatási irány keretében az alábbi témák feldolgozására került sor (egyenként 100 percben). A hallgatók a tanév során összesen 45 előadóval találkoztak.

A) A nemzetközi helyzet jellemzői és a városdiplomácia szakterületei (15 előadás)

Európa, Magyarország és Budapest esélyei a világgazdasági versenyben

Bod Péter Ákos egyetemi tanár

Diplomáciatörténeti előzmények, legendák és valóság

Jeszzenszky Géza történész, volt külügyminiszter

A kiegyezés és a dualizmus emlékezete Magyarországon (1867-2021)

Ungváry Krisztián történész

Nagyvárosok és a globális kihívások, a városdiplomácia időszerű feladatai

Korányi Dávid, a főpolgármester városdiplomáciai tanácsadója

Városdiplomácia, fővárosok, nagyvárosok szerepe

Jávor Benedek, Budapest Főváros brüsszeli képviselője

Gazdaságdiplomácia

Garamhegyi Ábel, Szegedi Tudományegyetem

Városok sebezhetőségei és biztonsági kihívásai

Csiki-Varga Tamás, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Városfejlődési dilemmák és többszintű kormányzás Budapesten

Tosics Iván városszociológus

Emberi jogok, civil jogvédő szervezetek, menekültügy

Nagy Boldizsár, a CEU tanára

Az egészségben maradás feltételeinek biztosítása, az önkormányzatok szerepe – általában és a járvány idején

Pusztai Erzsébet, a belgyógyászat és fertőző betegségek szakorvosa

Hogy „fel merjünk nézni”: kiutak a klímaválságból – a városokon keresztül

Ürge-Vorsatz Diána, a CEU tanára, az Academia Europea tagja,

a Magyar Éghajlatváltozási Tudományos Testület alelnöke

Városi energiaellátás, az energia kapcsolatok szerepe a városdiplomáciában

Ámon Ada, a Főpolgármesteri Hivatal Klíma- és Környezetügyi

Főosztály vezetője

Budapest közlekedési stratégiai szempontjai, a városi csomópontok alakulásának nemzetközi trendje

Vitézy Dávid, a Budapesti Fejlesztési Központ vezérigazgatója

Közoktatás és városdiplomácia

Radó Péter oktatáskutató, oktatáspolitikai elemző,

CEU Demokrácia Intézet

„A kultúra összeköt, mobilizál és közvetít” – A kultúra szerepe a városdiplomáciában

Erdődy Orsolya, a Budapesti Fesztiválzenekar menedzser-igazgatója

B) Nemzetközi partnereink

(14 előadás és 3 nagykövetségi látogatás)

Szomszédspolitikai, nemzetpolitikai, kisebbségpolitikai a Kárpát-medencében

Markó Béla, az RMDSZ volt szövetségi elnöke (online)

A visegrádi együttműködés helyzete és kilátásai

Bartha Dániel, Egyensúly Intézet

Jacek Najder, Varsó városdiplomáciai felelőse (online)

Látogatás Szlovákia budapesti Nagykövetségén

Beszélgetés *Pavol Hamžik* nagykövettel

A Nyugat-Balkán – felzárkózási problémák és európai integrációs kilátások

Márkus László, Külügyi és Külgazdasági Intézet,

Az USA elnökválasztás világpolitikai következményei

Magyarics Tamás, ELTE

Az Európai Unió előtt álló kihívások, lehetséges válaszok

Zupkó Gábor, az Európai Bizottság Magyarországi Képviselőtének vezetője

Németország Európa- és külpolitikája – megújulás előtt?

Hegedűs Dániel Transatlantic Fellow for Central Europe

The German Marshall Fund of the United States (online)

Látogatás Németország budapesti Nagykövetségén

Beszélgetés *Johannes K. Haindl* nagykövettel

A franciaországi választások következményei

Soós Eszter Petronella Franciaország-szakértő, a „Franciapolitika” szerkesztője

Az Egyesült Királyság és Észak-Európa

Szombati Béla, volt nagykövet, volt EU-diplomata

Látogatás Svédország budapesti Nagykövetségén

Beszélgetés *Dag Hartelius* nagykövettel

Oroszország és közvetlen környezete: mi történt az elmúlt másfél évben?

Sz. Bíró Zoltán történész

Ukrajna, Belarusz és a poszt-szovjet térség

Rácz András történész, poszt-szovjet szakértő,
a DGAP senior kutatója

- Törökország: egyensúlyozás Nyugat és Kelet között
Egeresi Zoltán, Nemzeti Közszerológati Egyetem, EJKK,
 Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, tudományos segédmunkatárs
- A Közel-Kelet aktuális kérdései, avagy kétszer ugyanabba a folyóba ...
Prof. Dr. N. Rózsa Erzsébet, Nemzeti Közszerológati Egyetem ÁNTK
 Nemzetközi Kapcsolatok és Diplomácia Tanszék, Világgazdasági
 Intézet
- Kína és a posztmodern világpolitika
Kusai Sándor, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem címzetes do-
 cense, Magyarország volt nagykövete Kínában, Mongóliában és a
 KNDK-ban
- A multilaterális diplomácia terepei és sajátosságai: ENSZ, NATO, EU,
 EBESZ
Banai Károly, volt nagykövet

Q) A városdiplomácia eszközei és technikái (13 előadás)

- A külpolitikai környezet áttekintése, a városdiplomácia feladatai
Balázs Péter, a BVDA igazgatója
Káncz Csaba külpolitikai elemző
- Tájékozódás a külvilágban, hamis hírek, félrevezető információk
Krekó Péter, ELTE PPK
- Nyílt diplomácia vs a diplomácia nyilvánossága ...
Herman János, volt külpolitikai kormányzóvivő
- Kommunikáció
Böhm Kornél kommunikációs szakértő
- Néhány tanács és gyakorlat a hatékony kommunikációhoz
Sós Éva kommunikációs szakértő
- Tárgyalási felkészítés, jelentés, elemzés a diplomáciában
Herman János, volt külügyminisztériumi államtitkár,
 NATO-nagykövet
- Érzelem- és személyiségközpontú tárgyalás
Végh József nyugállományú rendőr ezredes,
 klinikai szakpszichológus
- A diplomáciai protokoll szervezése
Robák Ferenc Nemzeti Közszerológati Egyetem
- Öltözködés, viselkedés a diplomáciában
Görög Ibolya protokoll szakértő

Protokoll a gyakorlatban, egyéni és csoportos feladatok

Robák Ferenc Nemzeti Közszerződési Egyetem

Közigazgatási protokoll a gyakorlatban – hivatalos látogatások és találkozók szervezése

Laczkó Rita, a Magyar Protokollalok Országos Egyesületének elnöke

Fordítás és tolmácsolás a diplomáciában

Sáringer Zoltán és *Vadász Linda* szabadfoglalkozású szinkrontolmácsok

Fordítási és tolmácsolási gyakorlat

Sáringer Zoltán és *Vadász Linda* szabadfoglalkozású szinkrontolmácsok

A 15 rendes foglalkozáson kívül sor került három ünnepélyes eseményre (évnyitó, évváró, évkönyv átadó). További nagykövetségi látogatásokat is terveztünk, előrehaladott egyeztetés folyt Hollandia, Franciaország, Ukrajna és az USA nagykövetségével, de az Ukrajnában folyó háborúval kapcsolatos rendkívüli elfoglaltságuk miatt a képviselők nem találtak rá időt. Egyéb hazai látogatások az országgyűlési választások kampányidőszakában hiúsultak meg.

A leadott anyag és az olvasmányok alapján decemberben és márciusban tudásfelmérés történt az órán, személyes jelenléttel megírt teszt útján. Az eredmények a kiválótól az elégségesig szóródtak. A pontszámot mindenkivel egyénileg közöltük, az általánosítható tanulságokat közösen vitattuk meg.

Decemberben a hallgatók megkapták a részletes útmutatást egy városdiplomáciai esszé elkészítéséhez, „A város és a világ” felcímmel szabadon választott témát javasolhattak. Az esszét határidőre 20 hallgató nyújtotta be, ketten halasztást kértek, de a feladatot végül ők is teljesítették. Három dolgozat angol, a többi magyar nyelven készült. A munkák tematikus megoszlása a következő:

környezetvédelem	5
közlekedés	4
gazdaságfejlesztés, turizmus	3
oktatás, kultúra	2
igazgatás, szociális	5
városdiplomácia	3

Az esszék mintegy fele magas színvonalú volt, ezeket változtatás nélkül továbbítottuk szakmai véleményezésre a Főváros illetékes részlegeihez. A többit tartalmi és szerkesztési észrevételekkel visszszakúldtuk a szerzőknek és a javított változatot véleményeztettük. A legjobb dolgozatok megjelennek az Akadémia évkönyvében.

A második írásbeli feladat egy városdiplomáciai esettanulmány kidolgozása volt, amelyet a hallgatók öt munkacsoportban teljesítettek. A Főpolgármesteri Hivatallal és a partner város hatóságaival együttműködve Budapest kapcsolatait dolgozták fel Berlin, Bécs, Pozsony, Prága és Varsó fővárosokkal. A magyar és angol nyelvű összefoglalókat átadtuk a Városdiplomáciai Csoportnak azzal a javaslattal, hogy azokat egyetértésük esetén továbbítsák az illető partner fővárosnak. A javaslatokat is tartalmazó összefoglalók szerepelnek az évkönyvben. A legértelmesebb esettanulmány alapján 2022. július 7-9-én fakultatív szakmai látogatást szervezünk Bécsbe, amelyen nyolc hallgató vett részt. A látogatás programját a Budapest-Bécs kapcsolatokról szóló jelentés tartalmazza.

Az akkreditált városdiplomáciai képzést a Budapesti Művelődési Központ felügyeli és finanszírozza. Az Akadémia működéséhez a főváros természetben járult hozzá (szervezés, terem, online kapcsolat). A költségekből jelentős részt vállalt a német Friedrich Ebert Alapítvány. A képzést a neves szakemberekből álló Akadémiai Tanács segítette és támogatta. A tanács 2021. október 12-én ülést tartott és az év folyamán rendszeres tájékoztatást kapott az oktatás előrehaladásáról. 2021 végére elkészült az első, 2020-2021-es oktatási év évkönyve, amelyet ünnepélyes keretek között december 15-én a főpolgármester nyújtott át a végzett hallgatóknak és az Akadémiai Tanács jelenlévő tagjainak. A jelenleg tanuló hallgatóknak a végzetek adták át az évkönyvet.

Májusban a hallgatók egy részletes kérdőív segítségével értékelték az évet. Az írásbeli válaszok névtelenek voltak, ezek összesítése alapján az utolsó foglalkozáson közösen megvitattuk a tanulságokat. A feldolgozott témák túlnyomó részét, mintegy 90%-át a hallgatók fontosnak és érdekesnek minősítették. Hasonló volt a véleményük az előadók színvonaláról is. Kevés téma elhagyását javasolták, ugyanakkor számos további igény is megfogalmazódott. A diplomáciai partnereket illetően a hallgatók szeretnék többet tudni a szomszédos államokról, az EU döntéshozataláról és kohéziós politikájáról. A szak-

diplomácia területén még nagyobb hangsúlyt javasoltak helyezni a városi dimenziókra. Érdeklődés mutatkozott a társadalmi integritás, a városszociológia, a lakhatás, a roma kérdés, a jövő városa iránt is. Általában szeretnének több előadót a főváros részéről, beleértve a főpolgármester személyét. A javaslatok egy részét beillesztjük a következő év programjába, de valamennyiük teljesítése beleütközik az oktatás időbeli korlátaiba.

Az oktatás szervezésével a hallgatók általában elégedettek voltak. Szóvá tették, hogy az ajánlott irodalmat esetenként későn kapták meg és az előadások online közvetítésében voltak technikai hiányosságok. Javasolták, hogy év közben is többször kérjünk véleményt az oktatás minőségéről, mert ugyan az akkreditált képzés keretein nemigen lehet változtatni, egyes észrevételek megszívlelése menet közben is emelheti a színvonalat.

Egyöntetű volt a vélemény, hogy a csoport a közös munka révén kezdett valódi közösséggé formálódni és erős az igény, hogy a továbbiakban is tartsák egymással a kapcsolatot. E célból felvetődött a járvány miatt tavaly félbeszakadt Városdiplomáciai Klub felélesztése. A klub immár két végzett évfolyam hallgatóira és további érdeklődőkre támaszkodva havonta egy összejövetelt tarthatna meghívott hazai és külföldi előadókkal, a foglalkozások közötti hetekre időzítve. Hasonlóképpen havi rendszerességgel szerveznénk a külső látogatókat budapesti nagykövetségekre, illetve fővárosi intézményekhez vagy projektekhez.

Balázs Péter
igazgató

Szombati Béla
szakmai vezető

Tófalvi Zselyke
tanulmányi koordinátor

BESZÁMOLÓK A NAGYKÖVETSÉGI LÁTOGATÁSOKRÓL

A Szlovák Köztársaság magyarországi nagykövete, Pavol Hamžík 2021. november 5-én fogadta a Budapesti Városdiplomáciai Akadémia hallgatóinak csoportját Balázs Péter professzor, az Akadémia igazgatójának vezetésével. A rendezvény kezdetén Hamžík nagykövet vázolta északi szomszédunk jelenlegi külpolitikai stratégiáját, amelynek fókuszában az Európai Unió és a NATO által meghatározott szövetségi rendszer áll. Szlovákia számára továbbra is kiemelt jelentőségű a Visegrádi Együttműködés (V4). Magyarországot illetően a nagykövet hangsúlyozta: a két ország között stabil a diplomáciai viszony, számos területen azonban nyitott kérdések jellemzik a kétoldalú kapcsolatokat. Habár Szlovákia és Magyarország hasonló geopolitikai-társadalmi adottságokkal rendelkezik és ugyanazon szövetségi rendszer tagjai, az Európai Unió jelenlegi szerepével, valamint az euro-atlanti partnerségen kívüli országokkal (például Kína) kapcsolatban különböző stratégiákat követnek. A nagykövet szerint az eltéréseket elsősorban Magyarország kormányának konfrontatív attitűdje idézi elő. Szlovákia számára továbbra is kulcsfontosságú,

Pavol Hamžík
Szlovákia
budapesti
nagykövete
és a hallgatók

hogy a magyar állammal a bizalmon alapuló, konstruktív párbeszédet folytasson.

A bevezetőt követően a szlovák diplomata hosszan válaszolt az Akadémia hallgatóinak kérdéseire. Többek között szó esett a közelmúlt szlovák-magyar diplomáciai viszonyát meghatározó Termőföld Magántőkealap létrehozásának tervéről, majd annak visszavonásáról, valamint a magyar állam szlovákiai műemléképületeket érintő tulajdonszerzéséről is. Elhangzott, hogy Szlovákiában többszázezer magyar él, a határon túli magyarok kettős állampolgárságának lehetősége azonban – hiába telt el a bevezetés óta több mint tíz év – számos ponton további egyeztetést kíván a két állam között. A nagykövet nyitottan beszélt az európai transznacionális identitásról, amely véleménye szerint meghatározó Szlovákiában. Az országban a lakosság nagy része támogatja az uniós tagságot. Hangsúlyozta, hogy a nagyszámú kisebbség ellenére a „*civic identity*” a domináns, nem a nemzeti alapú identitás. Ennek tükrében a szlovák fél számára a magyar kormány identitáspolitikája – amely Szlovákia mellett más környező országokban is kérdéseket vet fel – nehezen elfogadható. A szlovák diplomata elmondta, hogy országának összetett dilemmákat jelent, hogy a V4-partnerségen belül Lengyelország és Magyarország álláspontja több esetben nehezen elfogadható Szlovákia és Csehország számára. A Stefánia úti palotában tett látogatást közös csoportkép és rövid fogadás zárta. BZS

Svédország budapesti nagykövetségén Dag Hartelius nagykövet és munkatársai 2022. február 3-án fogadták a Városdiplomáciai Akadémia hallgatóit és igazgatóját. A tapasztalt, szakmai pályája vége felé járó nagykövet röviden elmondta pályafutása főbb állomásait, azután ismertette a képviselőlet mindennapi munkáját. Két diplomata és egy védelmi attasé képezi a nagykövetség magját. Svédország szívesen támaszkodik helyi alkalmazottakra, Budapesten 11 magyar munkatársuk van. A svéd diplomácia erősen decentralizált módon működik, a stockholmi központ alig szól bele a munkájukba. Három fő feladatra koncentrálnak. A konzuli tevékenység az itt élő, illetve ide látogató svéd állampolgárok számától függ, ez nem túl magas. A Svédországról alkotott kép alakítása és a svéd export fejlesztése a legfontosabb cél számukra. A svéd demokráciát nem konfrontatív módon, hanem a jó példák bemutatásával népszerűsítik, élve a „népi diplomácia” eszköze-

Látogatás Svédország budapesti nagykövetségén

Dag Hartelius Svédország budapesti nagykövete

ivel és a közösségi média nyújtotta lehetőségekkel. A gazdasági kapcsolatok elmélyítésében segítségükre van a Svéd-Magyar Kereskedelmi Kamara is. A magyar politikai és gazdasági fejleményeket elemzik és jelentésekben tájékoztatják a hazai külügyminisztériumot. A diplomáciai munka nehézségi fokát a fogadó ország helyzete és törekvései határozzák meg. A magyar-svéd kétoldalú viszonyt a nagykövet „nem könnyű párbeszédként” írta le. Az EU-tag Svédország a NATO-hoz is közeledik, viszonyuk megfelel egy „aranykártyás társult tag” státuszának. A beszélgetés során tapasztalható volt, hogy Dag Hartelius nagykövet Magyarországot jól ismeri és habár nem tanult és nem beszél magyarul, a személy- és helységneveket tökéletesen ejti ki. BP

A Német Szövetségi Köztársaság nagykövetségén Johannes Haindl nagykövet 2022. május 6-án látta vendégül a Városdiplomáciai Akadémia hallgatóit és igazgatóját. A találkozóra a Rómer Flóris utcai nagykövetségi rezidencián került sor. A nagykövet tekintélyes diplomáciai karriert tud maga mögött, szolgált többek között Bécsben, Prágában és Washingtonban, és örömmel osztotta meg velünk az egyes kiküldetések érdekességeit és kihívásait. A hallgatók is bemutatkoztak a nagykövetnek, válaszoltak a kérdéseire, és konstruktív beszélgetést folytattak a diplomata által felvetett témákról. Megtudtuk, hogy a budapesti Német Nagykövetség egy közepes méretű képviselet, ahol jelentős számban dolgozik helyi személyzet. Erre szükség is van, ugyanis országaink közeli kapcsolatokat ápolnak többek között a gazdaság, a katonai együttműködés és a kultúra terén. Politikai viszonyunk nem zökkenőmentes, mivel Németország általában támogatja az Európai Uniót és a jogállamiságot, míg Magyarország nem mindig követi az EU-s fősodort, különösen Kína és Oroszország tekintetében. A nagykövet kiemelte: a véleménykülönbségek ellenére

Magyarország eddig az összes uniós szankciót és NATO-megmozdulást támogatta az ukrajnai háború kapcsán. Németország – és Haindl nagykövet – úgy tartja, vannak problémák, amikről nyíltan és konstruktívan kell beszélni, és a beszélgetés ezt az elvet követve folyt. Az akadémia hallgatói kérdeztek többek között a német energiaszektor dilemmáiról, a magyar politikai változások és a vállalatok kapcsolatáról, a németek Oroszországról alkotott képéről és a nagykövetségi életről.

Megtudhattuk a nagykövettől, hogy milyen történelmi és belpolitikai háttere van a német-orosz interakcióknak, és hogy Németországnak miért kü-

Johannes Haindl a Német Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövete

Látogatás a Német Szövetségi Köztársaság nagykövetségén

lönbözik az európai föderalizmusról alkotott képe a többi tagállamétól. Központi téma volt az ukrajnai háború és a két ország viszonya ehhez, és építő jellegű beszélgetést folytattunk arról, miért érdekes a nagykövet számára a magyar belpolitika. Johannes Haindl elmesélte azt is, milyenek voltak a nagykövetség tapasztalatai a koronavírus-járvány alatt és azt követően (tekintve, hogy Haindl nagykövet a korlátozások idején, 2020-ban érkezett Magyarországra). Beszélt a főváros és a vidék közti különbségekről és arról, hogy milyen kihívást jelentettek a választások mindkét országban. A V4-es együttműködés és Németország kapcsolata is szóba került, és Balázs Pétertől megtudhattuk, mekkora szerepet játszott Németország a közép-európai együttműködés kialakításában és milyen volt ezt személyesen megélni. A látogatás végéhez közeledve a hallgatók finom falatok mellett kötetlenebb beszélgetést folytattak a nagykövettel. A barátságos és konstruktív eszmecserék során betekintést nyerhettünk a nagykövetségi életbe, és érdekes információkat vihettünk magunkkal a két ország kapcsolatáról. EA

MIT TART A TANFOLYAM LEGHASZNOSABB HOZADÉKÁNAK?

A hallgatóknak az online kérdőívre adott névtelen válaszaiból

Mely témákat/előadásokat tartotta a leghasznosabbnak?

- Az aktuális ügyek mindig érdekesebbek, de a kevésbé ismert témák, pl. városdiplomácia (Jávor Benedek) szintén tartalmaztak újdonságokat. Személy szerint az egyes országokra fókuszáló előadásokat szerettem a legjobban.
- Amelyek az önkormányzati működésre és a fenntarthatósági kérdésekre fókuszáltak, illetve a gyakorlati órákat. A kedvenceim a gyakorlati tolmács óra és a városi egészséggel foglalkozó előadás voltak.
- A városdiplomáciához, városokhoz kötődő, kutatásokon alapuló előadásokat, az analitikus gondolkodást segítő témákat, illetve olyan előadásokat, amelyek segítették a nem eurocentrikus gondolkodás megértését, amihez nekünk nagyon kevés hozzáféré- sünk van
- A jelentésírásban nagyon hasznos tippet kaptunk, illetve az egyes térségek bemutatása rendkívül informatív volt, nekem ezek voltak a kedvenceim (Sz. Bíró Zoltán, Közel-Kelet stb.).
- A közvetlenül a városokhoz kapcsolódókat, illetve az orosz-ukrán konfliktusról szólókat. A többi regionális és nagyhatalmi politikáról stb. szóló előadás is nagyon érdekes volt, csak nem kapcsolódtak a városokhoz.
- Nagyon tetszett az előadók közvetlensége és a párbeszédre való lehetőség.

Mit emelne ki abból, amit a Városdiplomáciai Akadémián tanult?

- Magáról a városdiplomáciáról mint jelenségről itt hallottam először, a potenciál egyértelmű ezen a területen és a közeljövőben valószínűsíthető egy gyors felfutás, így különösen örültem, hogy betekintést nyerhettem ebbe a közegebe.
- Mint szakmai kívülálló, az előadások nagy része teljes újdonság volt számomra, de a kurzus és az oktatók útmutatása segített, hogy holisztikus képet alkothassak magamban a diplomácia, szakpolitikák és közigazgatás hálójáról. Kifejezetten kedvet kaptam, hogy a továbbiakban is ebbe az irányba tereljem a karrieremet.
- Az aktuális témák elemzése, illetve a változatos órák sok-sok olyan témában, amelyekről az ember nem is gondolná, hogy a városdiplomácia kategóriájába tartozik.
- Naprakész információk szerzése a világ számos régiójáról, betekintést nyerhettem a városvezetés legfontosabb szakpolitikai kérdéseibe. Szintén élveztem a diplomaták személyes anekdotáit.
- Igazi intellektuális utazásban volt részem az elmúlt egy évben, ezért nagyon-nagyon hálás vagyok. Rengeteg új dologgal és friss információval találkoztam, az irodalmak szinte kivétel nélkül nagyon izgalmasak voltak.
- A csoportársakkal szuper beszélgetéseket folytattunk, kialakultak fontos szakmai kapcsolataim, amelyekre remélem, hogy a jövőben is támaszkodhatok majd. Balázs professzor értő kommentárjai és mindig pontos moderálása meghatározó volt a kurzus szabad és vitakész légkörének kialakításához is.
- A sok találkozást, kapcsolatot. Jó csapat gyűlt össze különböző területekről. Nagyon szerencsésnek gondolom magunkat, hogy kéthetente ezeken az órákon vehettünk részt, főleg, amikor megannyi meghatározó világpolitikai esemény ment végbe. A diplomácia világa valóban nagyon sokrétű, az ember szinte soha nem lehet elég felkészült, a szakpolitikák egymásra hatásáról való tanulást és a tudatosítást, hogy a tájékozottság, nyitottság, tudatosság elengedhetetlen.
- A műszaki, szociális stb. háttérből érkező hallgatók nagyon színvonalas előadásokat kaptak a nemzetközi kapcsolatok területéről. A saját hátterem (nemzetközi kapcsolatok) mellett számomra a közlekedési, városszociológiai, klímaügyi előadások voltak a legújszerűbbek.

- A tanfolyam leghasznosabb hozadéka, hogy sok gondolkodni valót adott és hogy jól éreztem magam és jó társaságba kerültem. Mindent ki tudnék emelni, aminek aktualitása van: Budapest többszintű vezetésének problémái, a globális világ kihívásai, a menekültkérdés stb.
- Igazából mindent. Nekem hatalmas élmény volt a teljes képzés. Rengeteg új információval gazdagodtam és mind az oktatók, mind a diákok rendkívül magas színvonalat képviseltek. Őszintén szólva nem találok még ilyen magas színvonalat képviselő képzéssel, beleértve az egyetemi éveimet is.
- Nem tudok egy konkrétumot kiemelni, amit itt tanultam. Én alapvetően tudásanyagot szerettem volna szerezni és ebben nagyon sok impulzus ért nagyon sok irányból. A gyakorlati előadások, úgy gondolom, számomra kevésbé voltak tanulságosak, de biztos vagyok benne, hogy van, aki pont az ellenkezőjét mondaná. Tényleg csak szuperlatívuszokban tudok beszélni az egész programról.
- A közösség és a gyakorlati, első kézből megélt tapasztalatok megismerése, milyen egy tárgyalás, hogyan kell jelentést írni, hogy zajlottak egyes, ma már történelmi eseménynek számító szerződések előkészületei.

Szeretne-e kapcsolatban maradni az Akadémia oktatóival, illetve hallgató társaival?

- A hallgatók között sikerült olyan barátokra találnom, akikkel biztos vagyok, hogy a barátságunk folytatódni fog, mert már rég kilépett az akadémiai kereteből. Reményeim szerint szakmai téren is tudjuk majd segíteni egymást, és az oktatók közül is van, akihez úgy gondolom, akármikor fordulhatok.
- Mindenképpen szeretnék kapcsolatban maradni a diáktársaimmal, egy sokszínű és lelkes társaságra leltem bennük. Az oktatókat nagy élmény volt hallgatni, és mivel az egyetemi tanulmányaimat külföldön végeztem, rendkívül hasznos volt itthoni szakértőkkel is megismerkedni. Ha nyitottak rá, mindenképpen szeretnék a saját szakterületem szakértőivel kapcsolatban maradni.
- Az egyetemi programoknál jóval magasabb átlagszínvonalú oktatói gárdát ismertünk meg. A hallgatók is válogatottak, és ez látszik. A diverz szakmai háttér nagyon hasznos lehet (nekem nem voltak építész, vízmérnök stb. ismerőseim...).

- Nagyon örülnék, ha fennmaradna a kapcsolat a résztvevőkkel. Szerintem a hallgatókkal kölcsönösen motiváltuk egymást intellektuálisan, főleg a csoportmunkában éreztem ezt, de azon kívül is. Mivel mindenki kicsit más környezetből érkezett, ezért tudtunk tanulni a másiktól és szerintem rengeteget fejlődünk. Örülnék, ha ez tovább folytatódna. Emellett azt gondolom, hogy szakmai szempontból is fontos kapcsolatnak bizonyulhatnak a későbbiekben a most kialakultak. Ez igaz az oktatókkal való kapcsolatra is.

ÉVÉRTÉKELÉS A HALLGATÓK NEVÉBEN

*Elhangzott a 2022. június 22-i
évváró ünnepségen*

BÓDAI ZSUZSANNA

*Tisztelt Főpolgármester Úr! Tisztelt Főpolgármesterhelyettes Úr!
Tisztelt Akadémiai Vezetők! Kedves Hallgatók és Vendégek!*

Megtiszteltetés számomra, hogy a Budapesti Városdiplomáciai Akadémia egyik végzős hallgatójaként szólhatok ma Önökhöz, Hozzátok. Az elmúlt hónapokban változatos szakmai hátterünknek, munkahelyi- és akadémiai tapasztalatunknak köszönhetően egymást inspiráló közösségé formálódtunk.

Budapestre és általában a nagyvárosokra a következő évtizedekben meghatározó kihívások várnak: egyszerre kell alkalmazkodniuk a negyedik ipari forradalomhoz, egyszerre kell zöldnek és „okosnak” lenniük – és mindeközben sok tízezer új be- és kiköltözőnek kell teret és lehetőséget biztosítaniuk a boldogulásra. A városok nemcsak leképezik az őket körbevevő országok világát, hanem egyszerre sűrítik is azt, minden sokkal látványosabb lesz. A nem működő közlekedési lámpa, a kiürítetlen szelektív, az adománygyűjtő középiskolás, az éjszakai futó a Margitszigeten – minden önmagán túlmutathat, jelkép lesz. Jelképe valami lenyűgözőnek és modernnek, de ugyanakkor sokak számára ismeretlennek és valószínűtlennek.

„Budapest izzadt, sós ing / csak úgy behányva / Európa shopping / papírzacskójába.” Jobban szeretek Süveg Márk és Závada Péter egy évtizedes soraira disztópiaként gondolni, mint igazi városleírásra. Ha azt nézzük, hogy 2040-re honnan indulhat az igazi „shopping”, mely városok lesznek az igazi megapoliszok, akkor azt látjuk, hogy a Föld tíz leghatalmasabb városából nyolc Ázsiában, egy Dél-Amerikában, egy pedig Afrikában lesz. Hogyan vezetnek majd ezeket az óriási, országnyi lakost tömörítő centrumokat? Lesz-e helye a városoknak a világ nagy tárgyalóasztalainál? Milyen válaszokat keres a fenntart-

hatóságra Manila, hogyan digitalizál Karachi, hogyan működteti nagy rendszereit Sao Paolo? Tanulhat-e hibáikból vagy éppen erőnyeikből Budapest?

A Budapesti Városdiplomáciai Akadémián több mint negyven elkötelezett, szakmájában kimagasló előadó és több nagykövetségi látogatás segített nekünk abban, hogy közösen keressünk válaszokat ilyen és ehhez hasonló kérdésekre. A széleskörű regionális és globális kollaborációra, a közös gondolkodásra talán soha nem volt akkora szükség, mint napjainkban: Európa alig lábalt ki a pandémia okozta sokkból, az ukrajnai krízis újra súlyos kihívások elé állítja az európai egységet. Büszke vagyok arra, hogy az előadások kereteit szinte minden alkalommal túlfeszítettük, rengeteg volt a hozzászólás és kommentár: innen is köszönöm a hallgatótársaimnak és előadóinknak, hogy hála nekik, mindig pezsgő, a mindennapok átpolitizáltságát meghaladó és egyszerre elfogadó légkör jellemezte találkozásainkat.

Szeretném megköszönni a Főpolgármesteri Hivatal és a Városdiplomáciai Csoport, a Budapesti Művelődési Központ és a Friedrich Ebert Alapítvány támogatását, valamint Tófalvi Zselyke odaadó munkáját – nekik köszönhetően jól szervezett kurzuson vehettünk részt. És hogy személyesen mit adott nekem, nekünk a kurzus? „A hazai sajtóban megjelentnél sokkal részletesebb képet”, „gondolatébresztő”, „inspiráló”, „informatív”, „lebilincselő” előadásokat, meghatározó találkozásokat és mondatokat, amelyekre támaszkodva dolgozhatunk tovább: igazi intellektuális utazást, amiért nagyon hálásak lehetünk. Balázs professzor minden távoli eseményt egy-egy személyes tapasztalattal és történettel életre keltő, értő kommentárjai meghatározóak voltak a kurzus szabad és mindig vitakész légkörének kialakításához is.

Bízom abban, hogy a formálódó alumni hálózat, ez a kritikus és tájékozott közösség a következő években is együtt gondolkodhat azon, hogyan tehetjük Budapestet még jobb helyé. Egyben remélem, hogy az esszéinkben tett javaslatok is hozzájárulhatnak a városvezetés ambiciózus városdiplomáciai törekvéseinek megvalósításához. Nekünk, egykori hallgatónak is juthat feladat: városunkat olyan innovatív, befogadó és biztonságos közegként kell fenntartanunk, amelyben a tolerancia, a párbeszéd és a demokratikus részvételi kultúra a meghatározó.

TREMBECZKI ZSOLT

*Tisztelt Főpolgármester Úr! Balázs Péter professzor úr!
Kedves vendégek, hallgatók!*

Nagyon megtisztelő a Budapesti Városdiplomáciai Akadémia második évfolyama nevében beszélni, és Bódai Zsuzsa után nagyon könnyű is. Hozzá csatlakozva és az egész évfolyam nevében szeretném megköszönni az elmúlt hónapokat Főpolgármester Úrnak, a Főpolgármesteri Hivatal Városdiplomáciai Csoportjának és a Budapesti Művelődési Központnak a program elindításáért; Balázs Péter professzor úrnak a szakmai vezetésért; Tófalvi Zselykének a szervezésért; a Friedrich-Ebert-Stiftungnak a program támogatásáért és a reggeli kávéért; és valamennyi meghívott előadónak a képzés színvonaláért.

Szerencsés évfolyam voltunk: mi már egy hivatalosan akkreditált felnőttképzési programon vehettünk részt; a járványhelyzet viszonylagos javulása miatt rendszeresen találkozhattunk személyesen; és első évfolyamként volt módunk közvetlenül kapcsolatba lépni Budapest több külföldi partnervárosának tisztviselőivel. A híres – egyébként nem valódi – kínai közmondást megfordítva, sajnálatosan „izgalmas” (tragikus) időszakban jártunk az Akadémiára. De annyiban is szerencsénk volt, hogy egy olyan horderejű eseményt, mint az ukrajnai háború új szakasza, olyan tekintélyek segítettek értelmezni, mint egy volt külügyminiszter vagy Rácz András és Sz. Bíró Zoltán.

Ezen a szomorú eseményen kívül is számos témát az adott terület legkiválóbb magyarországi szakértőivel dolgozhattunk fel; ezen kívül olyan gyakorlati bevezetőt kaptunk a diplomáciai protokollba, a politikai kommunikációba és a tolmácsszolgáltatás használatába, amiben legtöbbünk korábban nem részesült. Lehetőségünk volt találkozni és – a diplomácia nyelvén szólva – őszinte beszélgetést folytatni Szlovákia, Svédország és Németország budapesti nagyköveteivel; emellett – csoportokban dolgozva – kapcsolatba léphettünk Budapest több régióbeli partnervárosának tisztviselőivel is, hogy a kétoldalú városdiplomáciai kapcsolatokat feltérképezve szakpolitikailag releváns javaslatokat készítsünk a Fővárosi Önkormányzat számára. Nem érzem túlzásnak, ha azt mondom: az az előadói gárda – két volt külügyminiszterrel, több volt nagykövettel és különféle területek vezető szakértőivel –, amit az Akadémia fel tudott sorakoztatni,

több tapasztalatot és szakértelmet képviselt, mint a legtöbb, vagy talán bármelyik felsőoktatásbéli program a nemzetközi kapcsolatok területén.

Zsuzsa már beszélt arról az új szerepről, amit a nagyvárosoknak a 21. század nagyobb kihívásaira – a klímaváltozásra, az ipari automatizációra stb. – adott válaszkeresésben játszaniuk kell. Nem tudok Magyarországon más olyan képzési programról, de még egyetemi kurzusról sem (és nemzetközi szinten is kevés ilyen van), ami a városkormányzás kihívásait – a lakhatást, az egészségügyet, az oktatást, a közösségi közlekedést, a városi klímapolitikát – közvetlenül összekötné a nemzetközi kapcsolatok területével. A Fővárosi Önkormányzat büszke lehet arra, hogy egy ilyen égetően hiányzó koncepció mentén a tapasztalat és szakértelem efféle koncentrációját létre tudta hozni. Olyan érték jött létre, ami mellett nehéz időkből is érdemes kitartani.

Hallgatótársaimtól szólva egyetlen további percet rabolnék el. Balázs Pétertől az első közös találkozásunkkor megtudtuk: az Akadémia vezetői erős mezőnyből, szigorú rostálás után válogatták ki a sikeres jelentkezőket. Ez a válogatottság a tanfolyam egésze alatt nyilvánvaló volt. Sokunknak ez lehetett az első alkalom, hogy egy ennyire sokféle szakmai hátteret – politológust, építészmérnököt, vízügyi szakembert – magába foglaló csoport tagjai legyünk. Nagyon büszke vagyok arra, hogy veletek együtt lehettem része ennek a közösségnek. Az, hogy más, hasonlóan magasan kvalifikált jelentkezőkkel szemben ezt az esélyt mi kaptuk meg, óriási szakmai lehetőség, de ránk nézve nagy felelősség is. Nyilvánvaló, hogy ennek a jövőben úgy tudunk megfelelni, ha az Akadémián szerzett tudásunkat és rálátásunkat szűkebb és tágabb közösségeink javára használjuk föl.

Egy évzáró beszédet optimista üzenettel kell befejezni. Ezzel a szokással részben szakítva, optimizmus helyett az őszinte befejezés mellett döntöttem. Az előbb említett felelősségnek a jelenlegi körülmények között nagyon nehéz lesz megfelelnünk. Akár a nonprofit szektorban, akár tudományos kutatásban, akár – sőt, különösen – az önkormányzati szférában folytatjuk a karrierünket, neheztített pályán kell dolgoznunk. Ennek ellenére a felelősség megmarad. Abban, hogy megfeleljünk neki, az oklevelek kiosztása után is – és olyan körülmények között, amilyenek adódnak – segítenünk kell egymást.

„A város és a világ”

Válogatás a Budapesti Városdiplomáciai
Akadémia hallgatói által készített esszékből

KÖRNYEZETVÉDELEM

Fenntartható természet a városban

GESZTI NOÉMI

Napjainkban már nem kérdés, hogy a klímaváltozás életünk részévé vált, az időjárási extrémítások előfordulásának növekedésével társadalmi ellenállóképességünket erősíteni kell. A hőhullámok során fellépő hősziget jelenség, a villámárvizek, a természethez való kapcsolódás gyér lehetőségei kifejezetten városi problémák, amelyek elleni fellépés égető szükségű. Ennek felismerése okán számos nemzetközi kezdeményezés alakult városokra specifikálva: a *Covenant of Mayors*, a *Cities Race to Zero* vagy a *Natur Smart Cities* élhetőbb, karbonsemleges, klímaálló városok létrehozásán munkálkodik. Fontos megjegyezni, hogy a környezetvédelem, a klímaváltozás elleni küzdelem nem értelmezhető önmagában, csak és kizárólag a tágabb társadalmi kontextusban; mivel nem választható el egyéb társadalmi problémáktól, mint például a (mély)szegénység, lakhatás, egészségügy, így kezelése is komplex megoldásokat kíván.

A másik kiemelendő tényező, hogy a klímaváltozást a szélesen elterjedt vélekedés a CO₂ kibocsátáshoz köti, azonban az emberi tevékenység ennél jóval több területen rombol: a biodiverzitás nagyfokú csökkenése, az élőhelyek kiirtása, a monokulturális mezőgazdaság okozta vegyszerhasználat miatti mérgezések mind szinergikusan okozzák a klímaválságot. A nagyvárosok szerepe a témában óriási, hiszen az összes CO₂ emisszió 70%-áért felelősek. Hiszem, hogy amennyiben a nagyvárosi ember mindennapjaiban könnyebben kapcsolódik a természethez, úgy válik egyre érzékenyebbé a globális felmelegedés okozta problémákra is.

Budapest vezetése a nemzetközi trendhez hasonlóan szintén felismerte a klímavédelemmel összefüggésben a város zöldítésére irányuló igényt/szükséget és a Radó Dezső Terv¹ keretein belül kidolgozta a városi zöldfelületek (zöldinfrastruktúra) növelésének lehetőségeit mint a hőhullámok és a villámárvizek elleni küzdelem kulcseszközeit. Jelen dolgozat arra szeretne koncentrálni, ami megítélésem szerint a Radó Dezső

1 Budapest Zöldinfrastruktúra Fejlesztési és Fenntartási Akcióterve (2021).

Tervből kimaradt: a magas beépítettségű kerületek (például VI, VII, VIII, IX) zöldítési lehetőségeire a lehetséges finanszírozási és fenntartható karbantartási megoldások kidolgozásával. Meggyőződésem, hogy a hatékony fellépés elsődlegesen sziklaszilárd elhatározás kérdése, és csak másodsorban a rendelkezésre álló anyagi források függvénye. Remélem, ezzel az alapvetéssel munkám végére az olvasó is egyet fog érteni.

A városi zöldinfrastruktúra elemei

A magas beépítettség és a felszín alatti közművezetékek elhelyezkedése számos területen ellehetetleníti a városon belüli faültetést. Ennek köszönhetően a napsugárzás közvetlenül melegíti a házfalakat, utakat anélkül, hogy ezt a növényzet árnyékoló vagy párologtató hatása ellensúlyozná. A lakosság a klímaberendezések használatával igyekszik élehetővé tenni otthonát, azonban a forró levegő utcára fújása tovább fokozza a városok katlanná válását nyári melegben és energiaéhségét. Megoldás lehet fák telepítése helyett zöldfalak alkalmazása az önkormányzati és lakossági épületekre futónövények segítségével; moha használata minden lehetséges vertikális felületen; lugasok-műfák létrehozása erre a célra kialakított támasztékok és kúszónövények használatával; illetve a Radó Dezső Tervben szereplő zsebparkok helyett Miyawaki erdők ültetése. Ezen „kvartett” alkalmazásával olcsó, hatékony és biodiverz eredmény érhető el, a társadalmi figyelemfelkeltésről nem is beszélve. Vizsgáljuk meg egyesével a zöldinfrastruktúra említett elemeit!

Zöldfalak

A futónövények falfelületre való futtatásának alkalmazása, illetve vizsgálata nem új keletű. Az MTA „Energia-megtakarítás és klímavédelem zöldfalak alkalmazásával” című tanulmányában a Hoyk-Kovács-Tompa² szerzőhármás megállapítja, hogy a Kecskeméten alkalmazott zöldfal előtti levegő és a nem árnyékolt falfelület előtti levegő hőmérséklete között több, mint 20°C-os különbség mérhető! Hasonló vizsgálatot végeztek a francia La Rochelle városában is, ahol falszerű blokkokba ültetett moha hatását vizsgálták, és megállapí-

2 Hoyk et al. (2016).

tották, hogy a külső felületi hőmérsékletcsökkenés 5°C volt.³ Milánóban található Olaszország legnagyobb vertikális kertje egy pláza 1262 m²-én 44000 növény felhasználásával.⁴ Az üzlettulajdonosok az energiaköltségeik csökkenéséről számoltak be a zöldfal telepítése utáni időszakban. Az ilyen típusú zöldinfrastruktúrák hatásossága tehát nem lehet kérdéses. Budapesten a gyakorlati alkalmazása elsőként az önkormányzati tulajdonban lévő épületeken (akár buszmegállókon, padok körül, zajvédő falakon) képzelhető el mintaprojekteként, ezután pedig a lakosság számára pályázható csomagban (láda, ültetőközeg, növény) történő honosítást gondolom célszerűnek.

Moha

A norvég *Moss your city* installáció a 2010-es Londoni Építészeti Fesztiválon volt megtekinthető, az alkotók beltéri mohafalak megalakításával hozták közelebb a természetet a városi ember számára, illetve a moha graffiti receptjének közzétételével kívánták bátorítani a lakosságot városi „mohásított” falak létrehozására.⁵ A moha tulajdonságai miatt kiemelkedő alapanyag, hiszen rendkívül jó légtisztító tulajdonságokkal rendelkezik, emellett karbantartásmentes. Számos nagyvárosban, például Berlinben és Stuttgartban⁶ már mohafalakkal küzdenek a szmog ellen. Budapesten elképzelésemben a szerepe kettős lehet: egyszerre figyelemfelhívó-forrásgyűjtő és arcuatteremtő kampány részeként. Képzeljük csak el, mekkora elérést generálna a közösségi médiában, ahogy a főpolgármester influenzerekkel, hírességekkel moha graffitizne Budapest belvárosában. Egy ilyen kampány nem csak a lakosság fókuszát hivatott a zöldinfrastruktúra szükségességére irányítani, de remek adománygyűjtő alkalom is lehet. Emellett a moha tökéletesen alkalmas lenne Budapest szépségét is kiemelni, hiszen a fővároson átívelő Duna mikrokörnyezetében az állandóan párárs levegő kedvez a növénynek. Amennyiben azt a műemlékvédelem lehetővé teszi, a moha megjelentetése a hidakon akár Budapest egyik ikonikus látványelemévé is válhatna. A rakparton elhelyezett, esetleg

3 Djedjig et al. (2017).

4 <https://una.city/nbs/milano/italys-largest-living-wall>

5 <https://www.newscientist.com/article/2213755-cities-are-using-walls-of-moss-to-tackle-air-pollution-from-traffic/>

6 <https://www.dw.com/en/stuttgart-builds-moss-covered-wall-to-fight-air-pollution/a-37866760>

nemzetközi hírvű művészek bevonásával készült élő moha-páfrány szobrok szintén arculatteremtő installációk lehetnek.

Lugasok, műfák

A Váci utcán sétálva feltűnhetnek az ott sorakozó dézsákba ültetett apró fák. Noha az ilyen magas beépítettségű helyszíneken a növények iránti igények kielégítése érthető, a kivitelezésen volna mit csiszolni. A nem szabadföldbe ültetett fák mérete, élettartama korlátozott, ezek a városi biodiverzitást csupán elhanyagolható mértékben növelik. Sokkal inkább javasolható helyettük kúszónövények alkalmazása. A megfelelő fém támaszték segítségével (például horganyzott acél és csirkeháló) kialakított dús lombkoronájú ágrendszerre futtatott növények segítségével létrehozott „műfák” nagyobb árnyékot adnak, fészkelési lehetőséget biztosítanak, igény szerint örökzöldek is lehetnek. Amennyiben a növények az utcai világítás magasságában kifeszített dróthálón helyezkednek el a sétálóutcán lugast kialakítva, páratlan hangulatú belvárosi miliő hozható létre, amely egyszerre ad árnyékot és viselkedhet zajszűrőként az üzletsorok feletti lakóépületek hasznára. A lámpaoszlopokon virító muskátli látványa megszokott a városi környezetben, miért ne omolhatna le a virág helyett vadkomló a kifeszített „álmennyezetre”? Ez a növény egyébként is figyelemre méltó, mert könnyű szaporítani, ezáltal költséghatékony zöldinfrastruktúra alapanyag, rendkívül gyorsan növekedik és nagy zöld tömeget alkot. Télen ráadásul láthatóvá teszi a díszkivilágítást is. A kúszónövények városi implementációja egyébként a nemzetközi szinten is megfigyelhető. A *Nature Smart Cities* kezdeményezés egyik pilot projektje Lille város zöldinfrastruktúrájának növelése, melyhez 1000 db kúszónövényt is terveznek felhasználni.

Miyawaki erdők

Az Akira Miyawaki⁷ japán botanikus által kidolgozott erdőtelepítési módszer lényege, hogy sűrű beültetéssel kompetitív viszonyokat hozunk létre a növekvő őshonos facsemeték között, aminek hatására a hagyományosnál gyorsabb növekedés érhető el. Az így telepített erdők már több, mint 44 nagyvárosban nyújtanak élőhelyet az ál-

7 Urban Forest Company (2021).

latok számára, többek között Belgiumban, Franciaországban és az Egyesült Királyságban.⁸ A módszer nagy előnye, hogy a létrehozott zöldinfrastruktúra három év után karbantartásmentessé válik, nem igényel erőforrást az önkormányzat részéről. Míg a Radó Dezső Tervben szereplő angolszász minta alapján másolt zsebparkok fűnyírást, öntözést igényelnek, addig a Miyawaki erdő alacsony beruházási és zéró karbantartási költséggel kecsgetet jóval több zöldtömeg megnyitásával. Véleményem szerint természetközelsége okán rekreációs értéke is magasabb.

Beruházás és karbantartás

Ahogy azt esszém elején említettem, véleményem szerint a zöldinfrastruktúra növelése elsősorban elhatározás kérdése, és csak másodsorban a rendelkezésre álló anyagi források függvénye. Anyagi erőforrást nem csak a telepítés, de a fenntartás is igényel, így mindkét kérdéskört szeretném röviden körbejárni.

Budapest költségvetésének korlátolt lehetőségei miatt a teljes önkormányzati költségvállalás nem lehet opció, ám a lehetséges finanszírozási lehetőségek közül nagy fantáziát látok a közösségi finanszírozásban. A fent említett figyelemfelhívó, adománygyűjtő kampányok mellett „borostyánfák”/kúszónövénytövek örökbefogadási lehetősége, influenszerekkel való népszerűsítése segíthet a klímaváltozásra érzékeny fiatalabb korosztály elérésében. A cégekkel való együttműködés szintén kitűnő lehetőség: egy adott szolgáltatás/termék igénybevétele után a bevétel néhány százaléka Budapest zöldinfrastruktúra beruházásait segíthetné. Ez a cégek számára társadalmi felelősségvállalás prezentálására kitűnően alkalmas akár értékközösségekben osztozó vállalatnak (például Prezi, MagNet Bank), akár olyan cégek számára, amelyekről a közvéleményben környezetromboló kép él, és a *greenwashing* (zöldre mosdatás) marketing eszközzel élne (például Coca-Cola). A beruházási költség minimalizálásának legegyszerűbb módja a Miyawaki erdők telepítése során mutatkozhat meg. Magyar civilek (MyForest-Közösségi erdők) adományokból földterületet vásárolnak csak azért, hogy erdősíthessék

8 <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/why-tiny-forests-are-popping-up-in-big-cities>

azt. Budapest önkormányzata zsebkendőnyi földterületeken hozna létre Miyawaki erdőket. Kézenfekvő, hogy amennyiben a civilek szabad kezet – és egy aktuális közműtérképet – kapnának, a több mint 17000 m²-es „művelés alá nem tartozó beépítetlen földterület” címkével ellátott fővárosi tulajdonú közterületen találnának alkalmas helyet a telepítésre, és elhivatottsággal végre is hajtanák azt. Szép folytatása lehetne ez annak az értékközpontú politikának, amely két évvel ezelőtt átadta a város kulcsát a civileknek.⁹

A beruházási költségek egy részét lehetséges lenne a költségvetés átcsoportosításával fedezni. Ehhez két, egyéb területen alkalmazható költséghatékony változtatást szeretnék megemlíteni. Az egyik a közétkeztetés megreformálása. Az Oxfordi Egyetem egy friss tanulmányában vizsgálta a fenntartható étkezési formák költségtényezőjét.¹⁰ Megállapítása szerint a vegán étrend adoptálásával egyharmados költségcsökkentés érhető el. A fővárosi fenntartású szociális intézményekben, óvodákban, idősotthonokban bevezethető lenne (jogszábeli keretekhez mérten) a heti egy vegán nap, vagy akár a teljes növényi alapú étrendre való átállás. A főváros által szervezett eseményeken pedig kizárólag vegán ételek kerülhetnének felszolgálásra. Ennek szimbolikus jelentősége is lenne, hiszen egy ilyen, támadási felületet adó innováció bevezetése mélyről gyökerező elköteleződést mutat a fenntarthatóság irányába.

A másik területen javasolt újítás a temetkezési szokások átírására irányul. Mind az emberi test, mind a házikedvencek tetemének komposztálása kockázatmentes, biztonságos, szagtalan és rágcsálóbiztos folyamat. Olyannyira, hogy a humán komposztálás legálisan választható temetkezési forma Belgiumban és Washington államban is, már létezik kifejezetten erre szakosodott temetkezési vállalat. Az emberi szervezetből 30 nap alatt patogén mikroorganizmusoktól mentes komposztföld jöhet létre, mivel a folyamat során természetesen kialakuló magas hőmérséklet elpusztítja a kórokozókat és gyógyszer-maradványokat (a Creutzfeldt-Jakob szindrómát okozó prionokat

9 <https://merce.hu/2019/11/21/karacsony-90-civil-szervezetet-hivott-meg-a-varoshazara-es-atadta-a-varos-kulcsat-a-budapest-bike-maffianak/>

10 Springmann et al. (2021).

azonban nem).¹¹ Durva becslés alapján a komposztálódási folyamat-hoz szükséges szalma és faapríték mennyisége alapján a temetés költsége 50.000 Ft-ra redukálódna, tehát jelentős anyagi tehermentesítést jelentene a lakosságnak és az önkormányzatnak egyaránt. A környezet tehermentesítéséről nem is beszélve, hiszen a hamvasztás energiaigénye nagyon magas, a hagyományos temetkezés során pedig mérgező vegyületek kerülnek a talajba, talajvízbe. A módszert elsőként a gazdátlanul elhullott állatokkal célszerű alkalmazni, majd javuló társadalmi megítélés után emberi temetkezésre is.

A zöldinfrastruktúra fenntartása szintén költségigényes feladat. Az öntözés minimalizálására több módszer is ajánlható: duplafalú ládák, illetve mulcs alkalmazásával elkerülhető a gyökérszóna átmelegedése miatti túlzott párologtatás a növény részéről; az ültetőközeg szervesanyag tartalmának növelésével, illetve kókuszrost hozzáadásával növelhetjük a talaj vízmegkötő képességét. Toby Hemenway „Gaia kertje”¹² című könyvében pedig felhívja a figyelmet arra, hogy a kivágott fák szintén alkalmasak a felszín alatt vízmegkötésre, hiszen szivacsoként szívják magukba a vizet. Ennek megfelelően farönkdarabok elhelyezése a nagyobb ültetőládák aljában szintén segítség lehet az öntözési alkalmak ritkításában. A lakossági épületeken árnyékolás céljából felfuttatott növények karbantartása a lakóház feladata lehetne, a lámpaoszlopokon létrehozott futónövényes lugas pedig táplálkozhatna az ereszcatornából érkező esővízzel. Amennyiben ezt szárazságtűrő növényfajok telepítésével, mulcsolással és kókuszrostos-fahulladékossal kombináljuk, akár a teljes öntözésmentesség is kitűzhető lenne kísérleti célként.

Fontos megemlíteni, hogy ebben az esetben műtrágya használat nem lehet serkenteni a növények növekedését, hiszen az éppen a vízmegtartó képesség ellen dolgozik. Így sem szükséges lemondani azonban a „trágyázásról”. Szintén kísérleti jelleggel érdemes lenne átgondolni, hogy Budapest területén hány olyan üzem van, amely jelentős anyagi ráfordítással helyben tisztítja meg szennyvizét a közcsatornába bocsáthatóság határértékéig, ugyanakkor folyékony

11 <https://www.the-scientist.com/news-opinion/it-takes-less-than-30-days-to-compost-a-human-body-67116/amp?fbclid=IwAR0lJntmCrOKdAVjqRL6362TpvbahbBwJU5ikdzn8Ln2tQJUEx9g3L0mbBU>

12 Hemenway (2016) 93. o.

hulladéka nem fertőző, ám biológiailag hasznosítható a növények számára. A Törley pezsgőgyár tisztítandó szennyvize legjobb tudomásom szerint megfelel a kritériumoknak. Az ilyen üzemekkel való közös gondolkodás eredményeként valószínűsíthetően lenne olyan megoldás, amely a körkörös gazdaság és költséghatékonyság jegyében növelné a főváros öntözőkapacitását, míg az üzem saját állandó költségeit csökkentené.

A *Nature Smart Cities* kezdeményezés üzleti modell kidolgozásával segíti a városok zöldítési törekvéseit, valamint a további lehetséges finanszírozási lehetőségeket egy 23 oldalas tanulmányban mutatja be, amely a döntéshozók számára olvasásra érdemes lehet. A beruházások forrásigényét hosszútávon ellensúlyozhatja a zöldinfrastruktúra gazdaságélénkítő hatása. Példának okáért Takács Dániel doktori disszertációjában¹³ megállapítja, hogy a kedvező tulajdonságokkal bíró városi szabadterek közelében elhelyezkedő lakások árai magasabbak.

Kommunikáció, arculat és kapcsolatépítés

A zöldinfrastruktúra beruházások nem csak a hősziget effektus csökkentésére, a légszennyezés, illetve a zajszennyezés hatásainak enyhítésére, az ember-természet viszony harmonizálására, a városi biodiverzitás növelésére, CO₂ megkötésre, a villámárvizek intenzitásának redukálására, energiamegtakarításra, lakossági egészségmegőrzésre alkalmasak, hanem arculatépítésre, a városdiplomáciai kapcsolatok erősítésére, illetve Budapest politikai helyzetének megerősítésére is. Amennyiben a fővárosnak sikerül egy kis hely- és karbantartásigényű, könnyen adaptálható modellt kidolgoznia megoldott finanszírozási lehetőségekkel, úgy hitelesen képviselhetné projektjeit a Budapest Forum konferencián, illetve megkönyvíthetné a tapasztalatcserét egyéb nagyvárosokkal.

Jól példázza, hogy manapság mennyi médiafigyelmet kap, ha egy város vezetése elköteleződést mutat a fenntarthatóság iránt, ha rákeresünk a „Bécs” és „forgalommentes” szavakra. Mivel rengeteg nagyváros küzd a magas beépítettség és közműhálózat miatt gátolt faültetéssel, a kúszónövények zöldfalként, műfaként vagy álmeny-

13 Takács (2016).

nyezetként való belvárosi alkalmazása eddig kiaknázatlan *niche* lehet a zöldinfrastruktúra területén belül. A nagyvonalakban ismertetett beruházássorozat helyénvaló kommunikációval szintén alkalmas lehet a belpolitikai helyzet megerősítésére. Egy egyszerű példával élve: emlékezzünk vissza a méhlegelő körüli támadásokra, amelyek szerint a főváros a méhek védelmének álcélja alatt kerüli el a közterületek karbantartását. Mivel az egyik könnyen szaporítható, ezáltal költség-takarékos alapanyag, a borostyán napos helyre ültetve egyben kitűnő méhlegelő is, ez a vád a jövőben könnyebben visszaverhető lenne a növény tömeges telepítésének üzenetével.

Összefoglalás

Javaslataim összefoglalva az alábbiak:

- A magas beépítettségű területeken a zöldinfrastruktúra kiépítése vertikális zöldfalak (akár moha, akár futónövények kialakításával), lugasok, „borostyánfák” telepítésével érhető el.
- A rendelkezésre álló apró területeken a zsebparkok helyett érdemes a fenntartási igényt minimalizálva Miyawaki-erdőket létesíteni.
- A létesítéshez szükséges tőke rendelkezésre állását közösségi finanszírozással, illetve a jelenlegi költségvetési tételek átcsoportosításával érném el. Ennek elemei a közétkeztetés (részbeni) veganizálása és a humán test komposztálása lenne. A civilek, magánszemélyek bevonása szintén indokolt lehet.
- A telepített növények karbantartásának szintén van költségigénye. A vízigényt érdemes fenntartható és egyben költségkímélő módon fedezni: az ültetőközeg helyes megválasztásával (magas szervesanyag tartalom, kókuszrost, tuskó); mulcsolással, esővíz felhasználásával; az ipari szennyvíz energiaigényes tisztítás helyetti bevonásával.

Munkám elején leszögeztem, hogy a klímavédelem komplex megoldásokat kíván. Ennek okán az itt leírt javaslatokat is tágabb kontextusban célszerű értelmezni, különös tekintettel a hajléktalan kérdésre és a lakosság szemléletformálására. Budapest zöldinfrastruktúrájának építése közös érdek, aminek mielőbbi megvalósulását kívánom!

Források

- Budapest Fenntartható Energia- és Klíma Akcióterve https://budapest.hu/Documents/klimastrategia/BP_kl%C3%ADmastrat%C3%A9gia_SECAP
- Budapest Zöldinfrastruktúra Fejlesztési és Fenntartási Akcióterve (2021). https://budapest.hu/Documents/Rado_Dezso_Terv_2021.pdf
- Djedjig R.–Belarbi R.–Bozonnet E.: Green wall impacts inside and outside buildings: experimental study (2017) <https://pdf.sciencedirectassets.com/277910/1-s2.0-S1876610217X00362/1-s2.0-S1876610217356679/main.pdf?X-Amz-Security-Token=...>
- Hemenway, Toby: Gaia kertje – Útmutató a házi permakultúrához (2016).
- Hoyk E.–Kovács A. D.–Tompai M.: Energia-megtakarítás és klímavédelem zöldfalak alkalmazásával (2016) https://gradus.kefo.hu/archive/2016-1/2016_1_AGR_009_Hoyk.pdf
- Radó Dezső Terv – Budapest Zöldinfrastruktúra Fejlesztési és Fenntartási Akcióterve (2021). https://budapest.hu/Documents/Rado_Dezso_Terv_2021.pdf
- Springmann M. – Clark M. A. – Rayner M. – Scarborough P. – Webb P.: The global and regional costs of healthy and sustainable dietary patterns: a modelling study (2021). [https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(21\)00251-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(21)00251-5/fulltext)
- Takács Dániel: Városi szabadterek és szabadter-fejlesztések ingatlanérték-befolyásoló hatásának elemzése Budapest példáján (2016), <https://docplayer.hu/42725127-Varosi-szabadterek-es-szabadter-fejlesztések-ingatlanertek-befolyasolohatasanak-elemzese-budapest-peldajan.html>
- Urban Forest Company: Scientific research on urban forests created with the Miyawaki method around the world (2021) <http://urban-forests.com/wp-content/uploads/2020/05/Urban-Forests-Scientific-research-on-urban-forests-created-with-the-Miyawaki-method-around-the-world.pdf>

Sustainable nature in the city

Abstract

Green infrastructure is hard to install on the most densely built-up areas of cities, although it could help building climate resilience against heat waves and flash flood. This paper aims to focus on this problem. In my opinion, with the help of the following four elements, a sustainable green space can be created even at built-up areas:

- vertical green walls
- moss graffiti
- trellis, artificial trees made of climbing plants
- Miyawaki forests

What makes this green system sustainable, are maintenance innovations such as: using mulch, increasing water retention ability of soil applying organic matters, compost, coir or digging tree stumps. To minimize the maintenance costs and drinking water consumption, rainwater and non-pathogenic industrial wastewater should be used for irrigation. An optional financial mechanism could also be applied to cut the city budget by substituting for funerals with human body composting and making (only) vegan dishes at common catering system.

Budapest és a globális szemétkezelési válság

VARGA ZSÓFIA

A városok szerepe a globális szemétkezelési válságban

Amióta létrejöttek az első városok, lakosaik küzdöttek azzal, hogy mit tegyenek az általuk termelt hulladékkal. A városokat mindig az őket körülvevő vidék látta el, és többnyire a szemetüket is ott helyezték el. Az ipari forradalmak óta azonban ez a probléma egyre súlyosabbá vált, mivel kialakult a fogyasztói társadalom és az a gondolkodásmód, hogy folyamatosan mindenből újat és jobbat kell vásárolnunk. Feltalálták a műanyagokat, amelyek csupán évszázadok alatt tudnak lebomlani, így ma már annyi szemét van a világon, hogy nem lehet mindet elhagyatott területek hulladéktárolóiban elhelyezni, mert ezek a területek egyre csak fogynak.¹

A városok ezzel együtt elsődleges fogyasztóközpontokként elsődleges szemettermelő központokká is váltak, kiépült először a szervezett hulladékszállító ipar, majd az 1990-es évektől a szelektív hulladékgyűjtés és a szemét egy részének újrahasznosítása is.² A városok hulladéktermelése egyértelműen globális probléma, hiszen egy Budapesten eldobott műanyagpalack is eljuthat az óceánokba, ahol napjainkban több óriási szemétsziget úszik, ezek közül a legnagyobb kétszer akkora lehet,³ mint Texas.⁴ Létfontosságú tehát az, hogy a városi hulladékot ne csak elszállítsuk egy távoli helyre, hanem szelektíven gyűjtsük és újra felhasználható forrásként tekintsünk rá. Az ENSZ környezetvédelmi programja szerint bár a környezetszennyezés globális probléma és az ezzel kapcsolatos egyezményeket a kormányok írják alá, a városok azok, amelyek valóban tehetnek azért, hogy az egyezményekben ígértek lokális szinten meg is valósuljanak.⁵

1 Hill (2016) 171-173. o.

2 Chongwoo – Fraser (1999) 24-28. o.

3 Pontos mérést egyelőre nem tudtak végezni, de több kutató szerint a Nagy csendes-óceáni szemétsziget körülbelül másfél millió négyzetkilométer nagyságú.

4 Pocock (2018) 27. o.

5 UNEP, Green Economy: Solid approach to waste: how 5 cities are beating pollution.

Nemzetközi szervezetek, egyezmények és a hulladékfeldolgozásban előljáró városok

A szemétkelés az egész világra kiterjedő probléma, így több nemzetközi szervezet és egyezmény is foglalkozik vele, többek között az ENSZ és az Európai Unió (EU) is. Egy átlagos európai a 2010-es években évente öt tonna szemetet termelt, amelynek csupán 38%-a került újra felhasználásra.⁶ A helyzet javítása céljából az EU több alszervezete és egyezménye foglalkozik a hulladékkezelési válsággal. 2020-ban az Európai Parlament elfogadta az úgynevezett Zöld Megállapodást, amelynek része az a cél, hogy Európában javítsák a hulladékgazdálkodást és támogassák az újrahasznosítást, például újrahasznosítható anyagból készülő termékek piacra dobásával, illetve a szelektív hulladékgyűjtés fejlesztésével.⁷ Az Európai Bizottság honlapján elérhető a szervezet által elfogadott *Waste Framework Directive*, amely meghatározza az EU területén történő hulladékgazdálkodás alapelveit, például azt, hogy a hulladékkezelést kizárólag az emberi egészség veszélyeztetése és a természeti környezet szennyezése, zaj- és szagszennyezés, illetve a vidék és a látnivalók károsítása nélkül szabad végezni. Megfogalmazza, hogy a hulladék mikor szűnik meg hulladéknak lenni, és válik másodlagos nyersanyaggá, illetve bevezeti a „szennyező fizet elvet” is. A *Waste Framework Directive* célul tűzte ki, hogy 2020-ra az EU országaiban a települési hulladékok legalább 50%-át újra kell hasznosítani, 2025-ben ennek az aránynak el kell érnie az 55%-ot, 2030-ra pedig a 60%-ot.⁸

Az ENSZ-nek szintén több alszervezete és egyezménye foglalkozik a hulladékkezeléssel. A *Waste Wise Cities* az UN-HABITAT, vagyis az ENSZ a településfejlődés globális problémáinak megoldása céljából létrejött szakosított szervének programja, amellyel az ENSZ a globális szemétkelési válság megoldásán szeretne segíteni, ösztönözve a városokat, hogy megosszák egymással a jó gyakorlatokat és stratégiákat a hulladékkezeléssel kapcsolatban.⁹ Az ENSZ 2015-ben megalkotta a fenntartható fejlődési célokat (*Sustainable Development*

6 Az Európai Bizottság honlapja, Environment rovat: Waste and Recycling.

7 Az Európai Bizottság honlapja, az Európai Zöld Megállapodás.

8 Az Európai Bizottság honlapja, Waste Framework Directive.

9 Az UN-Habitat honlapja, Waste Wise Cities.

Goals – SDG), amelynek 11. pontja foglalkozik a városok fenntartható életvitelén belül a szemétkézeléssel is.¹⁰ Az UNEP, vagyis az ENSZ környezetvédelmi szervezetének honlapján található néhány olyan város, amelyek a szervezet szerint példaértékűek a hulladékfeldolgozásban és így mintául szolgálhatnak Budapest számára is.¹¹

Osaka a 2010-es években súlyosan szennyezett ipari központból környezetvédelmi mintává vált. Szigorúbb ipari szabályozásokkal, a metróhálózat fejlesztésével, illetve zöld területek létrehozásával jelentősen csökkentették a levegő szennyezettségét, de a hulladékkezelésben is nagyszabású reformokat vezettek be. Az újrahasznosítás fejlesztésének köszönhetően 1991 és 2014 között felére csökkent a szemétkerakókban kikötő hulladék mennyisége, de a már évekkal ezelőtt lerakott szemetet is újra felhasználták. A szemét égetésével energiát nyertek a város melegvíz ellátásához, illetve az égetésből származó hamut mesterséges szigetekre szállították, amelyek egyiken napelem parkot hoztak létre. Az egyik régi szemétkerakó területe ma már a város része, ahol botanikus kertet alakítottak ki.

Egy másik jó példa a városi szemétkézelés megreformálására az indiai Alappuzha, ahol 2012-ben a lakók az óriási szemétkerakók miatt okozott egészségügyi és gazdasági problémák (betegségeket hordozó rovarok elszaporodása, a turizmus csökkenése) miatt tüntettek, 2016-ra pedig a reformoknak köszönhetően a város megkapta az „India tiszta városa” díjat. A hulladékkezelési fejlesztések részeként decentralizálták a biológiailag lebomló hulladékok elszállítását és ahelyett, hogy szemétkerakókban helyeznék el, kis helyi üzemekben feldolgozva főzéshez használható biogázt állítanak elő belőle a lakosság számára.

Európa első fővárosa, amely a szemétkézelést célul tűzte ki, a szlovéniai Ljubljana, amely a szemét több, mint 60%-át szelektálja és hasznosítja újra, ezzel az európai élvonalban foglal helyet. Ennek elérésben az egyik legfontosabb lépés a szelektíven gyűjtött hulladék lakóházakból közvetlenül történő elszállításának megszervezése volt. A biológiailag lebomló és az újrahasznosítható hulladékokat gyakrabban gyűjtik, mint a vegyes hulladékot, ezzel motiválva a lakosságot a szelektálásra, illetve megelőzve a hulladékgyűjtés munká-

10 Az ENSZ honlapja, az SDG 11-es számú célja.

11 UNEP, Green Economy: i.m.

jának kellemetlenségét, például a napok óta ott hagyott, kellemetlen szagú szemét felhalmozódását. Ljubljana ugyanakkor része az ENSZ *Zero Waste Europe* programjának, amely támogatja a körforgásos gazdaságok kialakítását. Ez azt jelenti, hogy a keletkező hulladékot újra felhasználva integrálják a gazdaságba, így minimalizálva az energiapazarlást és a lerakókban végző szemét mennyiségét.

Malajziában Penang városa az ENSZ stratégiai tanácsadásának és anyagi segítségének köszönhetően¹² reformálta meg elsősorban az éttermi ételpazarlásból keletkező hulladékának feldolgozását, ami így napjainkban már nem a szemétkerakókba kerül, ahol lebomlása közben még üvegházhatású metán gázt is termelne, hanem komposztáló üzemekben talajjavító folyadékokat állítanak elő belőle.¹³

Példa lehet még a hulladékkezelésben az Észak-Olaszországban található Trento is, ahol 2020-ban eltölthettem egy fél évet. Itt megismerhettem a szervezettebb és szabályozottabb szelektív hulladékgyűjtés előnyeit. Az észak-olasz város Trentino autonóm terület fővárosa, ahol 2007 és 2013 között egy nagyszabású reform keretében kialakították az úgynevezett háztól házig típusú hulladékgyűjtést. Eszerint Trentóban a települési hulladékokat öt különböző szemetesbe kell gyűjteni és ezekhez mindenkinek az önkormányzat adja meghatározott mennyiségben mind a szemeteszsákokat, mind a kulccsal zárható, adott lakásokhoz tartozó szeméttárolókat. Trentóban így külön gyűjtik és újrahasznosítják a papírt, a műanyagot, az üveget és a komposztot, illetve ezeken felül külön elszállítják a vegyes hulladékot is.¹⁴ Összességében az ott töltött időm során sokkal kevesebb mennyiségű vegyes hulladékot termeltem, mint itthon, mivel szinte mindent valamelyik szelektív tárolóban tudtam elhelyezni.

Budapest hulladékkezelése

2016-ban egy átlagos magyar egy év alatt 379 kg hulladékot termelt, ami a 2005-ös 461 kg-os adatnál jelentősen kevesebb, így elmondható pozitívumként, hogy a magyarok az elmúlt két évtizedben

12 Az ENSZ környezetvédelmi programjának honlapja, International Environmental Technology Centre rovat.

13 UNEP, Green Economy.

14 Trento önkormányzatának honlapja, a települési hulladékkezelésről szóló rovat.

átlagosan kevesebb szemetet termeltek. Azonban az újrahasznosítás terén Magyarország sajnos nem áll jól az EU-s célok megvalósításában. Az Európai Unió célja, hogy 2020-ra minden tagállam települési hulladékának több, mint 50%-át hasznosítsa újra, 2025-re pedig ez az arány 55% legyen, és kevesebb, mint 10% kerüljön a személerakókba.¹⁵ 2019-ben hazánkban ezek a számok 35%, illetve 49% voltak, ami nagyon messze állt a 2020-as céloktól.¹⁶ Mivel Magyarország lakosságának körülbelül egyötöde él Budapesten, a fővárosi szelektív hulladékgyűjtés és az újrahasznosítás fejlesztése nagyban segíthetné az EU-s célok elérését.

Magyarországon az elmúlt tíz évben körülbelül évente 3.700.000 tonna települési hulladék keletkezett,¹⁷ ebből jelentős mennyiséget, körülbelül 700.000 tonnát Budapest termelt.¹⁸ Jelenleg Budapesten a települési hulladékok elszállítását és feldolgozását a Fővárosi Közterület-fenntartó (FKF) végzi. A hulladék egy részét újrahasznosítják, egy részét elégetik, ezzel energiát termelve, a fennmaradó mennyiséget pedig személerakókban helyezik el.¹⁹ A házaknál történő hulladékgyűjtésbe tartozik a kötelezően igénybe veendő kommunális, papír és műanyag elszállíttatása, illetve tizenkilenc zöldövezetes körzetben elérhető a zöld hulladék elszállíttatása is. Vannak továbbá szelektív hulladékgyűjtő szigetek, ahova el lehet vinni a papírt, a műanyagot, illetve a fehér és a színes üvegeket is. Ezen felül Budapesten 17 helyszínen található hulladékgyűjtő udvar, ahol lerakhatóak a veszélyes hulladékok és a csomagolási hulladékok, valamint két helyszínen szemléletformáló és újrahasználati központok, ahova elvihetőek a még jó állapotban levő használati tárgyak.²⁰ Az FKF munkáján kívül megemlítendő még a Humusz Szövetség, ez az egyesület a szemétkesztés, fenntartható életmódot népszerűsíti Magyarországon, oktatást, rendezvényeket, figyelemfelkeltő akciókat tartanak és stratégiai tanácsokat adnak arról, hogy hogyan termeljünk kevesebb

15 Európai Parlament: Hulladékkezelés az EU-ban: trendek és statisztikák (infografika).

16 Központi Statisztikai Hivatal: Az egyes hulladékfajták mennyisége a kezelés módja szerint.

17 U. o.

18 Az FKF honlapja: Pusztazámori regionális hulladékkezelő központ.

19 Az FKF honlapja: FHHM – Hulladékból energiát.

20 Az FKF honlapja: Budapest Szelektív Hulladékgyűjtési Rendszere.

szemetet a mindennapi élet során. A Humusz Szövetségen keresztül ugyanakkor Budapest része lehet a *Zero Waste Europe*²¹ hálózatának, amelynek célja a hulladéktermelés leállítására, vagyis a *zero waste* életmód támogatása Európában.²²

Magyarországon az elmúlt évtizedben nőtt az újrahasznosítás aránya a települési hulladékok feldolgozásában,²³ azonban továbbra is rengeteg fejleszteni való terület van a szelektív hulladékgyűjtést illetően. Jelenleg Budapest teljes területén a minden háztartáshoz kiemelő rendszeres hulladékgyűjtésnek három típusa létezik: a vegyes (nem újrahasznosítható), a kék (tisztá papír) és a sárga (műanyag, fémek, italoskartonok). Ezek közül az újrahasznosítható hulladékokat gépekkel és kézimunkával szétválogatják, majd továbbítják az állami vagy magánkézben levő újrahasznosító üzemekbe, ahol újabb termékeket gyártanak belőlük.²⁴

Összességében Budapesten bővül a szelektív hulladékgyűjtés és egyre több szemetet hasznosítanak újra, azonban vannak még fejlesztendő területek. Sajnos sokan nem megfelelően használják a kihelyezett szelektív kukákat, problémás például, hogy az üveget nem a hulladékgyűjtő udvarokba viszik, hanem bedobják jobb esetben a vegyes hulladékok közé, ahonnan nem lesz újrahasznosítva, vagy rosszabb esetben a műanyagos kukákba, ahol az újrahasznosító üzemekben összetörnek, ezzel károsítva a gépeket és nehezítve a szalagmunkások számára a válogatást.²⁵ Az üveg az egyik legkönnyebben újrahasznosítható szemét,²⁶ így kézenfekvő lenne, ha a háztartások üveghulladéka nem a vegyes szeméttel együtt a szeméttlerakókba kerülne, hanem újrahasznosítanák, mint ahogyan azt például Trentóban vagy Ljubljanában teszik. Továbbá hasznos lenne a biológiailag lebomló háztartási hulladékokat is külön gyűjteni a lakossággal, hiszen a komposztálható anyagokat rendkívül hasznos módokon is fel lehet használni, például talajjavító szerek előállítására, vagy biogáz termelésére, ahogyan azt Alappuzhában vagy Penangban teszik.

21 A Zero Waste Europe honlapja.

22 A Humusz Szövetség honlapja.

23 Központi Statisztikai Hivatal: A fenntartható fejlődési célokról.

24 Az FKF honlapja: Budapest szelektív hulladékgyűjtési rendszere.

25 Fabók (2019).

26 A Loacker hulladékfeldolgozó cég honlapja: Üveg.

A szelektív hulladékgyűjtés megreformálásához és fejlesztéséhez az ENSZ és az EU is anyagi támogatást nyújt, amennyiben a tervek összhangban vannak a szervezetek által megfogalmazott célokkal, például az SDG, a *Green Deal*, vagy a *Waste Framework Directive* céljaival. A UNEP világszerte támogatja anyagilag is a városokat a környezetvédelem különböző területein, többek között a hulladékgazdálkodásban is.²⁷ Az EU szintén pályázatokkal támogatja a *Green Deal* céljainak elérését segítő beruházásokat.²⁸

Javaslatok a városvezetésnek

A hulladékkezelés terén az EU és az ENSZ részeként jelentős reformokat igénylő célok állnak Magyarország és Budapest előtt. Ezek eléréséhez az esszében ismertetett jó gyakorlatok alapján a következőket javaslom a városvezetésnek:

A települési hulladék szelektív gyűjtésének és elszállításának bővítése: Amennyiben Trentohoz hasonlóan a papíron és a műanyagon kívül az üveget és a biológiailag lebomló hulladékokat is szelektíven kellene gyűjtenie a budapesti háztartásoknak, jelentősen növekedhetne az újrahasznosítható hulladékok aránya. Továbbá Ljubljana példáján ösztönözni lehetne a lakosságot a szelektálásra a szelektív tárolók gyakoribb és a vegyes szemetek ritkább ürítésével. A biológiailag lebomló hulladékok és az üveg hulladék szétválogatása és gyakoribb elszállítása ugyanakkor segítene enyhíteni a hulladékkezelésben dolgozók kellemetlenségeit.

A szemeteszsákok egységesítése és az önkormányzat által történő kiosztása: Az önkormányzat által biztosított szemeteszsákok minden háztartás számára történő egységes és arányos osztása segítene elkerülni a hulladékok keveredését, illetve amennyiben valaki több szemetet termel és fizetnie kell, vagy többet kell fizetnie további szemeteszsákokért, az motiválná arra, hogy kevesebb egyszer használatos, eldobható terméket vásároljon és kevesebb hulladékot termeljen.

Belépés a Waste Wise Cities hálózatába. Budapest a szervezethez való csatlakozásból sokat profitálhatna hulladékkezelésének fejlesztésére.

27 Az UNEP honlapja: Cities.

28 Az Európai Bizottság honlapja: a Green Deal céljainak elérését segítő pályázatokról.

tésében, illetve segíthetné a nála fejletlenebb városokat, amelyek a programon belül támogató testvérvárost keresnek. Budapest így felvehetné a kapcsolatot egy újabb várossal és növelhetné nemzetközi jóhíret a globális szemétkelzési válság megoldásáért folyó harcban.

A hulladékkezelésben élen járó városokkal történő *kapcsolatfelvétel*, stratégiák és jó gyakorlatok átvétele.

A Budapesthez hasonló reformokat igénylő városokkal összefogva a *Green Deal*-re és a *Waste Framework Directive*-re hivatkozva *közös lobb*i anyagi forrásokért az Európai Unióban, illetve az ENSZ-ben.

A globális szemétkelzési válság olyan probléma, amelyet egyre több állam, város és nemzetközi szervezet komolyan vesz és amely ellen aktívan tesz, így Budapestnek jó esélye van, hogy minden segítséget megkapjon hulladékkezelésének fejlesztéséhez.

Források

A Humusz Szövetség honlapja. <https://humusz.hu/bemutatkozunk>

A Loacker hulladékfeldolgozó cég honlapja: Üveg <https://www.loacker.hu/ujrahasznositas/hasznosithato-anyagok/ueveg/>

A Zero Waste Europe honlapja <https://zerowasteurope.eu/>

Az ENSZ honlapja, az SDG 11-es számú célja <https://sdgs.un.org/topics/sustainable-cities-and-human-settlements>

Az ENSZ környezetvédelmi programjának honlapja, International Environmental Technology Centre rovat <https://www.unep.org/ietc/>

Az Európai Bizottság honlapja, az Európai Zöld Megállapodás https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hu

Az Európai Bizottság honlapja, Environment rovat: Waste and Recycling https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling_hu

Az Európai Bizottság honlapja, Waste Framework Directive https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en

Az Európai Bizottság honlapja: a Green Deal céljainak elérését segítő pályázatokról https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/vestager/announcements/competition-policy-support-green-deal_en

Az FKF honlapja: Budapest Szelektív Hulladékgyűjtési Rendszere <https://www.fkf.hu/budapest-szelektiv-hulladekgyujtesi-rendszere>

Az FKF honlapja: Budapest szelektív hulladékgyűjtési rendszere <https://www.fkf.hu/budapest-szelektiv-hulladekgyujtesi-rendszere>

Az FKF honlapja: FHHM – Hulladékból energiát <https://www.fkf.hu/hulladekbol-energiat>

Az FKF honlapja: Pusztázamori regionális hulladékkezelő központ <https://www.fkf.hu/prhk>

Az UNEP honlapja: Cities <https://www.unep.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/cities>

- Az UN-Habitat honlapja, Waste Wise Citites <https://unhabitat.org/waste-wise-cities>
- Choe, Chongwoo – Fraser, Iain: Household Waste Management: Issues and Guidelines. In.: Choices, Third Quarter 1999, Vol. 14, No. 3 (Third Quarter 1999)
- Európai Parlament: Hulladékkezelés az EU-ban: trendek és statisztikák (infografika) <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20180328STO00751/hulladekkezeles-az-eu-ban-trendek-es-statisztikak-infografika>
- Fabók, Bálint: Megnéztem két szelektív hulladékkezelőt és alig hittem el, amit láttam. In.: G7, 2019. november 12. <https://g7.hu/elet/20191112/megneztem-ket-szelektiv-hulladekkezelot-es-alig-hittem-el-amit-lattam/>
- Hill, Sarah: Making Garbage, Making Land, Making Cities. In.: Global Environment Vol. 9, No. 1, The Country, and the City (2016)
- Központi Statisztikai Hivatal: A fenntartható fejlődési célokról https://www.ksh.hu/sdg/cel_11.html
- Központi Statisztikai Hivatal: Az egyes hulladékfajták mennyisége a kezelés módja szerint https://www.ksh.hu/stadat_files/kor/hu/kor0029.html
- Pocock, Jennifer: The Last Straw. ASEE Prism , Vol. 28, No. 3, Troubled WATERS: Can we clean up plastic pollutants in the ocean? (November 2018)
- Trento önkormányzatának honlapja, a települési hulladékkezelésről szóló rovat <https://www.comune.trento.it/Aree-tematiche/Ambiente-e-territorio/Rifiuti-urbani>
- UNEP, Green Economy: Solid approach to waste: how 5 cities are beating pollution 2017.11.22. <https://www.unep.org/news-and-stories/story/solid-approach-waste-how-5-cities-are-beating-pollution>

Budapest and the global waste management crisis

Abstract

Waste management of big cities is clearly a global challenge. Cities are the centres of production and consumption, therefore also of waste production. If waste is not managed properly, through the rivers it can end up in the oceans. Due to the severity of the problem some international organizations started cooperation between nation states, as such global challenges cannot be solved only internally by individual countries' governments. According to the United Nations' Environmental Programme, the commitments about recycling and reusing, accepted in the international treaties, can be best implemented by big cities' governments, as cities are the primary waste producers. This essay presents some of the international organizations and treaties about better waste management, good practices of cities from all around the world and describes Budapest's current waste management system, finally, it proposes recommendations about how to improve it best.

Environmental Justice and City Diplomacy Waste Management and the Roma Minority in Budapest

JEKATYERINA DUNAJEVA

Waste as an urban problem

The world's urban population has been steadily growing, from 746 million in 1950 to 3.9 billion in 2014; with this growth, the amount of solid waste, mainly generated in urbanized neighborhoods, increased as well.¹ Indeed, waste is in many ways an urban problem, and the generated garbage is projected to further grow in the years to come, based on OECD's estimations up to 2030.² This growth, when looking at the annual municipal solid waste generated per capita, is concentrated in the most developed regions, especially of North America and Europe.³ Consequently, cities must be prepared for the "vast implications" of generated waste "for the environment, health, and prosperity" of their citizens.⁴

According to many experts, as cities are constantly growing and expanding, waste management became one of the major challenges for public administration in both, small and large cities alike.⁵ Increasingly, scholars have recognized the inequalities associated with waste concentration: it tends to be the poor and marginalized who are most affected by the consequences of waste generation. Indeed, this research intends to highlight that the processes of waste collection and disposal are not merely administrative and technical matters, but are eminently social issues, and marginalized communities tend to be at a significant disadvantage when it comes to the adverse effects of waste management.⁶ In this study I treat the accumulation of waste as a significant environmental problem with multiple adverse consequences.

1 Gutberlet (2018).

2 OECD (2013).

3 Kaza et al. (2018).

4 Ibid.

5 e.g., Abdel-Shafy and Mansour (2018); Gutberlet (2018).

6 Lutringer, 2017; Dunajeva and Kostka (2021).

Budapest's waste problem in poor Roma neighborhoods

Budapest—and other major Hungarian cities—are no exception when it comes to inequalities exacerbated by inadequate waste management. Perhaps the most infamous case is the *Hős utca* 15/A and B residential blocks in Budapest's 10th district. Being surrounded by non-residential areas (primarily law enforcement and military establishments) yet situated within the city and in close proximity to traffic hubs, the blocks are practically invisible for an external viewer.⁷ A representative survey conducted in 2016 in Budapest among *Hős utca* residents characterized living conditions as cramped apartments, high proportion of children (the number of children is twice as high than in other parts of the district), low level of education, and high unemployment (about half of residents are unemployed and receive some social aid, while about 10% of the residents have no source of income at all).⁸

Garbage accumulation is one of the most critical issues of the neighborhood, which is caused by inadequate provision of public services on the one hand, and garbage dumping from non-local residents on the other. In terms of public services, the removal of waste is sporadic due to pretexts that vary from garbage containers not placed in a designated place, to a missing superintendent (charged with the task of placing containers in the designated area). As a result, in 2017, there was an ad-hoc reactive garbage removal, when the municipality spent 23 million HUF; ironically, the salary of the superintendent would have been 2.5 million HUF annually.⁹

After 2017, waste was not removed for nearly two years, when the *Kontúr Egyesület* – the only non-governmental organization that operated on site at the time – turned to *Kőbányai Vagyonkezelő Zrt.*, authorized by the 10th district Mayor's Office with garbage management. To their request for proper waste removal, the pretense for denial of waste removal services, quoted below, insinuated that residents do not care for a clean environment. "I respectfully suggest

7 Vígvári (2016); Barabás et al. (2018).

8 Arnold et al. (2016).

9 Tóth (2019).

and request that in the future [the residents of *Hős utca* 15] focus their public efforts on keeping the common areas of the property and the immediate surroundings of the property tidy, that is to say, in the direction of developing a systematic attitude among residents to keep cleanliness and maintain order.”¹⁰

Another reason for garbage accumulation is the appalling practice of garbage dumping by various non-local residents. During interviews¹¹ residents complained about “random people” and entire trucks that regularly come to the *Hős utca* 15/A and B blocks to discard their garbage, suggesting that the neighborhood is treated as a dumping site. One resident, shaking his head in disbelief, recalled a car stopping by dumping scrap metal, while the driver yelled “come and take your scrap metal, Gypsies”, clearly associating Roma with garbage. This problem is not only relevant for Budapest but happens in other major Hungarian cities too. Consider the example of *Cserepes sor*, an infamous Roma neighbourhood of Szeged, where local residents complain that “people living elsewhere use the *Cserepes sor* properties as rubbish dumps, bringing in waste from the rest of the city”.¹²

It is important to recognize that inadequate garbage removal in the most impoverished, marginalized neighborhoods in cities effects the entire city; garbage accumulation is not only costly for the city administration – as the examples above show, regular garbage removal is less costly than ad-hoc, reactive cleaning – but it is also an environmental and health hazard for the city as a whole. Garbage removal is a necessary mission of the state or local authorities, in

10 *Hős utca* hangjai (2019).

11 Fieldwork observations and interviews were conducted in the framework of a comparative project entitled “Racialized politics of garbage,” generously supported by Central European University’s Romani Studies Programme in 2019. National researchers were hired for on-site data collection in four countries, including two locations in Hungary – Budapest and Ráckeve. The research has been published as a comparative article as Dunajeva and Kostka (2021). The Hungarian case study has not been published. During fieldwork in Budapest, a total of 14 interviews were conducted – 4 with activists and NGOs, and 10 with residents – with chain-referral sampling method, in addition to fieldnotes about visits to various community meetings, organized by the local NGO. All interviewees were anonymized and no identifiable data was recorded.

12 Szeged.hu (2016).

the interest of the entire community and everyone's well-being and should not be a privilege or a tool of exclusion. These examples show a clear gap: city administrations' failure to acknowledge spatial concentration of garbage accumulation in socially disadvantaged neighborhoods, primarily populated by the Roma minority, which causes disproportional environmental burdens. It is clear, that environmental justice must be espoused by city-level strategies concerning public policy and societal well-being.

Environmental Justice in Cities

Waste accumulation and consequent environmental burden disproportionately affecting socially vulnerable groups is not a unique problem of Budapest or Roma. In fact, evidence consistently points out that waste sites tend to disproportionately locate in areas populated by ethnic and other minorities, and deprived residents in cities¹³ and waste removal is routinely denied in such areas across Europe.¹⁴ Yet, many municipalities do not yet have any strategies addressing environmental justice. It is indeed the cities, that are in a position to devise transformative and innovative strategies which meet the needs of society, especially the most marginalized segments (see for example UN 2030 Agenda and the Paris Climate Agreement emphasizing the role of cities).¹⁵

Budapest and other cities can mobilize best practices to implement an environmental justice program. For example, it was the state of California in the United States that was among the first to recognize the compound forms of environmental injustice and implement a screening mechanism to identify such communities and locations.¹⁶ More specifically, California Environmental Protection Agency developed a science-based tool that uses 19 indicators to identify communities "that are disproportionately burdened by multiple sources of pollution and social vulnerabilities".¹⁷ In Europe, the German Federal Ministry for Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear

13 Martuzzi, Mitis and Forastiere (2010).

14 Dunajeva and Kostka (2021).

15 OECD (2019).

16 California Environmental Justice Alliance (2016).

17 Ibid.

Safety and the Federal Environment Agency implemented a pioneering project and developed recommendations for action in municipal practice to address environmental justice in urban areas.¹⁸ These practices can be foundations for future actions.

Moreover, an agenda of environmental justice complements and strengthens existing Europe-wide frameworks, such as the Council of Europe's Intercultural Cities program, which is aimed at embracing cultural pluralism in part through innovation, promotion of inter-cultural dialogue and social integration, in order to develop a comprehensive strategy to endorse diversity and just society. Environmental justice must necessarily become part of this strategy. Moreover, a city-level agenda for environmental justice will also benefit the European Green Deal and the EU Roma Strategic Framework (2020-2030). These frameworks can serve as sources of funding for the development of environmental justice strategies in Budapest and beyond.

Budapest's leading potential

Relatively recently there arose a push to find a more equitable solution to waste management and mitigating consequences of pollution in order to support "a global shift toward environmental justice".¹⁹ A global shift, however, must start with local changes. Considering that environmental justice is an unexplored area for city-level (or national) policies, Budapest can lead by example and develop its own strategy of environmental justice, and initiate collaborations with other cities struggling with similar challenges. City policymakers are in an advantageous position to implement holistic city-level interventions; in other words, a policy of waste management that considers the exclusion of socially vulnerable groups, or a policy of minority integration that includes aspects of environmental justice. In short, an urban agenda that is sensitive to intersectional vulnerabilities and emphasizes interacting themes (e.g., environment, justice, waste management). A recently concluded international project focusing on holistic city-level interventions, led

18 Umweltbundesamt (2015).

19 Yang (2021).

by the Central European University, may provide a theoretical starting point for such an agenda.²⁰

So far, the sporadic academic attention to the issue of environmental justice has not translated to policy, and Budapest may fill in this void. Moreover, a deliberate effort to address environmental justice in the city can contribute to the positive image (“city profiling” or “branding”) of the city,²¹ as a city that is not only concerned with the well-being of the most marginalized communities, but also as an environmentally conscious city. The benefits of incorporating environmental justice in Budapest’s public policy agenda are numerous, ranging from Budapest’s ability to pilot a new strategy, preceded by an accumulation of policy-relevant expertise and knowledge that can be shared in international forums, to the earlier mentioned positive city image and improvement in the well-being of the city’s Roma population (see [Figure 1](#)). Moreover, an agenda of environmental justice would complement the stated goal of Budapest Global Agenda, making it a “livable city” for all.

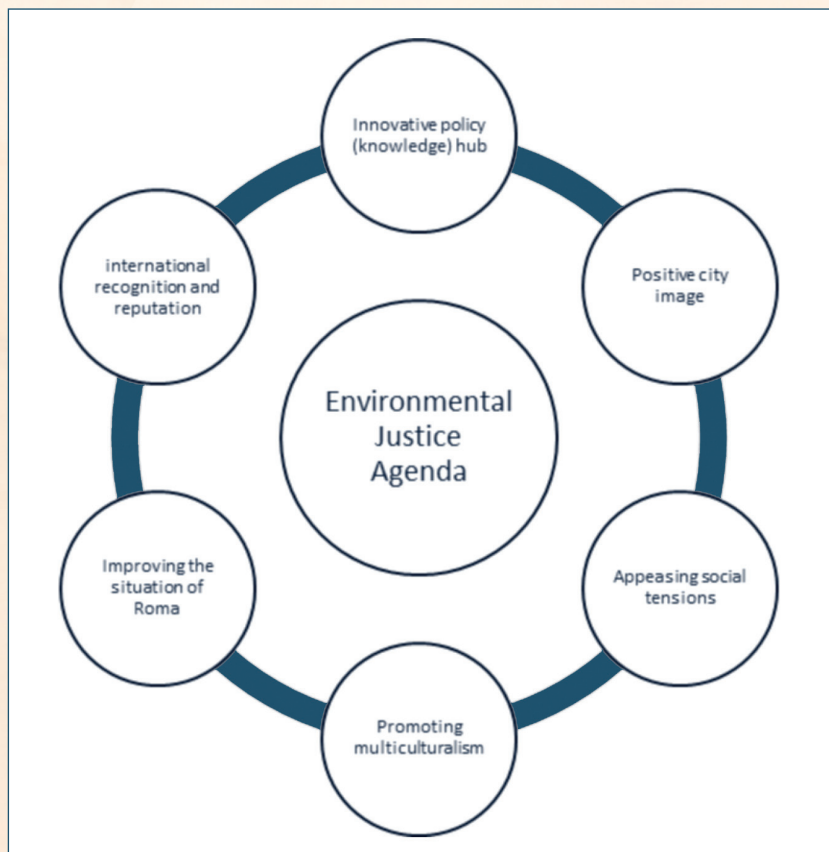
Budapest’s potential leading role in developing an environmental justice agenda would also put the city at a competitive advantage to gain recognition on an international level. This, in turn, would advance Budapest’s city diplomacy in shaping global discussions, considering the current inadequate knowledge regarding implementation of environmental justice. In other words, Budapest would be able to play a major role in shaping environmental diplomacy. The attainability of this ambitious goal is clearly illustrated by the case of Surabaya, Indonesia, where the mayor’s people- and environmentally oriented policies and ability to proactively engage in environmental diplomacy, successfully transformed the city into an efficient and green city, with a flourishing international reputation.²²

20 Central European University (2019).

21 Anttiroiko (2015).

22 Wardhani and Dugis (2020).

Figure 1: Benefits of incorporating environmental justice in Budapest's public policy

Bibliography

- Hős utca hangjai. (2019) Szemétbe fojtja a Hős utca lakóit az önkormányzat.
<https://hosutcahangjai.blog.hu/2019/02/18/szemetbe-fojtja-a-hos-utcalakoit-az-onkormanyzat>.
- Abdel-Shafy, Hussein I., and Mona S.M. Mansour: (2018) Solid waste issue: Sources, composition, disposal, recycling, and valorization. Egyptian Journal of Petroleum 27 (4): pp. 1275-1290.

- Anttiroiko, Ari-Veikko: (2015) City Branding as a Response to Global Intercity Competition. *Growth and Change* 36 (2): pp. 233–252.
- Arnold, Mária, Judit Földesi, Anna Horváth, Péter Kiefer, Imola Koncz, Sándor Kontó, Blanka Szeitl, Róbert Úri, and András Vigvári: (2016) Pillanatkép a Hős utcából. Budapest: Az ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium gyorsjelentése.
- Barabás, Andrea Tünde, Gergely Koplányi, and Ákos Szigeti: (2018) Insecurity issues in Budapest, Hungary. In: *The Dimensions of Insecurity in Urban Areas*, by Barabás and Andrea Tünde, pp. 119-144. Budapest: National Institute of Criminology (OKRI).
- California Environmental Justice Alliance (2016) Defining Environmental Justice Communities: Using CalEnviroScreen in State Policy California Environmental Justice Alliance. <https://cejapower.medium.com/defining-environmental-justice-communities-using-calenviroscreen-in-state-policy-4d1f350b3207>.
- Central European University (2019) Urban Arena for Sustainable and Equitable Solutions (URBANA). <https://www.ceu.edu/project/urban-arena-sustainable-and-equitable-solutions-urbana>.
- Dunajeva, Jekatyerina, and Joanna Kostka: (2021) Racialized politics of garbage: waste management in urban Roma settlements in Eastern Europe. *Ethnic and Racial Studies* 45 (1), 2021.
- Gutberlet, Jutta: (2018) Waste in the City: Challenges and Opportunities for Urban Agglomerations. *Urban Agglomeration*. <https://www.intechopen.com/chapters/57824>.
- Kaza, Silpa, Lisa C. Yao, Perinaz Bhada-Tata, and Frank Van Woerden: (2018) *What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050*. Washington, DC: World Bank.
- Ladányi, János: (2004) Néhány szociológiai szempontú megfontolás a Budapest X. ker. Bihari úti és Hős utcai kislakásos telepek rehabilitációjával kapcsolatban. http://archivum.epiteszforum.hu/muhely_terv/bihari/ladanyi.pdf.
- Lutringer, Christine: (2017) Environmental and Social Justice in Solid Waste Management Interview with Leo Saldanha and Bhargavi Rao, Environment Support Group. *International Development Policy* 8 (2): <http://journals.openedition.org/poldev/2487>.
- Martuzzi, Marco, Francesco Mitis, and Francesco Forastiere: (2010) Inequalities, inequities, environmental justice in waste management and health. *European Journal of Public Health* 20 (1): pp. 21–26.
- OECD (2019) An integrated approach to the Paris Climate Agreement: The Role of Regions and Cities. <https://www.oecd.org/cfe/Implementing-Paris-KeyMessages.pdf>.
- Municipal waste generation - outlook from OECD. (2013) <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/municipal-waste-generation-outlook-from-oecd/municipal-waste-generation-outlook-from>.
- Szeged.hu. (2016) Szeméthegy emelkedik a Cserepes soron. <https://szeged.hu/cikk/szemethegy-emelkedik-a-cserepes-soron>.
- Tóth, Richárd: (2019) Tízmilliónál is többet érhet a Hős utcai lakás, az önkormányzat pármilliót ad. HVG, https://hvg.hu/itthon/20190304_Hos_utca_kisajatitas_kobanya_onkormanyzat.
- Umweltbundesamt (2015) Research project “Environmental justice in urban areas”.

<https://www.umweltbundesamt.de/en/topics/health/environmental-impact-on-people/environmental-justice-environment-health-social/research-project-environmental-justice-in-urban#environmental-justice-in-urban-areas-recommendations-for-action-in-municipal-pra>.

Vigvári, András: (2016) Rural poverty in urban spaces of Budapest Research proposal for examining spatial inequality in contemporary Hungary. Társadalomtudományi Szemle Special issue.

Wardhani, Baiq, and Vinsensio Dugis: (2020) Greening Surabaya: The City's Role in Shaping Environmental Diplomacy. Bandung - Journal of the Global South 7: pp. 236-258.

Yang, Celine: (2021) Addressing the Environmental Justice Implications of Waste. Environmental and Energy Study Institute. <https://www.eesi.org/articles/view/qa-addressing-the-environmental-justice-implications-of-waste>.

Környezeti igazságosság és városdiplomácia Hulladékgazdálkodás és a roma kisebbség budapesten

Összefoglaló

Az urbanizációval, növekedő népesség koncentrációval és városok folyamatos terjeszkedésével a hulladékgazdálkodás a közigazgatás egyik legnagyobb kihívásává vált, kis- és nagyvárosokban egyaránt. Ezzel együtt megjelentek a hulladékkoncentrációval kapcsolatos egyenlőtlenségek is, ugyanis a hulladékgazdálkodás káros hatásaival leginkább a szegényeknek és a marginális csoportoknak kell szembeesniük. A hulladékgazdálkodás tehát társadalmi kérdéssé alakult, amire egy példát a budapesti Hős utca „gettóként” ismert nyomor-telepének hulladékkal kapcsolatos problémái szolgálnak. A tanulmány nem csak a környezeti igazságosság fogalmát vizsgálja, hanem rávilágít arra is, hogy Budapest városának milyen potenciálja van a környezeti igazságtalanságok feltárásában, a probléma megértésében és egyben megoldások keresésében.

KÖZLEKEDÉS

Szemléletváltás a budapesti közlekedésében Kitekintés a sikeres várostervezés nemzetközi példáira

DR. PATAKI-CSONTOS ESZTER

Bevezetés

A közlekedés hagyományosan a városi, települési szintű szakpolitikák közé tartozik, és véleményem szerint a mobilitáson keresztül jól demonstrálható egy globális város lehetséges szerepvállalása a nemzetközi térben. Esszém is több szemszögből vizsgálja a budapesti közlekedést – egyrészt a környezetvédelmi, fenntarthatósági célokat elősegítő szakterületként, másrészt a városimázsban, vagy más szóval *city branding*-ben betöltött szerepét szem előtt tartva, ami elvezet a városvezetés belpolitikai megítéléséhez, vagyis ahhoz a tényhez, hogy a városi közlekedés és várostervezés az országos és helyi belpolitikai kampányok közkedvelt témája. Előbbiek okán az egyes nagyvárosokban már megvalósult, vagy megvalósulni tervezett jó gyakorlatokra hozok példákat, amelyek megfelelnek az előbb említett hármas célkitűzésnek. Ezt követően nem csupán gyakorlati, de a városi és talán a tágabb értelemben vett országos szemléltmód megváltoztatásának eszközeire teszek javaslatokat, mert hiszem, hogy csak úgy érhetők el az egyes programokban és deklarációkban meghirdetett célkitűzések, ha a társadalom gondolkodása, tenni akarása és – egyes esetekben – tényleges áldozatkészsége szolgál annak motorjául.

Környezetvédelmi szempontok mint a városi közlekedés alfája és ómegája

„A klímacsatát és a fenntarthatósági fordulatot vagy a városokban nyerjük meg, vagy városokban veszítjük el.”¹ Az idézet-választás nem véletlen; esszém témája ugyan elsősorban a városi mobilitás, annak kihívásai és a rájuk adott sikeresnek mondható válaszok, de a közle-

1 <https://24.hu/belfold/2021/11/16/ader-janos-varosok-klimacsata/>

kedés nem ragadható ki és szeparáltan kezelése nem is felelne meg annak a holisztikus szemléletmódnak, amelyet a globális nagyvárosok, köztük Budapest is magáévá tett, és amelynek középpontjában a környezet- és klímavédelem áll. A fenti idézet ráadásul Magyarország köztársasági elnökétől származik, ami azt sugallja, hogy ez egy olyan terület, amellyel kapcsolatban egyetértés és együttműködés képzelhető el az ország- és a városvezetés között. Vagy mégsem?

A fentebb már említett holisztikus megközelítést nem csupán a jelenlegi budapesti városvezetés politikai akarata, hanem törvényi előírások is biztosítják. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 48/B. §(3) bekezdése kimondja, hogy a területi környezetvédelmi programokban foglaltakat az adott területi szint fejlesztési koncepciójának és rendezési, valamint fejlesztéspolitikai terveinek kidolgozása, a döntéshozatal és a végrehajtás, továbbá az adott területre vonatkozó ágazati tervezés során érvényre kell juttatni. Nemcsak törvényi, de helyi szinten is rendelkezik a főváros környezetvédelmi programmal,² amelyet a Fővárosi Közgyűlés 141/2021. (I.27.) határozatával hagyott jóvá. A program egyértelműen kimondja: a fővárosi közlekedéspolitika elsődleges célja, hogy úgy tegyen eleget a gazdaság fejlődését alapvetően szolgáló, növekvő mobilitási igényeknek, hogy mindeközben csökkentse, vagy legalábbis kordában tartsa a közlekedés okozta környezetszennyezést, végső soron megvalósítva a hosszútávú, fenntartható közlekedést. A városi közlekedés és a környezetvédelem főbb találkozási pontjai:

- a városi közlekedésből eredő szén-dioxid kibocsátás, illetve meghatározó szerepe a magas nitrogén-dioxid szennyezettség kialakulásában, mely üvegházhatású gázok növelik a globális felmelegedést;
- a közúti közlekedésből eredő, az egészséget súlyosan veszélyeztető, illetve korróziót okozó ún. finom részecskék feldúsulása – a légszennyezés egyik legveszélyesebb fajtája – a gépkocsik üzemanyagának elégetése, a gumikerekek, fékek kopása következtében;
- a városi gépjármű-, kötöttpályás- és a légi közlekedésből eredő zajterhelés;

2 Budapest környezeti programja 2017-2021. https://budapest.hu/SiteAssets/Lapok/2020/budapest-kornyeztvedelmi-programja/Honlapra_BKP_2021_2026.pdf

- a növekvő áru- és személyforgalom okozta üzemanyag-fogyasztás növekedés, illetve a növekvő forgalomterhelés és közúti infrastruktúra és parkolófelületek növelése a zöldfelületek rovására.

A fenti káros környezeti hatások mérséklése érdekében a főváros közlekedéspolitikai területén megfogalmazott környezetvédelmi célja elsősorban a közösségi közlekedés fejlesztése a fővárosi és az agglomerációs területeken. Ez a problémakör – területi kiterjedése miatt – meghaladja a főváros hatáskörét, tehát a központi kormányzattal közös tervezést, megvalósítást és forráselosztást igényel. További kiemelt célként került meghatározásra a környezetbarát járművek használatát elősegítő infrastruktúrafejlesztés kezdeményezése. A konkrét közlekedésfejlesztést célzó beruházási program- és projektjavaslatokat a Budapesti Mobilitási Terv 2030³ tartalmazza, ilyenek – a főváros és a központi önkormányzat együttműködését feltételező – nagyszabású állami beruházások, például egyes villamosvonalak meghosszabbítása, vasútvonalak korszerűsítése, vagy a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér közúti kapcsolatainak fejlesztése. Jelen esszé kereteibe ezek a projektek nem férnek bele. Céлом olyan, más nagyvárosokban már megvalósított, a közlekedést a fenntarthatósági szempontok figyelembevételével javító intézkedések bemutatása, amelyek nagyobb része könnyen, rövidebb idő alatt, sokszor alacsony költségek mellett megvalósíthatóak a Fővárosi Önkormányzat által, önállóan.

Városimázs alakítása a közlekedésen keresztül

A közlekedés városimázsban betöltött szerepe vitathatatlan. Amikor valaki egy idegen városba látogat, az első dolog, amellyel szembesül, az adott város közlekedése, illetve ezen keresztül a város szervezettsége, profizmusa és nem utolsósorban vendégszeretete. A közlekedés fejlesztésével – kezdve a repülőtérrel a városközpontba való bejutás megkönnyítésével – az okos megoldások támogatásával, a külföldi turisták vagy üzletemberek helyzetének könnyítésével Budapest megcélozhatná, hogy egy ún. MICE⁴ várossá váljon. Ezzel olyan

3 Budapesti Mobilitási Terv 2030. <https://budapest.hu/SiteAssets/Lapok/2019/budapesti-mobilitasi-terv-2030/BMT2030%2011%20web.pdf>

4 MICE (meeting, incentive, convention and exhibition): angol rövidítés, olyan városok tartoznak ide, melyeknek jellemző, imázsukat meghatározó szolgáltatásnyújtása konferenciák, kiállítások szervezése, illetve a vendéglátás.

városokkal vehetné fel idővel a versenyt – és egyben lehetné el a jó gyakorlataikat – mint Párizs, Bécs, Barcelona, Berlin, Szingapúr, Szöul, vagy Hong-Kong.⁵

Belpolitikai haszon

A közlekedés javítása, látványos vagy működőképes megoldások felmutatása és reklámozása hozzásegítheti a regnáló városvezetést az újbóli megválasztásához. Ugyanakkor a közlekedésben tapasztalt problémák és fennakadások könnyen válhatnak negatív kampánytémává⁶ az ellenzéki oldalon – vagy jelen esetben a kormányoldalon – lévő politikusok, vagy orgánumok kezében. Ennek megelőzése érdekében rövidtávon a forgalomterhelés csökkentése lehet a célkitűzés, továbbá a már említett szemléletváltás ösztönzése, ami a társadalom gondolkodásának és a városi közlekedéshez való hozzáállásának formálását jelenti.

Nemzetközi példák és azok alkalmazása Budapesten

30 km/órás sebességhatár bevezetése a belvárosban

Ez az intézkedés nem újdonság Budapest jelenlegi városvezetése számára sem. Kisebb területeken nemcsak külföldön, de nálunk is sor került sebességkorlátozásra, megfelelő társadalmi elfogadottság mellett. Kiterjedtebb mértékű bevezetéséről már 2020 óta folynak az egyeztetések. Olyan, aránylag könnyen bevezethető intézkedésről van szó, amelyet már több városban sikerrel alkalmaztak.

Az Európai Parlament nemrég elsöprő többséggel fogadta el az állásfoglalást, amelyben elsősorban közlekedésbiztonsági okokból javasolja a 30 km/órás sebességkorlátozást lakott területen.⁷ Az alacsonyabb sebesség élhetőbb városokat – kevesebb halálos balesetet és kisebb zajterhelést – eredményez, és kevesebb légszennyezéssel is jár. A témával kapcsolatban a Skyrad mérnöki tanácsadó cég végzett modellszá-

5 Ari-Veikko Anttiroiko: City Branding as a Response to Global Intercity Competition, Growth and Change, Vol. 46 No. 2. (June 2015), 242. o.

6 <https://www.origo.hu/itthon/20210902-karacsony-gergely-kozlekedesi-kaosz-budapesten.html>

7 <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/press-room/20210930IPR13926/hogy-ne-haljon-meg-senki-az-utakon-a-parlament-javaslatai>

mításokat.⁸ Azt a kérdést vizsgálták, hogy ha a járművek felgyorsítanak a megengedett legmagasabb sebességre, amikor az út előttük szabad, akkor az adott megengedett legmagasabb sebesség hogyan befolyásolja a szén-dioxid (CO₂) és a nitrogén-oxidok (NOx)⁹ kibocsátását, az átlagsebességet és az utazási időt. A számítások eredményei alapján a CO₂-kibocsátás 50 km/órás maximális sebességnél 35 százalékkal magasabbnak bizonyult, mint 30 km/órás sebességnél, a NOx-kibocsátás 50 km/órás maximális sebességnél 39 százalékkal magasabb volt, mint 30 km/órás sebességnél. A sebességhatárnak tehát jelentős hatása volt a kibocsátásokra, amiért nagyrészt a forgalomban való araszolgatást kísérő rendszeres gyorsításhoz szükséges energia a felelős.

A menetidőre gyakorolt hatást is modellezték; városi körülmények között a 30 km/órás maximális sebességnél összességében csak 8 százalékkal alacsonyabb az átlagos utazási sebesség, mint 50 km/órás maximális sebesség esetében. Az alacsonyabb sebességhatár bevezetését így a tisztább levegő és a közlekedésből származó üvegházhatású gázok csökkentése is indokolja a városok élhetőbbé válása és a baleseti sérülések, halálesetek csökkentése mellett. Az intézkedést Bilbao-ban 2020-ban vezették be, Párizsban 2021-ben, míg Brüsszelben 2022-ben csökkentették 20 km/órára a sebességhatárt az autósok számára a belvárosban.¹⁰ London városvezetése is hasonló lépésre készül, a belvárosban vezetnék be a 15 mérföld/órás korlátozást azzal a céllal, hogy az 2022 végéig életbe léphessen.¹¹

A parkolás megreformálása

A Budapesti Mobilitási Terv¹² parkolással kapcsolatos projektjei kizárólag a P+R parkolók építését tartalmazzák. Ez a megoldás valóban jobban érvényre juttatja azt az elképzelést, hogy a belvárost minél inkább mentesítsük a gépjármű forgalom alól, és előnyben részesíti,

8 <https://skyrad.co.uk/transport-innovation-research/>

9 A CO₂-t nem szokták a légszennyező anyagok közé sorolni, viszont a globális felmelegedést okozó legfontosabb gáz, a NOx viszont közvetlenül árt az emberi egészségnek.

10 <https://hu.euronews.com/2021/10/06/ep-lakott-teruleten-maximum-30-kilometer-per-oraval-lehessen-vezetni>

11 https://jarokelok.blog.hu/2021/11/25/15_merfold_oras_sebessegkorlatozas_bevezeteset_tervezik_london_belvarosaban

12 Budapesti Mobilitási Terv 2030. <https://budapest.hu/SiteAssets/Lapok/2019/budapesti-mobilitasi-terv-2030/BMT2030%2011%20web.pdf>

ösztönözni próbálja a közösségi közlekedés igénybevételét. A Fővárosi Önkormányzat tulajdonában lévő, nem ingyenes P+R parkolók esetében a parkolási díj ellenében biztosított, közösségi közlekedésre jogosító jegy a sűrűn beépített belvárostól távolabbi parkolók igénybevételét ösztönöznék.

Az előbbivel párhuzamosan érdemes lehet olyan parkolási rendszer kialakításán elgondolkodni, amely lehetővé teszi a belvárosi parkolást anélkül, hogy az a parkolóhely keresése következtében további többletszennyezéssel járjon, illetve az utcaképet se rontsa. Erre vonatkozó javaslatot már a Fővárosi Közgyűlés 809/2019. (V.29.) sz. határozatával jóváhagyott Smart Budapest Keretstratégia 2019¹³ is tartalmazott, miszerint „szükséges a közterületi gépjárműtárolás fejlesztése okos eszközökkel (applikációk, magántulajdonú parkolók hatékonyabb hasznosítása), és ezzel egyidőben a közterületek racionális használatának elősegítése (felszíni parkolók csökkentése)”. Az előbbi feltételeknek megfelelne például a Londonban működő, magántulajdonban lévő vállalkozás által üzemeltetett „okos szolgáltatás”, amely révén földfelszín alatti vagy feletti parkolóházakban, irodaházakban, lakóépületekben parkolóhelyek foglalhatók egy applikáción keresztül rövidebb (pár órás vagy napi) vagy hosszabb (havi) időintervallumra.¹⁴ Ennek továbbfejlesztett változatával találkozhatunk San Franciscóban, ahol már 2018-ban megvalósult az ún. *demand-responsive pricing*, vagyis a parkolóhelyek keresletdallal arányos árazása attól függően, hogy hányan, mely részén a városnak és milyen napszakban akarnak parkolni. (Hasonló árazási algoritmust használ a közösségi megosztáson alapuló szolgáltatások közül az Uber, amely képes a kereslet és kínálat előrejelzésére, továbbá figyelembe veszi a fogyasztók ár rugalmasságát és egyéb tényezőket is.) A kettő ötvözetével és erre szakosodott szoftverfejlesztő cégek bevonásával megvalósítható lenne a fővárosi kerületek közterületein – az önkormányzati tulajdonban lévő parkolóházakban található parkolóhelyeken tekintetében, de akár lakóépületek, még inkább irodaházak kihasználatlan parkolóhelyeinek feltérképezésével – egy olyan rendszer, amely alapján a par-

13 Smart Budapest Okos Város Keretstratégia. <https://budapest.hu/Documents/V%C3%A1ros%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9si%20F%C5%91oszt%C3%A1ly/Smart%20Budapest%20Keretstrat%C3%A9gia%202019.pdf>

14 <https://www.ncp.co.uk/>

kolni kívánók az indulást megelőzően tájékozódhatnak az elérhető parkolóhelyekről és az aktuális árazásról. Azokat lefoglalhatnak és ezáltal célirányosan parkolhatnak. Az árazás csúcsidőszakban azt eredményezhetné, hogy az autósok inkább választják a tömegközlekedést, de ha mégsem tántorítja el őket a magasabb ár, akkor a parkolóhely keresésének megtakarításával kevésbé szennyeznék a környezetet.

További javaslatok, nemzetközi hálózatokhoz való csatlakozás

A városi közlekedést diplomáciai szempontból vizsgálva érdemes lenne átvenni Genf példáját, ahol a turisták a repülőtéren egy jegyautomatából 80 perc hosszúságú menetidőre jogosító közösségi közlekedési jegyet kapnak térítésmentesen, amely bármely tömegközlekedési eszközre felhasználható.¹⁵ Ez megközelítőleg Budapesten is elegendő lenne ahhoz, hogy egy turista a repülőtérről megérkezzen egy budapesti hotelbe.

Szociális szempontú, könnyen bevezethető, közlekedéssel kapcsolatos intézkedés a számos nagyvárosban, például Dublinban is alkalmazott hangos jelzőlámpák telepítése vakok és gyengén látók számára. Budapesten is szereltek már fel ilyen jelzőberendezéseket néhány helyen,¹⁶ de érdemes lenne a teljeskörű telepítés lehetőségét megvizsgálni.

Végezetül egy szankciós jellegű intézkedést ismertetnék, amelynek bevezetése nem tartozik önkormányzati hatáskörbe, hiszen az egész országra kiterjedő jogszabály-módosítás szükséges hozzá, de mindenképpen érdemes becsatornázni javaslatként: ez az álló

15 <http://www.geneva.info/transport/free-ticket/>

16 <https://atlatzso.hu/adat/2018/06/12/terkepre-tettuk-az-osszes-budapesti-hangos-gyalogos-jelzolampat-amelyek-a-vakokat-es-a-gyengyenlatokat-segitik/>

helyzeti motormelegítés büntetése, ami több nyugat-európai országban, illetve az USA-ban már hosszabb ideje büntetendő magatartás.¹⁷

A fenti javaslatok megvalósításában Budapest csak úgy lehet sikeres, ha szorosabb kapcsolatot tart fenn olyan városvezetésekkel, amelyek már sikeresen alkalmazzák ezeket a gyakorlatokat. A polgármesetereket tömörítő multilaterális szervezetek közül a C40 nagyvárosokat tömörítő szervezethez való csatlakozás a fenntartható közlekedésfejlesztéshez kapcsolódó jelentős know-how-hoz biztosítana hozzáférést Budapestnek. A szervezetbe való felvétel nem tagdíj-alapon történik, hanem bizonyos kritériumok teljesítésével, amelyek egyrészt megkövetelik, hogy a felvételiző város rendelkezzen átfogó környezetvédelmi tervvel, továbbá intézkedésein, programján keresztül hozzájáruljon a Párizsi Megállapodásban foglaltak teljesítéséhez és erre ösztönözzön más városokat is.¹⁸

Szemléletformálás

A városi közlekedés javítása és zöldebbé tétele csakis a társadalom támogatásával és aktív részvételével valósítható meg. Vannak már biztató jelek, például a BKK utasforgalmi adatai¹⁹ alapján a kerékpárt használók száma a járványt megelőző időszakhoz képest jelentősen megnőtt. A jó idő beköszöntével egyértelmű növekedés látható, de az ingyenes városi parkolás átmeneti megszüntetésének is egyenes következménye volt a több kerékpáros az utakon. A gépjárművek kihasználtságának felmérése jól mutatja, hogy mennyire fontos a szemléletváltás: a BKK riportja szerint 2021 ősszel a Kosztolányi Dezső téren felvett több mint 4200 személygépkocsi adatai alapján a járművekben átlagosan 1,28 fő utazott. Ez azt jelenti, hogy az összes gépjárművet figyelembe véve azok 76%-ában csak egy fő, 21%-ában 2 fő, 2%-ában három fő és kevesebb mint 1%-ában utazott legalább 4 fő.

Budapest környezeti programja is célul tűzte ki a lakosság oktatását és tájékoztatását ezen a téren. A legfontosabb lépések a fővárosi program és más nemzetközi példák alapján:

17 https://hvg.hu/cegauto/20190109_indulas_elotti_motormelegites_a_szomszedban_akar_16_millio_forintos_birsag_is_jarhat_erte

18 <https://www.c40.org/news/statement-by-the-c40-cities-steering-committee/>

19 BKK 2021. novemberi közlekedési riport. <https://bkk.hu/downloads/7024/91UC7XH37k2KEtN0co4Lpg==>

- Az önkormányzat által fenntartott óvodákban tervszerű környezettudatosságra nevelés folytatása (amit egyébként az állami hálókörben lévő általános és középiskolai oktatás integráns részévé is kellene tenni), továbbá a Fővárosi Önkormányzat közszolgáltatásokat nyújtó társaságai által szervezett oktatóprogramok támogatása,²⁰ a gyerekek oktatását szolgáló programok felfrissítése, ebből a célból ötletpályázat kiírása az Önkormányzat által;
- A közösségi közlekedés, a *car* és/vagy *bike-sharing* szolgáltatások, vagy a bevezetni kívánt intézkedések vonzóbbá tétele más piaci szereplők bevonásával, például a magyar divatipar képviselői segítségével. Berlinben a helyi közösségi közlekedési vállalat (BVG) és az Adidas együttműködése nyomán elkészült egy edzőcipő, amely kinézetével a berlini közlekedési eszközökön is fellelhető mintázatot jeleníti meg, és megvásárlásával tulajdonosa egy évig jogosult a BVG szolgáltatásainak igénybevételére. A cipő tehát végső soron egy éves bérlet, amelyet azonban az érvényességhez a tulajdonosnak hordania kell utazáskor.
- A pénzügyi vagy más érdeksérellemmel járó, de a környezet védelme szempontjából indokolt intézkedések bevezetése előtt tájékoztató kampányok indítása, hosszútávon anyagi ösztönzés bevezetése. Brüsszelben például a városvezetés egy közel 1000 eurós hitelkeretet biztosít környezetbarát közlekedés forma választására és megvételére azoknak a városi polgároknak, akik eladják az autójukat.

20 FKF Zrt. környezetvédelmi oktatatóprogramja. <https://www.fkf.hu/educacio-kornyeztvedelmi-oktatoprogram>

Összegzés

A városi közlekedés a városvezetés központi kérdése, amelynek hatása a környezetre, a város nemzetközi és belpolitikai megítélésére megkérdőjelezhetetlen. Ahhoz, hogy ezen a téren valódi változást lehessen elérni, a politikai akaraton túl a városi polgárok ösztönzésére van szükség, ami oktatással és különböző kampányokkal érhető el. Annak érdekében, hogy a finanszírozás ne okozzon gondot, törekedni kell az önfenntartó (például a parkolás megreformálása terén), vagy kevesebb kezdeti költséggel járó intézkedések bevezetésére. Az önkormányzatoktól már második éve elvont gépjárműadóból befolyt arányos bevétel a jövőben fedezetként szolgálhat bármely, közlekedéssel kapcsolatos intézkedés működtetésére.

Change of vision in the transport of Budapest An outlook to succesful examples of city planning

Abstract

Mobility and transport are one of the most important areas of local government policies, and the image or role of a city in the global environment can be well demonstrated through it. My essay examines transport in Budapest from several perspectives – on the one hand, as a policy promoting environmental protection and sustainability goals, and on the other, keeping in mind its role in the city image, or in other words, city branding, which leads to the judgment of the city administration by its citizens, that is, to the fact that the city transport and urban planning are popular topics in national and local domestic political campaigns. I give examples of good practices that have already been implemented or are planned to be implemented in other cities, which correspond to the aforementioned triple objective. At last, I make suggestions for the means of changing the way of thinking of citizens about mobility, because I believe that the objectives set out in programmes and declarations can only be achieved if society's thinking, willingness to act and – in some cases – his actual willingness to sacrifice serves as its engine.

Levegőből vasútra *Közlekedési átalakulások Budapesten és Európában*

BOGNÁR MIRA

Bevezetés

Napjaink központi témája és valószínűleg elsőszámú megoldandó feladata a klímaváltozás kérdése. A világon egyre több helyen lesz már megkerülhetetlen, hogy policy-alkotás során figyelembe vegyük egy-egy intézkedés környezetre gyakorolt hatását. A Párizsi Egyezményben meghatározott maximum 1,5 Celsius fokos melegedés fenntartásához azonban valóban drasztikus változásokra lenne szükség. Az elmúlt néhány évben a környezetvédelem kérdése a korábbi obskúrus, kissé hippy megítélésű témából evidenciává, szinte elvárás-sá kezdi kinőni magát és teljesen a fősodorba került. (Például 2020-ban az amerikaiak 64%-a gondolta, hogy a környezetvédelemnek prioritásnak kell lennie a döntéshozók számára, míg jelentős százalék kiemelte a klímaváltozás fontosságát is).¹ A közhangulat változása megjelenik számos ifjúsági mozgalomban, tüntetéseken, illetve petíciók és mozgalmak formájában. Példaként hozható az úgynevezett *flygskam*, vagyis a repülést szégyenítő, Svédországból indult kezdeményezés, amelynek célja minél több embert eltántorítani az utazás ezen formájától és környezetbarátabb alternatívákat népszerűsíteni.² Habár az explicit szégyenítés kontraproduktív megoldás is lehet, egyes repülőutak vasúttal való kiváltása már régóta szerepel a politikai agendán. A közlekedés heterogénebbé és rugalmasabbá tétele, a multimodalitás fejlesztése lényeges pont a fenntarthatóbb közlekedési ágazat kialakításában. Írásomban érintem az erre irányuló jelenlegi európai kezdeményezéseket, illetve kifejtem azt is, hogy

1 <https://www.pewresearch.org/politics/2020/02/13/as-economic-concerns-recede-environmental-protection-rises-on-the-publics-policy-agenda/>

2 <https://www.independent.co.uk/travel/news-and-advice/flygskam-anti-flying-flight-shaming-sweden-greta-thornberg-environment-air-travel-train-brag-tagskryt-a8945196.html>

Budapest milyen lépéseket tehetne többek között városdiplomáciai eszközökkel ezek népszerűsítésére.

Mi a multimodalitás, miért játszhat szerepet a fenntartható közlekedésben?

Az elmúlt évek történései egészen különleges és nehéz helyzetbe hozták a légiközlekedési szektort világszerte. A nagyjából 2018-2019-től hangsúlyos repülésellenes mozgalom mellett 2019-ben mégis rekord számú utas repült Európában, már-már kapacitásválságot okozva.³ Ezután szinte rögtön érkezett meg a covid válság 2020 elején, ami alapjaiban rengette meg a légiforgalmat. 2020 tavaszán Európában voltak napok, amikor az előző évi forgalomhoz képest 89%-os visszaesés volt tapasztalható.⁴ Az iparág dilemmája így a következőképpen alakult. Vítán felül áll, hogy a repülőgépek jelentős mennyiségű CO₂ kibocsátással működnek, emellett más környezetkárosító hatásuk sem elhanyagolható, többek között a zajszennyezés, kondenzcsík képzés, vagy az NO_x és kénkibocsátás; a jelenlegi technológiák viszont egyelőre nem teszik lehetővé ezek elégséges csökkentését rövid távon. Így a járvány miatt visszaesett forgalom mihamarabbi helyreállítása, ami az iparági szereplők érdeke, elkerülhetetlenül jár együtt több kibocsátással, aminek csökkentése pedig elengedhetetlen lenne a Párizsi Egyezményben, illetve a *Green Deal*-ben megfogalmazott célok eléréséhez. A repülés hozzájárulása a globális károsanyag-kibocsátáshoz a nem-CO₂-t is figyelembe véve akár a 4,9%-ot is elérheti.⁵

Az alábbi ábrán a multimodalitás témájához releváns felosztás látható, miszerint az európai közlekedés üvegházhatású kibocsátásainak több mint 70%-át a közúti forgalom adja, majd a repülés következik közel 14%-kal. Itt fontos azonban megemlíteni a volumenbeli különbségeket, mivel jelentősen számottevőbb a gépkocsiforgalom és -közlekedés, mint a repülő. A vasúti közlekedés ezek mellett elenyésző kibocsátást mutat fel. Logikusnak tűnik tehát a lépés, hogy a keresletet érdemes a lényegesen kevésbé szennyező kötöttpályás közleke-

3 <https://www.eurocontrol.int/news/new-traffic-record-set-37228-flights-one-day>

4 <https://www.eurocontrol.int/Economics/2020-DailyTrafficVariation-States.html>

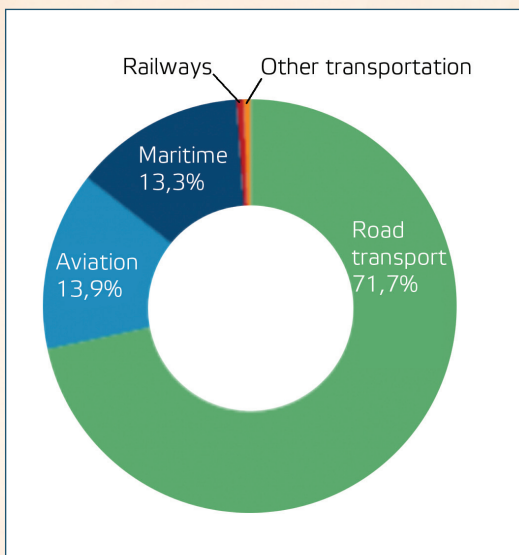
5 https://unfccc.int/sites/default/files/resource/156_CAN%20ICSA%20Aviation%20TD%20submission.pdf

1. ábra: Üvegházhatású gáz kibocsátás.
forrás: Eurocontrol

dési forma felé terelni. A modern vasúti közlekedés a már rendelkezésre álló infrastruktúrákat használva is környezetbarátabb közlekedési formának tekinthető, mint a repülés.

A multimodalitás azonban nem egy utazási forma kizárólagos alkalmazására vonatkozik, hanem különböző közlekedési módok (vagy eszközök) ugyanazon az útvonalon történő alternatív igénybevételére. A multimodalitás kihasználja a különböző közlekedési módok erősségeit, mint például a kényelem, a sebesség, a költség, a megbízhatóság, a kiszámíthatóság stb., és ezek kombinációja révén hatékonyabb megoldásokat kínálhat az emberek számára. Ez egyrészt segít csökkenteni a zsúfolt utakra, illetve csomópontokra nehezedő nyomást, másrészt célja, hogy az egész ágazatot környezetbarátabbá, biztonságosabbá és költséghatékonyabbá tegyék.⁶ Mindez természetesen egy ideális állapot leírása, mivel jelenleg még sem a támogató rendszerek, sem az infrastruktúra fejlettsége nem tart ott, hogy ilyen zökkenőmentes átjárás legyen a közlekedési módok között.

A multimodalitás nem új koncepció, az Európai Unió napirendjén már 1992-től szerepelt a közlekedési módok kombinálására vonatkozó irányelv.⁷ A multimodalitás 2018-ban került fókuszba, amikor az

6 https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/logistics-and-multimodal-transport/2018-year-multimodality_en

7 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/623553/EPRS_BRI\(2018\)623553_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/623553/EPRS_BRI(2018)623553_EN.pdf)

unió kiemelten kezelve a kérdést, az évet a Multimodalitás Évének nevezte ki, növelve a támogatásokat a digitalizáció, az utasjogok és az infrastruktúra fejlesztések tekintetében.⁸ Jelenleg is nagy hangsúlyt helyeznek uniós szinten a fenntartható közlekedésre. A *Connecting Europe Facility* (infrastruktúra beruházások), illetve a *European Year of Rail* a jelenleg futó fontosabb kezdeményezések. Ezek mellett pedig több forrás is kiemelten kezeli a fenntarthatósági céllal megvalósuló beruházásokat. Említésre méltó továbbá az Interrail program, amely a mobilitás mint a négy szabadság egyik feltételének népszerűsítésével szintén a vasúti közlekedést bátorítja.

Kérdések és kételyek

Abban egyetértés mutatkozik mind iparági,⁹ mind pedig döntéshozói¹⁰ oldalról, hogy a jelenlegi utazási szektor átalakításra szorul, és ebben a légiközlekedésnek fontos szerepe van. A légiközlekedési iparág szereplői maguk is elismerik a tényt, hogy elengedhetetlen a szektor fenntarthatóságával foglalkozni, jelenleg azonban még nem áll rendelkezésre olyan technológia, amely egyértelműen azonnali megoldást kínálna a légiközlekedés zöld problémáira. Az uniós szabályozás a fenntartható repülőüzemanyagokban (SAF), a kibocsátási kvótakereskedelemben (ETS), illetve a kerozin-adó bevezetésének irányában indult el a 2020 nyarán bemutatott *Fit for 55* javaslatcsomag alapján.¹¹ Mindezek mellett magas elvárásokkal tekinthetünk az olyan technológiai fejlesztésekre, mint a hidrogénnel működő, illetve az elektromos gépek, ezek azonban nem rövid időtávon megvalósuló projektek.

A *Green Deal*-ben meghatározott célok szerint az üvegházhatású gázok kibocsátását 2030-ra minimum 55%-kal kell csökkenteni az 1990-es szinthez képest.¹² A technológia jelenlegi állása szerint ez legegyszerűbben a forgalom visszaszorításával lenne elérhető, ami

8 https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/logistics-and-multimodal-transport/2018-year-multimodality_en

9 <https://www.eurocontrol.int/article/eurocontrols-aviation-sustainability-summit-how-european-aviation-planning-decarbonise>

10 <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/eu-climate-blueprint-pressures-airlines-cut-emissions-2021-07-14/>

11 <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/eu-plan-for-a-green-transition/>

12 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hu

koránt sem az ideális megoldás és önmagában nem is járható út. Amint a fenntarthatóság három pillérje¹³ – környezeti, szociális és gazdasági – is szemlélteti, a környezetvédelmen kívül más szempontok figyelembevétele is fontos. A gazdasági tényezők – mint a GDP hozzájárulás és munkahelyek biztosítása – mellett morális tényezők is felmerülhetnek. A széles körben kritizált fapados légitársaságok olcsón kínálják emberek tömegei számára a gyors mobilitást, elhozva a légitársaságok demokratizálódását, ami sokáig csak egy egészen szűk réteg kiváltsága volt. Az EU-s javaslatok, illetve tagállami intézkedések miatt több mint valószínű, hogy a közeljövőben emelkedni fog a repülőjegyek ára, így fontos lenne, hogy rendelkezésre álljon megfelelő alternatíva – jelen esetben a vasút formájában.

Európai helyzetkép

Az ideális alternatíva biztosítása esetében is számos tényezőt kell figyelembe venni, ilyen a kényelem, az ár vagy az utazási idő. Kényelemen nem csak az utazás alatti komfort, hanem a menetrend platformok és a jegyvásárlás standardizálása és összehangolása, illetve a gördülékeny átszállás a különböző módok között is értendő. Ezek mind kitűnően visszatükröződnek a már napirenden lévő kezdeményezésekben. Franciaországban például jóváhagyásra vár az a törvény, amely betiltaná az olyan rövidtávú repülőutakat, amelyeknek van 2,5 óra alatti vonatúttal helyettesíthető alternatívájuk. Idáig eljutni sem volt egyszerű, az eredetileg tervezett négy órát a nemzeti légitársaság nyomására csökkentették 2,5 órára. Franciaországban ez a szám Párizsból indulva olyan nagyvárosok elérését érintheti, mint Nantes, Lyon vagy Bordeaux. Az Austrian Airlines már tavaly vonattal helyettesítette a Bécs és Salzburg között közlekedő járatát. Érdekes megjegyezni, hogy a nemzeti légitársaságok erős állami ösztönzésre voltak hajlandók ezeket a lépéseket megtenni, illetve elfogadni.¹⁴ Hasonló ötletek merültek fel Németországban is, ahol 2019-es adatok szerint a belföldi repülőutak 42%-a lenne helyettesíthető négy óra vagy az alatti vonatúttal.¹⁵

13 https://www.researchgate.net/figure/The-three-pillars-of-sustainability-Source-Based-on-sustainable-development-from_fig1_282840880

14 <https://www.bbc.com/news/world-europe-56716708>

15 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-06-18/germany-debates-a-short-haul-flight-ban>

Mindezek belföldi kezdeményezések, az átalakuláshoz azonban átfogó nemzetközi hálózatokra lenne szükség. A 2021 decemberében megjelent hatékony és fenntarthatóbb utazás tematikájú Európai bizottsági javaslatcsomag kulcspontja a vasúti közlekedés fejlesztése, többek között olyan intézkedésekkel, amelyek az infrastruktúra támogatásával, a hálózat fejlesztésével, illetve középtávú határidők bevezetésével kapcsolatosak, így a javaslatban szerepel például a Budapest és Bukarest közötti gyorsvasút üzembe helyezése 2040-re.¹⁶

Magyarország és Budapest azonban az előzőekben említett példaktól merőben eltérő helyzetben van. Kis országként tulajdonképpen nem beszélhetünk visszaszorítandó belföldi kereskedelmi repülésről, illetve hivatalos nemzeti légitársaságunk sincs jelenleg, ugyanakkor városunk Európa egyik jelentős fapados légitársaságának elsődleges székhelye, míg a legnagyobbak is fontos bázisa. A szomszédos országok nagyvárosaival létezik vasúti összeköttetés, néhol kizárólag az. A földrajzi és hálózati adottságok is rendelkezésre állnak ahhoz, hogy a fővárosunk optimálisan bekapcsolódjon az európai (gyors) vasúti hálózatba. Ez az uniós kezdeményezéseknek köszönhetően várhatóan már csak idő kérdése. Azt, hogy addig is reálisan mit tehetnénk a modális váltás előrehozataláért, a következő fejezetben fejtem ki bővebben.

Mit tehetne most Budapest?

A leginkább hiányzó láncszem, a vasúthálózat és az infrastruktúra fejlesztése természetesen nem önkormányzati hatáskör, illetve határozottan nem városdiplomáciai feladat. A számos jelentős EU-s kezdeményezésben való részvétel azonban remek lehetőség a multimodalitás előre mozdítására. A kérdéskör már önmagában nemzetközi vonatkozású, hiszen esetünkben a belföldi forgalom nem releváns.

A korábbiakban említett egyszerűsített jegyvásárlási rendszer kifejlesztése nagyban megkönnyítené az utasok dolgát és jelenleg az erőforrások is rendelkezésre állnak ehhez. Amíg a közös EU-s rendszer működésbe lép, saját fejlesztésű szolgáltatásokkal/applikációkkal lehetne a hajlandóságot növelni. Például egy helyre gyűjteni az

16 https://transport.ec.europa.eu/news/efficient-and-green-mobility-2021-12-14_en

adott úti cél megközelítéséhez rendelkezésre álló összes közlekedési módot, az átszállási lehetőségekkel és a vasúti közlekedés előtérbe helyezésével. Ez nem forradalmian új ötlet, hasonló platformok már léteznek, azonban Budapest fókuszúan elkészítve egy felhasználóbarát felületen esetleg hatékonyabban lehetne összegyűjteni a lehetőségeket, így is elősegítve az utasok kényelmét.

Tisztán városdiplomáciai feladat lehet viszont meghatározni, majd felkeresni azokat a városokat, amelyek esetében indokolt és ésszerű a vasúti közlekedést népszerűsíteni. Példaként Prágát és Varsót említeném, ahova jelenleg is közlekedik repülőjárat, azonban vonaton is direktben megközelíthető. A V4-es fővárosokat összekötő gyorsvasút is tervben van,¹⁷ azonban amíg az új infrastruktúra elkészül, addig is érdemes lehet egy közös kiállással népszerűsíteni a fenntartható mobilitást, mint közös értéket és érdeket, ezzel együtt pedig a vonattal utazást.

Nagy mozgásteret látok abban, hogy Budapest miként prezentálja magát mint turisztikai célpont. A fapados járatok tömegturistái mellett – vagy helyett – érdemes lehet megcélozni az interrail utazókat, minél láthatóbbá válni ebben a szegmensben, amihez jelenleg is minden szükséges eszköz adott. A környezetvédelmi szempontokat előtérbe helyező utazók – akár a korábbiakban említett *flight shame movement* követői is – egy lehetséges célcsoport. Földrajzi adottságainak köszönhetően Budapest Európa közepén nem csak vonattal közelíthető meg ideálisan, hanem a Dunán hajózva is. A repüléssel kontrasztba állítva ezek az opciók vonzóak lehetnek a tudatosabb, ritkábban utazó turistáknak. Izgalmas lehetőség az éjszakai vonatok visszahozása, ami ideális és kényelmes megoldás lehet messzebről érkezők számára.

Kisebb kitekintésként pedig fontosnak tartom megemlíteni, hogy habár az esszé fókusza a levegő-vasút modális shift, a multimodalitás bármilyen közlekedési formában értelmezhető, amiben a városunk kifejezetten előnyösen haladt az utóbbi időben. Kiemelkedő a közösségi közlekedésünk, továbbá a kerékpározás támogatása is időszerű és hasznos lépés a fenntartható közlekedés felé.

17 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210709/akar-320-kmh-val-is-szaguldhata-magyar-gyorsvasut-bejelentette-szijjarto-peter-a-reszleteket-491990>

Összegzés

Az esszében arra igyekeztem rávilágítani, hogy a közlekedési szektor fenntarthatóbbá tételének lényeges eleme a multimodalitás, a különböző közlekedési módok kombinálása egy-egy út keretein belül. A számos uniós kezdeményezésnek köszönhetően pedig várhatóan hamarosan saját magunk is tapasztalhatunk változásokat, amelyek hatással lehetnek az utazási szokásainkra.

Lényegesnek tartom kiemelni, hogy jelenleg leginkább közép-, illetve hosszútávon beszélhetünk megnyugtató megoldási javaslatokról, az említett kezdeményezések is inkább ilyen időhorizonton kalkulálhatók. A klímaváltozás azonban sürgető probléma, a kibocsátásokat már holnap is késő lenne csökkenteni, így felértékelődnek a rövidtávú, tüneti kezelések, amelyek – ha kisebbet is – de hamarabb hozhatnak eredményt. Főként ilyen, kampány jellegű javaslatokat foglaltam az esszébe, azonban nagyon fontos, hogy ezek mellett ne veszítsük el a fókuszot a távlati, rendszerszintű célokról. Egyéni belátásból utazhatunk ma is vonattal repülő helyett, de fontos nyomást gyakorolni a jogalkotókra és döntéshozókra, hogy valóban olyan alternatívák álljanak rendelkezésre, amelyek a széles tömegek számára is elfogadhatóak, sőt csábítóak lesznek.

Több nagysebességű vonat elkerülhetetlen lépés lenne ezen az úton. Az infrastruktúra mellett azonban a gazdasági érdekek figyelembevétele és az árazás is lényeges. Jelenleg habár sok helyen létezik gyorsvasúti infrastruktúra, ami időben elfogadható különbséggel szállít, azonban árban nem tud versenyezni a fapados repülőjáratokkal. Ez pedig sok, alapvetően nyitott és környezettudatos, de érzékeny utazót tarthat vissza a vasút választásától. Uniós törekvések szerint 2030-ra megduplázódna a *high-speed* vonatok száma a kontinensen, hiszen ezek akár 800 km távolsáig versenyképes alternatívái a repülésnek. Üdítő példa Olaszországból, hogy Milánó és Róma között több mint felére csökkent a repülőjáratok száma a magassebességű vasútvonal 2007-es megnyitása óta. A Eurostar vonat pedig 2019-ben a Londonból Párizsba, illetve Brüsszelbe tartó forgalom 80%-át szállította. Párizs és Frankfurt között is a forgalom jelentős része bonyolódik le a TGV-n illetve az ICE vonatokon.¹⁸ Mindezek az adatok azt mutatják, hogy ha valóban létezik megfelelő

18 <https://www.bbc.com/news/world-europe-56716708>

szolgáltatás, akkor akár nemzetközi viszonylatban is lehet versenyképes a vasút. Innentől pedig már valóban csak befektetés, kitartás és végrehajtás kérdése az, hogy a régiókban is ennyire egyszerű legyen ez a fajta átállás, hisz az elképzelés már megvan.

From air to rail

Transformation of transport in Budapest and in Europe

Abstract

In this essay, I intended to examine ways in which transport can be made more sustainable from the city level. Climate change and mitigating its effects is one of the core issues of policy-making today. One optimal route to go is replacing some short-haul flights by train alternatives. The longer travel-time of trains is compensated by the central location of the stations and their overall greener operation. In Europe, there have been several initiatives in the last few years aiming to promote traveling by train and to reduce short haul flying, examples include German and French policies. This essay is looking at various national and European Union-level efforts, as well as the possibilities open to the city of Budapest in this area.

Fenntartható kerékpáros közlekedés kialakítása Budapesten

SZABÓ GÁBOR

A városok annak ellenére bírnak kiemelt és egyre növekvő jelentőséggel a nemzetközi térben, hogy nem alanyi jogon aktorai a nemzetállamokon alapuló, majd a nemzetközi szervezetekkel kiegészített nemzetközi rendnek. A városok súlya jelentősen felértékelődött, ami együtt járt a problémák koncentrációjának növekedésével is. A migráció, a globalizáció, az urbanizáció, a társadalmi polarizálódás és a klímaváltozás hatásai közvetlenebbül jelentkeznak, mint országos szinten. Ezeket a problémákat lokális szinten kell kezelni és olyan stratégiákat kialakítani, amelyek hosszútávon képesek fenntartható pályára állítani a városokat. A fenntarthatóságon belül elsősorban a közlekedéspolitikai területével foglalkozom, ezen belül kiemelten a kerékpárosbarát fejlesztésekre szeretnék koncentrálni. Főleg holland és dán reformokból merítve próbálok a városvezetés számára alkalmazható javaslatokat megfogalmazni.

Az aktuális állapotok közvetett költségei

Az átfogó várostervezési reformokkal kapcsolatban rendszeresen hangoztatott érv, hogy megfelelő társadalmi konszenzus és az anyagi források hiánya miatt lehetetlen azokat véghez vinni. Fenntarthatósági reformok hiányában a gazdaság és a lakosság azonban már középtávon is sokkal súlyosabb károkat szenved, mint amennyit rövid távon megtakaríthat. Nehéz számszerűsíteni, hogy pontosan, mekkora nemzetgazdasági hasznot hozna egy zöld átállás, mert a rengeteg változó miatt nincs két modell, amely egyforma eredményt mutatna, de tudományos körökben széleskörű konszenzus övezi a tényt, hogy a reformok hiánya közvetlenül is negatív hatással van a GDP-re. A közvetett és sokszor nehezen számszerűsíthető adatokat figyelembe véve pedig egyértelművé válik a beavatkozás szükségessége.

Magyarországon a fővárosban, illetve nagyobb vidéki városainkban a borzalmas levegőtminőséggel is magyarázható, hogy EU-s szinten a magyar adatok vezetnek a légzőrendszeri daganatokban elhunytak szá-

mát.¹ A felsőlégúti megbetegedések (asztma és allergia) száma szintén stabilan nő, ami duplán terheli a társadalombiztosítási rendszert, hiszen a páciens egyrészt ideiglenesen kiesik a munkaerőpiacról, ami által nem termel és járul hozzá az egészségügyhöz, másrészt finanszírozni is kell az egészségügyi ellátását. A klímaváltozás hatásai a városokban kiemelten jelentkezők, aminek kitűnő példája a hőségriadós napok, valamint a trópusi éjszakák számának drasztikus növekedése, ami növekvő egészségügyi kockázatot jelent elsősorban az idősebb és a különböző betegségekben szenvedő lakosság számára, és azonnal jelentkezik az egészségügyi ellátórendszerben is.²

Önmagában a közlekedés radikális átalakítása a problémákat nem tudná teljesen felszámolni, de a negatív trendeket megfordíthatná és hatalmas minőségbeli változást hozna az emberek életében. Magyarországon még úgy is fenntarthatatlanná vált a közlekedés, hogy EU-s szinten a harmadik legalacsonyabb az autóval rendelkezők aránya.³ Ez az arány azonban folyamatosan növekszik, ami így még nagyobb terhet ró a városokra és az agglomerációra, ahol ez a probléma koncentrálódik. Egyértelmű, hogy a társadalmi és gazdasági károkat, amit a fenntarthatatlan, személyautókon alapuló közlekedésünk okoz, egyre kevésbé tudják megfizetni az önkormányzatok, valamint a kormány. A városainkat úgy kell újratervezni, hogy sokkal ellenállóbbak legyenek a klímaváltozás hatásaival szemben, és magasabb életminőséget biztosítsanak a lakosoknak. Azt, hogy a budapesti közlekedés nem felel meg ezen igényeknek és már rövid távon is fenntarthatatlanná vált, mindenki megtapasztalhatta, aki tömegközlekedéssel, autóval vagy mikromobilitási eszközzel próbált a fővárosban közlekedni. Budapest régen kinőtte a történelmi belváros nyújtotta fizikai infrastruktúrát, amely nem is bővíthető tovább. A városfejlesztésben egységes, a politikai ciklusokon átívelő koncepció az elsődleges cél, ami által a közlekedési problémák egy jelentős része megoldható lenne. Nyugat-Európa számos országában nem véletlenül a biciklis infrastruktúra fejlesztésében látták a megoldást. A kerékpározás mellett, hogy egyértelmű egészségjavító hatással van

1 <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel309013.pdf>

2 <https://masfelfok.hu/2021/07/08/ami-ma-szelsoseges-hohullam-az-a-jovoben-egy-atlagos-nyari-nap-lehet-magyarorszagon/>

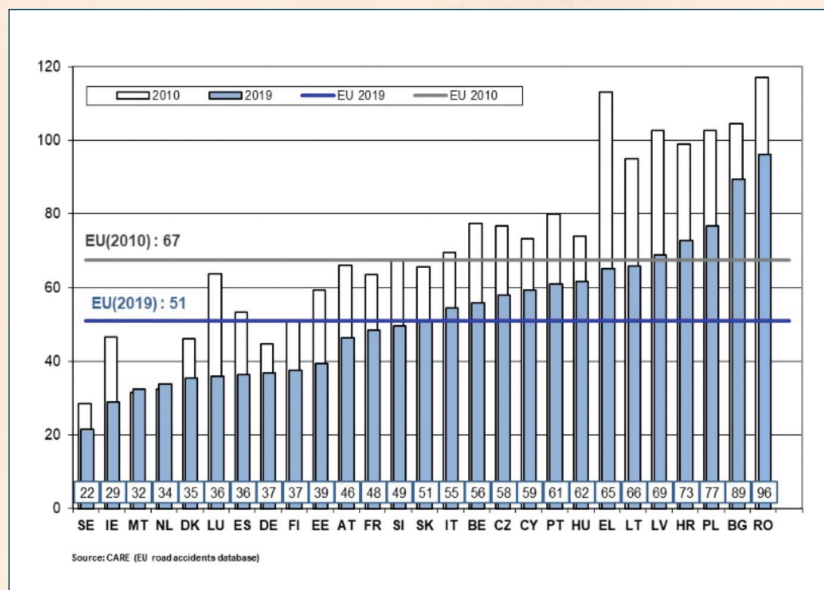
3 <https://www.acea.auto/figure/motorisation-rates-in-the-eu-by-country-and-vehicle-type/>

az egyénre, gazdaságosabb, kiszámíthatóbb, és a legzöldebb módja a közlekedésnek. Budapest kerékpáros hálózata jelen állapotában töredezett és koncepciótlan. Még azok a fejlesztések is, amelyeket a közelmúltban hajtottak végre, rendszeresen alulméretezettek és egy egységes koncepció hiányáról tanúskodnak.

A holland módszer adaptálása

Hollandia esetében az 1970-es években jött el a fordulópon, egyrészt az 1973-as arab-izraeli háború következményeként kirobbant olajválság miatt, amikor előtte soha nem látott szintre emelkedett a kőolaj ára. A közlekedés nem csupán jelentősen megdrágult, hanem az üzemanyag ellátási nehézségek miatt bizonytalanná is vált. A kerékpárosbarát reformok másik kiváltó oka az 1950-es évek óta tartó, az autósok által okozott halálos balesetek számának a növekedése, amelyben az elhunytak 1/7-e fiatalok voltak. Erre sikerült felhívni egy hatalmas társadalmi támogatottsággal bíró, „Állítsuk meg

1. ábra. Halálos közúti balesetek száma egymillió főre vetítve

a gyermekgyilkosságokat!” kampányt, amely átfogó koncepcionális terveket terjesztett elő, hogy a baleseteket megelőzzék.⁴

Magyarország a halálos közúti balesetek számát illetően az Európai Unió átlag felett teljesít, míg a kerékpárosokat érő halálos közúti balesetek számában kifejezetten rosszul szerepel.⁵ Az egymillió főre jutó kerékpáros halálos áldozatok száma alapján dobogós, és azzal, hogy az uniós átlag másfélszerese a kerékpáros balesetek részaránya (12%), a 4. legrosszabb helyen áll Európában. Ez az arány annak tekintetében kimagasló, hogy Magyarországon messze nem a kerékpár az elsődleges közlekedési eszköz.

A benzin és gázolaj kereskedelmi ára az elmúlt hónapokban történelmi szintre emelkedett, és a prognózisok alapján rövid távon nem is valószínű, hogy jelentősen csökkeni fog. Ezen szempontok alapján lehetőség mutatkozik arra, hogy a tőlünk független külső körülmények által kínált lehetőséggel élve sikeresen vigyünk végig egy stratégiai reformot. A magyar autósok érzékenysége világit rá a Pulzus Kutató felmérése is, amely rámutatott, hogy az 500 Ft-os lélektani benzinár felett az emberek 66%-a már átgondolná, hogy autóba üljön-e, vagy inkább alternatív közlekedési módokat keressen.⁶ A potenciális lehetőség és az igény is fellelhető tehát a társadalomban; a kérdés, hogy miért nem sikerült eddigi igazi áttörést elérni.

Neuralgikus pontok

A dán, holland és német példákat alapul véve a városok, illetve egyes országok egyszerre fejlesztették a fizikai biciklis infrastruktúrát, hoztak kerékpározást támogató jogszabályokat, illetve vezettek be korlátozó és szigorító intézkedéseket az autósokkal szemben, megteremtve ezzel a lehetőséget a fenntartható közlekedés számára.⁷

4 <https://telex.hu/eszcombajn/2021/11/09/hogyan-valt-amszterdam-kerekparos-varossa-bicikli-halalos-balesetek-hollandia>

5 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/HU/qanda_20_1004

6 <https://www.napi.hu/magyar-gazdasag/uzemanyag-benzin-gazolaj-tankolas-koolaj-brent-wti.737677.html>

7 John Pucher & Ralph Buehler (2008) Making Cycling Irresistible: Lessons from The Netherlands, Denmark and Germany, *Transport Reviews*, 28:4, 495-528, DOI: 10.1080/01441640701806612

Budapest is elsősorban ezeken a területeken kell, hogy fejlődjék és alakítsa ki a biztonságos közlekedés alapfeltételeit.

Fizikai infrastruktúra

A mai napig az egyik legnagyobb probléma az alapvető úthálózat hossza. Mivel adott szélességű útszakaszokról beszélünk, amin a kerékpáros, az autós és a gyalogos osztozik, így egyértelmű, hogy valamelyik közlekedési forma kárvallottja lesz a reformnak. A nemzetközi és az eddigi budapesti példák alapján ez nem más, mint az autós, mint a legnagyobb szennyező. A hálózat másik alapvető problémája a minősége. Önmagában attól, hogy egy utat kijelölünk vagy átnevezünk bicikliútnak (kerékpáros sávnak) még nem lesz megfelelő, biztonságos és kielégítő. Az alapvetően töredezett hálózatot össze kell kötni, javítva az elérést és az összeköttetést. Emellett a kerékpáros utak karbantartása jóval kevesebb anyagi ráfordítást igényel az önkormányzatoktól, hiszen a kerékpárosok lényegesen kisebb fizikai kárt okoznak az út szerkezetében, mint az autósok.

Tárolókapacitás

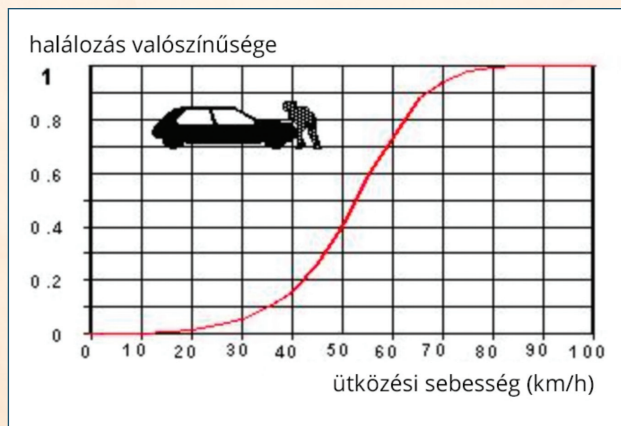
Az egyik legfontosabb, mégis szinte soha nem említett alapvető infrastrukturális probléma, ami gátat szab az igazi és nagymértékű biciklis forradalomnak Budapesten, hogy egyszerűen nem tudják hol tárolni a kerékpárjaikat az emberek. A külső kerületekben a panellakásokban, míg a belső kerületekben a volt polgári lakásokban lakók szembesülhetnek különösen ezzel a problémával. Ám azon szerencsések, akik az otthonukban valamilyen módon tárolni tudják biciklijeiket, azzal fognak szembesülni, hogy a munkahelyek, iskolák nagy része sem biztosít fedett és biztonságos tárolót, illetve az élelmiszerboltok környékén gyakorlatilag nem is léteznek biciklitárolók a belvárosban. Dán vagy holland stílusú tömeges utcai tárolásnak nincs jelen pillanatban realitása Magyarországon, ismerve a közbiztonsági állapotokat. A tárolókapacitás problémájára megoldást jelenthetne, ha az önkormányzatok csökkentenék a kiadott parkolási igazolványok számát, ugyanis egy átlagos autó helyére 12 bicikli tud leparkolni, ami már önmagában megoldja egy kisebb bérlakás lakóinak a parkolási igényét.

Biztonság

A közbiztonság kérdése is nagyon fontos, ugyanis a budapesti használt kerékpár piac méreteit tekintve igencsak korlátozott. Mivel nem volt igazi bringás forradalom a múltban, így nem áll rendelkezésre az évtizedeken át felhalmozódó olcsó városi kerékpár bázis, amelyből az emberek válogatni tudnának, ezért muszáj az ellátási problémákkal küszködő sportáruházakban megvenni az új kerékpárjukat. Abban az esetben, ha az emberek percepciója (az esetek nagy részében objektív félelme), hogy az értéktárgya alapvető veszélyben van, ezért nem fogja azt a hétköznapiakban használni. A vagyonbiztonság mellett a biztonsági aggályok másik ága a létbiztonság. A kerékpáros balesetek magas száma egyértelmű strukturális problémákra vezethető vissza. Nem minden bicikliút típus nyújt egyforma védelmet, a mai napig rendszeres a helyismeret nélküli tervezés, valamint – ami az egyik legkomolyabb probléma – a hiányzó jogszabályi háttér, illetve a jogszabály-követő magatartás hiánya. Az elsődleges cél az lenne, hogy olyan környezetet teremtsünk, ahol a közlekedés minden résztvevője nagyobb biztonságba van.

Jogszabályi háttér

A jogszabályokat úgy kell megalkotni, hogy a sérülékenyebbek legyenek a leginkább védve. A létbiztonság szempontjából az egyik leginkább meghatározó tényező az ütközési sebesség nagysága. A jelenlegi rendszer több szempontból is problematikus. Egyrészt, nemzetközi összehasonlításban is túlságosan engedékeny, másrészt még a jelenlegi szabályokat sem tartják be. Habár tanulmányok sokasága kimutatta, hogy az ütközési sebesség jelentősen befolyásolja a túlélési valószínűséget, a leggyakoribb városi zónákban 16 km/h-val kell meghaladni a 30 és 50 km/h-s megengedett sebességet, hogy büntetési tétel alá essen; 30km/h-nál tehát 150%-kal kell túllépni a megengedett sebességet, míg 50km/h-nál 130%-kal. 30km/h-nál 10 esetből átlagosan 0,5 a halálos kimenetelű balesetek száma, míg 45km/h-nál, ami még szintén megengedett, 10-ből már hárman hálnak meg. 50km/h-nál négyen élnek túl, míg 65km/h-nál már kilencen meghalnak a 10-ből. A magyar példával szemben Nyugat-Európa számos országában a tolerancia küszöb 3 km/h a sebességmérő eszközök statisztikai hibahatára miatt, ezzel is je-

2. ábra.

lentősen csökkentve az autók átlagsebességét, és csökkentve az esélyt, hogy átlépjék a sebességhatárt. Kevesebb áldozatot szedő probléma ugyan, de a mai napig nincs egyértelműen jelezve, hogy osztott gyalog- és kerékpárút esetén kinek melyik oldalt kell használnia, ami mindennapi balesetekhez és konfliktusokhoz vezet a gyalogosok és a kerékpárosok között. A jogszabály-követő magatartás hiánya a kerékpárosokra legalább ugyanannyira jellemző, mint a közlekedés többi résztvevőjére, így a kötelezettségeik alól ők se mentesülhetnek. Figyelemfelkeltő és edukációs kampányokkal jelentősen lehet javítani a statisztikákon, de fontos, hogy világos és egyértelmű jogszabályok párosuljanak a retorzióval a szabályszegekkel szemben.

Dugódíj és behajtási övezetek

A korlátozó intézkedések közé tartozik a dugódíj bevezetése. Az erről szóló viták már több mint egy évtized óta a fővárosi politikai közbeszéd részét képezik. A 4-es metró megépítésekor uniós kötelezettséget is vállaltunk a dugódíj bevezetésével kapcsolatban, de annak ellenére, hogy politikai nézettől független konszenzusról beszélhetünk a fontosságával kapcsolatban, a mai napig nem igazán sikerült előrelépést elérni. A témát a mindenkori városvezetés még társadalmi vita szintjére sem meri előterjeszteni és tervezeteket se publikál, félve a választói retorziótól. Európai szinten több példát is találunk Lettországtól Olaszorszáig, ahol a dugódíjat bevezették

és az be is váltotta a hozzáfűzött reményeket.⁸ A tranzitforgalom jelentősen csökkent a belvároson belül, a levegő minősége azonnal javulásnak indult, a dugóban töltött órák száma csökkent és az utak zsúfoltsága is jelentősen megváltozott. A dugódíj másik hozadéka, hogy a lecsökkent forgalom miatt sokkal könnyebb átalakítani az infrastruktúrát és szélesebb, biztonságosabb és minőségibb teret lehet vele nyitni a kerékpárosok részére. Több városban is próbaüzemként vezették be először a dugódíjat, ami után népszavazással kérdezték meg az emberek véleményét az intézkedéssel kapcsolatban. A rendszer felállítása után egyetlen város sem volt, amelyik visszavonta volna azt. A társadalmi támogatottsága is megmaradt mind a kormánynak, mint magának a dugódíjnak, hiszen ha az emberek úgy érzik, hogy kapnak valamit és nemcsak elvesznek tőlük, akkor képesek akár egy első hallásra elutasítandó javaslatot is támogatni.

A dugódíj mellet egy másik, Nyugat-Európa szerte alkalmazott intézkedés behajtási zónák létrehozása. Ismerve a magyar gépjármű flotta európai szinten is kirívóan magas átlagéletkorát, megállapíthatjuk, hogy a rengeteg rossz állapotú és szennyező autó nagymértékben hozzájárul a dugókhoz, illetve a levegő minőségének romlásához. Ezen autók behajtásának korlátozása azonnal csökkentené a légszennyezettségi mutatókat, illetve az autós forgalmat, ami további fizikai teret szabadíthatna fel a fenntartási költségek terén is jóval kedvezőbb kerékpározás számára.

Átfogó stratégia

Olyan átfogó stratégiát kell tervezni, amely hosszabb távra előre mutató, ugyanis annak nincs realitása, hogy egy most megépülő infrastruktúrát öt év múlva felülméretezzenek, felbontsák majd újraépítik. Lehet, hogy egyes útvonalak ma még túlméretezettnek tűnnek, de ezek a fejlesztések az átalakítások után értelmet nyernek.

8 <https://xn--dugdij-2sa4b.hu/kulfoldon/>

Összegzés

Nem minden reform múlik az anyagi ráfordításon, a jogszabályi háttér megteremtése, egy átfogó stratégiai kialakítása és szisztematikus alkalmazása legalább annyira fontos, mint az infrastrukturális fejlesztések. Abban az esetben, ha az átlagpolgárok azt érzik, hogy az életminőségük javult, és kézzelfogható eredménye volt az intézkedéseknek (dugódíj), akkor nem kell a következő választási ciklusban állampolgári retorzióra számítani. Nemzetközi példa sem akad arra, hogy átgondolt reformok bevezetése után a választók a sétálóutcák visszaalakítása mellett, vagy a dugódíj eltörlése mellett tüntettek volna.

Az, hogy a múltbéli kísérletek támogatása kétes, nem annak az eredménye, hogy a lakosság ne állna készen a reformokra, hiszen a fenntartható közlekedésnek egyértelmű társadalmi támogatottsága van; viszont a kidolgozatlan, koncepciótlan, ad hoc intézkedések tényleges elégedetlenséghez vezetnek, ami évekkel visszavetheti reformok bevezetését. Ezért fontos, hogy egy átfogó, minden részletre aprólékosan kitérő csomag legyen kidolgozva. Szerencsére a reformok terén a fővárosnak nem kell úttörő szerepet vállalnia, hanem már máshol működő gyakorlatokat lehet apróbb módosításokkal, vagy akár teljes mértékben átvéve Budapesten alkalmazni. Ezen gyakorlatok bevezetése előrébb mozdíthatja Budapest városdiplomáciai kapcsolatait, növelheti a nemzetközi beágyazottságát és láthatóságát, valamint gyakorlati alapokra helyezve tudja elmélyíteni és megalapozni a diplomáciai kapcsolatait más városokkal.

Dánia és Hollandia jelentheti a példát, ahol már közel félévszázada vittek véghez olyan sikeres reform programokat, amelyek alapjául szolgálhatnak a budapesti stratégiának is. Párizs példája pedig azt mutatja, hogy egy Budapestnél jóval nagyobb városban is gyökeres változásokat lehet elérni rövid időn belül, csupán politikai akarat és átgondolt koncepció kell hozzá. Egy sikeres intézkedéscsomag végrehajtásával Budapest példaként szolgálhatna a régió többi országa számára és a fenntartható közlekedés élharcosaként tudná magát feltüntetni, ezzel tovább növelve a presztízsét.

How to create sustainable cycling system in Budapest

Abstract

In the international order the importance of the cities increased dramatically in the last decades, that comes hand in hand with the accumulation of the challenges of urbanization, globalization, migration, and climate change they must face. All the problems must be solved at the local level and strategies must be applied that can make the cities sustainable. The main goal of the article is to provide practical implications even when the Municipality of Budapest must face challenges from the central government and constant financial restrains. Therefore, my paper contains several non-financial recommendations, that could quickly, significantly, and cost-effectively improve the current status quo. The theoretical framework of the essay, and the implications are based on the Dutch and Danish transport system reforms which created the fundamentals of a safe and sustainable transport system and a favourable environment for a flourishing development of cycling.

GAZDASÁGFEJLESZTÉS

City science officer pozíció létrehozásának lehetőségei a Főpolgármesteri Hivatalban

MENCZEL VIKTÓRIA

A városokban megjelenő sokrétű kihívásokra érdemi és működőképes válaszok szükségesek, ezért minden eddiginél fontosabbá vált a tényeken alapuló szakpolitika és döntéshozatal, amelynek elengedhetetlen feltétele az önkormányzati és a tudományos kutatói szféra szoros együttműködése. Annak érdekében, hogy ez az együttműködés hatékonyabbá váljék, az Európai Bizottság útjára indította a *City Science Initiative* elnevezésű kísérleti projektjét, amelynek keretein belül 35 európai város ún. *city science officer*jei kerestek megoldásokat közös kihívásokra. Budapesten a Főpolgármesteri Hivatalban jelenleg nincs olyan szervezeti egység vagy pozíció, amely dedikáltan akadémiai vagy tudományos kapcsolatokkal foglalkozna. Mivel az Európai Bizottság egyre több forrást biztosít közvetlenül városoknak tudományos és kutatás-fejlesztési területeken is, a jövőbeni lehetőségek hatékony kihasználása érdekében érdemes lenne megfontolni Budapesten is egy *science officer* pozíció létrehozását.

Problémafelvetés

A városok egyszerre képviselik a 21. század fő kihívásainak színterét és a megoldás kulcsát. Az éghajlatváltozás, a környezetszennyezés, az energiahatékonyság és -szegénység, a fenntartható fejlődés, a lakhatási válság, vagy a mentális egészség kérdései egyszerre, egymást erősítve vannak jelen, ezért a megfelelő válaszok megtalálása is komplex, átfogó megközelítést igényel, ami kizárólag a felsőoktatási és tudományos intézmények, a kutatás-fejlesztési szektor, a szakpolitika, a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek bevonásával képzelhető el. Ezekkel a kihívásokkal minden európai város küzd, és ugyan a kontextus és a körülmények gyakran különböznek, a jelenségek sok szempontból ugyanazok.

Ezt is felismerve, az Európai Unió egyre több figyelmet és forrást szentel a városoknak és a különböző programjain keresztül számos, együttműködést és tapasztalatcserét előmozdító kezdeményezést támogat. Az egyik ilyen a 2019-ben kísérleti jelleggel útjára indított *City Science Initiative* (CSI), amelynek fő célja az volt, hogy a városokban meglévő kihívások kontextusában értse meg mélyebben a tudomány és a szakpolitika közötti kapcsolatot és mozdítsa elő az együttműködésüket, hozzájárulva ezáltal a tényalapú szakpolitikai döntéshozatal erősítéséhez, a kutatások relevanciájának növeléséhez, valamint a kutatási eredmények jobb hozzáférhetőségéhez és gyakorlati alkalmazásához.

A két terület közötti kapcsolódási pontok kialakítása több szempontból is kiemelt fontosságú: a különböző területeken dolgozó, eltérő hátterű szakemberek gyakran nem „egy nyelvet” beszélnek, a döntéshozóknak nem állnak rendelkezésére szükséges kutatási eredmények, míg a kutatók sokszor túlságosan elszigetelten dolgoznak és kapcsolatok híján nem tudják hozzáigazítani kutatásuk témáját a városok igényeihez. Ez a helyzet a gyakorlatban azt eredményezi, hogy az egyébként is szűkös erőforrásokat kevésbé releváns kutatásokra fordítják, míg az önkormányzati döntéshozóknak és döntéselőkészítőknek kevesebb információ áll rendelkezésére, mint amire ideális(abb) esetben támaszkodhatnának.

A vázolt probléma enyhítéséhez nagyban hozzájárulhat az önkormányzatoknál dolgozó ún. *city science officer* (CSO) vagy más elnevezésű, de tartalmát tekintve hasonló pozíció létrehozása, aki egyfajta hídszerepet betöltve a két szféra közötti együttműködést segíti elő. A CSI projekt másfél éve alatt Amszterdam vezetésével 35 európai város *city science officer*jeinek biztosított lehetőséget a tapasztalatcserére és jó gyakorlatok megismerésére.

Az ilyen és hasonló kezdeményezések a jövőben várhatóan egyre gyakoribbá válnak; jó példa erre az Európai Bizottság *klímasemleges és okosváros programja*, amelyről a napokban derült ki, hogy Budapest sikeresen pályázott rá.¹ Mivel azonban ismereteim szerint a fő-

1 A kiválasztott száz város között jelentős számban képviselteti magát a CSI-ban résztvevő 35 város. Vö. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/funding/documents/ec_rtd_he-cities-mission-reveal-factsheet.pdf és <https://ec.europa.eu/jrc/communities/en/community/city-science-initiative>

városnak jelenleg nincs olyan szervezeti egysége vagy munkatársa, aki dedikáltan tudományos, kutatás-fejlesztési, illetve felsőoktatási kapcsolatokért lenne felelős, akár hazai, akár nemzetközi viszonylatban, a megfelelő személyi, tudásbeli és kapacitásbeli feltételek akadályozhatják a sikeres részvételt jövőbeni uniós, hazai vagy más nemzetközi pályázatokban, illetve jelentősen gyengíthetik az elnyert projektek hatékony megvalósítását. Fontos kiemelni, hogy a klímasemlegességgel, a „zöld átmenettel” kapcsolatos és általában a természettudományos témák számos okból kiemelt figyelmet élveznek, de messze nem egyedüli elemét képezik a *science officer*-ek munkájának; mellettük a társadalomtudományi területen történő együttműködés erősítése az adott szereplőkkel ugyanolyan lényeges.

A jelen írás arra keresi a választ, hogy hogyan lehetne pótolni ezt a hiányt és fokozatosan, de belátható időn belül megteremteni ezeket a feltételeket és tudásbázist, amely megfelelő módon támogathatja a jövőbeni uniós projektekben való hatékony részvételt.

Finanszírozási források

A bemutatott komplex kihívásokból fakadó logikus törekvés, amely az elmúlt években az Európai Unió egyik fő stratégiai célkitűzésévé vált és amely a pénzügyi eszközök és programok szinte mindegyikében megjelenik, a szektorköziség előmozdítása, vagyis a különböző területek (oktatás, kutatás-fejlesztés, vállalati és közszféra stb.) közötti kapcsolatok és együttműködés erősítése („szinergiák megteremtése”). Több olyan uniós forrás áll rendelkezésre, amely városokhoz kapcsolódó, illetve kutatás-fejlesztési projekteket is támogat, elsősorban a *Horizon Europe*, kisebb részben az Erasmus+ programon keresztül.

A *Horizon Europe* kiírásai jellemzően bőségebb forrásokat biztosítanak, viszont kompetitívőbbek, így a sikeres pályázatelőkészítés nagyobb kapacitást igényel. A kiírások változnak (például kapcsolódnak a nemrégiben indított „európai zöld megállapodáshoz” – *European Green Deal*) és számos alprogramon keresztül érhető el (főleg a második és harmadik pillér, például klaszterek, EIT, *Joint Research Center* stb.). Az aktuális és jövőbeni felhívások az uniós *Funding & Tenders* portálján keresztül érhető el, itthon pedig a *Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal* foglalkozik szakmai tanács-

adással és felkészítéssel. Fontos kiemelni, hogy az említett pályázatok benyújtása és elbírálása Brüsszelben történik.

Mivel a CSI kezdeményezés ezer szálon kötődik a felsőoktatáshoz, érdemes ilyen típusú források bevonását is megfontolni. Ugyan az Erasmus+ program jellemzően a hallgatói mobilitás miatt ismert, két olyan pályázattípusa is van, amely összhangba hozható a jelen elgondolással. A legkönnyebben elérhető és kisebb költségvetésű (maximum 400.000 EUR, 36 hónap) pályázati lehetőség az ún. *együttműködési partnerségek*, amely arra szolgálhatna, hogy *piloting* jelleggel, kicsiben, egyetemekkel együttműködve lehessen elkezdni kialakítani ezt az együttműködési formát. A pályázat hazai benyújtású, ami kisebb versenyt feltételez. A másik, nagyobb léptékű pályázattípus 1 millió eurós (24 hónap), illetve 1,5 millió eurós (36 hónap) költségvetéssel az ún. *Innovációs Szövetségek (Innovation Alliances)*, amely többek között a felsőoktatás, a vállalkozások és K+F közötti tudáscserét és tudásáramlást ösztönzi.

A pályázatok leadási határideje minden év tavaszán van. A kiírásra évente biztosan sor kerül és a feltételek gyakorlatilag változatlanok. Fontos kiemelni, hogy egyik Erasmus+ pályázattípus sem kifejezetten városokra vagy erre a témára van kiírva, viszont véleményem szerint lehet úgy alakítani a benyújtandó pályázatot, hogy megfeleljen a feltételeknek.

Budapest jelenlegi vagy lehetséges jövőbeni lehetőségei

A Főpolgármestéri Hivatal kapacitásától és preferenciáitól függően, Budapest több formában is elkezdheti megvalósítani a *city science officer* pozíció létrehozását.

Mivel több olyan városnak is van CSO-ja (vagy hasonló pozícióban dolgozó munkatársa/szervezeti egysége), amellyel Budapest közeli kapcsolatot ápol, földrajzilag közel van, és/vagy sok szempontból hasonlóan működik (Bécs, Prága, Szófia, Kolozsvár, Brno, Athén stb.),² első lépésként érdemes feltérképezni, hogy pontosan milyen funkciót töltsön be a CSO az adott városban, milyen keretek között, terület(ek)en és

2 Lásd a 35 várost itt: <https://ec.europa.eu/jrc/communities/en/community/city-science-initiative>

céllal működik, és ebből mi az, ami átemelhető a fővárosi gyakorlatba. Vélhetően érdemes kicsiben, egy-két kiválasztott területen elkezdni kiépíteni az együttműködést és a kapacitásokat a hazai hivatalban, például tapasztalatcsere, *job shadowing*, workshopok és találkozók szervezése vagy a *City Science Initiative* nyomán létrejött hálózathoz való csatlakozás révén.

Ha az illetékesek úgy vélik, hogy érdemes mélyebben foglalkozni a témával és szeretnének forrásokat bevonni a megvalósításhoz, számos projektalapú együttműködés is kialakítható. Ennek a formája már nagyban függ a konkrét elképzeléstől, célkitűzésektől és a projekt ambíciójától. Fontos szem előtt tartani, hogy a *Horizon Europe* és az Erasmus+ is (nagyon kevés kivételtől eltekintve) határokon átnyúló, nemzetközi együttműködések támogat, vagyis más városok/szervezetek bevonása a projektbe elengedhetetlen.

A projekt megvalósítása nagy vonalakban az alábbi módon képzelhető el:

1. Egy olyan budapesti felsőoktatási intézmény bevonása kutatói/doktoranduszi, esetleg tanszéki szinten, akinek/amelynek az érdeklődésével egybeesik a kiválasztott téma és érdekelt a közép és/vagy hosszú távú együttműködés kialakításában. A legkézenfekvőbb opció az Eötvös Loránd Tudományegyetem, illetve a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, de természetesen más intézmények is szóba jöhetnek. A választás attól függ elsősorban, hogy a téma melyik aspektusa kap nagyobb hangsúlyt – közpolitikai, tudományos/kutatói, fenntarthatósági, urbanisztikai, vagy valamilyen konkrétabb, jobban körülhatárolt terület, pl. mentális egészség, okos mobilitás, levegőszennyezés stb.). Adott esetben két egyetem bevonása is elképzelhető. Érdemes megemlíteni, hogy az amszterdami *science officer* egyszerre dolgozik az önkormányzatnál és az Amszterdami Egyetemen, így mind a két szférára kellő rálátással bír.
2. Két-három partnerváros azonosítása, lehetőleg olyanok, amelyek Budapesthez hasonlóan kevesebb tapasztalattal bírnak, még nincs *science officer*-jük és nyitottak az együttműködésre, valamint olyan város is, ahol létezik valamilyen dedikált személy/szervezeti egység és szívesen osztanák meg a tapasztalataikat és/vagy bővítenék tovább a meglévő tudásukat egy projekt keretein belül.
3. A projekt témájának és ambíciójának körülhatárolása a partnerek erőforrásainak és szándékainak megfelelően és ehhez kapcsoló-

dóan a megfelelő pályázattípus kiválasztása. Természetesen a pályázatnak valamilyen mértékig idomulnia kell a kiírás célkitűzése-
ihez és kritériumaihoz, így érdemes ezt a két folyamatot (a pályá-
zat fókuszának és céljának, valamint az elérhető forrás azonosítá-
sa) párhuzamosan, a partnerekkel közösen kezelni. A koordinációt
érdemes lenne magyar intézménynél tartani (akár a magyar egye-
temnél, akár a fővárosnál, ha van rá kapacitás és fogadókészség),
de ez nem elengedhetetlen kritérium.

A *science officer* pozíció koncepciója rugalmasan alakítható a fő-
város igényeinek, céljainak és lehetőségeinek függvényében. A kez-
deményezés lehet átfogó vagy történhet akár csak egy szűkebb
területen. Lehetséges fiatal kutatók és doktoranduszok vagy akár
mesterszakos hallgatók bevonása is, akik szívesen dolgoznak együtt
nemzetközi környezetben más partnervárosokkal és egyetemekkel
és hasznosíthatják ezt a tudást a saját akadémiai pályájukon is.

Kapcsolódás más városokhoz, nemzetközi szervezetekhez és egyezményekhez

A javasolt téma kiválóan illeszkedik lokális, regionális és globális
kezdeményezésekhez, többek között az Európai Unió „zöld meg-
állapodásához”, kutatás-fejlesztési programjához, Helyreállítási és
Ellenállóképességi Eszközéhez, valamint az ENSZ Fenntartható Fej-
lődési Céljainak számos pontjához (elsősorban a 11. Fenntartható
városok és közösségek, valamint a 17. Partnerség a célok eléréséért
pontokhoz), továbbá az ENSZ Habitat III programjához.

Jelzésértékű, hogy a *City Science Initiative* tapasztalatait összeg-
ző reportját az Európai Bizottság nyolc Főigazgatósága (köztük a DG
CNECT, DG CLIMA, DG Research stb.), valamint számos fontos euró-
pai és globális szervezet is (ICLEI, *100 Resilient Cities, Covenant of
Mayors*, EURO CITIES stb.) is támogatta. A kezdeményezés kiemel-
ten kapcsolódik az Európai Bizottság már említett klímasemleges és
okosváros programjához, amelynek budapesti megvalósítását nagy-
ban segítené a hazai és nemzetközi egyetemi és kutatási intézmé-
nyekkel történő kapcsolatok erősítése.

Szintén érdekes szempont lehet, hogy a tudományos és felső-
oktatási területen történő együttműködés új fejezetet nyithat a

Budapest és partnerei közötti kapcsolatokban, lévén ezek eddig jellemzően marginális szerepet tölthettek be. Mindez indirekt módon hozzájárulhat Budapest érdekérvényesítési potenciáljának növeléséhez és stabilabb, szorosabb nemzetközi együttműködések kialakításához is.

Felhasznált források

- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2591 (Letöltve: 2022. 05. 04.)
- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/funding/documents/ec_rtd_he-cities-mission-reveal-factsheet.pdf (Letöltve: 2022. 05. 04.)
- <https://ec.europa.eu/jrc/communities/en/community/city-science-initiative> (Letöltve: 2022. 05. 03.)
- <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/horizon> (Letöltve: 2022. 05. 04.)
- <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/horizon> (Letöltve: 2022. 05. 04.)
- <https://erasmusplusz.hu/palyazati-lehetosegek-az-erasmus-programban#egyuttmukodesi-partnersegek> (Letöltve: 2022. 05. 04.)
- https://erasmusplusz.hu/erasmus_centralizalt_palyazatok/innovacios-szovetsegek-alliances-for-innovation (Letöltve: 2022. 05. 04.)
- https://ec.europa.eu/jrc/communities/sites/default/files/csi_report2020_def.pdf (Letöltve: 2022. 05. 03.)

Alternatives for creating a city science officer position in the Mayor's office of Budapest

Abstract

Evidence-based policy and decision-making have become more important than ever to provide meaningful and effective responses to the complex challenges cities are facing. To achieve this, close cooperation between local governments and the scientific community is essential. To make this collaboration more effective, the European Commission launched a pilot project, the City Science Initiative, in early 2019, in which city science officers from 35 European cities worked together to find solutions to common challenges. Despite the clear benefits of cooperation between local governments and the academia and research, in Budapest, there is currently no department or position in the Mayor's Office dedicated to managing such relations. To fill this gap, the aim of this paper is to investigate the options of creating a science officer position, which, in the long run, would contribute to data-driven policy making at the local level as well as allow Budapest strengthening its international partnerships by enhancing collaboration with other cities.

A Fővárosi Állat- és Növénykert fejlesztési lehetőségei

ENGELBRECHT AZUREA

Az állatkertek fontos turisztikai látványosságok világszerte. Bár kisebb magánállatkertek is léteznek, a nagyvárosok állatkertjei általában az önkormányzat felügyelete alá tartoznak – ez a helyzet a Budapesti Fővárosi Állat- és Növénykerttel is. Az állatkert egy város legnagyobb nevezetességévé is válhat, és bár Budapesten nem feltétlenül ez a cél, mindenképpen jelentős előnyökkel járhat a fővárosi Állatkert fejlesztése.

Az állatkerti turizmus

Szakirodalmi hiányosságok

A *wildlife tourism*¹ (vadvilágturizmus) Ausztráliában, Ázsiában és Afrikában terjedt el leginkább, Európában kevésbé ismert turisztikai termék. Így nem meglepő, hogy a témában leginkább az ezzel foglalkozó régiókban készültek kutatások, Európában – és így Magyarországon is – hiányos ennek kapcsán a szakirodalom. Vadvilágturizmusnak számít minden olyan turizmus, amely alapja a látogatók interakciója vadállatokkal: ilyen a szafari, a bálnafigyelés, a sportvadászat – vagy éppen az állatkerti turizmus.² A turisztikaelmélet szempontjából az állatkerti turizmus besorolása dilemmát okozhat: átfedésben van az ökoturizmussal, a természetalapú turizmussal, de besorolható a speciális érdeklődésen alapuló turizmushoz is,³ ami azt eredményezi, hogy az általánosabb szakirodalomba nem illeszkedik be egészen – vagy optimistább szemlélettel: több kategóriába is beilleszkedik.

Turisztikai jelentőségét tekintve sajnálatos, hogy kimondottan a Fővárosi Állatkert kapcsán egyetlen tanulmány sem elérhető az interneten.⁴ Eligazítási szempontból a magyar tapasztalatról a legnagyobb segítséget egy TDK-dolgozat nyújtotta, mely a

-
- 1 Szakirodalom hiányában erre a „wildlife turism” kifejezésre nem találtam bevett magyar fordítást.
 - 2 Higginbottom, Karen: *Wildlife Tourism: An Introduction* (2004).
 - 3 Higginbottom i.m.
 - 4 Az írás időpontjában, ingyenesen elérhetően.

Tropicariummal és a Nyíregyházi Állatparkkal foglalkozik.⁵ A külföldi szakirodalmat tekintve létezik néhány esettanulmány (például Reykjavík, Prága, Hamilton, London vagy a Fülöp-szigetek), azonban ezek legtöbbször:

- szociológiai témájúak és a látogatói viselkedést célozzák;
- biológiai témájúak és kimondottan a fogságban élő állatokkal foglalkoznak.

Ezen felül mindegyik általam olvasott tanulmány hangsúlyosan megemlíti, hogy szükség lenne több szakirodalomra a témában. Ebben a Budapesti Állatkert is részt vehetne. Több külföldi állatkert partnerséget köt a közeli egyetemekkel és az ezekből születő esettanulmányok az állatkertek előnyére válnak. A Fővárosi Állatkertnek többféle lehetősége is lenne erre: több magyarországi egyetemen is léteznek turisztika és vendéglátás, biológia, vagy regionális és környezeti gazdaságtan témában szakok, amelyek mind segíthetnék az Állatkert fejlődését, miközben az egyetemi hallgatók értékes tapasztalatokkal, gyakorlatlaltal, tudással, akár díjazással vagy publikációs lehetőségekkel gazdagodnának. Az ilyen együttműködés azzal az előnnyel is járhatna, hogy a Budapesten lakó fiatalság közelebbinek érzi az Állatkertet, esetleg gyakrabban látogatja meg. Az Állatkert látogatóinak legnagyobb része helyi lakos, különösen a koronavírus-járvány alatt, így érdemes a bel-földi, budapesti közönséget is célozni az ilyen kezdeményezésekkel.

Az állatkerti turizmus Magyarországon

Magyarországon az állatkertek kiegészítő termékként vannak jelen a turisztikai piacon.⁶ Budapest esetében például az állatkert másodlagos attrakció szerepét tölti be. Akkor lenne elsődleges, ha a turisták idelátogatásának fő motivációja a Fővárosi Állat- és Növénykert megtekintése, és ez önmagában is képes Budapestre vonzani a Budapestre látogatókat. Ez a kisebb városokban – például Nyíregyháza és a Nyíregyházi Állatpark esetében – remekül működhet, azonban Budapest az Állatkerten kívül rengeteg múzeummal, programlehetőséggel és egyéb látnivalóval szolgál, így az Állatkert általában nem a látogatók elsőszámú célja.

5 Apáthy Dorottya: Állatkert mint turisztikai vonzerő (2013).

6 Apáthy Dorottya i.m.

Az állatkertek mégis a magyar turisztikai piac fontos szereplői: A Fővárosi Állatkert, a Tropicarium-Óceánárium és a Nyíregyházi Állatpark Magyarország leglátogatottabb látványosságai közé tartoznak. A budapesti állatkert ebben a rangsorolásban az első helyen szokott végezni több mint egymillió látogatóval, emellett pedig nagy előnye, hogy széles látogatópalettája van a kisgyerekektől a nyugdíjas csoportokig. Másodlagos attrakcióként így képes megnövelni a turisták Budapesten eltöltött idejét, az elköltött pénzmennyiséget, és esetlegesen annak az esélyét is, hogy a jövőben visszalátogatnak Budapestre.

Ezzel kapcsolatosan kiemelendő kezdeményezés volt 2021 augusztusában a Budapest-bérlettel való kedvezményes belépés diákoknak,⁷ és a Budapest Card⁸ által nyújtott kedvezmények. Mintaként szolgálhatnak az intézmények közötti együttműködések is: a Tropicarium és a Csodák Palotája például közös kezdeményezés keretében mindkét létesítményt magába foglaló egész napos osztálykirándulásokat szerveztek. Ezt az irányt érdemes lenne felfedezni, hiszen akár a gyermekközpontú intézmények, a közeli múzeumok vagy hotelek esetében is fennáll a lehetőség kölcsönös kedvezmények vagy közös programok létrehozására.

Az Enviroduna Kft. a Biodóm felméréséről szóló összefoglaló jelentésében⁹ javasolja az együttműködést a Magyar Turisztikai Ügynekséggel és a Városliget Zrt.-vel a Biodóm marketingje kapcsán. Ez az együttműködés a Biodóm befejezése előtt is megkezdődhet, egyrészt mivel az Állatkert eddig is jelentős turistalátványosság volt, másrészt mivel a Biodóm megépülése eddig több konfliktust és ellenérzést váltott ki, mint amennyi hozadéka volt. Ennek érdemes elébe menni és nem a Biodómra felépíteni majd az egész marketinget, még akkor is, ha az válik a fő látványossággá.

A helyszín fontossága

A Budapesti Állatkert elhelyezkedéséről is érdemes szót ejteni, urbanisztikailag ugyanis ez nem szerencsés. Gyakori probléma az állatkerteknél, hogy mivel a város közepén találhatóak, nem tudnak bővülni és terjeszkedni. A Prágai Állatkertnek például kimondottan szerencsés

7 Budapesti Közlekedési Központ, Diákbérlettel hétfőnként irány az állatkert!

8 Budapest Infó, Budapest Card.

9 Enviroduna: Összefoglaló jelentés (2020).

helyzete van ilyen szempontból.¹⁰ Mivel a város szélén helyezkedik el, a környező területek lehetőséget kínálnak: így tudott felüljárót építeni a tőle északra futó út felett, majd az út túloldalán folytatni az épülést és egy Afrika-házzal, valamint több kültéri kifutóval bővílni, amelyek munkálatai jelenleg is folyamatban vannak. A Budapesti Állatkert esetében erre nincs lehetőség, a megoldást esetünkben a hatékony helykihasználás jelenti, mint például az emeletes mérgház, ahol több szinten, tágasabb körülmények között kerülnek bemutatásra az állatok.

Az is nehezítő körülmény, hogy az Állatkert a Nyugati Pályaudvar közelében helyezkedik el: a kerítés mellett futó vasúti forgalom nemcsak az állatoknak okoz kellemetlenséget (amit figyelembe kell venni az állatok belső elosztásakor), hanem gyakran a sínek mellett álló – adott esetben műemléknek számító – épületek falait is megviseli. Azonban az elhelyezkedésének előnye is van, ahogyan az intézmény jelmondata is jelzi: „Állatkert Budapest szívében”. Az, hogy látványosságok és múzeum veszik közül az Állatkertet, valamint remek tömegközlekedési összeköttetése van, jelentősen javítja a látogatói élményt. Ezen felül a csomóponti elhelyezkedés (a városszéli létesítményekkel szemben) lehetővé teszi azt is, hogy a turisták kisebb kibocsátással, környezetbarát úton jussanak el úticéljukhoz.

Az elhelyezkedésre további megoldást nyújt az épülő Pannon Park és azon belül a többszintesre tervezett Biodóm. Eredetileg az ehhez kapcsolódó javaslatok álltak volna az esszé középpontjában, azonban ennek átpolitizált helyzete miatt¹¹ inkább a kisebb pénzigényű és a Biodóm-projekttről javarészt független témákra került a hangsúly. Figyelmen kívül azonban nem hagyhatom a terveket: az építkezés során különösen hangsúlyossá vált az Állatkert pénzügyi helyzete, így ennek tudatában igyekszem lehetőségeket javasolni.

A tevékenység és pénzügyek dilemmája

Bár nem mellőzhető kulturális és idegenforgalmi szerepük, az állatkertek elsődleges célja és feladata az oktatás, nevelés és a vadvilágvédelem. A ma megfigyelhető tendencia az, hogy az állatkertek két

10 Ez a tapasztalatom keltette fel az érdeklődésem a témában, meglepett ugyanis, hogy a Budapesti Állatkert egészen más kihívásokkal küzd.

11 A döntésemben szerepet játszott az a szempont is, hogy bár reményeim szerint friss perspektívát nyújt az írásom, a városvezetéssel szemben álló patthelyzetben nem tudnék érdemi segítséget nyújtani.

oldalról is nyomás alatt állnak.¹² Míg a maguk részéről az oktatási-nevelési és természetvédelmi feladatokat helyeznék előnybe, nem tudják figyelmen kívül hagyni a pénzügyi szempontokat sem. Az állatkertek bevételét a látogatók és támogatók biztosítják, így az „ügyfeleikhez” is igazodni kell. Az állatkertek látogatói jelentős arányban kisgyerekes családok, a gyermekeknek pedig nem a tanulás az elsődleges céljuk, hanem a szórakozás és az izgalmas állatok megtekintése.¹³ Emiatt az állatkertek alkalmazkodni kényszerülnek különböző programok és szórakozási lehetőségek biztosításával.

Programok

A Budapesti Állatkert egyik erőssége, hogy rendelkezik játszótérrel és kiemelkedő számú programja van, amire tudna építeni, hogy növelje bevételét és javítsa marketingjét. Az állatetetések és egyéb műsorok, mint például a fókashow, mindig nagy népszerűségnek örvendnek, a honlapon azonban ezeket nem jelenítik meg. Az állatokat megmozgató programok több szempontból is előnyösek: a gyermekek kíváncsiságát is kielégítik, hiszen ilyenkor az állatok nem rejtőzködnek vagy alszanak, oktató célját is teljesíti a műsor alatt elhangzó ismertető, valamint az állatok – különösen a nagytestűek – számára is előnyös a változatos mozgás.¹⁴ Ezek minden szempontból hasznosabbak, mint a sok más helyen fellelhető *ride*-ok.¹⁵ Az ilyen programok során a kommentárnak köszönhetően nemcsak az állat biológiai tulajdonságait ismerheti meg a közönség, hanem gyakran a személyiségét is, ami érzelmi kötődést serkent, ezzel is növelve az esélyét annak, hogy a látogató visszatér később. Több eseménynél angolul is elhangzik a kommentár, így ezek a programok a külföldi látogatókat is bevonhatják. A jelenlegi helyzet azonban az, hogy a rendszeres programokról az állatkerti információs brosrából lehet tájékozódni, amit az ember csak akkor szerez meg, mikor már eljutott az állatkertbe.

12 Catibog-Sinha, Corazon: Zoo Tourism: Biodiversity Conservation Through Tourism (2008).

13 Maria Lottrup – Anette Therkelsen: Being together at the zoo: zoo experiences among families with children. (2015).

14 Apáthy Dorottya i.m.

15 Karneváli vagy bűcsús játékok, attrakciók, mint a hullámvasút, körhinta, csúszda, és hasonlók. A szónak nincs pontos magyar megfelelője, ezért a pontosság érdekében az angol szó megtartása mellett döntöttem.

Az érzelmi kötődést erősíti az állatkerti állatok, köztük a született kölykök bemutatása és nevük megszavaztatása. Ezt az Állatkert jelenleg jól végzi: Samu, a kiselefánt, Rezső, a kistapír, Zaki, a zebra-csikó és Bonifác, a vörös panda arra készítetik a látogatókat, hogy minél hamarabb meglátogassák őket, amíg még kicsik és aranyosak. A videóformátumú adventi kalendárium szintén nagy *engagement*-t eredményez például a Facebookon, ami egyben azt is jelenti, hogy a Facebook-algoritmus nagyobb eséllyel mutatja az oldalt követőknek az Állatkert bejegyzéseit, mint mást.¹⁶ A különböző programok hasonló formában való megjelenítése ezek alapján az Állatkert előnyére válhat.

A rendszeres programok honlapon (és közösségi médián) való megjelenítése mellett – amennyiben van rá kapacitás – érdemes lenne ihletet nyerni a többi állatkert programjaiból. Prágában többek között lehetőség van (jelentős pénzösszegért) esküvőt tartani az állatkertben, vagy egy VIP-élmény keretében egy napra kipróbálni, milyen állatkerti dolgozónak lenni és belátni a színpalak mögé.¹⁷ Bár a nagyobb rendezvényekre egyelőre nem feltétlenül van kapacitás, a kiscsoportos, de nagyobb összegeket mozgóatózó élmények hozzájárulhatnak az állatkert anyagi önállóságához. Ilyenek továbbá az éjszakai séták és a *halloween*-i program is, amelyek nagy sikernek örvendtek.¹⁸

Egyéb marketing

Az Állatkert közvetlenül állatokkal foglalkozó tevékenységei mellett jobban kihasználhatná a kiadványait is. Hogy egy személyes példával éljek: nagyjából egy éve követem az Állatkertet közösségi médián, éves bérlettel rendelkezem és a hírlevél miatt rendszeresen látogatom a honlapot, mégis csupán ezen esszé írása alatt szereztem tudomást arról, hogy az Állatkert kiad egy kéthavi ismeretterjesztő folyóiratot, az Állatvilágot.¹⁹ Ennek jobb népszerűsítése hozzájárulna a pénzügyekhez és az állatkert elsődleges, ismeretterjesztő törekvéseihez is. Ezen felül, amennyiben megvalósulna az egyete-

16 Will Oremus et al.: How Facebook shapes your feed (2021).

17 Zoo Praha, Entertainment Programmes.

18 Egy egész napos felnőtt belépő 3300 forintos árával szemben egy 2-3 órás esti sétajegy 11000 forintba került 2021 őszén.

19 Állatvilág Online.

mi partnerség, a hallgatók lehetőséget kaphatnának a publikációra a folyóiratban, ami növelné a népszerűségét, hasznos tapasztalat lenne a hallgatóknak és friss szemléletmódot vihetne a folyóirat anyagaiba.

Kihasználendő az Állatkertről szóló kiadványok lehetősége is: szintén az esszé írása során szembesültem azzal, hogy léteznek könyvek, amelyek bemutatják az Állatkeretet, a történetét, a tevékenységét, az épületeit, és egyéb érdekességeket. Ezeket az állatkerti ajándékboltban lehet megvásárolni, a honlapon pedig az Oktatás menüpont alatt található, ²⁰ elrejtve a többi állatokról szóló ismeretterjesztő könyv alatt. Eredetileg az ilyenfajta kiadványok létrehozását és népszerűsítését javasoltam volna, azonban mivel ezek már léteznek – bár elrejtve – az említett honlap problémája eltérbe került a szememben.

Megnézve más európai állatkertek honlapját (Nyíregyháza, Berlin, Párizs, Bécs, Prága, Lisszabon, London, Wrocław, Rostock, Lipcse stb.) feltűnő, hogy a budapestivel szemben modernebb dizájnt alkalmaznak. Nagy képek, animációk és rendezett menü várja az érdeklődőket, ami összességében esztétikus élményt nyújt. Ami egyedi a Budapesti Állatkert honlapján, az az állathangok a kezdőlapon. Ilyen szempontból mindenképpen érdemes megfigyelni a többi európai állatkert internetes megjelenését, ugyanis ha egy külföldi turista informálódni szeretne, fontos, hogy ez milyen tapasztalat számára. Ugyanez a szempont indokolja az online jegyvásárlás lehetőségét. Ez magyarul lehetséges, angolul viszont nehezebb megtalálni, illetve az esszé írásának időpontjában nem is lehetséges az angol nyelvű jegyvásárlás, noha ez jelentősen megnövelheti a látogatási hajlandóságot és csökkentheti a sorban állást és az ezzel kapcsolatos frusztrációt. ²¹

A város honlapja is frissítésre szorul ilyen szempontból: Persányi Miklós 2020 elején lemondott az Állatkert főigazgatói pozíciójáról, ennek ellenére a budapesti önkormányzat honlapján még mindig ő szerepel mint intézményvezető, egy – bár aranyos – nem kimondottan hívogatóan pixeles kép társaságában két tigriskölyökről. ²²

20 Fővárosi Állat és Növénykert, Kiadványok.

21 Mafalda Sofia Reis Franklim: Marketing plan for the Lisbon Zoo (2013).

22 Budapest Főváros Önkormányzatának hivatalos oldala, Programok, kultúra.

Nemzetközi kapcsolatok

A Fővárosi Állat- és Növénykert több nemzetközi állatkerti szervezetnek tagja. Ilyen az Állatkertek és Akváriumok Világszövetsége (*World Association of Zoos and Aquariums, WAZA*),²³ az Európai Állatkertek és Akváriumok Szövetsége (*European Association of Zoos and Aquaria, EAZA*).²⁴ Ezek a szervezetek elsősorban az állattartási standardok fenntartását és az állatkerti csereprogramokat szolgálják, azonban az így megkötött kapcsolatokat az Állatkert kihasználhatja egyéb tudásátadásra is akár a Biodóm, a vasúti sínek közelsége, a helyhiány vagy a pénzforrások kapcsán.

Az állatkerti tudásátadás segítése mellett a városnak lehetősége van a külföldi állatkerteket fenntartó városokkal való kommunikációra is. Budapest tanulhat a Biodómhoz hasonló projektek kezeléséről, az állatkertek önfenntartóvá tételéről és arról is, hogy az adott város *brand*-jébe hogyan illeszkedik az állatkert. A Budapesti Állatkert azon kívül, hogy szórakozási lehetőség és természetvédelmi kezdeményezés, műemlékvédelmi terület jellegzetes épületekkel, amelyek közül több a magyar népi építészet jeles példája. Százötvenöt éves történelmével mindenféleképpen a város integráns része – a kérdés az, hogy ez hogyan jelenik meg a kommunikációban.

Összefoglalás – Mit tegyen a főváros?

- Segítsen felvenni a kapcsolatot különböző szervezetekkel: az egyetemek, a hasonló célközönségű intézmények és turistaügynökségek mind hozzájárulhatnak az Állatkert fellendítéséhez.
- Segítsen annak a megvalósításában, hogy az Állatkert nagyobb hangsúlyt fektessen az erősségére: a programjaira és egyéb tevékenységeire, és ezeket hatékonyan népszerűsítse.
- Biztosítson erőforrásokat a marketing megerősítésére.
- Támogassa a nemzetközi kapcsolatokat: az állatkerti hálózatokon keresztüli tudásátadás mellett Budapest partnervárosai is nyújthatnak segítséget abban, hogy Budapest miként stabilizálja az Állatkert pénzügyi helyzetét és hogyan illessze be a Fővárosi Állatkertet a város *brand*-jébe.

23 World Association of Zoos and Aquariums, Members.

24 European Association of Zoos and Aquaria, Members.

Hivatkozások

- Apáthy Dorottya: Állatkert, mint turisztikai vonzerő, Tudományos Diákköri Dolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2013.
<https://szd.lib.uni-corvinus.hu/6174/1/20130325134731.pdf>
- Állatvilág Online <https://www.allatvilagmagazin.hu/index.php?lang=hu&id=home>
- Budapest Főváros Önkormányzatának hivatalos oldala, Programok, kultúra https://budapest.hu/Lapok/Fovaros/Programok_kultura.aspx
- Budapesti Közlekedési Központ, Diákbérlettel hétfőnként irány az állatkert! <https://bkk.hu/jegyek-es-berletek/ajanlatok/zoo/>
- Budapest Infó, Budapest Card, <https://www.budapestinfo.hu/hu/budapest-card>
- Catibog-Sinha, Corazon: Zoo Tourism: Biodiversity Conservation Through Tourism, Journal of Ecotourism 7. évfolyam 2-3. szám (2008). <https://doi.org/10.1080/14724040802140527>
- Enviroduna Beruházás Előkészítő Kft. Összefoglaló jelentés Budapest Főváros önkormányzata számára a Pannon Park (Biodóm) projekt státuszának és a befejezéshez szükséges feladatok körének, költségének és időigényének felméréséről (2020) https://budapest.hu/Documents/2020-09-18%20PannonPark_Biodom_jelentes.pdf
- European Association of Zoos and Aquaria, Members <https://www.eaza.net/members/>
- Fővárosi Állat és Növénykert, Kiadványok <https://zoobudapest.com/oktatas/kiadvanyok>
- Franklin, Mafalda Sofia Reis: Marketing plan for the Lisbon Zoo, Dissertação de mestrado, Iscte – Instituto Universitário de Lisboa, Repositório do Iscte (2013). <http://hdl.handle.net/10071/6855>
- Higginbottom, Karen: Wildlife Tourism: An Introduction, In Higginbottom, Karen (szerk.) Wildlife Tourism: Impacts, Management and Planning, Altona: Common Ground Publishing, 2004.
- Lottrup, Maria – Therkelsen, Anette: Being together at the zoo: zoo experiences among families with children, Leisure Studies 34. évfolyam 3. szám. (2015) <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.923493>
- Oremus, Will et al.: How Facebook shapes your feed (2021) <https://www.washingtonpost.com/technology/interactive/2021/how-facebook-algorithm-works/>
- World Association of Zoos and Aquariums, Members <https://www.waza.org/members/waza-members/>
- Zoo Praha: Entertainment Programmes, Letöltve: 2022.01.08. <https://www.zoopraha.cz/en/before-visit/entertainment-programmes>

Development opportunities of the Budapest Zoo and Botanical Garden

Abstract

This essay aims to explore the main dilemmas and difficulties of the Budapest Zoo, and to provide possible solutions and development opportunities. The Budapest Zoo faces various problems: its location, its financial situation, and the politically sensitive topic of its expansion are the most troubling ones. The institution also has to function as a tourist attraction, an educational facility, and a nature preservation program. To provide some solutions, I advise updating the Zoo's website and honing its marketing strategies to look more modern and accommodate foreign tourists' needs. I also encourage the Zoo to maintain contact with various organizations and create cooperation programs: universities, international organizations, and tourism agencies could contribute to multiple aspects of the institution. The city of Budapest should help not only by facilitating these relationships, but also by way of knowledge transfer between cities that accommodate zoos themselves.

OKTATÁS

Az egyetemi partnerségi programokban rejlő lehetőségek Budapesten

BÓDAI ZSUZSANNA

Bevezetés

Az egyetemek és a városok évszázadok óta kölcsönhatásban fejlődnek egymással, a kontinentális Európa tradicionális egyetemei gyakran városuk nevét viselik. Az utóbbi évtizedekben a városokban működő egyetemek, a városok vezetői és önkormányzatai hasonló kihívásokkal szembesülnek: mindkét fél számára eredményes lehet, amennyiben a megoldásokon közös erővel gondolkodnak.

Milyen kapcsolatban áll Budapest a fővárosban működő egyetemekkel és hallgatóival? Milyen közös kapcsolódási pontokat találtak az elmúlt években? Hogyan kovácsolhat városdiplomáciai előnyt a főváros az itt dolgozó kutatók eredményeiből, valamint az egyre növekvő számú nemzetközi hallgató jelenlétéből? Mennyiben kapcsolható az egyetemi tudásbázis a főváros városdiplomáciai koncepciójához? A következő oldalakon röviden áttekintem az egyetemek változó szerepét, bemutatok néhányat az európai közepméretű városok és egyetemek együttműködési programjai, a kérdéskör nemzetközi hálózatai közül, valamint ismertetem a jelenlegi budapesti helyzetet. Esszém fő célkitűzése, hogy az egyetemi partnerségi programok szerepét Budapest nemzetköziesítési céljainak vonatkozásában vizsgáljam, valamint néhány reálisan megvalósítható javaslatot ismertessek a témában.

Az első generációs egyetemektől a Quintuple Helix-modellig

Az elmúlt fél évezredben az egyetemek szerepe folyamatosan változott. A középkori, ún. első generációs egyetemeken az öröklött tudás továbbadása volt a jellemző. Az ipari forradalmak a középkori egyetemet is megváltoztatták, kialakult az államtól független, testületi

irányítású angolszász, valamint a szorosabb állami befolyás alatt működő kontinentális modell, amelyben különféle egyetemi szerepfelfogások jelentek meg. Témánk szempontjából a korabeli Németországban megalapozott humboldti modell releváns, amelyben az oktatás és kutatás egysége adja a második generációs egyetem jellemzőit. Az elmúlt évtizedek megatrendjei – információs és kommunikációs technológiai forradalom, globalizáció, tudásalapú társadalom – az egyetemeket is saját szerepük újragondolására készítették.¹

Ez a felismerés többek között az UNESCO 1998-as deklarációjában is megjelenik. A dokumentum szerint az oktatás és kutatás elsődleges szerepén túl az egyetemek tevékenységeit a fenntartható fejlődés és az új kihívások következményeként ki kell terjeszteni a hallgatók aktív társadalmi szerepvállalásra való felkészítésére, valamint arra is, hogy a megvalósuló kutatások a társadalmak szociális és gazdasági fejlődését támogassák. A klasszikus feladatok mellé felzárkózik az egyetem harmadik funkciója, a lokális fejlődés elősegítése, a társadalom érdekében létrehozott tudás előtérbe kerülése. Az Európai Bizottság 2003-as állásfoglalása is az egyetemek hármass szerepét emeli ki, amely szerint az egyetemeknek kulcsszerepük van a regionális és helyi gazdaság fejlődésében. Határozott célként fogalmazódik meg, hogy az egyetemek legyenek a helyi, regionális gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés motorjai: ez a szerepvállalás, szerepfelfogás az egyetemek harmadik missziója.

A Triple-Helix modellben az egyetem–ipar–kormányzat hármass egységet alkot, amelyben egymással együttműködnek a gazdaságfejlődés, az innováció és a versenyképesség növelése érdekében. Jól látszik, hogy az elmúlt években a szakirodalomban elmozdulás tapasztalható egy olyan holisztikusabb elképzelés felé, amely szerint a gazdasági prosperitás mellett más dimenziók (fenntartható fejlődés, társadalmi egyenlőség, demokratikus részvétel stb.) is megjelennek. A fenti modell továbbfejlesztett változataiban az eredeti hármashoz újabb dimenziók kapcsolhatók: a Quadruple-Helix-ben a civil szféra és a helyi társadalom, míg a Quintuple-Helix-ben a természeti környezet.²

1 Keczer Gabriella (2014): Az egyetemek szerepe, irányítása és működése a 21. század elején <https://bit.ly/3t70TMm>

2 Rechnitzer et al. (2016).

A humboldti kutatóegyetem fokozatos átalakulása mára a vállalkozói egyetem eszményképében teljesedett ki, amelyet mind az OECD 2015-ben elfogadott innovációs stratégiája, mind az Európai Unió 2017-ben frissített felsőoktatási stratégiája követendő példaként állít Európa felsőoktatási intézményei elé.³ Ez pedig a legteljesebb értelemben olvasztja magába a harmadik misszió fogalmát. A hazai kormányzati stratégiák (Fokozatváltás a felsőoktatásban 1.0. és 2.0.) is foglalkoznak a harmadik misszióval, a regionális katalizátor szerepet a stratégiai célok között jelölik meg: az egyetemeknek lépniük kell. Halász Gábor az idézett tanulmányában így fogalmaz: „Az Európai Unió megújított felsőoktatási modernizációs stratégiájának központi eleme a felsőoktatási szereplők 'felrázása': annak erőteljes közvetítése, hogy a felsőoktatásban nem eléggé az történik, amit a társadalom, és amit a szolgáltatások közvetlen használói igényelnek.”

A városok és egyetemek közös programjainak relevanciája, lehetséges fókuszpontjai

Az elmúlt évtizedekben egyre élesebb lett a verseny a felsőoktatási intézmények között: versenyeznek a legjobb nemzetközi hallgatók, oktatók és adminisztratív személyzet megnyeréséért, kiélezett verseny jellemzi a nemzetközi pályázati alapokat és programokat is. A hazai és külföldi tehetségek elérése, a multikulturalizmus előmozdítása érdekében erős egyetemi *brand*-ek jöttek létre. A városoknak a globalizáció, az urbanizáció és a nemzetközi környezet egyszerre teremt lehetőséget és feladatot. A két entitás gyakran szembesül hasonló kihívásokkal – ilyenek lehetnek a lakhatási és fenntarthatósági kérdések, az infrastrukturális beruházások, az új tehetségek és lakosok bevonása vagy éppen a *brand*-építés – ezért kölcsönös előnyökhöz juthatnak, ha programjaikat közös fókuszpontok mentén egyeztetik.

Az egyetemek fontos szerepet töltenek be a városokban: új ismereteket generálnak és gyűjtenek, ablakot nyitnak a világra. Számos tanulmány alátámasztja azt is, hogy erős kapcsolat van az egyetemek sikere és a székhelyük szerinti városok és régiók között.⁴ A közös munka fontos előnyeit egyéb faktorok is támogatják. A folyamatosan

3 Halász (2013).

4 British Council (2017).

változó környezetben az egyetemeknek gyakorlatorientált kurzusokat kell indítaniuk, a hallgatóknak pedig olyan problémafókuszú kutatásokat kell végezniük, amelyekben az együttműködő város egyfajta laboratóriumként funkcionálhat.⁵ A felsőoktatási intézmények harmadik missziós stratégiáinak megvalósításához elengedhetetlen a megbízható városi-önkormányzati partner. Az élethosszig tartó tanulás, az önkormányzati és egyetemi adminisztratív személyzet folyamatos továbbképzése, az új adatmegosztási szabályozások is indokolják az együttműködések erősítését.⁶ Az Európai Unió támogatási politikájában a konzorciális együttműködések meghatározóak, ezért a városok és felsőoktatási intézmények is sikeresebb pályázókká válhatnak, amennyiben a másik szektorból magas színvonalú partnerekkel lépnek kollaborációra. A British Council idézett jelentése szerint néhány európai egyetem vezetői a városi delegációkat preferálják a nemzeti tárgyalópartnerekkel szemben, elsősorban azért, mert a városok gyorsabban reagálnak, és jobban ismerik az adott régió szükségleteit.

A realitások miatt meg kell említenünk azt is, hogy a városi és egyetemi együttműködéseknek lehetnek hátráltató tényezői, ezek között szerepel például az eltérő menetrend (választási ciklusok vs. szemeszterek), a tudományos kutatás relevanciájának, megvalósíthatóságának kérdése a város számára (az akadémiai világban a publikáció az elsődleges, a gyakorlati együttműködések gyakran kevésbé „kifizetődők”), vagy éppen azt, hogy megoldható-e a lokális tudás nemzetközileg látható programokba való beágyazása.⁷ A jól strukturált programok átgondolt tervezésével azonban a kockázatok csökkenthetők. Az együttműködések „intézményesítésére” több modell is létezik, amelyekben általában van egy városházi szereplő – ez lehet egy egész szervezeti egység vagy egy feladatra dedikált referens is –, aki koordinálja a partnerségi programokat.

5 Webber (2013).

6 2020 novemberében az Európai Bizottság bemutatta azt a szabályozási javaslatot, amely az Unióban előmozdíthatja az adatmegosztási mechanizmusokat. Amennyiben az adatkezelési törvényjavaslatot az Európai Parlament és az EU Tanácsa is jóváhagyja, ez lesz az első olyan jogszabály, amely egy valódi európai adatstratégiát támaszt alá. A tervezet szerint létrejövő adatterek javíthatják a tagállamok közti információáramlást: ebben a folyamatban kiemelt figyelmet kell fordítani az egyetemekre, amelyek kutatási tevékenységeik révén vezető szerepet töltenek be a városok innovációjában, a helyi problémák megoldásában. <https://bit.ly/320Jv4u>

7 EUniverCities Network (2021).

A következő példákban olyan városok szerepelnek, amelyek több szempontból – például méret, lakosságszám, több egyetem van jelen a városban, uniós tagság – is relevánsak lehetnek Budapest vonatkozásában. Az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljainak (*Sustainable Development Goals – SDGs*) teljesítése fontos összekötő kapocs Trondheimben. A városokban koncentrálódó szociális-társadalmi problémák megoldására létrehozott kutatási és civil részvételi programok (például Linköping, Turku), valamint az adott város tudományos-akadémiai központként való pozicionálását (például Hannover, Magdeburg) segítő partnerségi programokra is bőven találunk példát. Amszterdamban a Városházán működő *IN Amsterdam* a hallgatói lakhatásra, az ösztöndíjakra, valamint közös kommunikációs aktivitásokra koncentrálva fogja össze a város négy egyetemét. A *Smart Dublin* együttműködés középpontjában egy olyan központilag összehangolt kezdeményezés áll, amely Dublin „okos városként”, valamint oktatási és innovációs központként (*Education City, Innovation City*) való népszerűsítését célozza. Glasgowban a felsőoktatás a város nyolc stratégiai szektorának egyike, az egyetemi szféra és a város néhány havonta tart közös *workshop*-okat, amelyek eredménye például a *People Make Glasgow* városi *brand*-kampány.

Nemzetközi jelenlét a budapesti felsőoktatásban, kapcsolódó programok

A hazánkban tanuló külföldi hallgatók száma az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt. Az Állami Számvevőszék adatai alapján 2019-ben a külföldi hallgatók száma kétharmaddal haladta meg a kiinduló 2013-as szintet és csupán 4%-kal maradt el a hazai stratégiákban 2023-ra kitűzött 40 ezer fős célértéktől. A külföldi diákok növekvő száma módosítja a hazai felsőoktatás szerkezetét, a növekmény ellensúlyozza a magyar diákok számának csökkenését. A 2019-2020-as tanévben a külföldi hallgatók többsége a keleti régiókból – Ázsiából, a Közel-Keletről és a szovjet utódállamokból – érkezett Magyarországra tanulni. Az uniós tagállamokból érkezett diákok aránya 42%, Afrikából 8%, az amerikai kontinens országaiból a hallgatók 4%-a érkezett.⁸

8 Állami Számvevőszék (2021): Felsőoktatás a változások tükrében – verseny, minőség, teljesítmény <https://bit.ly/32Rx1sJ>

A G7 adatai alapján 2008 és 2018 között 8 százalékkal kevesebb magyar fiatal tanult a felsőoktatásban, ugyanebben az időszakban 79 százalékkal nőtt a külföldiek száma.⁹ A növekmény a vidéki egyetemi – orvosi képzéssel rendelkező – városokban (Debrecen, Pécs, Szeged) jelentkezik. A portál számításai szerint 2017-ben Budapesten közel tízezer külföldi egyetemista jelent meg a város egyetemein (Semmelweis Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapesti Corvinus Egyetem), a számban nem szerepelnek az akkor még elsősorban Budapesten működő Central European University hallgatói. A legtöbb diákot 2008-ban és 2017-ben a németek küldték – feltehetően döntő többségük orvosnak tanul nálunk; egyre többen érkeznek Kínából, Iránból, vagy Nigériából. A fejlődő országok mellett nagy számban jöttek hallgatók Olaszországból, Franciaországból, Spanyolországból és Norvégiából. A két legnagyobb növekményt százalékosan a jordániai és azerbajdzsáni diákok jelentik. Egy 2017-es tanulmány szerint a külföldi hallgatók éves szinten 5 milliárd forinttal járulnak hozzá Pécs vállalkozásainak bevételeihez.¹⁰ A főváros adatai nagyságrendekkel térhetnek el ettől, a baranyai megyeszékhelyen nagyjából a fővárosi, nemzetközi diákok létszámának egyharmada tanul.

A felsőoktatási együttműködések túl az egyetemek és a helyi közösségek együttműködését, jó gyakorlataik megosztását egyre több hálózat segíti.¹¹ Az egyik ilyen európai szervezet a 2012-ben indult *EUniverCities*, amelyben közepes méretű városok és egyetemeik tandemben jelennek meg, a hálózat célja a város-egyetem együttműködéssel kapcsolatos ismeretek, szakértelem és tapasztalatok cseréje. A hálózatot az EU2020 stratégiából inspirálódva hozták létre, jelenleg nincsen magyar tagja (a visegrádi országokból a lengyelországi Lublin az egyetlen résztvevő). Az *EUniverCities* ernyőtémái – várostervezés, gazdaság, kultúra, társadalom, fenntarthatóság, élethosszig tartó tanulás – az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljaihoz

9 G7 (2018): Már minden nyolcadik egyetemista külföldi, nem is működne nélkülük a magyar felsőoktatás <https://bit.ly/3pYdXSc>

10 M. Császár-Alpek (2018).

11 Az Amerikai Egyesült Államokban székelő EPIC Network például az egyetemek humán tőkéjét a helyi önkormányzatokkal és közösségekkel kapcsolja össze a társadalmi jólét érdekében.

igazodnak, amelyek megvalósulásában a városok és egyetemek közösen fontos szerepet játszanak.

A főváros az elmúlt évtizedben több felsőoktatási intézménnyel – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Semmelweis Egyetem – kötött együttműködési megállapodásokat.¹² A művészeti egyetemekkel – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Magyar Táncművészeti Főiskola, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem – is zajlottak tárgyalások 2013-ban.¹³ (Az esszé keretét szétfeszítené, ha a korábbi évek hazai felsőoktatás-politikai és alapítványi átalakításait elemezném, itt annyit fontos megjegyeznünk, hogy Budapesten a releváns egyetemekkel történő kapcsolatfelvétel az elmúlt évtizedben megtörtént.) Az együttműködési megállapodások nyomán – egyelőre – látványos intézkedések nem történtek, a keretfeltételek azonban adóttak. Az egyetemi partnerségi programok körébe sorolható a tehetséges hallgatókat célzó Budapest Ösztöndíj Program is.¹⁴

A 2019-es önkormányzati választások óta a főváros progresszív városdiplomáciai, nemzetközi törekvésekkel jelentkezik. A témánkhoz kapcsolódó legfontosabb program a 2021 szeptemberében elindított Budapest Global *public-private* platform, amely missziójában a Triple-Helix modell megvalósítását tűzi ki célul. A tagok – cégek, intézmények, szervezetek, magánszemélyek, külföldön élő neves budapestiek, Magyarországon élő külföldiek – jó gyakorlataikat megosztják egymással, *pilot* projekteket valósítanak meg.¹⁵ A nemzetközi partnerségeket erősítő hálózat három fő területen kezdi meg munkáját 2022 januárjában: a tagok egy tehetségbarát (*talent friendly*), okos (*smart and tech-enabled*) és fenntartható (*sustainable*) Budapest realizálásáért dolgoznak. A hálózatnak jelenleg egy felsőoktatási szereplője van, az Eötvös Loránd Tudományegyetem.

12 Együttműködik a főváros a Műegyetemmel, az ELTE-vel és a HÖÖK-kal (2011): <https://bit.ly/3pXNmVo> Újabb egyetemekkel kötött együttműködési megállapodást a főváros (2011): <https://bit.ly/3EZOD2w>

13 Művészeti egyetemek vezetőivel tárgyalt a főpolgármester (2013): <https://bit.ly/3HH0G6A>

14 A 2010 óta futó program összesített adatairól szóló adatigényléssel – intézmények szerinti megoszlás, fővárosi szervezeti egységek részvétele, elégedettségi és kimeneti mutatók, network stb. – a Főváros illetékeséhez fordultam, a válasz még nem érkezett meg.

15 Jávor (2021).

1. táblázat. Nemzetközi egyetemi hálózatok elérhetőségei Budapesten (saját gyűjtés)

Hálózat neve	Budapesti tag	Szabad Városok Szövetsége (alapító városok egyetemei)	Megjegyzés
AUF	BME ELTE	Varsói Egyetem Comenius Egyetem (Pozsony)	Frankofón Egyetemek Világszövetsége, több mint 600 tag
CELSA	BME ELTE SE	Károly Egyetem (Prága) Cseh Műszaki Egyetem (Prága) Varsói Egyetem	a KU Leuven kezdeményezése, kutatási együttműködés
CENTRAL	ELTE	Károly Egyetem (Prága) Varsói Egyetem	a berlini Humboldt Egyetem kezdeményezése, 5 tag
CESAER	BME	Prága, Pozsony és Varsó műszaki egyetemei	oktatás, kutatás és innováció tudásháromszög színvonalának folyamatos növelése és teljessé tétele, hozzájárulás a fenntartható gazdaság, társadalom és környezet fejlődéséhez
COIMBRA	ELTE	Károly Egyetem (Prága)	európai oktatási szakpolitika segítése, 41 tag

A fővárosi egyetemek nemzetközi mobilitási programjaival, rész-képzéseivel, külföldi oktatókkal és kutatókkal fenntartott kapcsolatai rendkívül széleskörűek, ezek elemzése, városdiplomáciai vetületeinek meghatározása külön dokumentumot igényelne, ezért ebben az esszében most nem az oktatási-tudományos együttműködésekre koncentrálok, hanem azokra a nemzetközi szervezetekre, amelyekben a főváros előbb felsorolt partnerintézményei képviseltetik magukat. Az 1. táblázatban a fontosabb nemzetközi egyetemi hálózatokban való tagsági viszonyokat gyűjtöttem össze. A táblázatban szerepeltetem a Szabad Városok Szövetsége¹⁶ alapító tagjainak felsőoktatási intézményeit is.

Ajánlások és javaslatok a városvezetés számára

A fenti szakirodalmi és nemzetközi áttekintésből is látható, hogy a főváros és az egyetemek kapcsolatának szorosabbra fűzése számos ponton elősegítheti Budapest fejlődését, valamint hozzájárulhat nemzetközi ambícióinak kiteljesítéséhez. A partnerségi projektek egy-

16 A Szabad Városok Szövetsége (Pact of Free Cities) a V4-es fővárosok főpolgármestereinek 2019-ben kezdődött együttműködése, amelyet 2021 szeptemberében 20 taggal bővítettek.

2. táblázat. A CDI egyetemi partnerségekre vonatkozatható indikátorai (saját gyűjtés)

Kategória	Indikátor
Városdiplomácia	Létezik-e rendszeres egyeztetés a helyi érdekeltekkel a városdiplomáciai kérdésekről?
Reprezentáció és együttműködés	Részt vesz-e a város a jövő kulcsfontosságú városi hálózataiban?
Nemzetközi kapcsolatok	Hány nemzetközi konferenciára (több mint 250 résztvevő) hívták meg a városvezetést?
	Hány magas szintű nemzetközi találkozón vett részt a polgármester / a helyettes polgármester?
Brandépítés	Mennyire vonzó a város nemzetközi társasági-egyesületi ülések számára? (legalább 50 fő, nemzetközi vendégek részvételével)?
Oktatás	Hány nemzetközi nyelvi egyetemi program elérhető a városban?
	A város 50 km-es körzetében hány top 1000 QS-intézmény található?
	Hány hallgató töltött el egy Erasmus-szemesztert az elmúlt szemeszterben a városban?
Nemzetközi jelenlét	A lakosság hány százaléka nemzetközi?

ségesítése, koncepcionalizálása szükségszerűnek látszik. A következő ajánlásokat a meglévő kapcsolódási pontok alapján fogalmazom meg, a forráshiányos környezet és a realitások figyelembevételével. A programok sikerességének fokmérőjeként, egyfajta sorvezetőként az Egyensúly Intézet Városdiplomáciai Indexét (*City Diplomacy Index*),¹⁷ valamint a Budapest Global hármas célkitűzését tartom szem előtt.

Az Egyensúly Intézet 2021 őszén mutatta be Városdiplomáciai Indexét, amely a városok külpolitikai teljesítményének mérésére szolgáló egyedülálló módszertan. Az indikátorok között számos olyan szerepel, amely közvetlenül kapcsolódhat a városi önkormányzatok és az egyetemek együttműködéséhez. A 2. táblázatban azokat az indikátorokat gyűjtöttem össze, amelyeknek mutatói javíthatók lennének szorosabb egyetemi partnerségi kapcsolatok kialakításával. Az indikátorok alapján egy többszintű intézkedéscsomagot lehet kialakítani, amelyhez a már meglévő programok és hálózatok (a főváros és

17 Városdiplomáciai Index (City Diplomacy Index) (2021): Egyensúly Intézet <https://bit.ly/3JPiqgQ>

az egyetemek közötti együttműködési megállapodások, a Budapest Global, valamint a Szabad Városok Szövetsége) jelentik azt az alapot, amelyre építve látványos, a nemzetközi térben is érzékelhető eredmények érhetők el.

A javaslat első szintje a megfelelő intézményi struktúra kialakítása, ennek egyszerű formája, hogy a Városdiplomáciai Csoport közös munkacsoportot hoz létre vagy rendszeres egyeztetéseket alakít ki a fővárossal együttműködési megállapodást kötött egyetemekkel, kifejezetten a Budapest Global hármas célkitűzéséhez kapcsolódóan. A közös munka során elkészülhet egy olyan egyetemi tudástérkép, amelyen egyrészt az intézmények leginkább releváns képzései, kutatói és futó projektjei, másrészt az 1. sz. Táblázat hálózatainak kapcsolódó programjai és forrásszerzései lehetőségei szerepelnek.

A csomag második szintje a nemzetközi kapcsolatokat és láthatóságot, valamint az együttműködést és a reprezentációt célozza. A Szabad Városok Szövetségében betöltött kezdeményező szerepet tovább erősítve kialakítható egy olyan *Award*, amelynek célja, hogy a Szövetség egyetemi-városi partnerségi programjait, legjobb gyakorlatait elismerjék, valamint a többi tag figyelmébe ajánlják. Kutatómunkám során nem találtam hasonló európai díjat, az Egyesült Államokban azonban több is létezik (például a *Carnegie Foundation* díja). Budapest főváros kialakíthat egy pályázati keretet – ebben az esetben nem az anyagi ráfordítás, hanem a kapcsolatok erősítése, a partnerek felé közvetített üzenet és a jól kommunikálhatóság az igazán fontos –, amelyben a Budapest Global hármas célkitűzéséhez kapcsolódó nemzetközi konferenciák és workshopok támogathatóak egyfajta Budapest Global-védjeggyel. Ehhez kapcsolva a Budapest Forumon¹⁸ szekció biztosítható a fővárossal együttműködést kötött egyetemek, valamint a „védjegyes” rendezvények számára.

Budapest 2023-ban ünnepli 150. születésnapját. Az 1873 óta, folyamatosan a fővárosban működő intézmények között több egyetemet is találunk (BME, ELTE, SE, PPKE), kiemelésük fontos üzenet közvetítene arról, hogy a város jövője elképzelhetetlen

18 A konferencia Budapest egyik zászlóshajó projektje a nemzetközi láthatóság erősítésére.

egyetemi közösségei aktív szerepvállalása nélkül. Ezek a *brand*-építő aktivitások – kiindulva a Szabad Városok Szövetségének kiemelt médiamegjelenéseiből – jó eséllyel szerepelnének a nemzetközi médiában is, jelképezve Budapest kezdeményezőkézségét és hálózatépítő aktivitását.

A harmadik szint a budapesti egyetemistákat, az itt tanuló nemzetközi hallgatókat célozza. Az itt tanuló külföldi hallgatók elsősorban nem a városhoz, hanem intézményeikhez kapcsolódnak. A Budapest Ösztöndíj Program mellett néhány szimbolikus gesztussal érzékeltethető lenne, hogy a város figyel a jövő tehetségeire. Néhány ötlet a teljesség igénye nélkül: a tanév kezdetén üdvözlő videóüzenet közzététele, fővárosi részvétel az egyetemeken orientációs hetein, vagy éppen *Budapest Student Card* bevezetése a fővárosi fenntartású kulturális intézményekben stb. Budapest számára kulcsfontosságú lehet, hogy az évente a fővárosban tanuló tehetséges hallgatók jól érezzék magukat nálunk, esetleg az egyetemi évek végeztével is itt képzeljék el jövőjüket. A hallgatók aktív szerepvállalását ösztönző programok (például orvosi tanácsadás a főváros szociális intézményhálózatában az orvostanhallgatók bevonásával, köztéri plakátkiállítás a művészeti egyetemisták munkáiból, mérnökhallgatók felkérése véleményezésre közlekedésfejlesztési projekteken stb.) mellett a továbblépéshez szükséges lenne egy, a főváros hazai és nemzetközi egyetemistáinak értékválasztásait, igényeit és lehetőségeit és lakhatási viszonyait¹⁹ összegző kutatás elvégzése, majd ezt követően célzott programok indítása az első szint intézményi struktúrájának közreműködésével.

19 Az Eurostudent vonatkozó budapesti adatainak elemzése is rendkívül fontos adatokkal szolgálhat.

Rövidítések

- AUF – Agence Universitaire de la Francophonie
BCE – Budapesti Corvinus Egyetem
BME – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
CEASAER – Conference of European Schools of Advanced Engineering Education and Research
CELSA – Central Europe Leuven Strategic Alliance
DRC – Danube Rectors' Conference
EDEN – European Distance Learning and E-Learning Network
ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem
EUA – European University Association
EUF – European University Foundation
IAU – International Association of Universities
PPKE – Pázmány Péter Katolikus Egyetem
SE – Semmelweis Egyetem
UNICA – Network of Universities from the Capitals of Europe

Hivatkozások

- British Council (2017): Mutual influence? Universities, cities and the future of the internationalisation <https://bit.ly/3f111X5>
- EUniverCities Network (2021): Handbook for Strategic City-University co-operation <https://bit.ly/3nndLKT>
- Halász Gábor (2013): A felsőoktatás globális trendjei és szakpolitikai válaszok az OECD országokban és az Európai Unióban in: Hrubos Ildikó–Luda Szilvia–Török Imre (szerk.): Intézményi menedzsment a felsőoktatásban 3. <https://bit.ly/3zxxBSF>
- Jávor Benedek (2021): Városdiplomácia: mi fán terem és hogyan csinálja Budapest? Előadás a Budapesti Városdiplomáciai Akadémián
- M. Császár Zsuzsa, Alpek Levente (2018): A nemzetközi hallgatók vidéki egyetemvárosokra gyakorolt gazdasági szerepe Magyarországon, Pécs példáján in: Közép-európai Közlemények, 2018/2. <https://bit.ly/3mXYeR9>
- Rechnitzer János – Kecskés Petra – Reisinger Adrienn (2016): A Győri Modell – Az egyetem, az ipar és a város együttműködési dimenziói <https://bit.ly/3zwhGd0> in: Lengyel I. – Nagy B. (szerk.) (2016): Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraiparosodása, JATEPress, Szeged
- Webber, Henry (2013): Building Effective City-University Partnerships: Lessons from the Heartland <https://bit.ly/3HHfZMy>

City–University Partnerships: Potential in Budapest

Abstract

Universities and cities have interacted for centuries, moreover traditional universities in Europe often bear the name of city where they are located. In recent decades, universities, city leaders and municipalities faced similar challenges, therefore finding common solutions could be effective for all those actors. What is the relationship of Budapest with universities and students in the capital? Do they have joint actions and share common public spirit? How can city diplomacy take advantage of the growing number of international students and researchers working here? Can university knowledge and progressive city diplomacy in Budapest be connected?

In the following pages, I will briefly review the changing role of universities, presenting some notable city–university partnerships in European medium-sized cities and introducing some relevant international networks related to this partnership. At the end of this paper, I will propose a multilevel set of programmes to strengthen the international presence of Budapest, based on the City Diplomacy Index by Equilibrium Institute and objectives of the Budapest Global network.

IGAZGATÁS

Városi közjavak és társadalmi kohézió Budapest mint reziliens demokrácia

FARKAS GYÖRGY

Magyar fülnek a „szövetkezeti gazdálkodás” szókapcsolat hamisan csenghet, hiszen olyan történelmi időszakot idéz, amely a magántulajdonhoz való jogot távolról sem ismerte és a kollektivizálás zászlaja alatt emberek megélhetését lehetetlenítette el. Emiatt paradoxonnak tűnhet, azonban ma már a gyakorlatban léteznek olyan intézmények, amelyek szövetkezeti modellt alkalmazva életet lehelnek a hanyatló helyi demokráciába. Ilyen intézmény Budapesten a Gólya közösségi ház, amelyben a munkavállalók egyben tulajdonosok és döntéshozók is. Ez a modell szolidaritáson és kölcsönösségen alapuló gazdasági működést jelent. De miért fontos ez? A globalizáció gazdasági és technológiai változásai és az identitáspolitikán alapuló új társadalmi-politikai „trendek” tagadhatatlanul negatív hatást fejtenek ki a társadalmi kohézióra és a kollektív cselekvésre. Ezt a globális jelenséget Fukuyama a demokrácia válságaként jellemezte. A városokban ez is, mint kvázi minden globális probléma, koncentráltan jelenik meg, azonban a városok, mint régi demokratikus bástyák, magukban rejtik a potenciált a probléma orvoslására. Budapest városa bizonyos hátrányból indul a megoldás megtalálása felé a kedvezőtlen politikai makrokörnyezet és az állami hatáskörben elhelyezkedő szociálpolitika hiányosságai miatt. Azonban a főváros a városi közjavak intelligens használatával – akár a Gólya modelljét is alkalmazva – közelebb hozhatja egymáshoz a közösségeket és ezzel ellenállóbbá teheti a helyi demokráciát a negatív hatásokkal szemben.

Új trendek, régi bástyák

Francis Fukuyama megállapítása szerint az elmúlt években a demokráciák száma csökkent, és a demokrácia a világ szinte minden régiójában visszaszorult. Magyarázata szerint ezek a fejlemények valamilyen módon összefüggnek a globalizáció gazdasági és technológiai változásaival, de egy másik jelenségben is gyökereznek: az identitáspolitiká-

felemelkedésében. 2018-ban megjelent esszéjében Fukuyama kifejti, hogy az identitáspolitika tekintetében a modern liberális demokráciák fontos kihívással néznek szembe. A globalizáció gyors gazdasági és társadalmi változásokat hozott, és sokszínűbbé tette a társadalmakat. Ez egyfajta elismerési igényt támaszt olyan csoportok részéről, amelyek korábban láthatatlanok voltak a többségi társadalom számára. Ezek a követelések ellenhatásokat váltottak ki más, jellemzően többségi csoportok körében, amelyekben felszínre tört a státuszvesztés és a kiszorulás érzése. A politológus szerint a demokratikus társadalmak egyre szűkebb identitáson alapuló szegmensekre szakadnak, ami veszélyezteti a társadalom egésze által folytatott deliberáció és kollektív cselekvés lehetőségét. Fukuyama sötét előrejelzése szerint ez az út az állam összeomlásához vezethet.¹

Az identitáspolitika felemelkedése mellett még számos magyarázat létezhet ezeknek a változásoknak az eredetére, azonban az átalakulások valóságok. Olyan új kihívások jelentek meg, mint a szegénység és a társadalmi kirekesztés új formái, a területi szegregáció, az életmódok individualizálódása, a család átalakulása és a társadalmi kapcsolatok erodálódása. Magas népsűrűségük és sokszínű lakosságuk miatt a városok ezeknek a problémáknak a frontvonalában állnak és közvetlenül szembesülnek velük. Ezek a fejlemények azt jelentik, hogy a társadalmi kohézió érdekében történő beavatkozás ma már stratégiai kérdés a polgármesterek és a helyi választott képviselők számára, és egyre központibb helyet foglal el az önkormányzati projektben.

A beavatkozás logikusnak tűnik részükről, hiszen Alexis de Toqueville, francia politikai gondolkodó már 1835-ben rámutatott a városok fontosságára a modern demokrácia fejlődésében. Amerikai látogatása során, amelynek tapasztalatait „Az amerikai demokrácia” című munkájában jegyezte le, a következőket állapította meg a New England-i polgárról: „gyakorolja a kormányzás művészetét a számára elérhető szűk körben; hozzászokik azokhoz a kormányzási formákhoz, amelyek biztosíthatják a szabadság folyamatos fejlődését; magába szívja azok szellemét; kedvet kap a renhez, megérti a hatalmak egységét vagy egyensúlyát, és világos gyakorlati fogalmakat gyűjt kötelességei természetéről és jogainak terjedelméről.”² Más szavakkal, a polgár foglalkozik a közös

1 Francis Fukuyama (2018).

2 Alexis de Tocqueville (1863).

üggyel (*res publica*), életben tartva ezzel nem csak a helyi közösségi döntéshozatalt, hanem ezt a demokratikus szellemiséget inkorporálva hozzájárulhat annak kiterjesztéséhez a kormányzás felsőbb szintjeire.

Budapest makrokörnyezete

Budapest számára a társadalmi kohézió és ezáltal a demokrácia megerősítését két jelenség is nehezíti, amelyek egyaránt ahhoz a politikai makrokörnyezethez köthetők, amelyben a város elhelyezkedik. Eszszéjében Fukuyama Magyarországot is azon államok közé sorolja, amelyek megfordultak a demokratizálódás útján és autoriter fordulatot vettek. A 2010 utáni átalakulásokat és a liberális demokrácia visszahúzóódását számos kutató elemezte (Körösényi András, Pap András László stb.) és több nemzetközi szervezet (EU, Európa Tanács stb.) illetve kritikával. Az Orbán-kormányok az intézményes garanciák leépítése és a társadalmi érdekegyeztetés felhígítása mellett tudatosan operálnak olyan kommunikációs stratégiával, amely a soha nem szűnő konfliktusokra épül. Ennek elérése érdekében a kormányzati kommunikációs gépezet ellenségeképeket épít fel, amelyek a narratíva szerint támadólag lépnek fel Magyarország hagyományai, szokásai és kultúrája – vagyis nemzeti identitása – ellen. Fukuyama szerint a probléma gyökere az olyan nemzeti hitvallások primátusa, amelyek a közös személyes tulajdonságok, megélt tapasztalatok, történelmi kötelek vagy vallási meggyőződések köré épülnek ahelyett, hogy a hangsúlyt az alapvető értékekre és meggyőződésekre helyeznék. Pap András László szerint Magyarország 2012-ben életbe lépett Alaptörvényébe olyan értelmezési lehetőségek vannak bekódolva, amelyek meghatározzák a politikai közösség (ideális) tagjait, azok vallása, származása, életvitele és szexuális orientációja alapján.³ Ez a nemzeti hitvallás megfelelő felületet adott a társadalmi feszültségek felkorbácsolásához és az identitáspolitikai magas szintű műveléséhez a kormánypártok részéről. Budapest városvezetése számára tehát a politikai makrokörnyezet olyan akadályt állít, amely közvetlenül nehezíti meg a társadalmi kohézió létrejöttének lehetőségét.

A lakossághoz való közelségük miatt a városok alapvető szerepet játszanak a társadalmi kohézió kezdeményezőiként és építőiként. Ehhez azonban szükséges, hogy a polgármesterek helyi szinten foglal-

3 Pap András László (2014) 245-263. o.

kozzanak szociálpolitikával. Ezen a területen ideológiai és költségvetési nehézségek is felmerülnek, hiszen a város nem számíthat az állam támogatására. Szikra Dorottya szociológus rámutat, hogy „a 2010 utáni szociálpolitika az elsődleges jövedelemelosztás egyenlőtlenségeit nem csökkenti, hanem éppenséggel növeli a jóléti, másodlagos újraelosztás eszközrendszerével. Mindez egy tudatos, felvállalt stratégia része, amely, szemben az Európai Szociális Modell alapértékeivel, nem kívánja biztosítani a minden állampolgárra kiterjedő szociális védelmet és nem igyekszik gátolni a kirekesztés mechanizmusait. A társadalmi párbeszéd intézményeinek leépítésével, a végletes központosítással pedig az „alul lévők” (addig is elég gyenge) hangja még a korábbinál is kevésbé hallatszik el a döntéshozatali fórumokig.”⁴ Ezt a nehézséget tetéztve, Cyprien Avenel szerint a klasszikus szociálpolitikai megközelítés már nem is elégséges. Szerinte a polgármesterek számára a kihívás egy valódi „társadalmi projekt” előmozdítása, amely a helyi szintű új megközelítésként, a „társadalomteremtést” kell hogy ösztönözze.⁵ Ennek célja egy átfogóbb és integráltabb elképzelés megvalósítása az önkormányzati fellépésről, amely jóval túlmutat a szociálpolitikán és az ágazati megközelítéseken. Ez a projekt a város valamennyi lakosára vonatkozik, és ezért a helyi élet több különböző dimenzióját – szociális, gazdasági, városi, oktatási, kulturális, sport stb. – érintenie kell.

Városi közjavak mint „demokráciaösztönzők”

Ezekre a komplex problémákra megoldásként szolgálhat a városi közjavak (*urban commons*) adta lehetőségek kihasználása. A városi közjavak és a hozzájuk köthető társadalmi és intézményi szerveződések, Avenel javaslatának megfelelően, a szociálpolitikán túlmutató megoldások lehetnek, illetve hozzájárulhatnak a társadalmi kohézió megerősítéséhez és ezáltal reziliensebbé tehetik a demokráciát.

Eredetileg a közjavak alatt leginkább olyan természeti erőforrásokat értettünk, amelyeknek emberek kisebb-nagyobb csoportjai hasznélvezői. A klasszikus példák, amelyeket Elionor Ostrom is tanulmányoz közgazdasági Nobel-díjat elnyerő munkájában, a közösen

4 Szikra Dorottya (2018) 858-871. o.

5 Avenel (2013) 48-56. o.

használt leglelők, erdők, halászati területek.⁶ Azonban idővel, a közjavak természeti és vidéki vonatkozású értelmezéséből kiindulva, a fogalom kiterjedt a városokhoz kapcsolódó terekre és az azokkal kapcsolatos gyakorlatokra is. E tekintetben a városi közjavak két típusát érdemes kiemelni: (1) az ökológiai közjavak (mint például a levegő, a vizek, a vizes élőhelyek, a hulladéklerakók stb.); és (2) az állampolgári közjavak (mint például az utcák és járdák, a közterületek, a köziszkolák, a tömegközlekedés stb.).⁷ Természetesen a városi közjavak létezésének megállapítása felvetette azok menedzselésének kérdését. Az elmúlt évtizedben egyre nagyobb érdeklődés mutatkozott a kritikus városi erőforrások, szolgáltatások és infrastruktúrák kollektív megosztása, kezelése, előállítása és tulajdonlási formái iránt. Olyan intézményi megközelítésekről beszélünk, amelyek révén a városi önkormányzatok a városlakókkal és különböző más társadalmi és gazdasági szereplőkkel közösen irányíthatják a városi javakat.

Bizonyos esetekben ezek a politikák a városi lakosok demokratikus elkötelezettségét segítik elő azáltal, hogy a városi erőforrások használatának, kezelésének és tulajdonlásának új rendszereit vezetik be, támogatnak egy a társadalmi befogadás és igazságosság felé vezető utat.⁸ Továbbá, Maria Francesca De Tullio szerint a közjavak Európa számos részén a politikai szubjektíváció⁹ újragondolásának módjává válnak azáltal, hogy társadalmi kapcsolatok és intézményi szerveződések új formáit képzelik el és gyakorolják. Más szóval, a politikai mozgalmak olyan közös javakat hoznak létre, amelyek a társadalmi, gazdasági és politikai jogok közvetlen gyakorlását teszik lehetővé, mivel a közjavak használata inkluzív formában, a közszféra és az emberek között a jogokat elosztó kollektív kormányzás révén történik. Ezen felül a közjavak lehetővé teszik az intézmények politikai legitimitációs hiányosságainak kiküszöbölését, miután a hagyományos intézmények aktívan keresik a demokrácia reszponzívabb, elszámoltathatóbb és részvételi formáit, hogy szembenézzenek a képviselőket és a választási mechanizmusokat érintő bizalmatlansággal.¹⁰

6 Ostrom (1990) 270. o.

7 Urban Commons (2011).

8 Iaione-De Nictolis (2021) 124-137. o.

9 A politikai szubjektíváció olyan folyamatként írható, amelyben az egyének „kilépnek” a társadalomból.

10 De Tullio (2018) 299-312. o.

A városi közjavak nem csupán közvetlenebb állampolgári beleszólást biztosíthatnak. Christian Iaione és Elena De Nictolis a városi közjavak gazdasági demokráciát megteremtő képessége mellett teszik le a voksukat. Ez a megközelítés azt támogatja, hogy a gazdasági intézményekben, például a cégekben és vállalatokban a hatalomhoz való hozzáférést a munkavállalókra is kiterjesszük a munkavállalók által is tulajdonolt vállalkozások vagy az önkormányzott vállalkozások elterjedése révén, egy szolidaritáson és kölcsönösségen alapuló gazdasági rendszerben. A városi gazdasági demokrácia a városiak intenzívebb vagy közvetlenebb szerepét jelenti a városi gazdaság által termelt értékek előállításában és újraelosztásában. Az ilyen gazdasági demokrácia megvalósítására irányuló városi politikáknak nem csupán az egyének, hanem egész városi közösségek felemelésére kell törekedniük és a közösségi alapú fejlesztések és vállalkozások létrehozásának ösztönzésére kell összpontosítaniuk, amelyek városi szinten egymástól függenek és hálózatként működnek.¹¹

A Gólya közösségi ház és a CO4CITIES nemzetközi kezdeményezés

Közösségi alapú vállalkozásra az egyik budapesti példa a Gólya közösségi ház.¹² A Gólya egy olyan szövetkezeti modellt alkalmazó intézmény, amely igyekszik minél több funkciót betölteni: koncert- és rendezvényhelyszínként, bárként, kávézóként, napköziként, közösségi javítóműhelyként, de platformként is működik, ahol workshopokat és találkozókat lehet szervezni. Szövetkezeti tagként a Gólya munkatársai heti 40 órát dolgoznak, amelyből legalább 18 óra fizikai munka, a többi tevékenység a különböző területekért felelős kisebb szakosodott csoportokban szerveződik: tervezés, marketing, logisztika, pénzügy és adminisztráció. A tagok heti rendszerességgel vesznek részt a stratégiai tervezésnek és a csapatépítésnek szentelt gyűléseken. Egy év munkavégzés után lehet szövetkezeti taggá válni. A kezdő tagok fizikai munkát végeznek, akár a pultnál, a konyhán, a bemutatókon, a felújításokban, futárként, vagy a napköziben. Körülbelül fél év után lehet jelentkezni tagságra, és részt venni a szervezési mun-

11 Iaione–De Nictolis, *Ibid.*

12 Polyák et al. (2021) 193-197. o.

kákban, hogy mire teljeskörű taggá válik a jelentkező, már teljesen átlássa a szövetkezet működését. Ami a közösségi ház környezését illeti, a Gólya egy olyan szomszédsági érdekérvényesítő projekt kezdeményezője, amelynek célja közösség létrehozása, amely kiáll a jogaiért. A tulajdonosok szerint a program nagyon jól halad, és pozitív visszajelzéseket kaptak a közösség részéről.

Ami a nemzetközi szintet illeti, Budapest részese a CO4CITIES hálózatnak, amely a Torinó által megvalósított Co-City UIA-projekt tanulmányozására és az abban rejlő lehetőségek átvételére jött létre. A Co-City a városi közjavak együttműködő – önkormányzati és civil partnerségben megvalósuló – hasznosítását tűzte ki célul a leszakadó városrészekben tapasztalható szegénység és a térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében. A CO4CITIES az URBACT Program keretein belül jött létre, amely az Európai Unió területi együttműködési programja és a fenntartható városfejlesztés érdekében megvalósuló tapasztalatcserét és tanulást támogatja. A program felhívására európai városhálózatok állnak össze egy-egy tematikus projekt keretében.¹³ A CO4CITIES keretében elkezdődött a budapesti önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanok feltérképezése, hogy további lehetőségeket teremthessen a közösségi lakhatásban, illetve a rendelkezésre álló helyek feltárásában, amelyek a kísérleti projektbe bevonhatók.¹⁴

Javaslatok és ötletek a városvezetés számára:

- A városi közjavak elterjedéséhez szükséges jogi feltételek feltérképezése és egy kedvező jogi környezet megteremtése, benne a városi közjavak definíciójával. Inspirációként szolgálhat a nápolyi „*Declaration of Urban Civic and Collective Use*”, amelynek elfogadását széleskörű közösségi vita előzte meg.
- A városi közjavak jogi elismerése nem elegendő, ha nem párosul kidolgozott politikai programmal, valamint a városi közösségekbe mint kollektív gazdasági egységekbe történő nagyobb politikai és pénzügyi befektetéssel.

13 URBACT CO4CITIES projekt a városi közjavak közösségi hasznosításáért
URL: <https://budapest.hu/Lapok/2021/co4cities.aspx>

14 Látogatások a CO4CITIES partnervárosainál: betekintés az átvétel tervbe
URL: <https://urbact.eu/1%3%A1togat%3%A1sok-co4cities-partnerv%3%A1rosain%3%A1l-betekint%3%A9s-az-átvétel-tervbe>

- További nemzetközi hálózatok létrehozása a városi közjavak terén nagyobb tapasztalattal rendelkező városok partnerségét keresve.
- A budapesti lakosság bevonása városi közjavakkal kapcsolatos projektötletek gyűjtésével.
- A *Budapest Global Council* platformmal történő együttműködés lehetőségeinek feltérképezése. A városi közjavak kollektív menedzselésének egyik kulcsa a többszereplős (állami-magán-közösségi) partnerségek kialakítása.
- Új, részvételi intézmények létrehozása (népgyűlések, részvételi költségvetés, lakossági fórumok) amelyek a későbbiekben a közös javakat szervező egységekként léphetnek fel. A kollektív használat joga az önszerveződés jogával együtt a közjavak leglényegesebb elemei.

Hivatkozások

- Avenel, Cyprien: Les villes et la fabrique de la cohésion sociale: la montée d'un nouveau paradigme de l'action municipale, *Informations sociales*, vol. 179, no. 5 (2013).
- de Tocqueville, Alexis: *Democracy in America*, Volume 1, Cambridge, Mass.: Sever and Francis, 1863.
- De Tullio, Maria Francesca: Commons towards New Participatory Institutions The Neapolitan Experience in Commonism A New Aesthetics of the Real, Nico Dockx & Pascal Gielen (eds.), *Antennae-Arts in Society*, Valiz, Amsterdam (2018).
- Fukuyama, Francis: Against Identity Politics, *The New Tribalism and the Crisis of Democracy*, *Foreign Affairs*, (September/October 2018).
- Iaione, Christian – De Nictolis, Elena: The City as a Commons Reloaded, From the Urban Commons to Co-Cities, *Empirical Evidence on the Bologna Regulation*, In: *The Cambridge Handbook of Commons Research Innovations*, Sheila R. Foster (ed.), Chrystie F. Swiney (ed.), Cambridge University Press (2021).
- Ostrom, Elinor: *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, New York, Cambridge University Press (1990).
- Pap András László: Ki és mi a magyar? Az Alaptörvény preferenciái kritikai perspektívából, In: *Alkotmányozás és Alkotmányjogi változások Európában és Magyarországon*, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Kar (2014).
- Polyák, Levente – Bod, Sophie –Bródy, Luca Sára (ed.): *The Power of Civic Ecosystems: How community spaces and their networks make our cities more cooperative, fair and resilient*, Edited by, Cooperative City Books, Vienna, (June 2021).
- Szika Dorottya: Távolodás ez európai szociális modelltől – a szegénység társadalompolitikája, In: *Magyar Tudomány*, 179: (6) (2018).
- Urban Commons, Vinay Gidwani, Amita Baviskar, *Economic & Political Weekly*, Vol. XLVI No. 50, (2011 december 10.).

Urban commons and social cohesion Budapest as a resilient democracy

Abstract

The economic and technological changes brought by globalization and the new socio-political 'trends' based on identity politics have a negative impact on social cohesion, collective action, and, in some cases, even on democracy. In the cities, like virtually all global problems, this appears in a concentrated way. The city of Budapest is at a slight disadvantage in finding a solution because of its unfavorable political macro-environment and the lack of competency regarding social policy. However, cities, as old bastions of democracy, have the potential to remedy the problem. As a solution, cities could make intelligent use of urban commons to bring communities closer together and thus, making local democracy more resilient. One fine example of this in Budapest is the *Gólya* community centre, where workers are both owners and decision-makers, in other words, they operate an economic venture based on solidarity and mutuality.

Részvételiség Budapesten és a Nagyvilágban

Szász T. ZSOMBOR

Bevezetés

A XXI. századi demokráciák egyik legégetőbb kihívása az állampolgárok általános kiábrándultsága és elidegenedése a – sokszor már csak nevükben – demokratikus politikai folyamatoktól. Habár a demokratikus folyamatok és intézmények kiüresedése, a fékek és ellensúlyok rendszerének fokozatos leépülése kisebb mértékben már bizonyos nyugati országokban is megfigyelhető, a jelenség léptéke a kelet-közép-európai térségben a leginkább aggasztó. 2010 és 2020 között Lengyelország és Magyarország egymásra licitálva „versenyeztek” az autokratizálódó országok ranglistájának vezetéséért: előbbi 34, utóbbi 32 százalékot zuhant a svéd V-Dem demokráciakutató intézet Liberális Demokrácia Indexén (LDI). Az intézet legfrissebb, 2021-es elemzése érdekes párhuzamokra mutat rá a liberális demokrácia eszményétől leginkább elforduló tíz országban megfigyelt folyamatok elemzése után. Az így összeállt „forgatókönyv” szerint az erőskezü populisták vezető először korlátozza és ellenőrzése alá keríti a szabad médiát, szűkíti az akadémiai szabadságot és az egyetemek autonómiáját, valamint ellehetetleníti a civil társadalom munkáját. A politikai ellenfelek démonizálásával polarizálja a társadalmat, miközben kormányzati eszközökkel dezinformálja az emberek tömegeit. Általában csak ezután jön el az a pont, amikor a szabad és tisztességes választások kerülnek veszélybe.¹

A populista, autoriter vezetők által jelentett fenyegetésre nincs univerzális ellenszer. Az elmúlt években a kormányzati túlkapasok által igencsak megtépázott jogkörű és függetlenségű közintézményekbe vetett bizalom azonban, ha apró lépésekben is, de visszaállítható. Az erre szolgáló eszközök tárháza széles, ám megvalósításukhoz politikai akarat is szükséges: olyan megoldásokra van szükség, amelyek közelebb hozzák a hétköznapi embereket a közügyek alakításához. Az állampolgárok minél szélesebb körének részvétele a döntéshozásban érdekeltté is teszi őket, hiszen beleszólást ad szűkebb és tágabb közösségük

1 https://www.v-dem.net/static/website/files/dr/dr_2021.pdf

életének alakításába.² A politikusokból és pártjaikból, valamint a nagyvállalati lobbistákból kiábrándult állampolgárok számára fontos alternatívát jelent a civil társadalom és az általa biztosított érdekképviselő a demokrácia gyakorlatában, a döntéshozókra kifejtett állampolgári nyomásgyakorlásban. Mi több, a szakértők és "laikusok" szembeállításán alapuló, idejétmúlt dichotómiát is meg kell haladnunk, miszerint szakpolitikai kérdésekben csak a szakemberek véleménye mérvadó, hiszen a két oldal közötti párbeszéd éppen azt segítheti elő, hogy a jogalkotás az adott témában érintett polgárok érdekeit szolgálja.

A hosszútávú cél a részvételi demokrácia beépítése az állami szintű döntéshozatalba, de a legrövidebb idő alatt a leglátványosabb eredményeket jellemzően városi, önkormányzati szinten lehet elérni az állampolgárok bevonásával meghozott döntések tekintetében. Városainkban sokszor koncentráltan jelentkeznek az országos szintű problémák, és a helyi döntéshozók állnak a legközelebbi kapcsolatban a lakossággal, nincs szükségük közvetítőre az állampolgárok megszólításához. Egy felelős önkormányzati vezetésnek egyúttal kötelessége is a döntéshozatal kiterjesztése az emberek lehető legszélesebb körére a rendelkezésére álló leghatékonyabb eszközökkel: ez az alapja a fenntartható, a helyi polgárok érdekeire fókuszáló demokratikus városvezetésnek.

Írásomban a részvételiség fogalmának kibontása után nemzetközi jó gyakorlatokat fogok bemutatni, majd megvizsgálom a hazai, budapesti kezdeményezéseket és lehetséges fejlesztési irányait. Az ezek alapján megfogalmazott javaslataimmal a részvételi demokrácia eszközeinek hazai meghonosítását szeretném előmozdítani.

Részvételi demokrácia Európában

Európai uniós tagságunk már eddig is számos területen elősegítette az ország fejlődését annak ellenére, hogy a kormányzat folyamatos retorikai „szabadságharcot” vív "Brüsszel" ellen. A kormányzat ideológiai és kultúrharca a társadalmi polarizáció elmélyítését szolgálja, amelyet populista világmagyarázatával két kibékíthetetlen, egymással szemben álló oldal viaskodására egyszerűsít le: a „nemzeti oldalt” képviselő, a közjó érdekében munkálkodó konzervatív politikusok-

² <https://demnet.hu/reszveteliseg-populizmus-europa/>

ra és a globális nagytőkét kiszolgáló, föderalista, balliberális elitre, amelynek hazai és európai képviselői furcsa szövetségben dolgoznak a magyar emberek érdekei ellen. Narratívájuk szerint az európai politikai színtéren a magyar kormány, vagyis az erős nemzeti felhatalmazással rendelkező "valódi kereszténydemokraták", óriási ellenszélben küzdenek a közakarat érvényre juttatásáért.

Ezzel szemben a magára demokratikus országok közösségeként tekintő Európai Unió a többszintű kormányzati rendszer felé halad, amelyben a nemzetek feletti, a nemzeti, a regionális és a helyi szintek között oszlik meg a döntéshozás felelőssége. Ez a fajta decentralizáció a demokratikus fejlődés része, amelynek alapelvei a szubszidiaritás, az önkormányzatiság és a részvételi demokrácia.³ Az állampolgárok bevonása a helyi döntéshozásba az önkormányzatiság kiterjesztése, ami által jobb minőségű döntések születhetnek, hiszen azokat a résztvevők magukénak érezhetik.

Az Európai Bizottság 2001-ben kiadott Fehér Könyve, amely a "jó kormányzás" alapjait fekteti le, két stratégiai célkitűzést határoz meg: a közösségi cselekvés hatékonyságának növelését, illetve az unió döntéshozatali folyamatában való részvételt.⁴ Az Európa Tanács által szervezett Nemzetközi Civil Szervezetek Konferenciája összegyűjtötte a döntéshozásban való állampolgári részvétel jó gyakorlatait: a 2009-ben elfogadott civil részvétel kódexe érvel a civil társadalom bevonása mellett a szakpolitikák kialakításában, illetve meghatározza a részvétel eszközeit és keretrendszerét. Széleskörű társadalmi vitát követően a kódexet ma már a hatóságok és a civilek egyaránt használják. A dokumentum iránymutatásai az állami intézmények és civil szervezetek közötti együttműködés és párbeszéd tapasztalataira épülnek, céljuk az együttműködés megteremtése, valamint az állampolgárok felhatalmazása és részvételének fokozása a demokrácia többszintű gyakorlatában.⁵

A politikai döntéshozás folyamatainak különféle fázisaiban eltérő lehet a civil szervezetek részvétele, a folyamatokba való bevonás intenzitásától függően. A kódex a részvétel négy fokozatát határozza

3 http://eta.bibl.u-szeged.hu/4862/13/OLVASOLECKE_3.pdf

4 Ibid.

5 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802eedd0>

meg, – tájékoztatás, konzultáció, párbeszéd és partnerség (intenzitás szerinti növekvő sorrendben) – amelyek a döntéshozatali folyamat bármely szakaszában alkalmazhatóak. A dokumentum az állampolgárok és a hatóságok közötti együttműködés hatékonyságának fejlesztése érdekében a kormányzat kötelezettségeit is rögzíti: tájékoztatás (minden érintett fél részére könnyen hozzáférhető, pontos, naprakész és időszerű információ nyújtása), transzparens eljárások (átlátható döntéshozatali folyamat és annak betartása, egyértelmű és nyitott részvételi eljárások kialakítása), megfelelő erőforrások biztosítása (pénzügyi, természetbeni juttatás, vagy adminisztratív szolgáltatás biztosítása az aktív civil részvétel elősegítése érdekében), reagálókészség (értő figyelem és visszajelzés kultúra segítségével biztosítva a folyamatban érintett hatóságok képviselőinek aktív részvételét).⁶

Jó gyakorlatok a világ körül

Részvételi költségvetés

A részvételi demokrácia első magas szintű gyakorlati alkalmazása a brazil Porto Alegre városához kötődik. 1989-ben egyedülálló kísérlet keretében vette kezdetét az az innovatív városvezetési koncepció, amelyet a helyiek csak "közösségi közigazgatásként" (*administração popular*) neveznek, s amelynek gerince a részvételi demokrácia eszközein nyugvó önkormányzati struktúra, különös tekintettel a részvételi költségvetésre.⁷ Az önkormányzati szemléletváltást az 1980-as évek Brazíliájában mindenhol tetten érhető klientelizmus és rendszer-szintű korrupció hívta életre. A folyamat meglepően hatékonynak bizonyult a szegények és a társadalmi ranglétra aljára szorult csoportok bevonására a közélet alakításába.

A költségvetés megalkotása minden évben az előző évi büdzsé beszámolójának ismertetésével kezdődik, amit a városvezetés beruházási tervének bemutatása követ. Ez alapján kezdődik el a kilenc hónapos vitasorozat, ami három különböző munkacsoport üléseit foglalja magában: tematikus közgyűlések, városrészi közgyűlések és egy városi szintű koordinációs testület aktív munkájából áll össze. A

⁶ Ibid.

⁷ <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/095624780201400215>

folyamat során a város demográfiai jellemzőihez képest felülreprezentáltak a marginalizált csoportok, ennek köszönhetően a források nagy része a leginkább rászorulókat segíti, a hatékony forráselosztás pedig két évtized alatt az országos átlaghoz képest kiugró életszínvonalat biztosított a város lakóinak. A részvételi költségvetés legaktívabb évében, 2002-ben több mint 17 ezer állampolgár vett részt a folyamatban kb. 160 millió dollárnak megfelelő közpénz elosztását felügyelve, a részvételiség intézménye pedig hosszú távon is beépült a városi önkormányzat működésébe.⁸

Porto Alegre példáját a részvételi eszközök széleskörű használatára 1989 óta több száz önkormányzat követte, először Braziliában, majd Latin Amerika számos más országában és később Európában is (pl. Córdoba, Saint-Denis, Rheinstetten).⁹ A transzparens költségvetési tervezés és számonkérhetőség, valamint az állampolgárok széleskörű bevonása a városon belül is hatással volt egyéb folyamataikra: az 1990-es években Porto Alegre élen járt az aktív civil részvétellel megvalósuló, különböző tematikájú városi és nemzetközi konferenciák szervezésében, amelyek szintén modellként szolgáltak későbbi közösségi gyűlések koncepciójának kidolgozásához.

Ugyanakkor azt is érdemes megemlíteni, hogy a részvételi költségvetés eszközeinek is vannak korlátai. A közösségi közigazgatás elképzelésének megálmodói, főként a Munkáspárt politikusai, idővel a helyi szintről a szövetségi állam szintjére kívánták emelni a folyamatot, ami ennek következtében rövidesen elvesztette hatékonyságát. Túlméretezett infrastrukturális beruházások, szűkösebb anyagi lehetőségek és a helyi lakosság ellenében a politikai döntéshozók érdekeinek érvényesítése feloldhatatlan konfliktusokhoz vezetett, továbbá megmutatta, hogy sokkal nehezebb a részvételiséget állami szintre emelni.¹⁰ Épp ezért a Porto Alegreben útjára indított részvételi költségvetés eszközeit a módszer hatékonyságának korlátaira tekintettel azóta is elsősorban önkormányzati szinten valósították meg szerte a világban.

8 <https://www.local.gov.uk/case-studies/case-study-porto-alegre-brazil>

9 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/095624780401600104>

10 <https://www.youtube.com/watch?v=KgIN1p0OYFs>

Deliberatív döntéshozás

A Porto Alegre-ből induló részvételi költségvetés a részvételiség meglehetősen komplex eszköze, de természetesen nem az egyetlen. Az Állampolgári Tanács koncepcióját 1971-ben alkotta meg az amerikai Ned Crosby, és manapság – kisebb-nagyobb változtatásokkal – világszerte találkozhatunk helyi változataival. A tanács ötlete azon a szemléleten alapul, hogy a szükséges tudással, erőforrásokkal és idővel ellátott hétköznapi állampolgárok csoportjai nagyszerű megoldásokkal tudnak előállni korunk nagy kihívásaira. Az Állampolgári Tanács lehetővé teszi a résztvevők számára, hogy alaposan megismerjenek egy problémát, strukturáltan megvitassák azt egy sokszínű csoport tagjaival, majd egy ismeretekre alapozott megoldás tervezetét tegyék le a döntéshozók asztalára.¹¹

Hasonló elven alapul a dán eredetű Konszenzus Konferencia. Célja, hogy hidat képezzen a szakértők, a politikusok és az állampolgárok között, elősegítve az alapos ismereteken nyugvó nyilvános vitát és párbeszédet a társadalom előtt álló modernkori kihívásokkal kapcsolatban, egyben tájékoztatást adva a közvéleményről a döntéshozóknak. A résztvevők kiválasztásánál arra törekednek, hogy minél többféle vélemény jelenhessen meg, konstruktív vitákat generálva. Maga a konferencia pontosan meghatározott szabályok szerint épül fel: általában három napig tart, nyilvános a nagyközönség és a sajtó számára, és két előkészítő hétvége, valamint a háttéranyagok tanulmányozása előzi meg. Ellentétes véleményeket képviselő szakértők válaszolják meg a résztvevő állampolgárok kérdéseit, majd a konferencia végén a "laikusokból" álló testület tagjai vonják le a végső következtetéseket, amelyeket a szakértői anyagokkal egyetemben minden parlamenti képviselőhöz eljuttatnak.¹²

A Dr. Carolyn J. Lukensmeyer által 1995-ben megalapított AmericaSpeaks olyan nonprofit szervezet volt, amely azt tartotta küldetésének, hogy bevonja az állampolgárokat az őket érintő politikai döntések meghozatalába. A szervezet olyan deliberatív módszereket fejlesztett ki, amelyek akár egyszerre 500-5000 résztvevő számára is lehetővé tudják tenni a moderált vitában való részvételt. Ez a "21. századi városgyűlés" jelentős szintlépést képviselt a korábban jobbra a közmeg-

11 <https://nedcrosby.org>

12 <https://people.ucalgary.ca/~pubconf/Education/grundahl.htm>

hallgatás intézményében kifulladásos állampolgári részvételhez képest. Formáját illetően kevésbé kötött, elsősorban a résztvevők közötti kiscsoportos tanácskozással és vitára épül, moderált kerekasztal-beszélgetések formájában. Az állampolgárok kidolgozott vitaanyagokat kapnak, valamint lehetőségük van az online bekapcsolódásra, ezáltal tulajdonképpen otthonról alakítva a közpolitika alakulását. Ez a közösségi vitafolyamat sikeresnek bizonyult több jelentős osztályadalmi kérdés megvitatása során; a legfontosabb téma, amelyben segítségül hívták, a 9/11-es terrortámadás utáni újjáépítés volt. A kétételes online dialógus több mint ötezer new yorki állampolgárt mozgató meg, ajánlásaik nagyban meghatározták Alsó-Manhattan jelenlegi városképét.¹³

Szintén amerikai kezdeményezés az ún. "vitázó közvéleménykutatás" módszere, amelyet James S. Fishkin, a Stanford Egyetem professzora fejlesztett ki 1988-ban. Lényege, hogy először az állampolgárok egy véletlenszerűen kiválasztott, reprezentatív mintájának tesznek fel kérdéseket egy előre meghatározott témában. Ezt követően a minta tagjait (100-200 főt) meghívják egy egész hétvégét felölelő vitafolyamatra, melynek során szakértők által kidolgozott, kiegyensúlyozott, a nyilvánosság számára is elérhető tájékoztató anyagokat bocsátanak rendelkezésükre. A résztvevők szakértőkkel, politikusokkal és legfőképp egymással konzultálva, kiscsoportos beszélgetéseket folytatnak képzett moderátorok segítségével. A tanácskozás végén a résztvevők ismét megválaszolják az eredeti kérdéseket. A véleményükben megfigyelhető változások megmutatják, hogy a tágabb közvélemény milyen fejlődésen mehetne keresztül egy kiterjedt, tájékoztatásra épülő, inkluzív tanácskozási folyamat során. A cél a Konszenzus Konferenciákkal szemben itt nem a résztvevők közötti egyetértés elősegítése, hanem a véleményváltozás mérése. A kutatás fontos eleme a média által biztosított nyilvánosság.¹⁴

Hazai jó gyakorlatok

Fővárosi Önkormányzat

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény (2011. évi CLXXXIX. tv., „Mötv.”) ugyan célként jelöli meg a lakosság bevonását és a helyi civil élet erősítését, formálisan azonban csak az évente egy-

13 <http://www.americaspeaks.org/index.html>

14 <https://cdd.stanford.edu/what-is-deliberative-polling/>

szer kötelezően megtartandó közmeghallgatást írja elő a helyi önkormányzatok számára.¹⁵ Noha Budapest előző városvezetése teljesítette a részvételiség minimum kritériumait, a város életét meghatározó döntések előtt nem volt jellemző a széleskörű társadalmi egyeztetés.

A 2019-es önkormányzati választások óta a Fővárosban és több budapesti kerületben is elindultak a részvételi demokráciát segítő programok, mint például a nagyobb fejlesztéseket megelőző közösségi tervezés vagy a közösségi költségvetés.¹⁶ 2020-ban lezajlott a Budapest klímastratégiáját körüljáró első Közösségi Gyűlés, amelyet a 2021 decemberében elindított második tanácskozási folyamat követett „Budapest Európában” témában.¹⁷ Az is egyértelmű jele a részvételiség kérdésében megmutatkozó szemléletváltásnak, hogy Kerpel-Fronius Gábor személyében immár van a részvételiségért és átláthatóságért felelős főpolgármester-helyettese Budapestnek, továbbá létrejött egy szervezetileg is különálló Társadalmi Együttműködési Osztály (Nyitott Budapest Osztály).¹⁸

A fővárosi városvezetés 2020-ban indította el Budapest közösségi költségvetését, amelyet nemzetközi tapasztalatokra építve minden évben biztosítani kíván a budapestieknek. Az önkormányzat 1 milliárd forintos keretből gazdálkodva, a város lakóinak javaslatai alapján valósítja meg a szavazásra bocsátott ötletek közül a legnépszerűbb, közérdekű lakossági kezdeményezéseket, amelyeket idén három kategóriában lehet benyújtani: „Zöld Budapest”, „Esélyteremtő Budapest” és „Nyitott Budapest”.¹⁹

Budavári Önkormányzat

A Budavári Önkormányzatnál a részvételi demokráciát támogató eszközök használatában hasonlóan markáns változás állt be a 2019-es önkormányzati választások óta. Habár volt honnan fejlődni, ma már az összes képviselőtestületi ülést élőben közvetíti az önkormányzat, az üléshez a jelenlévő vendégek is hozzászólhatnak. A nagyobb közterületi fejlesztések részvételi tervezésben, nyílt viták és egyeztetések keretében valósulnak meg. A polgármester minden héten foga-

15 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100189.tv>

16 <https://budavar.hu/allampolgari-tanacs/>

17 <https://kozossegygyules.budapest.hu/miakozossegygyules>

18 <https://budapest.hu/Lapok/Hivatal/nyitott-budapest/kik-vagyunk.aspx>

19 <https://otlet.budapest.hu>

dóórát tart, előzetes egyeztetés alapján pedig külön is fogadja az érdeklődő helyi lakosokat. A lakossági vélemények és visszajelzések hatékony becsatornázása érdekében az önkormányzat egy innovatív projektbe is belevágott: Állampolgári Tanácsot (ÁT) kíván létrehozni az I. kerületben.

Az Állampolgári Tanács a tervek szerint a kerületi polgárokból álló állandó önkormányzati tanácsadó testület lesz (tehát nem csak egy konkrét kérdésben összehívott gyűlés), amely folyamatosan konzultál a döntéshozókkal. Létszáma 15-35 fő, összetétele a kerület demográfiai jellemzőit törekszik reprezentatívan leképezni. A Budavári Önkormányzat 2021-ben a HAND Szövetséggel együttműködve, nemzetközi pályázaton elnyert forrásból valósította meg az ÁT előkészítő projektjét, amelynek működési elve már az említett részvételiségi logikát követte. Eredménye a kerületi lakók által megfogalmazott javaslat, amely tartalmazza a tanács működési elveit és tevékenységének fókuszterületeit:

“Az ÁT a polgárok önkéntesen működő, független csoportja, amelynek célja, hogy befolyásolja az önkormányzat terveit és döntéseit, hidat képezzen a helyi polgárok és az önkormányzat között és függetlenül képviselje a helyi polgárok érdekeit és igényeit a döntéshozók felé. Az ÁT az I. kerület közügyeivel foglalkozik, kiemelten a környezetvédelem, a városfejlesztés (idegenforgalom és közlekedés), a népjólét, a szociális ügyek, az oktatás, a kultúra, a városüzemeltetés és a társadalmi innováció témáit érintő kérdésekkel.”²⁰

Ez a kezdeményezés egyelőre precedens nélküli Magyarországon. A folyamat következő állomása egy új önkormányzati rendelet megalkotása, amely biztosítja, hogy az Állampolgári Tanács még 2022-ben elindulhasson.

Javaslatok, összegzés

A 2019-es önkormányzati választások után elindított budapesti pilot projektek a részvételi demokrácia eszközeinek használatára motívalhatják az állampolgárokért felelősséget vállaló döntéshozókat. A Fővárosi Önkormányzat és néhány kerületi önkormányzat – köztük a Budavári Önkormányzat – jó gyakorlatai mintaként szolgálhatnak

²⁰ <https://budavar.hu/allampolgari-tanacs/>

más települések számára is; a már működő modellek kisebb változtatásokkal széleskörűen alkalmazhatók. A részvételiséget elősegítő kezdeményezések meghonosításához és továbbfejlesztéséhez azonban szakmai, anyagi és politikai támogatásra van szükség a helyi döntéshozók részéről. Ezzel együtt a média megfelelő szintű és spektrumú bevonása segíthet a társadalmi szemléletformálásban, tudatos állampolgárok kinevelésében, valamint a minél szélesebb civil részvétel előmozdításában a helyi, regionális és országos politikában egyaránt.

A Budapesten működő részvételi programok optimalizálása érdekében rendkívül fontos a tudásmegosztás a főváros már meglévő és leendő partnervárosaival konferenciák, közös kezdeményezések és képzések szervezésén keresztül. Hazánk EU-tagsága, valamint a jelenlegi városvezetés egyre bővülő szövetségi rendszere jelentős segítséget nyújthatnak a nemzetközi jó gyakorlatok elsajátításában. A tudásmegosztás azonban nem lehet egyoldalú: tanulnunk kell az előttünk járóktól, de meg is kell osztanunk tapasztalatainkat és ajánlásainkat a partnervárosok minél szélesebb körével. Ennek kiváló színtere lehetne a Budapest Forum, illetve a témában szervezett európai konferenciákon való részvétel.

A már futó projektek mellett célszerű lenne minél több, általam is bemutatott részvételiségi eszközt behozni és meghonosítani Budapesten, ezáltal kiterjesztve az emberközpontú városvezetés szemléletét. Városdiplomáciai szempontból érdemes felvenni a kapcsolatot New Yorkkal (1992 óta testvérvárosunk), Porto Alegre-vel, Koppenhágával; a magasabb szintű részvételi kormányzás jó gyakorlatainak elsajátítása érdekében pedig Dublinnal. A főváros brüsszeli képviselőtén keresztül célszerű lenne az EU-s részvételi kezdeményezésekkel is mélyrehatóbban megismerkedni.

Megfontolandó az érzékenyebb, konfliktusoktól terhes társadalmi kérdésekben vitázó közvéleménykutatások indítása annak érdekében, hogy a lakosság edukálásával az emberek mélyebb bevonása a modern kor kihívásainak megoldásába felkészítse Budapestet és polgárait a XXI. századra. Ilyen lehet az emberközpontú közlekedéspolitikai kialakítása, a szociális ellátórendszerek megreformálása, vagy a főváros LGBTQI+ politikája. Ugyanakkor ez meglehetősen költséges eszköz, így megfelelő előkészítés és további források szükségesek ahhoz, hogy a folyamat sikeres lehessen.

A részvételi demokrácia gyakorlati megvalósításában a városi dimenzió kiemelkedő fontosságú, hiszen a már bejáratott külföldi modellek is legtöbbször helyi, önkormányzati szinten tudtak kiteljesedni. Budapest városdiplomáciai hálózatának minél hatékonyabb kihasználása a nemzetközi tudás- és tapasztalatcsere elősegítése érdekében elengedhetetlen ahhoz, hogy a már most is ígéretes pilot projektek sikeresen honosíthassák meg a valódi részvételiséget – először helyi, majd országos szinten.

Az esszémben bemutatott eszközök ismertetésével az volt a célom, hogy körbejárjam a Budapest számára rendelkezésre álló részvételiségi eszközök egy szeletét, amelyeket a helyi társadalom és a városszerkezet sajátosságaira alkalmazva egy merőben új, az állampolgárok érdekeit és véleményeit fókuszba helyező demokratikus szemlélet honosodhat meg egy olyan országban, ahol a rendszerváltás nem teljesítette be a társadalom demokráciafelfogásának strukturális átalakulásához fűzött reményeket.

Participatory democracy in Budapest and the World

Abstract

One of the most pressing challenges facing democracies in the 21st Century is the general disillusionment and alienation of citizens from democratic political processes, often in name only. However, trust in the powers and independence of public institutions, which have been severely eroded in recent years by government excesses, can be restored, albeit in small steps. There is a wide range of instruments to achieve this, but they also require political will: solutions that bring ordinary people closer to public affairs. Involving the widest possible range of citizens in the decision-making process also gives them a stake in shaping the lives of their communities, both large and small. Dialogue between citizens and civil servants can help to ensure that legislation serves the interests of the citizens concerned.

The long-term goal is to integrate participatory democracy into national decision-making, but the most visible results in the shortest time are typically achieved at city and municipal level in terms of decisions taken with the involvement of citizens. In our cities, problems at the national level are often concentrated and local decision-makers are closest to the population, hence they do not need an intermediary to reach citizens. A responsible municipal leadership also has a duty to extend decision-making to the widest possible range of people, using the most effective means at its disposal: this is the basis for sustainable democratic governance focused on the interests of local citizens. In this paper, after an introduction of the concept of participatory democracy and a presentation of international best practices, the author examines domestic initiatives in Budapest and their possible directions for development. The essay also gives recommendations on further participatory tools for Budapest to acquire.

SZOCIÁLIS ÜGYEK

Az alapjövedelem regionális perspektívái

ZALATNAY FLÓRA LILI

Az alapjövedelem gondolata sokakból sokféle érzést vált ki. Egyesek mindent elsöprő lelkesedéssel támogatják, és egy új világrend egyik sarokkövét látják benne, míg mások nevetséges és a valóságtól elrugaszkodott gondolat kísérletként tekintenek rá. Bár a politikai diskurzus résztvevői ebben a témában sok közös pontot nem könnyen találnak, abban egészen biztosan egyetértenek, hogy az alapjövedelem gondolata virágkorát éli, és hangsúlyos tényezővé vált a szociálpolitikai közbeszédben. Az alapjövedelemre – legfőképpen költségessége miatt – a legtöbb esetben kormányzati szakpolitikaként tekintenek, azonban ez a látásmód sok, az alapjövedelemben rejlő lehetőséget eliminál. Ezt mutatják azok a regionális programok, amelyek az elmúlt években bevezetésre kerültek szerte a világon, például Chicagóban, Bostonban, Kaliforniában, Alaszkában és Dél-Koreában. De vajon milyen lehetőségek rejlenének egy magyarországi regionális alapjövedelemben? Milyen minták tudnának például szolgálni számunkra? A következőkben erre keressük a választ már létező alapjövedelmi programok segítségével.

Az alapjövedelem tárgyalásakor elkerülhetetlen magának a fogalomnak a tisztázása. Mivel a politikai diskurzus során több értelemben használják ezt a kifejezést, minden erről folytatott eszmecsere első lépéseként a fogalmi keretrendszer érdemes pontosan meghatározni. A feltétel nélküli alapjövedelem (angolul *Universal Basic Income*, rövidítve UBI) szigorú értelemben véve egy olyan, nem rászorultsági alapon járó juttatás, amely a politikai közösség minden tagját feltétel nélkül megilleti egyéni (tehát nem háztartásonként számolt) alapon. Az alapjövedelem univerzális formájánál nem számít az egyén jövedelmi és szociális helyzete, valamint fontos kitétel, hogy ellenszolgáltatás nem várható el a bevételért cserébe. Ezek azok a jellemzők, amelyek alapvetően megkülönböztetik a segélyek, szociális juttatások és minimumjövedelmek igen változatos formáitól. Bár ez a definíció könnyen értelmezhető laikusok számára is, mégis a köznyelvben – sőt szakmai viták esetében is – gyakran előfordul, hogy

alapjövedelemnek neveznek más szociális juttatási formákat is (ilyen például a garantált minimumjövedelem). Ez nem feltétlenül tudatlanságból fakadó tévedés, hanem egyfajta szükségszerűség is. Mivel ezeknek a szociális programoknak rengeteg változata van elméletben és gyakorlatban egyaránt, ezért egyszerűbb az alapjövedelemre mint gyűjtőfogalomra hivatkozni a részletes leírással vagy kacifántos megnevezésekkel szemben. Fontos ezért hangsúlyozni, hogy a következőkben az alapjövedelmet ebben a kitágított értelemben használjuk, amely ilyen módon bizonyos aspektusaiban különbözik a szigorú értelemben vett alapjövedelemtől.

Az alapjövedelem aktualitásának központi, és most már megkérdülhetetlennek látszó oka a 20. században a munkaerőpiacon és a termelési folyamatokban bekövetkezett átalakulások. Ez a transzformáció nemcsak gazdasági megfontolásból fontos tényező, hanem társadalmi, politikai és szociális vonatkozásaiban is. A nemzetközi kereskedelem bővülése (a hidegháború vége, a távol-keleti térség bekapcsolódása), a termelési folyamatok optimalizálása (taylorizmus, fordizmus, munkafolyamatok kiszervezése), valamint talán legfontosabbsként a technológiai fejlődés és az ezzel elterjedő automatizálás oda vezetett, hogy megváltozott a 20. században uralkodó munkaparadigma. A munka kiváltsággá vált evidencia helyett. Azt láthatjuk globálisan, hogy egyre több ember jut egyre kevesebb munkára, és ez a folyamat a számítások szerint a következő évtizedekben nem fog a visszájára fordulni. Minden feltételezés szerint ezek a fejlemények a fejlett társadalmakban szignifikáns változásokat fognak indukálni az élet minden területén, legyen az a személyes egzisztencia, a termelékenység vagy akár az egyéni identitás meghatározása.

Ezekre a kardinális változásokra politikai és szakpolitikai reakciók egyaránt születtek már. Sokan politikai következményének tekintik a populista erők megerősödését világszerte, de erre reagáló szakpolitikai válasznak tekinthető a négynapos munkahét, az állásgarancia program és az alapjövedelmi projektek terjedő népszerűsége is. Az ezeket a programokat indokló gazdasági és társadalmi változások azonban nem fedezhetőek fel minden fejlett országban egyenlőképpen. A munkahelyek csökkenő száma eltérő intenzitással mutatkozik meg jelenleg az egyes országokban, ami szoros összefüggést mutat azzal, hogy milyen gazdasági és társadalmi struktúrájú területet vizsgálunk.

A mai Magyarországon leggyakrabban a munkaerőhiány jelenik meg problémaként, nem pedig a munkahelyek szűkössége. Felmerülhet a kérdés: ebben az esetben miért éri meg magyar vonatkozásban vizsgálni ezt a problémakört, ha éppen az ellenkezője az, amiről lépten nyomon olvashatunk? Ennek oka, hogy a munka világának változására nem lehet rövidtávú szakpolitikai válasszal hatékonyan reagálni, ezért talán nem túlzás azt mondani, hogy a hosszú távú tervezés és stratégia hatalmas fegyverténynek számíthat a jövőben és meghatározhatja egy ország világgazdasági versenyképességét is. Kizárólag átfogó strukturális átalakításokkal kerülhető el, hogy a szociális ellátórendszerre idővel ne szoruljanak olyan tömegek, amelyeket az állam már nem tud támogatni hagyományos szociálpolitikai módszerekkel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a leginkább gépesíthető szektornak a mezőgazdaság és az ipar tekinthető. Ebből adódóan azok az országok, amelyek ezekre az ágazatokra – és például nem a szolgáltatásokra – támaszkodnak leginkább, már a közeljövőben jobban érintettek lehetnek az automatizálás hatásaiban.

Magyarország és a közép-európai régió többi országai is ezek közé az ipari országok közé tartoznak. A PWC egy 2019-es tanulmánya szerint az automatizálás a feldolgozóiparban, a szállítmányozásban és az építőiparban összesen 900 ezer munkahelyet fog befolyásolni 2030-ig, ami a magyar munkahelyek körülbelül harmadát jelenti. Ez az előrejelzés is jól mutatja, hogy egy felelősen kormányzó állami vezetésnek a munkaerőpiaci változásokkal a hosszú távú tervekben számolnia kell. Az alapjövedelem ennek nem feltétlen és kritika nélkül eszköze, viszont tagadhatatlanul hasznos része lehet egy, a változásokra reagáló strukturális átalakításnak. A különböző alapjövedelmi verziók tárgyalása és tesztelése ezért fontos feladat országos és regionális szinten is már most, 2022-ben.

Az alapjövedelem népszerűsége és ígéretes mivolta ellenére is egyértelműen érzékeny konstrukció. Támogatói gyakran kiemelik, hogy az alapjövedelem abban az esetben tud/tudna eredményesen működni, ha az adott ország vagy régió társadalmi és gazdasági jellemzőinek figyelembevételével alakítják ki. Nem véletlen a regionális jelleg kiemelése az állami mellett. Bár a központi támogatás az alapjövedelem sikeressége szempontjából elengedhetetlen kitétel, de emellett a regionális politika hozzájárulása is meghatározó feltétel a területi jellemzők fontossága miatt. A regionalitás jelentősége

az olyan nagy országok esetében, mint például az Amerikai Egyesült Államok magától értetődőnek tűnik, de kiemelt szerepe van az olyan kisebb országoknál is, mint az alapjövedelemben éllovas Dél-Korea vagy mint Magyarország. Egyrészt az alapjövedelem monitorozásában és végrehajtásban nélkülözhetetlen a regionális szereplők partnersége, másrészt indokolt lehet külön regionálisan, akár egy-egy városra bevezetett alapjövedelmi programok alkalmazása. A már létező, nem állami alapjövedelmi programoknál sok esetben közösségi tulajdonban álló források kihasználásából biztosítják az anyagi hozzájárulást a lakosoknak. Ilyen Alaszkában az olajbevételekből finanszírozott támogatás, vagy Dél-Koreában a Jeju-szigeten a tengeri uborka termesztéséből fizetett alapjövedelem. De példa lehet az indián rezervátumok szerencsejátékra alapozott támogatása is. Az említett példákban a finanszírozást megindokoló és lehetővé tevő erőforrások speciális adottságoknak tekinthetők, amelyeket mesterségesen megteremteni nem lehet. Ezért jelen esetben érdemes inkább olyan, már létező alapjövedelmi formákat szemügyre venni, amelyek nem ilyen speciális körülményhez kötöttek, bevezetésük ezért akár Magyarországon is a döntéshozói akarat meglétével lehetséges lenne.

Az egyik legelőremutatóbb és mintául vehető szociális vívmány a 2016 óta folyamatosan bővülő dél-koreai alapjövedelmi program. A koreai modell szigorú értelemben véve nem tekinthető alapjövedelemnek, mivel nem általánosan nyújt támogatást, hanem csak egy bizonyos korosztály számára; ettől függetlenül az egyik legszélesebb körű és legnagyobb mintával rendelkező állandó alapjövedelmi program jelenleg. A program a közel egymillió Szongnam városából indult a 24 évesek egyéves ifjúsági juttatásaként. Dél-Koreában rendkívül magas a fiatalok között a munkanélküliség, ennek csökkentését jelölte ki a program céljául. A koreai fiatalok – hasonlóan a magyarországiakhoz – leggyakrabban 24 évesen végeznek felsőfokú tanulmányaikkal. Az egyéves alapjövedelmet azért erre az életkorra jelölték ki, hogy a felnőtt életüket megalapozni készülő pályakezdők nagyobb szabadságot kapjanak karrierdöntéseik meghozatalakor. 2019-ben a programot kiterjesztették az egész tartományra, amelyben így már 150 ezer fiatal vett részt évente. A helyi önkormányzatok kezdeményezésére azóta több hasonló program is megjelent, így beszélhetünk például mezőgazdasági alapjövedelemről is. Az alapjövedelem sikerességét kvantitatív, kvalitatív kutatások és politikai hatásai egy-

aránt igazolják. A felmérések szerint a támogatás egyik legfontosabb eredménye a résztvevő fiatalok mentális egészségének javulása és az elégedettségi mutatók kedvező alakulása. A munkavállalási hajlandóság a kontrollcsoporthoz képest nem változott a vizsgált években, a heti munkaórák száma pedig nőtt a többi régióval összehasonlítva. Ez pozitív eredmény, mivel az egyik leggyakoribb kritika az alapjövedelemmel szemben a munkavállalási kedv feltételezett romlása a program hatására.

A koreai modell egyedi jellemzője (a korosztályos meghatározottságon túl), hogy nem közvetlen anyagi juttatást biztosít a kedvezményezetteknek, hanem egy külön erre a célra kiállított kártyára utalják el a támogatást, amit csak helyi kis- és középvállalkozásoknál lehet elkölteni. Ezzel nemcsak a fiatalok lehetőségeit javítják, hanem a helyi vállalkozók bevételeit is hatékonyan növelik. Az anyagi előnyökön túl lényeges társadalmi aspektusai is vannak a koreai mintának: fontos célja a bevezetett támogatásnak a helyi lakosok közötti kommunikáció fellendítése. Aaron Benanav gazdaságtörténész szerint a bal- és jobboldali alapjövedelmi elképzelések – amelyek sok szempontból antagonisztikusan különböznek egymástól – közös pontja a kisközösségek és vele együtt a társadalmi kohézió megerősítése. A helyi vállalkozásokhoz kötött alapjövedelem sikereket ér el e tekintetben a beszámolók szerint.

A kisvállalkozások helyzetének megkönnyítése és a lakosok közötti kommunikáció fellendítése Budapestnek és más magyar városoknak is hasznára szolgálna. Budapesten évek óta üresen tátonganak üzlethelyiségek tucatjai a prominens belvárosi utakon. A két éve tartó koronavírus-járvány leginkább a kis- és középvállalkozásokat érintette, ennek hatására még több vállalkozás kényszerült bezárni a városban. Az alapjövedelem koreai modelljének alkalmazása esélyt adna a megüresedett belvárosi üzlethelyiségek felélesztésére, mivel az alapjövedelem szolgáltatotta összegekért nem a bevásárlóközpontokkal és multinacionális cégekkel kéne versenyeznie a helyi vállalkozásoknak. Az alapjövedelem finanszírozását több forrásból oldják meg Koreában. Speciális részét képezi az automatizálási adó alkalmazása, amely a leginkább automatizált cégeket érinti. Másik, városi szempontból hatékonyabb és hasznosabb finanszírozási forrás a környezeti szennyezést érintő különadók (fosszilis tüzelőanyagok égetése, széndioxid kibocsátás stb.).

Mivel a városok a környezetvédelem területén már most önálló szereplőként vannak jelen a nemzetközi politikában, a környezetvédelmi adók kiszélesítése az alapjövedelem finanszírozása érdekében további határozott lépésként jelenhetne meg az ez irányú elköteleződésben.

A koreai program nemcsak gazdasági és társadalmi eredményeket tud felmutatni, hanem fő proponálója, Lee Jae-Myeong számára közvetlen politikait is. Lee politikai karrierjét Szongnam város polgármestereként kezdte 2010-ben. Az ő nevéhez köthető az ottani alapjövedelmi program bevezetése, amely akkora sikert hozott számára, hogy 2018-ban az egész tartomány élére került, ahol kiterjesztette a városi szinten működő programot a teljes körzetre. Politikai programjában központi szerepet tölt be az alapjövedelem bevezetése az egész országban, tervei szerint felmenő rendszerben. Lee az elmúlt években országos hírnévre tett szert radikális szociális programjával, az alapjövedelem pedig a koreai politikai közbeszéd állandó és ismert elemévé vált. 2022 tavaszán országos választások lesznek Dél-Koreában, ahol Lee a jelenleg regnáló demokrata párt színeiben indul, miután ősszel megnyerte az előválasztást. Amennyiben tavasszal a demokraták nyernek, esély nyílik a világon először az alapjövedelem országos bevezetésére.

A koreai program mintául vétele Magyarországon több szempontból is indokolt. A vagyoni különbségek és a munkanélküliség aránya hasonló jelleget mutat mind a két országban. Úgyszintén hasonlóan alacsonyak voltak a koronavírus okozta válság mérséklésére költött fiskális kiadások. Dél-Koreában először városi szinten került bevezetésre az alapjövedelem, majd tartományi szintre bővítették, így tapasztalatokkal rendelkeznek mind a két közigazgatási egységnél elért eredményekről. A fiatalokat célzó alapjövedelmen kívül önkormányzati kezdeményezésre több hasonló program is megszületőben van, ez pedig fontos tapasztalat arra vonatkozóan, hogy a szűkebben meghatározott csoportokra irányuló alapjövedelem milyen sikerrel tud működni, például az ezzel járó bürokratikus terhek tekintetében. Ez utóbbi megjelenik az amerikai városi, megyei és – Kalifornia részvételével – állami alapjövedelmi programoknál is, amelyek mind szűken meghatározott csoportokat érintenek.

A koreai regionális programokkal való kapcsolatfelvétel hasznos tudással szolgálhat a kiépült infrastruktúráról is. A program közpon-

ti eleme egy telefonos applikáció, amely tartalmazza többek között a programban résztvevő vállalkozásokat. A résztvevők részéről az app és a vállalkozások hálózatának megítélését a program szervezői közvéleménykutatási módszerekkel monitorozzák, amelynek eredményei az erre dedikált honlapon elérhetőek. Összességében kijelenthető, hogy az úttörő koreai programok fontos tudással szolgálhatnak a városi és regionális szociális párbeszédben Magyarországon. A fővárosban Karácsony Gergely jelenlegi főpolgármester vezetése alatt bevezetett zuglói szociális modell is mutat hasonlóságokat a regionális alapjövedelemmel, ezért ígéretes a program fővárosi megfontolása. A minták feltétel nélküli átvétele a két ország gazdasági és társadalmi különbségei miatt nem célravezető, a hosszú távú tervezés szempontjából azonban fontos értékhordozó tudásanyagot jelent.

Lee megfogalmazása szerint a valódi szabadság csak akkor lehetséges, ha az alapvető életfeltételek minden területen biztosítottak, beleértve a jövedelmet, a lakhatást és a finanszírozást. A Bernie Sanders-t példának tekintő baloldali politikus szavai meglepő módon kísérteties hasonlóságot mutatnak Milton Friedman neoliberais közgazdász erről írt gondolataival. Ez annak tükrében kevésbé meglepő, hogy a világban politikai és gazdasági hitvallásokban szélsőségesen különböző szereplők támogatták és támogatják ma is az alapjövedelmet. Cinikusan nézve mondhatnánk, hogy az alapjövedelem a 21. századi ember Jolly Jokere, amibe mindenki azt lát bele, amit akar. Az alapjövedelem ezen jellemzőjének kétségtelenül van veszélye, de magában hordozza a társadalmi megegyezés lehetőségét is inkluzivitása és formálhatósága miatt. Magyarországon a kivitelezésnek nem érezzük még szükségét, viszont a témával való foglalkozás és határainak keresése mind az állami, mind a regionális gondolkodásban már aktuálisnak számít. Hogy ez képezheti-e részét a változó világra adott válaszunknak? Biztosnak nem biztos, de ha már kialakulásakor elvetjük a lehetőséget sosem derül ki.

Hivatkozások

- Benanav, Aaron (2020): Automation and the Future of Work. London – New York, Verso.
- Csoba Judit (2010): A tisztos munka – A teljes foglalkoztatás: a 21. század esélye vagy utópiája. Budapest, L'Harmattan Kiadó.
- Friedman, Milton (1996): Kapitalizmus és szabadság. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Gallo, William – Juhyun, Lee (2021): In South Korea, Universal Basic Income is Having a Pandemic Moment. Voa news, 2021. március 9. <https://www.voanews.com/a/east-asia-pacific-south-korea-universal-basic-income-having-pandemic-moment/6203070.html>
- Gyeonggi Research Institute: <https://english.gri.re.kr/research/>
- Hyeong-joong, Yoon (2021): Korea: Sea Cucumber Fisheries as Shared Property of Islanders – rediscovering rural basic income experiments. Bien, 2021. április 11. <https://basicincome.org/topic/korea/>
- Hwakyun, Mok (2021): Korea's youth dividend sparking discussion of basic income before Presidential election. Bien, 2021. április 1. <https://basicincome.org/topic/korea/>
- InfoRadio (2021): Újra életre lehet kelteni az üres budapesti üzletek környékét. InfoRadio, 2021. június 21. <https://infostart.hu/gazdasag/2021/06/21/ujra-eltre-lehet-kelteni-az-ures-budapesti-uzletek-kornyeket>
- Jung-a, Song – White, Edward (2021): South Korea's 'Bernie Sanders' touts universal basic income ahead of polls. Financial Times, 2021. október 12. <https://www.ft.com/content/2250f5ac-442a-4035-a9fb-661695fba7cc>
- Li, Fan (2021): Is Universal Basic Income the Key to Happiness in Asia? Stanford Social Innovation Review, 2021. július 12. https://ssir.org/articles/entry/is_universal_basic_income_the_key_to_happiness_in_asia#
- OECD (2021): Unemployment rate: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm#indicator-chart>
- Seung-ho, Baek (2021): Recent Issues Facing Social Security in South Korea. Friedrich Ebert Stiftung. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/seoul/18645.pdf>
- Sheffey, Ayelet (2021): California just agreed to send up to \$1,000 monthly checks to residents in nation's first guaranteed income program. Business Insider, 2021. július 16. <https://www.businessinsider.com/california-approves-guaranteed-income-program-for-residents-2021-7>
- Sheffey, Ayelet (2021): Upstate New York's trial with universal basic income: \$500 per month to 100 people for 1 year. Business Insider, 2021. július 22. <https://www.businessinsider.com/universal-basic-income-upstate-new-york-trial-500-monthly-payments-2021-7>
- Sheffey, Ayelet (2021): Universal basic income could become a reality in South Korea under a presidential candidate who once likened himself to Bernie Sanders. Business Insider, 2021. október 12. <https://www.businessinsider.com/universal-basic-income-south-korea-presidential-candidate-bernie-sanders-2021-10>
- Wall Street Journal (2020): How South Korea Experiments With Universal Basic Income. Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=EbWv_1NbWyw

The regional concept of unconditional basic income

Abstract

Basic income is an increasingly popular phenomenon in the public discourse, driven mainly by the economic and social changes brought about by globalisation and automation. While basic income is usually treated as a national programme, basic income projects with a smaller number of beneficiaries are becoming more common in the discussion. One such project is the concept of regional basic income. The study first summarises the idea of basic income and the factors that led to its emergence. Following this, we examine this phenomenon through the example of basic income in Korea, which is very popular in that country, as evidenced by its political success. Taking the Korean example as a starting point, the paper outlines labour market aspects along which this concept could be adapted at regional/capital level and asks questions about its relevance in Hungary.

Szociális típusú városrehabilitáció Budapesten és a világban

A Magdolna-negyed és Escobar egykori fellegvára

SOMOGYI FERENC

Városrehabilitációs kísérletek Budapesten

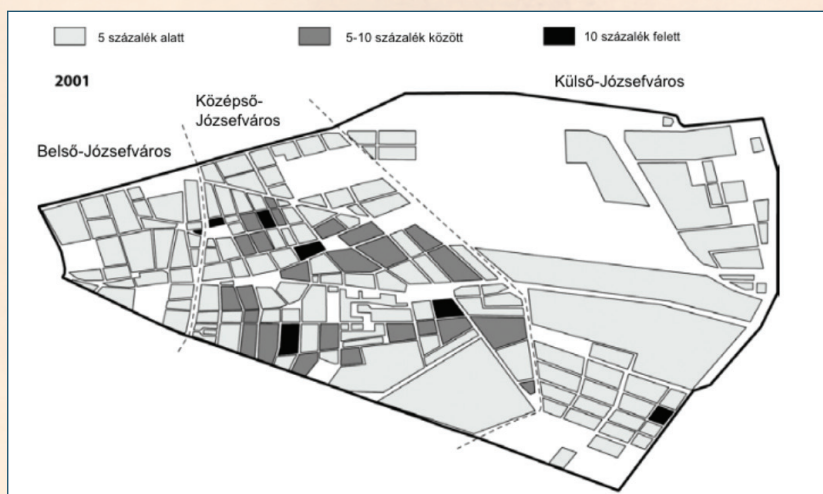
Az ezredfordulón általános közmegegyezés volt arról, hogy Józsefváros a gettóval egyenlő. Az embernek a VIII. kerületről a lepusztult külsejű házak, prostituáltak és kétes egyének jutottak először eszébe. Aki tudott, menekült a „nyóckerből”, a kilátástalan jövő elől. Befektetőknek híre-hamva sem volt, az ingatlanok értéke pedig fokozatosan zuhant. A problémák a kerületen belül leginkább a József körút és a Fiumei út közötti Középső-Józsefvárosra koncentráálódtak, itt található a hírhedt Diószegi Sámuel, Tömő és Szigony utca is. A XX. század utolsó évtizedeiben a környéken fokozatosan lakosságcsere zajlott le; a jobb helyzetű, többgyermekes családok az újonnan felhúzott lakótelepekre költöztek, az igazán jómódúak pedig megtakarítások és állami bankhitelek segítségével külvárosi házakat vásároltak. A távozók helyére a jobb megélhetés reményében Budapestre vándorló vidékiek, valamint a felszámolás alá került városszéli romatelepekről kiköltöztetett, szintén alacsony jövedelmű lakosság érkezett.

Az 1990-es évek közepén önkormányzati képviselők egy csoportja megállapította, hogy a kerületnek nincs átfogó, hosszútávú koncepciója a városrész teljes elgettősödésének megállítására. Ekkoriban Budapesten itt volt a legmagasabb a munkanélküliség, itt történt a legtöbb szándékos testi sértés, a szegénységben élő családok aránya a duplája volt a fővárosinak, a lakások döntő többsége pedig 1920 előtt épült és alacsony komfortfokozatú volt. A helyzet rendezésére a kerület nem rendelkezett elegendő forrással, a fővárostól pedig nem számíthattak támogatásra, így a befektetők jelentették az egyetlen megoldást. A tervek szerint az ő bevonásukkal értékeltek volna fel a kerületi lakásállományt, magasabb státuszú lakók bevonásával együtt; ezekkel párhuzamosan pedig – annak érdekében, hogy a szegényebb réteg ne szoruljon ki – szociális városrehabilitáció is indult volna.

1997-ben az önkormányzat a fővárossal közös tulajdonban létrehozta a Rév8 Városfejlesztési és Rehabilitációs Zrt-t, amelynek fő feladata a későbbi fejlesztési programok lettek. A program ötletgazdái ezzel igyekeztek elhárítani a politikai csatározások és a magánszektor hatását a projektekre. Mivel a Józsefváros belső részét, a Palotanegyedet már az 1990-es években kipofozták, így a városfejlesztési elképzelésekkel a korábban is említett középső területeket célozták meg. 2000-ben elindult a Corvin-projekt, amelyet négy évvel később a szociális városrehabilitációs programként előterjesztett Magdolna-negyed program követett. A József-körút közvetlen környezetének átépítésében ingatlanfejlesztő magánvállalatok és egyéb befektetők oroszlánrészt vállaltak; a Corvin Plaza, a promenád modern üvegborítású irodaházai és a lakóparkok felépülése az eredeti lakosság részleges áthelyeződésével és módosabb (bel- és külföldi) lakosok megjelenésével végződött a lényegesen magasabb lakásárak miatt. A lakosságcserét a 2001-es és 2011-es népszámlálási adatok összehasonlítása is jól szemlélteti (lásd az 1. ábrát); a roma populáció aránya Középső-Józsefváros déli részén csökkent, míg a külső területeken növekedett.

A Corvin-negyed átépítését 2005-ben a többlépcsős Magdolna-negyed program követte. Ezen a környéken a lakosságcsere helyett az

1. ábra. A roma populáció aránya a Józsefvárosban

2. ábra. A Kesztyűgyár Közösségi Ház

önkormányzati lakásokat bérlő, alacsony jövedelmű lakosság szociális programokkal való támogatása és a bérházak közös felújítása volt a cél. Az első ütemben – amelyet a főváros finanszírozott – négy házhoz nyúltak hozzá, valamint a Mátyás téren elhelyezkedő egykori Kesztyűgyárat közösségi központtá alakították át (2. ábra). Az intézmény keretein belül olyan kreatív programokat szerveztek, amelyek ugyan a fővárosban máshol is elérhetőek voltak, de a józsefvárosi gyermekek számára megfizethetetlenek és túl távoliak. A Kesztyűgyár egykori vezetője szerint a rendszeresen bejáró 80-100 gyermekkel nemcsak jó kapcsolatot sikerült kialakítani, hanem azt is elérték, hogy az iskolán kívüli idejüket szeretetben és biztonságos keretek között tölthessék.

A nem roma gyermekeket ugyanakkor a cél ellenére nem sikerült a Kesztyűgyár programjaiba becsatornázni, amint a szomszédos szegregált iskolába sem. A Magdolna-negyed projekt egyik tartóoszlopául szolgáló oktatási cél ezzel nem tudott maradéktalanul teljesülni.

A program szervezőinek beszámolóí szerinti az első ütemben a lakók, a civilek és a Rév8 kooperációja sikeresen működött, aminek

3. ábra. A Ludovika campus

külföldről is csodájára jártak. A későbbiekben azonban folyamatos nehézségek merültek fel. Amint arról Alföldi György, a Rév8 egykori vezetője beszámol: “Kezdettől fogva óriási vitáink voltak arról, hogy dolgoz-e a városfejlesztőknek a társadalmi szövet egészével foglalkozni, vagy elég az épületeken balról jobbra haladva kifényezni mindent. Utóbbit osztották az önkormányzatok és a mai napig a mérnök-bázisú városfejlesztő szakma nagy része is.”

A Rév8 eredményei és tapasztalatai – fővárosi és kerületi alapítása ellenére – sajnos nem épültek be az önkormányzat és intézményeinek munkájába. A későbbi ütemekben egymásnak ellentmondó koncepciók és működési modellek születtek. A kerületi lakásügyet (lakásbérleti szerződések megkötése, hátralékosokkal szembeni fellépés, bérlőkkel szembeni eljárások indítása) meghagyták a vagyonegyesítőnél, így az a szociális városrehabilitációs programoktól függetlenül működött.

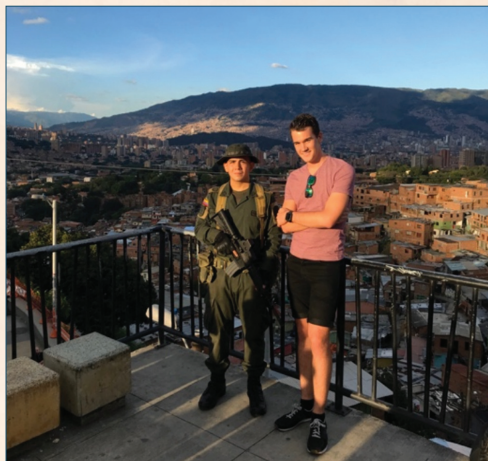
A Magdolna-negyed harmadik ütemében igyekeztek megoldást találni kommunikációs akadályokra és az önkormányzati munka

jobb összehangolására. Szabályozták az eljárási rendet, és internetes információs felületeket hoztak létre a lakosság számára. Sajnos ekkor sem sikerült mélyreható változást elérni. A helyzetet nehezítette, hogy a későbbi ütemeket finanszírozó Európai Unió megkövetései előírták, hogy a kapott forrásokat csak építési engedélyekkel rendelkező projektekre használhatták fel. Ezzel a lakókkal való közös felújítások terve megnehezedett; hiába költöttek nagy összegeket homlokzatfelújításra, ha a rossz állapotban lévő lakások helyzete változatlan maradt. A Magdolna-negyed projekt a 2016-os esztendőben véget ért, a városrehabilitáció kelet felé haladva az Orczy tér környékén folytatódott. Állami beruházással felújították a Ludovika épületét, beköltöztették oda a Nemzeti Közszerződési Egyetemet, valamint további szolgáltató épületeket húztak fel.

Kapcsoljuk az örök tavasz városát: innovatív megoldások Medellínből

Medellín hosszú ideig a világ legmagasabb gyilkossági rátájával a legveszélyesebb városok csúcstartója volt, köszönhetően Pablo Escobar és más kartelltagok környékbeli pusztításának és brutalitásának. Kolumbia egykoron legismertebb emberének 1993-ban bekövetkezett halála után a település intenzív fejlődésbe kezdett és azóta Dél-Amerika egyik legnagyobb városaként tartják nyilván. 2019 nyarán egy önkéntes program keretein belül hat hetet volt alkalmam eltölteni a környéken.

Antioquia megye központja (nem hivatalos nevén az Örök Tavasz városa) az elmúlt években összehangolt erőfeszítéseket tett, hogy javítsa a hírnevét. A környék az elmúlt tizenöt évben drámaian átalakult, és nemrég a világ leginnovatívabb városának is megválasztot-

ták. Az Aburrá-völgy új és hatékony, drótköteles felvonókkal is tarkított közlekedési rendszerének köszönhetően az elszegényedett városrészek lakóinak jelentősen javult a mobilitása, miközben a bűnözés és az erőszak az 1980-as és 1990-es évek csúcstartó értékeihez képest jelentősen csökkent.

Medellín lakosai rendkívül büszkéek erre a monumentális változásra, és ez így is van rendjén. Az elmúlt években a turizmus robbanás-szerűen növekedni kezdett, ahogy a világ egyre jobban felfedezte ezt az átalakuló országot. A Comuna 13 a legjobb hely, ahol átélhetjük Medellin elmúlt évtizedbeli átalakulását. Nemrég ez a környék volt a világ legveszélyesebb negyedének legveszélyesebb kerülete. Miután azonban hat elektromos mozgólépcsőt építettek, hogy javítsák a hegyoldalon élő közösség hozzáférését a városközponthoz, a helyzet javulni kezdett. A művészet, az innováció és az oktatás újbóli előtérbe helyezésével párosulva a környék teljesen átalakult. A Comuna 13 utcai művészete sok látogatót vonz és a városrész ma már napközben is biztonságosan látogatható, a rendőrség pedig állandó járőrszolgálatot lát el. A helyiek számos graffiti-túrát szerveznek, ami által a látogató alaposabban megismerheti a környéket és az utcai művészetek mögött álló történeteket.

Hathetes kint-tartózkodásom során egy alkalommal sem ért verbális vagy fizikai inzultus. Ez részben köszönhető a javuló közbiztonságnak, személyes felkészültségemnek és óvatosságomnak, valamint kinti ismerőseim javaslatainak és tippjeinek. Budapesthez képest nagyobb

forgalmat és nagyobb rendőri jelenlétet tapasztaltam több alkalommal is. Az esték folyamán autós, motoros és gyalogos járóőrökkel egyaránt találkoztam az utcákon és parkokban is. Természetesen voltak olyan részei a városnak, amelyeket sötétedés után célszerű elkerülni, de ezek javarészt a forgalmas pontokon kívül eső, külvárosi területek. A tömegközlekedés fejlett; biztonsági kamerákkal és rendőrijárőrökkel felszerelt. Medellín önkormányzatának Közbiztonsági

és Együttélési Hivatala innovatív eszközöket is bevet a hatóságokkal való szoros együttműködés mellett. Rendszám-felismerő kamerákkal automatikusan lokalizálják a forgalomban lévő lopott járműveket, majd riasztják a helyszínre az egyenruhásokat. Az akciókat a Hivatal közösségi médiás felületein is büszkén (joggal) publikálják.

Források

- Federico Gutierrez, Medellín egykori polgármestere, jelenleg államelnök-jelölt
 Instagram.com/ficogutierrez
- Alcaldía de Medellín - Secretaría de Seguridad y Convivencia (Medellín Önkormányzata – Közbiztonsági és Együttélési Hivatal) <https://www.medellin.gov.co/irj/portal/medellin?NavigationTarget=contenido/8486-Secretaria-de-Seguridad> Instagram.com/seguridadmed
- Abcúg: Lebontani mindent, mintha nem is létezett volna
<https://abcug.hu/lebontani-mindent-mintha-nem-is-letezett-volna/>
- Abcúg: Nemcsak kicsiszolni, hanem a mélyére nyúlni
<https://abcug.hu/nemcsak-kicsiszolni-hanem-a-melyere-nyulni/>
- Szükség van-e Józsefvárosban a rehabilitációra? A VIII. kerületi lakásállomány mennyiségi és minőségi jellegzetességei 1990-2005 között
http://real.mtak.hu/116138/1/EPA02251_Ter_es_tarsadalom2085.pdf
- Czirfusz M., Horváth V., Jelinek Cs., Pósfai Zs., Szabó L.: Gentrification and Rescaling Urban Governance in Budapest-Józsefváros, Józsefváros Önkormányzata - Fejlesztések (Józsefváros Újjáépül) <https://jozsefvaros.hu/fejlesztes>
- Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt. - projektek
<http://rev8.hu/projektek/>

*Social urban rehabilitation in Budapest
and around the World
The Magdolna Quarter and the former
stronghold of Escobar*

Abstract

By the turn of the millennium, a district of Budapest called *Józsefváros* had almost become a ghetto. Anyone who could fled the area, to which the most prominent features became dilapidated houses, prostitutes, and dubious individuals. Urgent steps had to be taken to stop the total ghettoisation, but with no municipal or metropolitan funding, investors were the only solution. The projects implemented called *Corvin* and *Magdolna* have produced mixed results. As a kind of foreign outlook, Medellín, Colombia's second most densely populated municipality, was for many years one of the most dangerous cities but has undergone enormous development in recent times. The area has been dramatically transformed over the last fifteen years and Medellín was recently voted the most innovative city in the World.

VÁROSDIPLOMÁCIA

Kínai városdiplomácia Lehetőség vagy befolyásszerzési kísérlet?

SZALAI SOMA

A városok külpolitikája

Az elmúlt évtizedekben a nemzetközi kapcsolatok elemzői egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a bel- és a nemzetközi politika közti összefüggésekre.¹ A nem állami szereplők megjelenésének okai a globalizációban keresendők, ami megsokszorozta a nemzetközi kapcsolatok alakítóinak számát: az államok mellett egyre nagyobb szerep jut nemzetközi szervezeteknek, NGO-knak, transz- és multinacionális vállalatoknak, szubnacionális régióknak és városoknak. A városok globális szerepvállalása általában nő. Korábban a globális problémákkal kapcsolatos diskurzusokat az államok kormányai és nemzetközi intézmények dominálták, azonban a lokális perspektívát nem lehet többé figyelmen kívül hagyni.² Az urbanizáció a 21. században a fejlődés egyik legdinamikusabb mozgatórugója. Az emberiség több, mint fele már városokban él; 2050-re a világ népességének 2/3-át városlakók adják az előrejelzések szerint. Városok termelik a világ GDP-jének több, mint 70%-át, fogyasztják a világ energiájának szintén közel 70%-át.³

A városok felemelkedésének velejárója a városdiplomácia kialakulása, ami segíti a városok szerepvállalását a nemzetközi kapcsolatokban. A diplomácia hagyományos definíciójából kiindulva a városdiplomáciát úgy lehet meghatározni, mint azok az intézmények és folyamatok, amelyek révén a városok kapcsolatokat ápolnak a nemzetközi politikai színtér szereplőivel azzal a céllal, hogy saját magukat és érdekeiket képviseljék.⁴ A városok „külpolitikája” csak az elmúlt évtizedek során vált érdemi kérdéssé. Ennek oka, hogy a városok az

1 Brown (2002), Putnam (1998).

2 Kosovac et al. (2020).

3 Korányi (2021).

4 Pluijm – Melissen (2007).

elmúlt fél évszázadban mélyreható átalakulásokon mentek keresztül, aminek hatásai most kezdtek érződni. A városok méretét, jelentőségét és kapacitásait a globalizációhoz társított politikai, gazdasági és technológiai változások befolyásolták. Ahogy ezek az erők átalakították a városokat, a városok a gazdasági globalizáció hajtóerejévé, a gazdasági kormányzás újabb központjaivá váltak. A politikai, gazdasági, technológiai és demográfiai trendek kölcsönhatása új szerepet kínál a nagyvárosok számára; amelyek a gazdasági potenciáljukat politikai célkitűzéseik szolgálatába állíthatják.⁵

Az államok központi kormányai és a nemzetközi szervezetek többé már nem kizárólagos főszereplői a világpolitikának.⁶ A városi vezetők befolyása a globális kormányzásban folyamatosan bővül. Ez a globális városi szerepkör nem felsőbb kinevezésen alapszik, hanem a városok saját kezdeményezésre hoztak létre hálózatokat, így kerültek be a nemzetközi politikaalkotás folyamataiba. Emiatt a városi vezetők kiemelt nemzetközi figyelmet kelthetnek városaik iránt. Nemzetközi szervezetek, mint például az ENSZ, az Európai Unió és a Világbank, növekvő érdeklődésének tárgyát képezik a városok és hálózataik.⁷ Habár a városok nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepe újkeletű, jelentőségük mindig is meghatározó volt, csak nem kifejezetten hangsúlyos. Ha megnézzük a nemzetközi kapcsolatok 21. században felkapott témáit – a biztonságpolitikát, a klímaváltozást, vagy Kína felemelkedését – egyértelmű, hogy egyik ügy sem elválasztható az urbanizációtól. Kína gyors fejlődése oly szorosan összefügg lenyűgöző urbanizációjával, hogy egyes elemzők „a betonszarkány felemelkedése” jelzővel illették.⁸

A kínai városdiplomácia

Hasonlóan ahhoz, ahogy a városdiplomácia kiemelkedett a nemzetközi kapcsolatok elméletei közül és meghatározó szakterületté vált a 21. századra, Kína is kiemelkedett perifériás státuszából, és azóta nagyhatalmi ambíciókat követ. A kínai gazdaság az egyik leggyorsabb

5 Curtis – Acuto (2018) 8-17. o.

6 Matthews (1997) 65-66. o.

7 Acuto (2013) 481-498. o.

8 Campanella (2008).

növekedési rátát mutatja manapság az egész világon.⁹ Ha összehasonlítjuk Kína jelenlegi fejlettségi szintjét azzal, ahonnan évtizedekkel korábban indult, a változás igencsak szembetűnő. Kína mára jelentős világpolitikai tényezővé vált, olyan aktorrá, amely számos kérdésben megkerülhetetlen. Ahogy a kínai gazdaság folyamatosan növekszik, az ország nemzetközi pozíciója globális nagyhatalomként egyre erősödik. Ez a gazdasági teljesítmény egyértelműen politikai hatalommal is párosul: Kína félreteszi korábbi elszigeteltségét és megkezdi nagyhatalmi ambíciói követését, ami egy ekkora méretű és gazdaságú ország esetében nem meglepő.

Kína alkalmazkodik a nemzetközi rendszer változásaihoz: az államcentrikus rendszert multicentrikus állapot váltja fel, amelyben állami és nem állami szereplők egyaránt fontos szerepet játszanak. Ebben a környezetben kell Kína diplomáciájának stratégiai szerepét vizsgálni, amelynek fő célja Kína politikai és társadalmi rendszere iránti nemzetközi tisztelet és elfogadás kivívása, valamint politikai legitimitáció megalapozása belföldön.¹⁰ Kína külpolitikája egybeforr a 2012 óta hatalmon lévő Hszi Csin-Ping pártfőtitkár nevével, aki éles változásokat hozott: a korábbi rendkívül óvatos, alacsony profilú megközelítés 2012 óta már nincs többé, legalábbis az állami szintű diplomáciában. Két fő esemény növelte Kína önbizalmát, hogy szemléletet váltson: egyrészt a 2007-2008-as globális pénzügyi válság sokkal kevésbé viselte meg, mint a Nyugatot; másrészt 2010-ben Kína megelőzte Japánt és a világ második legnagyobb gazdasága lett.¹¹ A 2012 utáni Kína külpolitikailag aktív, magabiztos és asszerítív országgá vált.

Hszi elnök hatalomra kerülése óta az új kormány erős diplomáciai offenzívát indított, ami új szereplőket is bevont a külpolitikába: a first ladyt (Peng Li-jüan), agytrösztöket, vállalatokat, városi és regionális önkormányzatokat.¹² A kínai külpolitika legfontosabb sarokköve és intézménye az „Övezet és út” (*Belt and Road Initiative*, a továbbiakban BRI) kezdeményezés, amely összetett geopolitikai eszközrendszer és elválaszthatatlan része Kína nagyhatalmi ambícióinak. Ez a

9 Világbank (2020).

10 Kejin (2015) 167-196. o.

11 Monahan (2011).

12 Kejin i.m.

kezdeményezés globális infrastruktúra fejlesztési stratégiaként ismert, azonban nemcsak fizikai infrastruktúrát foglal magába: gazdasági és politikai aspektusai egyaránt lényegesek.¹³ A BRI támogatja Kína gazdasági és stratégiai befolyásszerzését egy „puha-hatalmi” narratívával, amely Kínát az USA alternatívájaként mutatja be; továbbá alkalmas politikai és gazdasági nyomásgyakorlásra, ezáltal interdependenciák kialakítására.¹⁴ Viszont a BRI nem kőbevetett, könnyen meghatározható projekt, mivel kivitelezése még folyamatban van és valószínűleg évtizedekig folyamatban is lesz, egyes részei pedig folyamatosan változnak Kína stratégiai céljainak tükrében. Ez lehetővé teszi, hogy a BRI reflektáljon a nemzetközi rendszer változásaira, vagyis nemcsak a hagyományos, hanem paradiplomáciai elvek szerint működjék. A paradiplomácia része a diplomáciai tevékenységek pluralizációjának, amelyben a diplomáciai gyakorlatok, intézmények és diskurzusok már nem korlátozódnak a tradicionális, nemzetek közötti diplomáciára, hanem a legfőbb aktorai a szubnacionális egységes: régiók, városok.¹⁵ Fontos kiemelni, hogy a kínai városdiplomácia nem a BRI által bevezetett nóvum, hanem korábban is létezett, azonban a projekt révén új lendületet kapott.¹⁶

Kína felemelkedése részben urbanizációs történet, csakhogy ez az urbanizáció nem kizárólag az ország határain belülre irányul, hanem Kína befolyásra törekszik más országok városi tereiben is.¹⁷ Ám ez sem különösebb újdonság, a nagyhatalmak a történelem során mindig is igyekeztek befolyást szerezni határaikon túl. Annak ellenére, hogy a városdiplomácia egyértelműen elmozdult a testvérvárosi kapcsolatokról a multilateralizmus irányába, a kínai bilaterális kapcsolatépítés igenis jelentős – például Kelet-Ázsiában 2000 és 2018 között a kínai testvérvárosok száma több, mint kétszeresére nőtt.¹⁸ Fontos, hogy a kínai városdiplomácia messze túlmutat a kétoldalú kapcsolatokon, annak ellenére, hogy a testvérvárosi összeköttetések száma növekszik. Sok kínai város globális városi hálózatoknak is tagja; részt vesznek városokat érintő agendák végrehajtásában és a

13 Ferdinand (2016) 941-957. o.

14 Shambaugh (2015) 99-107. o.

15 Cornago (2013).

16 Summers (2016).

17 Klaus-Curtis (2020).

18 Custer et al. (2018).

globális kormányzásban. Ez a kínai nyitás adott városok esetében része a BRI globális összekötetési programja megvalósításának. Mivel Kína centralizált, autoriter állam, a kínai városok diplomáciája bizonyos szinten kötődik a Kínai Kommunista Párt céljaihoz és geopolitikai stratégiáihoz.¹⁹ A Kínai Kommunista Párt egyfajta autonómiával párosítva igenis bátorítja és támogatja a kínai városok nemzetközi szerepvállalását.²⁰ A nemzetközi jelenlétet vállaló kínai városok két külön világ között helyezkednek el. A kifejezetten együttműködésre és tudásmegosztásra kialakított globális hálózatok tagjaiként a liberális világrend részét képezik, ugyanakkor a kínai állam ezekre a hálózatokra úgy tekinthet, mint egy újabb felületre, ahol diplomáciai tevékenységeket végezhet a városokon keresztül, projektálhatja stratégiái és politikai céljait.

Kínában gyakorlati értelemben a városdiplomácia különvál a tradicionális, állami verziójától. A hangsúly a gazdasági és társadalmi együttműködésen van politikai kontextus nélkül: az átpolitizált diplomácia állami szinten folyik, ezzel szemben a városok a pragmatikus kooperációt részesítik előnyben. Sőt, ha egy kínai város önálló, politikai vonatkozású kezdeményezést indítana, az konfliktusossá tenné viszonyát a központi kormánnyal. A diplomáciai munkamegosztásban Kínában a városdiplomáciára jut a barátságosabb, békésebb szerep, míg az állami szintű kapcsolatok politikai okokból keményvonalasok lehetnek. Így a városdiplomácia üzlet- és emberközpontúságával békítő csatornaként is funkcionálhat, ha az állami szintű kapcsolatok elmérgesednek.²¹ Rendszeres például japán és kínai városok együttműködése és diplomáciai találkozási annak ellenére, hogy állami szinten meglehetősen barátságatlan a viszony a két ország között.²² Egy kínai város diplomáciai kapacitásai függenek Kínán belüli földrajzi helyzetétől, gazdasága méretétől (mekkora részét adja a kínai GDP-nek), a városi vezetőség kapcsolataitól és befolyásától, összességében tehát több különböző változó határozza meg a mozgásteret. Ebből kifolyólag a központi kormány teljes és szigorú kontrollja a városok diplomáciája felett egyszerűen nem lehetséges.

19 Mierzejewski (2018).

20 Mingjiang–Flick (2010).

21 Kamiński (2021).

22 Bangkok Post (2014).

Kína és az Európai Unió szubnacionális kapcsolatrendszer

Kína és az Európai Unió államai közti kapcsolatokra a szubnacionális diplomácia egyre nagyobb befolyást gyakorol, különösen olyan területeken, mint az éghajlatváltozás, vagy a befektetési politika – területek, amelyekben a helyi hatóságok kulcsfontosságú szerepet játszanak. Az elmúlt évtizedekben végbement fejlődés az EU-Kína kapcsolatokban nem jöhetett volna létre városdiplomácia nélkül, a nemzeti szintű diplomáciát kiegészítette a regionális és városi kapcsolatépítés is. Bár ez a kapcsolat politikailag éppen elhidegült (2019-ben az Európai Bizottság Kínát rendszerszintű riválisának nevezte), gazdaságilag Kína kiemelt szerepe megkérdőjelezhetetlen.²³ Szubnacionális szinten az európai városok növelték a kapcsolataik számát Kínával, hogy minél több üzleti és tudományos együttműködés alakulhasson ki, továbbá kínai befektetőket, diákokat és turistákat vonzzanak magukhoz.²⁴

A kínai-európai kapcsolatokban a szubnacionális hálózatok új lehetőségeket teremtenek az európai külpolitika megvalósítására. Elméletileg, az EU potenciálisan felhasználhatja a városdiplomáciát érdekeinek, normáinak és értékeinek érvényesítésére. A városok közti kooperáció gazdasági és társadalmi téren európai normaexportot jelent, ami hosszútávon egy együttműködőbb, nyitottabb Kínát eredményezhet. Kínai városok már most is szerepet vállalnak a „C40 – nagyvárosok a klímaváltozás ellen” globális hálózatban.²⁵ A klímaváltozás a városdiplomácia egyik legkiemelkedőbb területe; itt az együttműködés városi szinten Kínával hatékonyabb lehet, mint az államközpontú megközelítés. Sőt, az európai környezetvédelmi normák idővel pozitív hatást válthatnak ki a kínai klímapolitikára. Ezen kívül az EU egyik külpolitikai célja a kínai befektetések vonzása. A regionális hatóságok kulcsszerepe magától értetődő ezekben a folyamatokban: ők vannak leginkább tisztában a helyi viszonyokkal és ők tudják helyi szinten figyelemmel kísérni a kínai tevékenységet, nehogy az európai stratégiai érdekeket sértsen.

A szubnacionális diplomácia pozitívan befolyásolhatja az állami és nemzetközi politikát, mert további lépést helyez a döntéshozatali fo-

23 Dutta (2020).

24 Kamiński (2021).

25 Chan (2016) 134-160. o.

lyamatba, amely további demokratizálódással és racionalizációval jár. A városok külkapcsolatai hozzájárulhatnak az eredményesebb európai külpolitikához. A szegmentáció és szubszidiaritás elve pozitívumként érinti a külpolitika hatékonyságát.²⁶ Az EU külpolitikája rendkívül szuverenitás-érzékeny terület a tagállamok számára, viszont Kínával szemben csakis az egységes európai fellépés hatékony, hiszen az unió legnagyobb tagállamai sem képesek egyenlő félként tárgyalni Kínával. A városdiplomácia kiegészítheti az EU külpolitikáját a tagállami szuverenitások csorbulása nélkül és egy pragmatikus kooperáción alapuló csatornát nyithat Kínával, a nemzeti szintű politika feszültebb légkörén kívül. Ehhez azonban az is szükséges, hogy az EU elismerje a városok jelentőségét és támogassa a szubnacionális aktorok nemzetközi szerepvállalását.

Budapest Kína-politikája

Mit tehet Budapest? Nyilvánvalóan nem egyetlen város cselekedetei fogják átalakítani az Európai Unió Kína-politikáját, azonban jó példával járhat elől, bemutatva a Kínával való együttműködésben rejlő potenciált, így hatva az európai külpolitikai normákra. A kínai terjeszkedés a világban természetes folyamat, tekintve az ország méretét és gazdasági erejét. Az EU szempontjából a fő kérdés, hogy ezt a terjeszkedést hogyan kezeli. Az egységes külpolitikai fellépés, bármennyire is kívánatos lenne, nem reális a szuverenitás-érzékeny európai nemzetállamok érdekei miatt. Ugyanakkor a városdiplomáciával kapcsolatban gyakran emlegetett állítás szerint: amíg az államok csak beszélnek, a városok cselekednek.²⁷ Ami az EU-ban állami szinten nem kivitelezhető, városi szinten reális opció lehetne, de ehhez szemléletmód váltás is szükséges Brüsszelben, amit lobbitevékenységgel lehet sürgetni.

Magyarország korábban nem játszott fontos szerepet Kína külpolitikájában: az egész magyar lakosság egy kínai városnyinak felel meg, a magyar GDP a kínai töredéke. Viszont az euroatlanti integráció miatt az ország stratégiai potenciálja felértékelődött, továbbá Magyarországon él Közép-Európa legnagyobb létszámú kínai kisebb-

²⁶ Soldatos (1990).

²⁷ Curtis–Acuto (2018).

sége, ami szintén növelhette a figyelmet az ország iránt.²⁸ Ami a kínai befolyást illeti Magyarországon, léteznek aggasztó trendek is. A kormány nemcsak hogy nem áll ki az emberi jogok megsértése illetve a kínai etnikai és vallási kisebbségek üldözése ellen, hanem aktívan blokkolja azokat az európai multilaterális mechanizmusokat, amelyek ezt tennék.²⁹ Ennek ellenére ezek a politikai gesztusok egyoldalúak, és a nagyobb képet nézve nem beszélhetünk átfogó kínai befolyásról, sőt, a létező kínai befolyás sem gazdasági, hanem politikai alapú.³⁰ Figyelemre méltó az is, hogy a lakosság véleménye Kínáról nincs összhangban a kormányéval. Az Eurobarometer felmérése szerint mindössze a magyarok 40%-a vélekedik pozitívan Kínáról.³¹

Hiába az egyoldalú politikai kedvezmények Kína felé a magyar kormány részéről, a kínai politikai befolyás kézzelfogható gazdasági eredménye csekély. Logikusan következtetve azt lehetne feltételezni, hogy Magyarország bizonyára óriási kereskedelmi és befektetési lehetőségekhez jutott Kína politikai támogatásáért cserébe, pedig nem ez a helyzet. Az országba 2012 és 2017 között beáramló új kínai közvetlen befektetések mennyisége elenyésző, 20 millió USD-t tett ki, miközben a Kínába irányuló export növekedése a régiós átlag fele volt, és ez is nagymértékben a multinacionális cégeknek köszönhető.³² Strukturális okokra vezethető vissza, hogy miért nem tud jó üzleti megállapodásokat kötni Magyarország Kínával: Magyarországnak nincs olyan erőforrása, terméke, ami érdekes lehetne Kína számára, így maradnak a politikai engedmények. Ugyanakkor a politikai gesztusok és vétók külkapcsolati zsákutcába vezethetnek: Kína nem igényli ezeket, mivel Magyarország és az EU közti viszony romlásával járhatnak, amivel sérülnének a kínai stratégiai érdekek Magyarországon.³³

A városdiplomácia nagy előnye, hogy megkerülhető vele a hagyományos, nemzeti szintű diplomácia. Jóllehet, a magyar kormány „keleti nyitás” politikája nem tud gazdasági eredményeket felmutatni, így politikai „barátság” redukálódott, de ennek városi szinten nem kell így lennie. Budapest számára járható út az együttműködés kínai

28 Előd–Csurgó (2018).

29 Marques (2019).

30 Matura (2021).

31 Európai Bizottság (2017).

32 Matura (2021).

33 Borbás (2021).

városokkal, régiókkal gazdasági és társadalmi kérdésekben. Kínai városok részt vesznek globális városi hálózatokban (például a C40-ben), amelyeknek Budapest is a tagja. Továbbá a „16+1” együttműködési formáción belül is külön fórum foglalkozik a városokat érintő ügyekkel pragmatikus és nem politika alapú megközelítéssel: többek között az „okos városoknak” szentelnek kiemelt figyelmet, ami olyan terület, ahol sokat tanulhatunk Kínától.³⁴ Lehet, hogy jelenleg a marginális kínai gazdasági jelenlét miatt a magyar Kína-politika súlytalansága érzékelhető, de amilyen ütemben Kína fejlődik, ez a kijelentés pár éven belül könnyen érvényét veszítheti. Addig is jobb eredményeket lehet a kínai kapcsolatok terén elérni városi szintű kooperációval, pragmatikus megközelítéssel, mint állami szintű vétópolitikával.

Források

- Acuto, Michele (2013): City Leadership in Global Governance. *Global Governance*, 19(3)
- Bangkok Post (2014): Tokyo chief vows to mend poor China ties with 'city diplomacy'. *Bangkok Post*, <https://www.bangkokpost.com/world/400775/tokyo-chief-vows-to-mend-poor-china-ties-with-city-diplomacy>
- Borbás, Barna (2021): A magyar politikai elitnek fogalma sincs, hogyan működik Kína – vendégünk Salát Gergely és Matura Tamás. *Válasz Online*, <https://www.valaszonline.hu/2021/06/17/salat-gergely-matura-tamas-fudan-utcanevok-kina-podcast/>
- Brown, Chris (2002): *Sovereignty, Rights and Justice*. Polity Press, Cambridge.
- Campanella, Thomas J. (2008): *The Concrete Dragon: China's Urban Revolution and What it Means for the World*. Princeton Architectural Press, New York.
- Chan, Dan Koon-hong (2016): City diplomacy and “glocal” governance: revitalizing cosmopolitan democracy. *The European Journal of Social Science Research*, 29(2)
- China-CEEC Customs Information Center (2021): 2021 Cooperation between China and Central and Eastern European Countries Beijing List of Activities. <http://cceecc.org/900802914.html>
- Cornago, Noé (2013): *Plural Diplomacies: Normative Predicaments and Functional Imperatives*. Martinus Nijhoff, Leiden.
- Curtis, Simon – Acuto, Michele (2018): The Foreign Policy of Cities. *RUSI Journal*, 163(6).
- Custer, Samantha - Russell, Brooke - DiLorenzo, Matthew - Cheng, Mengfan - Ghose, Siddhartha - Sims, Jacob - Turner, Jennifer - Desai, Harsh (2018): *Ties That Bind: Quantifying China's public diplomacy and its “good neighbor” effect*, Aid Data, Williamsburg.

34 China-CEEC Customs Information Center (2021).

- Dutta, Ankita (2020): Systemic Rival or Strategic Partner: EU-China Relations in Pandemic World. Indian Council of World Affairs https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=5213&lid=3677#_edn4
- Előd, Fruszina – Csurgó, Dénes (2018): Bejártuk a budapesti kínaiak zárt világát. Index, https://index.hu/gazdasag/2018/09/16/tarsadalom_kinaiak_budapesten_longform_kinai_negyed/
- Európai Bizottság (2017): Eurobarometer – Public Opinion in the European Union. <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>
- Ferdinand, Peter (2016): Westward ho – the China Dream and ‘One Belt, One Road’: Chinese Foreign Policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4).
- Kamiński, Tomasz (2021): *The Role of Regions in EU–China Relations*. Łódź University Press, Łódź.
- Kejin, Zhao (2015): The Motivation Behind China’s Public Diplomacy. *The Chinese Journal of International Politics*, 8(2).
- Klaus, Ian – Curtis, Simon (2020): Ties that Bind: China’s BRI and City Diplomacy in a Shifting World Order. Italian Institute for International Political Studies, <https://www.ispionline.it/en/publicazione/ties-bind-chinas-bri-and-city-diplomacy-shifting-world-order-26852>
- Korányi, Dávid (2021): How city governments can help revitalise the multilateral system. European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/article/how-city-governments-can-help-revitalise-the-multilateral-system/>
- Kosovac, Anna – Hartley, Kris – Acuto, Michele – Gunning, Darcy (2020): *Conducting City Diplomacy: A Survey of International Engagement in 47 Cities*. The Chicago Council on Global Affairs, <https://www.thechicagocouncil.org/research/report/conducting-city-diplomacy-survey-international-engagement-47-cities>
- Marques, David (2019): The EU, China, and human rights in Xinjiang: Time for a new approach. European Council on Foreign Relations. https://ecfr.eu/article/commentary_the_eu_china_and_human_rights_in_xinjiang_time_for_a_new_approac/
- Matthews, Jessica T. (1997): Power Shift. *Foreign Affairs*, 76(1).
- Matura, Tamás Attila (2021): Trade, Investment and Politics between China and Central and Eastern Europe Economic Necessity or a Trojan Horse? Budapesti Corvinus Egyetem.
- Mierzejewski, Dominik (2018): *The roles of local governments in the New Silk Road*. In: Mendes, Carmen Armado (szerk.) *China’s New Silk Road*, Routledge, London.
- Mingjiang, Li – Flick, Keith Eric (2010): Cooperation for competition: China’s strategic response to U.S. supremacy in East Asia. In: Guo, Sujian – Guo, Baogang (szerk.): *Thirty Years of China–U.S. Relations: Analytical Approaches and Contemporary Issues (Challenges Facing Chinese Political Development)*, Lexington Books, Lanham.
- Monahan, Andrew (2011): China Overtakes Japan as World’s No.2 Economy. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703361904576142832741439402>
- Pluijm, Roger van der – Melissen, Jan (2007): *City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Hága.
- Putnam, Robert (1988): *Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games*. The MIT Press, Cambridge.

- Shambaugh, David (2015): China's Soft-Power Push: The Search for Respect. *Foreign Affairs*, 94(4).
- Soldatos, Panayotis (1990): An Explanatory Framework for the Study of Federal States as Foreign-policy Actors. In: Michelmann, Hans J. – Soldatos, Panayotis (szerk.): *Federalism and International Relations*, Clarendon Press, Oxford.
- Summers, Tim (2016): The United Kingdom: A Platform for Commercial Cooperation. In: Putten, Frans-Paul van der - Seaman, John - Huotari, Mikko - Ekman, Alice - Otero-Iglesias, Miguel (szerk.): *Europe and China's New Silk Roads*, ETNC Report.
- Világbank (2020): China Country Overview. <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview#1>

The city diplomacy of China An opportunity or an attempt to gain influence?

Abstract

Globalisation has led to a proliferation in the number of actors in international relations; the international system is shifting from state centric to a multicentric system in which both state and non-state actors play a key role. The significance of cities and urbanisation is increasing, as certain global challenges are best tackled locally. Parallel to the rise of cities, China has become a new factor in world politics, a factor that everyone reckons with. As China's economy keeps growing, the country's position strengthens as an unavoidable and inescapable global power. China adapts to the shifting international system and utilises city diplomacy. The present paper addresses the subnational relations of China and the EU, while also highlights the opportunities Budapest has in cooperating with China on a city level. City-to-city cooperation could be based on a pragmatic approach, unlike state level relations which are bound by the strict rules of international diplomacy.

'Blue Dot Budapest'

Western Alternatives to Chinese Infrastructure Financing

ZSOLT TREMBECZKI

In a period of the 'return of geopolitics', when the U.S.-led rules-based international order is under increasing pressure from both outside and inside, global connectivity initiatives have become an emerging dimension of great power contest. China's Belt and Road Initiative (BRI), launched in 2013 to funnel trillions of dollars into transportation, energy, and digital infrastructure across Eurasia and the Indo-Pacific, has directed attention to an estimated \$15 trillion gap¹ between global need for and actual projected infrastructure financing by 2040.

While this massive gap suggests that competition between various models of infrastructure financing ought not to be inherently zero-sum, many see the BRI chiefly as a vessel of Chinese geopolitical interest, debt-trap diplomacy, and ambition to upend existing institutions. 'Counter-BRI' initiatives announced by China's rivals include Japan's 'Quality Infrastructure' concept (2015), the 'Blue Dot Network' of the United States, Japan, and Australia (2019), the G7's 'Build Back Better World' (B3W) partnership, and the European Union's 'Global Gateway (both in 2021).² Unlike China's state-driven BRI, the latter initiatives aim for catalysing private sector investment into high-quality, environmentally and financially sustainable infrastructure projects.

This essay is not primarily concerned with widespread criticisms about the Belt and Road *or* the widespread scepticism about addressing the global 'infrastructure gap' through private sector investments. The main outlines of the aforementioned initiatives are for this essay's purpose accepted as given parameters. It instead explores the role of subnational diplomacy in the ongoing competition between global visions of connectivity, and puts forwards recommendations as to how Budapest, a major hub in Central and Eastern Europe (CEE), should navigate this landscape with the tools of infrastructure development policy and city diplomacy.

1 Global Infrastructure Hub (2017).

2 DOS (2019): Blue Dot Network; MOFA (2015); White House (2021).

CEE, Hungary, and Budapest in the Global Scramble for Infrastructure

Some obvious limitations apply for Budapest's potential role in the ongoing contest for shaping 21st century connectivity. To begin with, much of the discourse around China's BRI and its Western alternatives focus on developing nations in Asia and the Indo-Pacific. The upper and upper-middle income countries of Central and Eastern Europe are outside or, at best, at the edge of this geographic scope. The region is, nonetheless, where China's 'New Silk Road' makes a European landfall and directly meets existing Euro-Atlantic institutions. The BRI officially claims CEE to be within its scope and numerous projects have been discussed under its umbrella. Disillusionment with Chinese infrastructure financing is however on the rise due to over-promising, underdelivering, and concerns about the financial sustainability of projects like Montenegro's A-1 motorway or the Budapest-Belgrade railway.³ In 2021 Lithuania pulled out of the '17+1' (now '16+1') China-CEE forum, and most countries have signalled support for U.S. efforts to keep 'untrustworthy' (read: Chinese) vendors like Huawei out of 5G roll-out contracts.⁴

The domestic political dynamic surrounding China's growing footprint is rather unique in Hungary. The Hungarian government is one of the most eager champions of China's growing presence in the region, comparable in this respect only to Serbia in CEE and no country within the EU. In addition to the previously mentioned Budapest-Belgrade railway project, this enthusiasm was apparent in the case of Fudan University's planned new campus in Budapest, Hungary's keen assisting to China's COVID-19 vaccine and mask diplomacy, and the blocking of EU criticism regarding China's human rights violations.

In contrast to the national government, Hungary's united opposition and Budapest's opposition-led City Hall has taken a firm stance against financially less than sound Chinese investments and political alignment with China against the country's traditional Euro-Atlantic allies. Without more substantive policy-making tools, this objection

3 Turcsányi (2020) pp. 60–77.

4 Standish (2020).

took a mostly performative form (see the renaming of public spaces in ways sensitive to the Chinese Communist Party). Joining Western ‘counter-BRI’ initiatives could ideally channel this opposition into more policy-substantive actions, while in the worst case it still would serve as another symbolic but powerful act helping to reposition the city of Budapest as one of the world’s sustainable ‘blue dots’ and a bulwark against creeping authoritarianism in the region and globally.

It needs to be noted that, in contrast to the China’s BRI, Western counter-initiatives do not explicitly target CEE. Scant on details in general, whatever little information about them is available indicate a strong focus on the Indo-Pacific (Blue Dot Network, B3W) or Africa (Global Gateway). Likely reasons include the relatively high-income level of CEE countries (in comparison with other developing regions), and that EU funding already partially address CEE’s own infrastructure gap. Nevertheless, none of these initiatives do explicitly *exclude* CEE; in fact, all claim to be open to any country that subscribes to their goals and principles. Lacking an underlying geo-economic design akin to the BRI’s maritime and overland corridors, they do not specifically identify CEE as a bridge towards the Black Sea Region, a newly stabilising Israeli–Arab corridor, or the Indian Ocean; yet there *is* room for such an argument would national or subnational actors in the region find value in more active participation.

Cities’ Role in Shaping Global Infrastructure

Just as their geographic scope including CEE, global infrastructure initiatives’ open gates for cities should not be taken for granted. China’s BRI is the more clear-cut case, as it operates on an almost exclusively bilateral basis between China and other participating national governments. Cities or other subnational actors have little role to play along the New Silk Road.

Western counter-initiatives like the Blue Dot Network or the B3W have also been launched by national governments, and what limited follow-up ensued was focusing on involving additional countries and multilateral institutions. Their official documents, however, explicitly call for bringing together a wider range of public, private, and civil society actors. The participation of cities would be very much in line with this declared ambition. As in many other policy areas, city diplomacy

has a strong case for its relevance, but this case needs to be made.

It is not a difficult case to make, mind. Cities are home to 55% of the global population; expected to rise to 68% by mid-century. They also consume two-thirds of the world's energy, generate 70% of global carbon emission, and account for over 80% of the global GDP.⁵ Much of the discourse about global infrastructure development is focused on roads, railroads, container ports, and airports connecting distant regions, but cities are the nodes through which such regions are connected to the global economy and society. Cities also spearhead the implementation of technologies like autonomous and electric vehicles, smart buildings, or solutions for coastal resilience. If a global transition to an ecologically sustainable infrastructure is to take place, much of this transition needs to take place in cities.

Cities' role in driving infrastructural development of course has its limitations. While they are the *sites* of major projects, they usually rely on national governments when it comes to financing them, usually in the form of direct grants, subsidies, low-interest loans, or various forms of credit enhancement. Local taxes or city bonds in general are still only supplementary tools.⁶ Nonetheless, city leaders play a key role in planning, in regulation, and in co-ordinating between residents, investors, national policy makers, and international fora. The literature highlights how city governments, an intermediary, pragmatic, and locally legitimate level of administration, are ideal candidates for dealing with difficult policy issues related to sustainability.⁷

Tangible Benefits for Budapest: Limited but Net Positive

Specifically in Budapest's case, dependency on the national government is exacerbated by the fiscal and regulatory hollowing-out of Hungary's local government system. Central control over the use of EU funds (where the bulk of government spending on infrastructure is drawn from) is also tight. Since the 2019 municipal elections, when City Hall was taken over by the opposition, not one single new proj-

5 UN-Habitat (2020).

6 Kim (2016) pp. 5-10.

7 Korányi (2021).

ect in Budapest run by the city or municipally owned mass transit operators (BKK and BKV) received government approval.⁸

This lack of fiscal room for local authorities to drive infrastructure development would not be directly addressed by joining the global infrastructure initiatives analysed in this essay. Western counter-BRIs have little to no direct funding attached, and even these limited resources would by all likelihood be directed to developing countries, not EU member states like Hungary. It should be made clear that the pitch of these initiatives is *not* competing with China in terms of direct infrastructure financing. Their pitch is catalysing hundreds of millions of Dollars and Euros in private investment by certifying projects against a rigorous set of standards in the areas of transparency, societal impact, financial viability, and environmental sustainability.

Private investors usually consider infrastructure a cumbersome and risky asset class. This typically makes the private financing of such projects more expensive than public alternatives. The strong standards (and occasional, strategically directed development funding) envisioned in the 'Quality Infrastructure', 'Blue Dot Network', and B3W concepts would address the global infrastructure gap by alleviating part of this risk and increasing investor confidence. They may, especially when compared to more lax Chinese financing policies, also lead to higher initial project cost, but by ensuring higher project quality this would still result in better overall return throughout the entire lifespan of infrastructure projects.

Make no mistake: Blue Dot and B3W standards are at this point rather blurry, and their expected impact on private investors' willingness to finance infrastructure projects is probably exaggerated. Also, whether their underlying concept is adequate to address the needs of developing countries is contested, and the literature is mostly sceptical. Regardless of overall return, higher initial costs may still make prime quality infrastructure prohibitively expensive for low and lower-middle income countries. Paradoxically, however, they may be a better fit for CEE's upper-middle- and high-income countries. With (however tightly controlled) access to EU funds and already running multiple infrastructure projects on its own (from building bicycle roads to renovating bridges to expanding and modernising public transit),

8 Bucskey (2021).

Budapest may well be in a position to set financial and environmental standards with consideration not only for short, but also middle and long-term outcomes. Such standards could also serve as measurable performance indicators when local policy makers are communicating with residents about achievements and visions for the future. This room for local standard-setting could then be incrementally expanded should municipal autonomy and available funds increase in a different future political scenario.

The threat of a possible retaliation for displeasing Beijing is usually greatly exaggerated in pro-government media. Contrary to a widespread perception, on a macroeconomic level China is not among Hungary's most important trade and investment partners. In 2017 China accounted for 2.35% and 5.07% of Hungary's exports and imports, respectively, and bilateral trade over the past decade has fluctuated largely independently from diplomatic relations.⁹ Chinese companies employ around 15,000 people in Hungary.¹⁰ Souring bilateral relations could have unwelcome consequences in certain sectors but only limited macroeconomic impact. And Chinese irritation with municipal policies would by all likelihood have inconsequential economic impact. At this inconsequential cost Budapest (together with other cities) could lobby for a seat at the table where the infrastructure standards of the rules-based world order are being worked out.

Intangible Benefits: A Geopolitical Declaration

As pointed out above, Budapest openly embracing Western alternatives to China's BRI would likely have a net positive, albeit in absolute terms limited, impact on the city's financial situation, infrastructure, and quality of life. More important, albeit also more abstract, would be the benefit of putting Budapest on the world map as a development hotspot that in the global clash of political and growth models is strongly committed to international norms, transparency, and sustainability. Domestically this would well fit the City Hall's already clear stance on financially and politically risky Chinese investments in

⁹ Losoncz – Vakhal (2019) pp. 96–125.

¹⁰ Hszi (2019) pp. 70–95.

Budapest. And internationally, it would fit both the broader region's growing disillusionment with Chinese promises and Budapest's recent efforts (such as the Pact of Free Cities or the Budapest Forum) to present itself as the face of a different Eastern Central Europe – one that is open for people and open for *clean* business.

Eventually, if Budapest succeeds in positioning itself as a champion of this 'other' Emerging Europe, it could also help re-positioning Hungary after a decade of deteriorating reputation, should a similarly minded national government emerge in the near or the more distant future.

Proposed Actions

Considering these factors, this essay puts forward the following policy recommendations:

Firstly, it should be carefully considered how, based on available information, Budapest could practically implement the principles of transparency, financial viability, and social and environmental sustainability laid down in the Quality Infrastructure, the Blue Dots Network, and 'Build Back Better World' concepts.

Secondly, City Hall should reach out to international actors that currently spearhead these initiatives and probe receptiveness for the participation of cities (and, in general, of actors from Central and Eastern Europe). While all G7 members, including the EU, are technically B3W partners, the U.S. Embassy to Budapest may be the first go-to contact point given Washington's leading role in co-ordinating the anti-BRI push.

Thirdly, Budapest should also reach out to other city partners in the region and beyond to probe their interest in participating in global infrastructure initiatives. If such interest exists or can be created, lobbying for cities' formal inclusion in these frameworks should begin.

References

- Bucsky, P. (2021): Miközben Budapesten lerohad, az elővárosi közlekedés 1200 milliárdból újulhat meg, G7.hu, 6 January, 06:56 CET. <<https://g7.hu/kozelet/20210106/mikozben-budapesten-lerohad-az-elovarosi-kozlekedes-1200-milliardbol-ujulhat-meg/>> (03.01.2022).
- DOS (2019): Blue Dot Network, U.S. Department of State. <<https://www.state.gov/blue-dot-network/>> (04.01.2022).
- EC (2021): The Global Gateway, Brussels: European Commission. <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/joint_communication_global_gateway.pdf> (04.01.2022).
- Global Infrastructure Hub (2017): Global Infrastructure Outlook: Infrastructure Investment Needs 50 countries, 7 Sectors to 2040. <<https://outlook.gihub.org/>> (03.01.2022).
- Hszi, S.C. (2019): A kínai-magyar gazdasági kapcsolatok az Övezet és Út Kezdeményezés tükrében, in: G. Péter (ed.): Magyarország és Kína: 70 éves kapcsolat a változó világban, <https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/01/K%C3%ADna_Magyarorsz%C3%A1g_70_online_HU.pdf> (05.01.2022).
- Kim, J. (2016): Handbook on Urban Infrastructure Finance, New Cities Foundation, <<https://newcities.org/wp-content/uploads/2016/03/PDF-Handbook-on-Urban-Infrastructure-Finance-Julie-Kim.pdf>> (03.01.2022).
- Korányi, D. (2021): How city governments can help revitalise the multilateral system, 15 March. <<https://ecfr.eu/article/how-city-governments-can-help-revitalise-the-multilateral-system/>> (05.01.2022).
- Losonczi, M. – Vakhal, P. (2019): A gazdasági kapcsolatok alakulása Magyarország és Kína között az 1990-es évek eleje óta, in: G. Péter (ed.): Magyarország és Kína: 70 éves kapcsolat a változó világban, <https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/01/K%C3%ADna_Magyarorsz%C3%A1g_70_online_HU.pdf> (05.01.2022).
- MOFA (2015): Announcement of “Partnership for Quality Infrastructure: Investment for Asia’s Future”, 21 May. <https://www.mofa.go.jp/policy/oda/page18_000076.html> (04.01.2022).
- Standish, R. (2020): ‘Balkans Become Unlikely Bridgehead In Europe For U.S.’s Anti-China Push’, Radio Free Europe, 2 November, 18:45 GMT. <<https://www.rferl.org/a/balkans-become-unlikely-bridgehead-in-europe-for-u-s-s-anti-china-push/30926537.html>> (05.01.2022).
- Turcsányi, R.Q. (2020): ‘China and the Frustrated Region: Central and Eastern Europe’s Repeating Troubles with Great Powers’, China Report, 56:1. <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0009445519895626>> (05.01.2022).
- UN-Habitat (2020): World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization, Nairobi: UN Human Settlements Programme, p. iii–xviii. <https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/10/wcr_2020_report.pdf> (03.01.2022).
- White House (2021): Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership, 12 June. <<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>> (04.01.2022).

Budapest a „kék pontok” hálózatában A kínai infrastruktúra-fejlesztési hitelek nyugati alternatívái

Összefoglaló

A multipoláris nagyhatalmi versengés éleződésének időszakában a nemzetközi infrastruktúra-fejlesztési kezdeményezések a nyugati és a kínai modellek és intézmények szembenállásának fontos terepévé váltak. Kína 2013-ban elindított „Övezet és Út” kezdeményezése (*Belt and Road Initiative – BRI*), habár körülhatárolása nehézkes, kivitelezésének hatékonysága pedig erősen vitatott, rávilágított arra a mintegy 15 ezer milliárd dollárnyi résre, amely a globális infrastrukturális finanszírozási igények és ezek 2040-ig történő várható megvalósulása között tátong. Tartva Kína (és az autoriter, államkapitalista kínai modell) térnyerésétől, az Egyesült Államok és szövetségesei többféle alternatív kezdeményezést jelentettek be, amelyek az infrastrukturális fejlesztések átlátható, pénzügyileg, társadalmilag és környezetileg fenntartható finanszírozását helyezik előtérbe. Különösképpen említésre méltó az amerikai–japán–ausztrál „kék pontok hálózata” (*Blue Dot Network – BDN*), a G7 országcsoport által meghirdetett *Built Back Better World* (B3W) kezdeményezés és az Európai Unió *Global Gateway* programja.

Bár e kezdeményezések gyakorlatba ültetése egyelőre kevés kézzelfogható eredménnyel járt, a jelen esszé emellett érvel, hogy a nyugati–kínai geopolitikai versengés kontextusában, a súlyos pénzügyi fenntarthatósági kérdéseket felvető kínai finanszírozási modell alternatívájaként ezek a kezdeményezések mégis részszolgálnak (vagy részszolgálnának) a magyar diplomácia, annak hiányában pedig a budapesti városdiplomácia alakítóinak figyelmére. Az ugyan kevésbé valószínű, hogy Magyarország vagy Budapest jelentős közvetlen pénzügyi forrásokhoz férne hozzá ezeken a programokon keresztül; így az esetleges részvétel legfőbb potenciális előnye nem az önkormányzatok kormányzati intézkedésekkel tovább súlyosbított forráshiányának megoldása volna. Az infrastrukturális projektek pénzügyi és környezeti fenntarthatóságával kapcsolatos „jó gyakorlatok” átültetése ugyanakkor az anyagi megtérülés és a társadalmi hatás terén is előnyösnek bizonyulhat.

Ennél is fontosabb azonban, hogy az autoriter, államkapitalista fejlesztési modellekkel szemben felmutatott kezdeményezések támogatójaként Budapest hozzájárulhat önmaga és – idővel – Magyarország újrapozicionálásához a szabályokon alapuló nemzetközi rendszer támogatójaként és a fenntartható fejlődés kelet-közép-európai központjaként. Ennek érdekében javasoljuk, hogy a Főváros emelje fel vagy tartsa az együttműködés ezen területét a releváns multilaterális fórumok napirendjén, illetve egyeztessen az említett kezdeményezéseket elindító országok (elsősorban az Egyesült Államok) nagykövetségeivel a szubnacionális entitások (például városi önkormányzatok, városhálózatok vagy régiók) részvételének lehetőségéről

Városdiplomácia
a gyakorlatban
City diplomacy in practice
Esettanulmányok / Case studies

A Budapest és Bécs közötti együttműködés lehetőségei

*Engelbrecht Azurea, Demény Richárd, Menczel Viktória,
Szabó Gábor, Szemenyei Bálint*

Az együttműködés története

A két város együttműködésének történetét vizsgálva négy fő korszakot különböztethetünk meg. Ezek közül az első a trianoni békeszerződéssel zárult le, azaz az első világháború végéig tartott. Addig a pontig a két város egy struktúrában belül működött, és többé-kevésbé azonos célok felé dolgoztak. Természetes módon alakult ki közöttük egy erős együttműködés és egymásrataltság és akadálymentes volt a kommunikáció. A második korszak a Monarchia feloszlása után kezdődött: Ausztria és Magyarország között továbbra is erős volt a kapocs, így a két főváros között is, azonban a gazdasági nehézségek és az új struktúrák okozta káosszal mindkét országnak meg kellett küzdenie a háború után, így a két ország inkább befelé fordult, és a városi kapcsolatok fejlesztése helyett az elsőbbséget élvező problémákat igyekezett megoldani. A harmadik korszak a kommunizmus alatti együttműködés, azaz inkább annak hiánya: a rendszer sajátosságainak köszönhetően elhanyagolhatóak voltak a városi szintű kapcsolatok a két ország között, megérkezünk így a jelenlegi korhoz.

A Szovjetunió felbomlása után Magyarország visszakapta az esélyt, hogy hallassa a hangját az európai diskurzusban, és az első városok egyike, amelyikkel Budapest felvette a kapcsolatot, Bécs volt. A két főpolgármester és hivatalaik közötti kommunikációt gyorsan felállították, és ezt több találkozó és megbeszélés követte. Ezek eredménye egy négy fő dokumentumból álló keretrendszer lett, amely lefektette az önkormányzati szintű együttműködés feltételeit az alábbi módon.

Az első egyezség egy katasztrófaelhárítási és riasztási terv volt 1990-ben. A demokratikus átmenet utáni első együttműködési nyilatkozatot a két főpolgármester csak 1992-ben írta alá. Ezt az általános megegyezést többször megújították, míg végül 2006-ban egy

új együttműködési megállapodást írtak alá határozatlan időtartamra. 1993 óta életben van egy szerződés a környezetvédelemről. A két város vállalkozásfejlesztési központjai, a Budapesti Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és a Bécsi Gazdaságélénkítési Alap között 1995-ben jött létre az együttműködés. A két szervezet célja az volt, hogy az általuk támogatott érdekcsoportokat a másik város cégeivel való gazdasági együttműködésre készítse.

Az 1990-es évek óta az együttműködés fő területei a turizmus, a kulturális események és konferenciák, a kulturális örökség védelme, a klímaváltozás elleni harc és a környezetvédelem, a fenntartható fejlődés, az oktatás és a közlekedés. Mint látható, a központi területek nem függenek szorosan az aláírt keretrendszerrel: az együttműködés olyan témákban is virágzik, amelyeket nem fednek le az egyezségek. A két fővárosnak stabil kapcsolata van a magyarországi rendszerváltás óta, miközben mindkét városnak három főpolgármestere volt az eltelt időszakban: Demszky Gábor (1990-2010), Tarlós István (2010-2019) és Karácsony Gergely (2019 óta) Budapesten, valamint Helmut Zilk (1984-1994), Michael Häupl (1994-2018) és Michael Ludwig (2018 óta) Bécs élén. Az országokhoz hasonlóan, a vezetés stabilitása könnyebbé teheti a városok számára, hogy erős kapcsolatokat és gyümölcsöző együttműködést alakítsanak ki egymás között.

Bécs és Budapest az utolsó nyilatkozatát 2006-ban írta alá, amelynek célja konkrét beruházási lehetőségek felismerése és kivitelezése a városi és környezeti technológiák területén. A következő szakterületen folytatnak együttműködést: hulladékgazdálkodás, városfejlesztés, ivóvíz, szennyvíz, energia, levegő, zaj, EU-konform közbeszerzés, információ- és kommunikációs technológia, e-kormányzat, és szociálpolitika.

Budapestet és Bécset testvérvárosi kapcsolatok is összekötik nemcsak városi, hanem kerületi szinten.¹ A két főváros I. kerületei együttműködnek 2004 óta: ezek alapja a gyakori kommunikáció és szakmai tudáscsere a kultúra, turizmus, oktatás, egészségügy, gazdaság és az Európai Unióval kapcsolatos programok, illetve a kerületi közigazgatás területén – ami nem meglepő, tekintve, hogy mindketten városaik

1 Budapest Főváros Önkormányzatának hivatalos oldala (n.d.).

történelmi városrészei.² Budapest XIII. kerülete 1989 óta Florisdorf "testvére",³ amely Bécs XXI. kerülete; míg Budapest XV. kerülete Bécs Liesing (XXIII.) kerületével lépett közeli kapcsolatba. Továbbá a két fél gyakran szervez iskolai csereprogramokat, gyermeküdtetést és sportrendezvényeket. Az együttműködés részét képezi, hogy a kerületek együttesen lépnek fel a nemzetközi szinten.

A Budapesti Főpolgármesteri Hivatal Városdiplomáciai Csoportja által rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok alapján 1990 óta a legtöbb évben legalább három találkozó vagy egyéb kapcsolatfelvétel történt a két város között. A kiemelkedő évek 1995 és 1999 hét-hét ilyen alkalommal, illetve a 2011 óta eltelt években egyenletesen magasabb számokat láthatunk: 2021-ben tíz eseményre került sor. Természetesen a találkozók száma nem feltétlenül korrelál az együttműködés hatékonyságával és a kapcsolat erősségével, azonban kétségtelenül megerősíti a szándékot és akaratot a kooperációra.

Összességében, Budapest és Bécs fővárosi és kerületi szinten ma már számos városi ügyben együttműködik és folytat tapasztalatcserét, ami jóval túlmegegy egy egyszerű kulturális jellegű partnerkapcsolaton. A két főváros önkormányzatai gazdasági ügyekben is folytatnak tapasztalatcserét, és cégeik együttműködéseit próbálják támogatni. Az ideális következő lépés az lenne, ha a két főváros olyan közös gazdasági projektet hajtana végre, amely közvetlenül érintené őket.

Multilaterális együttműködések

A kétoldalú találkozókon felül az együttműködés nagy részét teszik ki a multilaterális keretrendszerek, amelyek közül a legnyilvánvalóbb példa az Európai Unió. Az EU kapcsán történő együttműködés már azelőtt megkezdődött, hogy Magyarország felvételt nyert volna a szervezetbe. Bécs különféle szemináriumokat és konferenciákat szervezett, gyakran a Városháza kezdeményezésére. Ezek kezdetben általános ismertetőik voltak az unióról, beszéltek Bécs város tapasztalatairól az 1995-ös osztrák EU-csatlakozást követően, és 2000-ben megtárgyalták a két oldalon felmerülő kérdéseket és ag-

2 Budapesti Önkormányzat (n.d.).

3 XIII. Kerületi Önkormányzat (n.d.).

gályokat az EU nagy keleti bővítése kapcsán. Berlin részvételével a bécsi hivatalnokok körutat is szerveztek, amely Prágán, Varsón és Budapesten is keresztülment a célból, hogy megismerjék a három főváros felkészültségét az EU-csatlakozásra. Bécs helyet adott egy konferenciasorozatnak is a fővárosok szerepéről az uniós csatlakozási folyamatban.

Budapest és Bécs 2004 óta rendszeresen tárgyalnak a tagságból fakadó közös uniós ügyekről. Konferenciákat tartottak az EU intézményi reformjainak lehetőségeiről, és sor került tudásátadásra arról, hogy Bécs hogyan alkalmazza az uniós jogot az önkormányzati adminisztrációban. A tudáscserék többsége az Európai Unió Duna-stratégiájára összpontosít. Létrejött egy „európai területi együttműködési csoportosulás” (*European Grouping of Territorial Cooperation, EGTG*) is Bécs, Pozsony és Budapest közreműködésével. További összekötő kapcsot jelentenek Budapest és Bécs között az olyan hálózatok, mint az Eurocities, az Európai Unió Fővárosok Szervezete, a Duna-menti Városok és Régiók Tanácsa, a Duna-menti Tartományok Munkacsoportja, vagy a Szabad Városok Szövetsége.

Feltűnő a dokumentumokban, hogy a két város képviselői számos workshopon, konferencián és expón vesznek részt változatos témákban: ilyenek például a katasztrófavédelem, a kultúra, a jogállamiság, az adminisztráció, vagy a turisztika. Ami azonban szintén feltűnő, hogy ezeket legnagyobb számban Bécsben szervezik: ez részben az EU-s és ENSZ-irodáknak köszönhető, azonban különböző bécsi szervezetek és maga a városháza is kezdeményeznek ilyen eseményeket. Budapestnek is lehetősége lenne több nemzetközi konferencia házigazdjaként fellépni. Amiben elhanyagolható a különbség a két oldalon, azok a kiállításmegnyitók, ugyanis a kulturális cserék terén gördülékenyen folyik az együttműködés.

Ahhoz, hogy megítéljük a Budapest és Bécs közötti együttműködés erősségét, át kell tekintenünk a két főváros globális és európai térben fennálló partner- és testvérvárosi hálózatát is.⁴ Bécs mutatja a legnagyobb koncentrációt, hiszen partnervárosi együttműködéseinek többségét a Közép és Kelet-európai térségben bonyolítja. Az országgal szomszédos államok kiemelt helyzetben vannak az osztrák főváros kapcsolatrendszerében. Budapest európai partnerhálózata úgyszintén koncentráltabbnak tekinthető, de globális hálózata szerte-

4 Hilbert (2022).

ágazóbb. Budapest testvérvárosai közé tartozik egyebek között New York, Fort Worth, Teherán, Tel-Aviv, Betlehem, Peking és Sanghaj.

Érdekesség, hogy a Budapest és Bécs közötti diplomáciai kapcsolatok sokkal szorosabbak, mint Prágával és Varsóval,⁵ hiszen a két főváros közötti kooperáció nemcsak kulturális, hanem gazdasági területeket is érint. Azt mondhatjuk, hogy a rendszerváltás után a közös szocialista hagyaték nem jelentett olyan összetartó erőt, amely szorosabb kooperációra készítette volna Budapestet, Prágát és Varsót, helyette Bécs és Budapest történelmi távlatba visszatekintő kapcsolata erősödött meg.

Bécs kapcsolati hálója: az Eurocomm-PR

Az Eurocomm-PR Bécs város külképviseleti hálója, amely összesen tíz irodából áll a közép-kelet-európai régióban. A budapesti irodát 1996-ban nyitották meg, ez Bécs számára az egyik legfontosabb a régióban, mivel Budapest az egyik legnagyobb város a hálózatban, és közel van Bécshez, ami a kapcsolatok intenzitásában is megmutatkozik. Egy Eurocomm-PR irodában három-négy fő dolgozik, feladatuk a két város közigazgatási intézményeinek párbeszédét és kapcsolat-tartását elősegíteni, Bécs igényeit és érdekeit szolgálva. Budapesten szoros kapcsolatot tartanak fent civil szervezetekkel, városi cégekkel, illetve konferenciákat szerveznek, és igyekeznek minél jobb kapcsolatokat ápolni a mindenkori városi vezetéssel.

A budapesti – és hasonlóan a többi városi – iroda a városházi kapcsolattartáson kívül három fő feladatkörrel működik. Az Eurocomm-PR szervezi meg a városi látogatásokat, és ellátja a Budapestre érkező bécsi delegációk politikai és szakmai kíséretét – így például, ha a bécsi főpolgármester Budapestre utazik, akkor azt a kapcsolattartó iroda szokta megszervezni. Az irodák kizárólag a városi szintű delegációkkal foglalkoznak, Bécs érdekeit képviselik, és semmilyen szövetségi szintű kompetenciájuk nincs, így a feladatköreik is jól elkülönülnek.

Ezen felül, ahogyan az az iroda nevéből is kitűnik, sajtómunkát is végeznek. Minden Bécs számára fontos témában írnak anyagokat és egyéb tartalmakat tesznek közzé a város demenciastratégiájától a hulladékkezelésig.⁶ Az Eurocomm napi feladatai közé tartozik a fo-

5 U.o.

6 Eurocomm-PR (2022).

lyamatos jelentés napi és heti rendszerességgel, illetve, ha Bécsnek szüksége van bizonyos adatokra, információra Budapestről, akkor ők járnak utána és veszik fel a kapcsolatot az illetékesekkel.

Az iroda különböző rendezvényeket is szervez. Ezek lényege általában a tudáscsere, így különböző workshopok jönnek létre olyan témákban, mint a kerékpárstratégia, vagy a városfejlesztés, amely workshop során a két aktuális városi főépítész találkozott. Ezek az események az utóbbi években online zajlottak a koronavírusra való tekintettel, így sajnos az informális háttérbeszélgetések elmaradtak. Ahogy fentebb említettük, magas a Bécsben szervezett konferenciák száma, és ezek jelentős része az Eurocomm-irodáknak köszönhető. A workshopok és a tudásátadás kapcsán olykor nagyobb ívű együttműködések is létrejönnek, így például Budapest okosváros-stratégiája is bécsi mintára készült el. Bécs számára több szempontból is előnyös ez a fajta – egyébként egészen egyedi módon – intézményesített kapcsolati háló. Bécs megosztja a know-how-t, azonban a tudáscsere egyrészt egy kölcsönös folyamat, másrészt olyan együttműködések jönnek létre, amelyek nem csupán papíron léteznek, hanem olyan gazdasági folyamatokat indítanak el, amelyekből Bécs profitál. Ljubljana és Szófia például a bécsi know-how alapján és bécsi szakértők segítségével építették fel saját szeméttégetőiket a Béccsel való konzultáció és tudásmegosztás alapján. Az irodák többéves költségvetési keretét a bécsi közgyűlés szavazza meg.

További előnyt jelent ez a fajta hálózat az európai uniós projektek kapcsán. Napirenden van egy szerződés a budapesti és bécsi iroda között, emellett általánosságban egyre nagyobb hangsúly kerül az EU-s projekteken belüli közös városi szintű pályázásra. Az ilyen pályázatoknak nagyobb esélyük van nyerni, ha több város pályázik egyszerre. Bécs az Eurocomm-hálózaton keresztül rögtön kilenc másik várost képes becsatornázni a terveibe, ami jelentősen növeli a város lobbierjét EU-s szinten.

A közép-kelet-európai régió levő fókusz indoka, hogy Bécs olyan városokra szeretne koncentrálni, ahol van hagyományos, hosszú múltra visszatekintő kapcsolatrendszere és tapasztalata, továbbá ahol van igény a tudáscserére és Bécsnek nagy hozzáadott értéke van – így tudnak valóban szubsztanciális együttműködések létrejönni. Nyugat-Európában sok szempontból más a helyzet, így Bécs számára gyümölcsözőbb a mi régióinkban maradni – noha már Budapest

is egyre jobban kezébe veszi az irányítást és például megtervezi a saját okosváros-stratégiáját, Szarajevóval ellentétben, ahol teljesen átengedték Bécsnek a tervezést, ezzel gazdasági hasznot kreálva a városnak. A régió turisztikai szempontból is fontos, különösen a Covid után: a regionális turizmus jelenleg fontos terület, és ezen belül is a Bécs-Budapest-Prága hármas örvend különös népszerűségnek.

Budapest számára kiemelten fontos a szociális témákban történő tudáscsere, így a bérlakáshelyzet, azonban jelentősen eltérő a két város bérlakás-stratégiája és az általános lakhatási struktúra. De Bécs is átvett bizonyos jó gyakorlatokat Budapesttől a közelmúltban, különösen a koronavírus-járvány kapcsán. A pop-up bicikliutak és a különböző tesztelési módszerek terén is hasznos tudáscsere történt. Jelenleg kiemelt terület az állatvédelem, a digitalizáció, a klíma és a turizmus.

A már említett testvérvárosi kapcsolatokon felül a két város II. kerületei 2022 tavaszán együttműködési megállapodást kötöttek. A szerződés célja szorosabb, a mindennapokban is érzékelhető együttműködés kialakítása a helyi szakpolitikai, kulturális és a demokráciával kapcsolatos ügyek kapcsán, illetve a város-zöldítés és kimondottan a – nemrég felújított és akadálymentesített – bécsi Naschmarkt és a budapesti Fény Utcai piac tapasztalatcseréjét tekintve.⁷

Javaslatok az együttműködés kapcsán

A fentiekből látható, hogy a két város között gyümölcsöző együttműködés folyik, aminek még a koronavírus sem tudott gátat szabni. Ez gyakori tudáscserében, tanulmányutakban és látogatásokban, illetve számos konferencián keresztül nyilvánul meg mind kétoldalú, mind multilaterális keretek között. A két legfontosabb programpont, amely Budapest hasznára lehet, a következő:

Ajánljuk, hogy a magyar főváros vállaljon aktívabb szerepet a kapcsolatok fenntartásában és a különböző konferenciák szervezésében. Azokat a (nem kulturális) rendezvényeket, amelyeken mindkét főváros képviselői részt vesznek, jelenleg túlnyomó részt Bécs szervezi, noha Budapestben is megvan a lehetőség, hogy ezzel növelje népszerűségét és egyfajta tudásközponttá váljon, miközben a városi kapcsolatait is ápolja.

7 u.o.

Bécsi mintára érdemes lenne – kapacitástól függően – megkezdeni egy hasonló városképviselői hálózat kialakítását. A kapcsolatok ilyenfajta intézményesítése hatékonyabbá tenné a mindennapi együttműködést és információcserét, és egyfajta bázist biztosítana a kilátogató delegációk számára. A szoros együttműködésből fakadó kapcsolatok hatékony mozgósításával pedig – akárcsak Bécs – a főváros hosszú távon nagyobb eséllyel jutna európai uniós forrásokhoz.

Látogatás Bécsben

Budapest és Bécs együttműködése keretében 2022. július 7-9-én látogatást tett az osztrák fővárosban a Budapesti Városdiplomáciai Akadémia kilenc hallgatója Balázs Péter, az Akadémia igazgatója és Matusz Márk, a Városdiplomáciai Csoport munkatársa vezetésével. A programot az Eurocomm-PR Wien és az Eurocomm-PR budapesti irodája szervezte. A csoport meghallgatta Mag. Martin Pospischill, Bécs város európai ügyekért felelős ügyosztálya vezetőjének előadását az Európai Unióhoz fűződő kapcsolatokról. Aspern Seestadtban megismerkedtek az „okosváros” projekttel. Valerie Pechhacker, az Eurocomm-PR Wien delegáció- és információ menedzsere az Eurocomm-PR külképviselői irodáinak hálózatát és tevékenységét mutatta be. A BVDA hallgatói ellátogattak a Bécsi Városháza épületébe és az ENSZ bécsi központjába.

Hivatkozások

Budapest Főváros Önkormányzatának hivatalos oldala <https://budavar.hu/testvervarosok/#becs>

Budavári Önkormányzat (n. d.): Testvérvárosok. <https://budavar.hu/testvervarosok/#becs>

Eurocomm-PR (2022): Sajtóanyagok. <https://www.eurocommpr.at/hu/Hirek/Sajtoanyagok>

Hilbert Bálint (2022): Budapest, Bécs, Prága és Varsó közötti városdiplomáciai kapcsolatok

XIII. Kerületi Önkormányzat (n. d.): Bécs–Floridsdorf. <https://www.budapest13.hu/13kerulet/testvervarosok/becs-floridsdorf/>

The possibilities of cooperation between Vienna and Budapest

Summary

City-level cooperation is becoming increasingly important – not only globally, but especially in Europe. Vienna and Budapest have always been close partners as the two main hubs of Austria-Hungary, but – after severing ties due to the constraints of communism – modern cooperation sprouted after the regime change in Hungary. The number of meetings and other points of interaction are showing a rising tendency, and the fields where the two cities work together are numerous: among them crisis management, culture, climate change, transport, democracy, rule of law, as well as various initiatives related to the European Union.

Vienna and Budapest are twin cities, and they also have district-level relations, for example between their 1st districts (Old Towns). The most substantial form of cooperation is the knowledge transfer between the cities, which is done through bilateral projects as well as international conferences, workshops, and expos. Most of these are organized by or in Vienna, thus, for the sake of a more balanced relationship, Budapest is advised to take a more proactive role in this form of cooperation.

Much of the cooperation is supported by Vienna's Eurocomm-PR office in Budapest, which is part of a ten-city wide network in Central and Eastern Europe. It undertakes tasks like representation, maintaining correspondence, accompanying delegations, organizing various events, and conducting PR activities. This institutionalized and network-like structure allows Vienna to be more effective in developing relations with other cities, while also providing easier mobilization and more lobbying power with regards to EU-level tenders and initiatives. Budapest would do well to create a similar web of cooperation in the region – the resources allocated for this would prove to be of effective use.

Budapest–Berlin Bilateral Relations

*MIRA BOGNÁR, GRÉTA PANNA TÓTH, ZSOLT TREMBECZKI,
LILI FLÓRA ZALATNAY*

Introduction

Sister-city partnerships carry a symbolic significance in the international orientation, relevance, and goals of a city, region, or, in some cases, an entire country. Research behind this report indicates that in the case of Berlin and Budapest this partnership goes well beyond the surface, and there have been several cases of direct cooperation and consultation. The same research, however, also identified room for even more substantial co-operation. This report is less concerned with the cultural exchange facet of diplomacy; instead, it analyses and puts forward policy recommendations regarding the expansion and deepening of relations in three levels or areas: (1) bilateral inter-city/governmental relations; (2) co-operation in academic research on urban governance; and (3) society-to-society relations. It includes suggestions about operational innovations and putting in place an institutional infrastructure that would ensure continuity in bilateral co-operation, so that the diplomatic relationship of the two capitals could become more independent from temporary and personal political compatibility issues.

To that end, this report not only examines the history of the relationship and cooperation between the two capitals, including the first Berlin–Budapest Cooperation Agreement from 1992, but also pays attention to the current practice and direction of relations. The main ideas and topics of interest in this report are based on background research of the available primary sources, as well as on crucial insights gained from interviews conducted with the city diplomacy teams of both Budapest and Berlin.

To put this report's recommendations into context, it is important to recount the history of cooperation between the two cities. The world is currently going through turbulent times, but that was equally true for the early 1990s with major shifts in the world order and the emergence of new democracies in Europe. It was in this context that the municipal authorities of the capitals of Hungary and Germany signed their first ever cooperation document on August 28, 1992.

Based on the extensive background materials provided by the Budapest City Diplomacy Unit, there is an impressive and well documented history of both bilateral and multilateral relations and coordination between Berlin and Budapest. The most intense period was the late 1990s and the early 2000s, with Berlin providing a great amount of expertise and knowledge for Budapest as Hungary was preparing for accession to the European Union. A notable event was the May 2004 meeting of the mayors of Berlin, Budapest, Warsaw, and Prague in Berlin, right after the Eastern Central European countries joined the EU. An important area of the relationship is the annual Seminar for Public Servants organised by Berlin, aimed at sharing best practice and serving as a forum of exchange on particular policy matters. Since the 1990s, Berlin and Budapest have also cooperated through a number of multilateral institutions, including the Union of Capitals of the European Union (UCUE), Eurocities, or the European Committee of the Regions (CoR). The most recent highlight to be mentioned was the attendance of Gergely Karácsony, the then freshly elected Mayor of Budapest, at the anniversary event of the fall of the Berlin Wall, and his meeting with his German counterpart on the event's sidelines. Recent notable topics of policy discussions and exchange include healthcare policy, culture, tourism, and social services.

Despite being written in an entirely different international setting in 1992, the Friendship and Cooperation Agreement between Budapest and Berlin still carries much relevance. Areas for enhanced cooperation in this second document included a diverse range of policy fields, such as urban planning, waste management, public transportation, environmental protection, and housing. The initial agreement was signed for a three-year period, therefore an extension was needed and indeed signed in 1996.

Most, if not all, of these fields are still vital for cities and are a welcome ground for cooperation. In this regard, the document holds up fairly well. However, in the 21st Century new challenges are encountered that might require different solutions, which fact could be reflected in a partnership as ambitious as the one between Berlin and Budapest. As we approach the thirty-year anniversary of the first cooperation agreement's signing in August 2022, it might be due time to revise and redraft the document. This notable anniversary, to be

accompanied by cultural events in both countries, is also a perfect opportunity for introducing a more defined and institutionalised form of cooperation.

Mutual Benefits, Asymmetric Relations, and the Evening Effect of Emerging Challenges

City diplomacy, conducted not between sovereign nation-states who operate in an anarchic system but sub-national entities under the protection of national governments, leaves traditional state-centric International Relations Theories (IRT) with limited applicability. Not having to solely rely on self-help in order to survive, cities can 'afford' to define their self-interest as maximising absolute wealth, rather than relative material power, and may 'risk' more co-operative and even altruistic behaviour in their foreign relations than states supposedly do. For the same reason, in case there is significant imbalance between two municipal partners' level of economic development, fiscal and regulatory autonomy, and institutional capacity, the weaker partner may – paradoxically – stand to gain more direct benefits from the typical tools of city diplomacy (such as exchange programmes, knowledge sharing, and joint projects in areas like culture, social policies, transportation and sustainability, or urban development).

Be that as it may, it can reasonably be assumed that even between two cities a truly robust and sustainable relationship requires a sense of fair distribution of related costs and gains. In this regard, the obvious imbalance between the material and institutional capabilities of Berlin, a highly autonomous federal unit of Germany with an extensive system of state institutions, and Budapest, a city perennially struggling with shrinking fiscal and policy-making autonomy, may pose certain challenges. Paragraph 18 of the 1992 Agreement of Friendship and Co-operation establishes guidelines for an equitable sharing of costs. Yet, without identifying areas where Budapest can offer substantial benefits to Berlin, bilateral relations may permanently be locked in a situation where Budapest's continued gains are dependent on Berlin's continued sense of special responsibility for a junior partner. A case could be made that Budapest's own historical experience with urban planning before the systemic change and then transition to market economy may serve as the basis for enhanced

co-operation with (East) Berlin. But thirty years having passed since the collapse of the Eastern Bloc, the relevance of this shared experience has by all likelihood already decreased and most certainly is set to decrease in the future.

New challenges of the 21st Century may, however, change the above-described calculus. Based on interviews conducted as part of this case study, officials of the Senate of Berlin expect that as cities in similar geographic situation begin facing increasingly similar climate change related, technological, or geopolitical challenges, the significance of developmental inequality will decrease when it comes to the distribution of relevant experience (i.e., gains in bilateral relations) between partner cities. To be sure, viable policy options may still vary between cities of different size, income level, and governance structure. Still, policy makers in Budapest and Berlin, two large, landlocked cities in Eastern Central Europe's continental plainlands and important hubs of the east-west and south-north transit routes, are already facing a growing number of similar problems. Increasingly short-lived heat records, soaring rent prices, the COVID-19 pandemic, or the 2015 Syrian and 2022 Ukrainian refugee crises are some examples for this 'equalisation of challenges' between most major cities in the region.

Even so, maximising the benefits of bilateral ties in this changing world would require a structure of co-operation that is reliable, organised, and capable to ensure that areas of common interest are identified, and progress is tracked systematically. While officials both from the Senate of Berlin and the Budapest City Hall have marked bilateral relations as 'very good', and the 1992 Agreement on Friendship and Co-operation and the 1996 Framework Agreement make an attempt to give these relations a clear and workable structure, this case study has found considerable room for improvement in the aforementioned dimensions.

The 1992 and 1996 agreements lay out a system of framework programmes, fact-finding trips, learning courses, and written exchange of information within which the Berlin-Budapest bilateral relations are meant to be conducted. Some elements of this system have stood the test of time. Nearly two dozen mayoral visits between Berlin and Budapest took place since 1992 (the overwhelming majority by Budapest's Mayor Gábor Demszky in the 1990s and

2000s), and there was no year since the mid-1990s when delegations from either city have not visited the other partner. Perhaps the most enduring platform for knowledge sharing is Berlin's annual Seminar for Public Servants, which, after a two-year gap due to the COVID-19 pandemic, will be organised the 25th time later in 2022. In previous years, officials from Budapest have used the Seminar to expand their knowledge on a wide range of subjects; physical and digital security (2019), water and waste management (2017), and infrastructure financing in the European Union (2015) only being but a few examples.

While such high-level visits and annual seminars offer an excellent platform to discuss topics of current interest extensively and thoroughly, they are less suitable for ensuring meaningful follow-up and sustained, longer-term co-operation in these areas. Based on interviews, ad-hoc visits by city officials – sometimes not even in official capacity, or on the side-lines of unrelated events – also play a significant role in driving the agenda of bilateral relations. These flexible channels, while in themselves very useful as a supplementary mechanism to more regular meetings, are not the most efficient ways to ensure that no important item raised at previous meetings falls between the cracks. Furthermore, the somewhat informal conducting of city diplomacy leaves bilateral relations to a certain degree vulnerable to electoral fluctuation and changes in the political and ideological identities of key city leaders. While bilateral relations between Budapest and Berlin remained overall positive throughout their 30 years long history, a very clear decrease in their intensity and cordiality can be observed during the two terms of Budapest's right-wing conservative Mayor István Tarlós (2010–2019).

This report makes the case that to ensure that areas of substantial mutual benefits are identified, and that in such areas co-operation becomes more structured and sustainable, Berlin–Budapest bilateral relations need to undergo further institutionalisation. In the next chapter proposals for setting up several new permanent fora, channels, and mechanisms of communication will be put forward, so that not only the exchange of knowledge and ideas on key policy areas would become more regular, but the running of longer-term projects would become easier within this new framework. Furthermore, to address the significant asymmetry between the two cities' diplomatic capa-

city and ability to keep such an extended framework running, measures to involve new actors and programmes for building up knowledge about the Berlin-Budapest nexus will also be recommended.

Institutionalising Relations on Three Levels

The recommendations will focus on three levels of city-to-city relations between Budapest and Berlin: (1) the direct bilateral relations between institutions and departments of the Senate of Berlin and Budapest City Hall; (2) co-operation in academic research with joint support of the partner cities; and (3) dialogue and co-operation between the partner cities' respective civil societies.

Direct Diplomatic Relations

As early as in 1992, Berlin and Budapest have expressed their intention to establish deeper and closer cooperation not only between the two countries but also between the two cities, as explained in the introduction. In practice, however, progress towards the deepening – and the institutionalisation – of these relations, to which the cities have committed themselves, has been uneven over the past three decades. Many aspects of the relationship are characterised by an *ad hoc* nature, a lack of continuity, and the intensity of the co-operation being a function of ideological alignment or the lack of it between incumbent city leaders. The aim is therefore to improve the relationship between the two cities in terms of both, quantity, and quality.

One way of strengthening bilateral relations is to link different urban policy areas and groups in the form of *regular policy consultations*. The '92 cooperation agreement identifies policy areas that offer good starting points for setting up such a framework, focusing on the exchange of information and experience. These areas include, for example, transport, the environment, and housing, which are still major challenges of urban governance facing all major cities, including Berlin and Budapest. Nevertheless, it is important to update and rationalise these policy areas in a way that reflects the changes of the last 30 years, whether in terms of existing problems or the means of responding to them. The policy relationship between the two cities could therefore be effectively framed through periodic (e.g., annual) consultations, with a strong follow-up component. Regular contacts

would lead to the development of a personal nexus between the participants, which may also be aimed at rethinking bilateral relations. This personal contact allows for an active, mutually supportive relationship to be maintained not only in times of calm but also in unexpected situations such as the COVID epidemic. Such a revision of how policy dialogue is conducted between the two cities would make it possible to lay down the foundations for an active and predictable relationship.

In addition to regular meetings between officials from various policy areas, a forward-looking possibility would be the use of so-called '*pre-emptive consultations*' in decision-making processes that involve large-scale urban programmes or innovative policy solutions that are not yet widely used. These pre-emptive consultations and workshops would therefore not rely on experiential knowledge but would facilitate joint thinking between the two cities. Another version of this co-thinking could be a 'supervisor system' type of cooperation. This means that the initiating party – be it the city of Berlin or Budapest – essentially invites the other city to take on the role of a 'supervisor' within the framework of a workshop, where the supervisor's task is to brainstorm and anticipate the projects identified by the initiating city. As the initiator can be either one of the cities, and thus both cities can try themselves out in both roles ('supervisor' and being 'supervised'), this would help to build symmetrical relationships which is a crucial factor in the relation of Berlin and Budapest.

Closer ties and *institutionalised, regular cooperation* would make it easier for innovative, forward-looking policy ideas to be brought to the table. Officials from one partner could become more familiar both with general policymaking 'good practices' used by the other partner and with specific successful policies. One example for the former is the practice of *mainstreaming* in the city of Berlin. Mainstreaming itself is mostly popularised by the specific practice of gender mainstreaming, especially within the European Union and international organisations.¹ However, there is substantial potential in applying this method as an overarching strategy for many specific policy concerns. Mainstreaming can be considered as an equality strategy² that could be widened into different disciplines. In simple terms, gender mainstreaming aims

1 Squires (2005).

2 Hoskyns (1992).

to consider the interests of all genders in every policy decision. To extend beyond gender, many currently relevant issues can be lifted into a process like this, such as sustainability, disability, or homelessness, just to mention a few. Based on the research leading up to this report, gender mainstreaming is already in operation in Berlin's urban governance, which may be something that Budapest can take example of and implement after looking into the experience and best practices of Berlin. Later, with some experience, mainstreaming can also be lifted into the cooperation as a brainstorming matter.

Of specific policy areas, one regarded with particular interest in both cities is solutions for *environmental sustainability*. In fact, in our day and age, no partnership between two cities is imaginable without at least mentioning sustainable practices and environmental protection. In the context of more institutionalised co-operation between Berlin and Budapest, green policies are an optimal area to share already existing best practices from each city (such as low-emission environmental zones, or the expansion of green areas in Berlin), while brainstorming sessions and pre-emptive workshops would provide opportunity for floating new, innovative ideas on how to achieve net-zero emissions by 2050.

Academic Research and Knowledge Creation

One of the priorities of the '92 agreement is to strengthen cooperation in the fields of education, vocational training, and youth policy. Education programmes, depending on the level and area of education, have many untapped potentials to connect the two cities. One of the most important results of this is the wide-ranging cultivation of Hungarian-German relations and integration. Teacher and student exchanges, research collaborations, and other training and research programmes in cooperation between the two cities, or even the creation of programmes in the field of city diplomacy, all help to build strong links between the inhabitants of the two cities. Exploring this potential could be a key point in strengthening the relationship between Berlin and Budapest. The aspect of society-to-society relations is discussed in more details later in this report. This part focuses specifically on the potential of academic research and knowledge creation.

Creating new knowledge on urban governance, especially in the nexus of Berlin and Budapest, should be a priority in the two cities'

partnership. Education and academic research are, however, areas where the mere regular meeting of city hall officials may not bring about major breakthroughs due to the two cities' significantly different policymaking role within their respective domestic political contexts. While Bundesländer are the leading actors in Germany's higher education policy,³ in Hungary's highly centralised system Budapest's role in this regard is very narrow, mostly limited to running various scholarship programmes and advocating for the improvement of the student housing situation. Given this imbalance in policy making room, one pathway for creating substantial co-operation in higher education and academic research – without relying on Budapest's non-existing legislative or regulatory competences in this area – may be the launching of a *joint PhD scholarship*. In addition to joint funding, partner cities could further support this scholarship position by providing access to the inner workings of their respective institutions and departments (e.g., by giving access to non-confidential data) and by opening internship opportunities to provide full professional immersion.

To mention one locally interesting topic among the endless possibilities of PhD topics, *research on unconditional basic income (UBI)* could be an exciting joint project between the two cities. Basic income, according to its proponents, is undoubtedly an increasingly unavoidable social policy innovation around the world, but this is not the only reason why it could be an interesting common point of the educational relationship between Berlin and Budapest. The discourse on basic income is a conflicting issue of German party politics, as was evident in the campaign for the 2021 elections.⁴ Nevertheless, the Berlin party branches (mainly SDP and Bündnis 90/Die Grünen) have emphasised basic income programmes and experiments in their election manifestos.⁵

The current administration in Budapest City Hall is also interested in research on the subject. Nothing shows this better than the fact that the party programme in 2021 of the current Mayor's party (Párbeszéd Magyarországért, 'Dialogue for Hungary') called for the intro-

3 Jungblut & Rexe (2017).

4 Stiftung Grundeinkommen (2021).

5 Schmutzler & Müller (2021).

duction of Basic Income.⁶ Experimentation on the level of Budapest's municipal subdivisions is an important element in the policy development process around UBI in Hungary. District XIV of Budapest has already introduced a social programme that is close to basic income).⁷ In fine, on this topic of increasing scholarly and policymaking interest a symmetrical motivation, effort, and potential benefit on the part of both cities can be assumed, which, as mentioned above in this report, is an important goal for rethinking the Berlin–Budapest relationship.

Society-to-Society Relations

The strengthening of the relationship between Berlin and Budapest can take place not only through their own institutions and institutions of academia, but also through civil society actors that are closely linked to the work of the cities. The involvement of civil society in improving co-operation between the two partner cities can be effective in several ways. Non-governmental organisations (NGOs) and foundations have knowledge on which Berlin and Budapest can rely, both together and separately. Another reason is that in many cases, civil society actors respond more quickly to problems in cities than the city government itself, and, with the right open relationship, can channel this input quickly and credibly to the municipal officials. This can also be seen as a way of capacity building for city administrations, which is a particularly important issue for Budapest, a city perennially struggling with limited fiscal autonomy and underfunding from the national budget.

Bilateral policy dialogue (discussed above) can also be made more effective by involving relevant external actors. In the case of civil society institutions, reaching out to those that already have an international network of their own should be given special priority. These entities can offer even more knowledge regarding the context of German-Hungarian relations than organisations with a strictly local interest. The mapping and involvement of such organisations are therefore beneficial both locally as well as in the Berlin-Budapest relationship.

When it comes to the role of NGOs, one specific proposal this report puts forward is the *involvement of German political foundations* in the conducting of relationship between the two partner cit-

6 MMA (2021).

7 Willin-Tóth (2021).

ies. The Friedrich Ebert Foundation, the Heinrich Böll Foundation, and the Konrad Adenauer Foundation have long been active in both countries. These foundations have been involved in several projects with the city of Budapest (including the setting up of the Budapest Academy of City Diplomacy, supported by the Friedrich Ebert Foundation), which suggests that they may be open to work with city officials and city diplomats in a wider range of areas.

This proposal does not call for the preferential treatment of any of the 'party foundations', but rather for their joint involvement. The main reason for this is the need for continuity. Currently, a decline in the intensity of Berlin–Budapest relations can be observed in years when the two cities' respective leaderships are of 'different colour' in terms of political-ideological alignment. In such periods, trust and cooperation is naturally reduced. The joint involvement of political foundations from all the democratic political-ideological blocs is therefore intended to represent and promote continuity and the possibility of cooperation across parties and ideologies.

Apart from the possible role of German party NGOs in facilitating bilateral relations, a general better understanding of civil societies' role in the two partner cities' respective urban governance and policy-making process may be beneficial for both sides. It should, therefore, be the subject of knowledge sharing in all three discussed levels or dimensions of relations (from direct city diplomacy channels through academic research to knowledge sharing through civil society actors). Increased participation of a well-informed citizenry in municipal decision-making is already included as a common goal in the 1992 Agreement of Friendship and Co-operation (Paragraph 2).

The principle of participation is indeed of key importance in Berlin's urban governance model, practiced by both federal and city-state authorities, from the planning phase to decision-making and throughout implementation, and either as a part of top-down (e.g., the 'Aktives Stadtzentrum Turmstraße' urban renewal project)⁸ or bottom-up initiatives (such as the 2018 Berlin Mobility Act, first championed by bicycle enthusiasts)⁹. In the interviews conducted as

8 Delatte (2014).

9 Berlin Senate Department for the Environment, Urban Mobility, Consumer Protection and Climate Action (2018).

part of the research work leading up to this report, city officials from Berlin stressed that the rationale of participatory democracy is not the achieving of universal satisfaction among the participants. This would be an illusionary goal. A more realistic objective, instead, is creating a transparent process that leads to outcomes that are, if not universally preferred, widely considered as legitimate.

Deliberative decision-making is, however, also an area where Budapest has some innovative practices to showcase. City Hall's experimental 2020/2021 'Participatory Budget'¹⁰ left the allocation of about €2.7 million (1 billion HUF) up to citizens' initiatives in three priority areas ('Green Budapest', 'Caring Budapest', 'Inclusive Budapest'). The programme will be repeated in the 2021/2022 fiscal year.

Conclusions

To conclude this report, Berlin and Budapest have all that is needed for a flourishing partnership. Both cities are major European urban centres that share a degree of cultural similarities and a set of common wider interests. The foundations are given, however – as it was detailed in the paper – there is a vast amount of potential in further utilising and getting the most out of a partnership for the benefit of both cities. To that end, one core issue is balancing (sometimes) asymmetrical relations and providing a more institutionalised and reliable structure for the bilateral, academic, and civil society cooperation.

Specific recommendations put forward in this report are as follows:

- Introduce *regular policy consultations* between city officials from Berlin and Budapest in a select number of prioritised policy areas (ostensibly including environmental sustainability, transportation, and housing);
- Consider experimenting with *pre-emptive workshops* and joint brainstorming ahead of major projects or policy solutions of joint interest;
- Launch a *PhD scholarship* with a focus on policy-relevant research on urban governance, and support it through joint financing and access to the inner workings of municipal departments and agencies;
- Reach out to *German party foundations*, namely the Friedrich Ebert Foundation, the Heinrich Böll Foundation, and the Konrad Ad-

10 Budapest City Hall (2022).

enauer Foundation and others, to play a greater role in facilitating Berlin-Budapest relations and help bridging political continuity in times when political-ideological alignment between the two cities' leaderships is not there.

As the 30th anniversary of the signing of the 1992 Agreement on Friendship and Cooperation approaches, city diplomats in Budapest and Berlin may consider using this occasion to further institutionalise their relations, and to update the existing body of treaties with new challenges and priorities for the 21st century.

References

- Abkommen über Freundschaft und Zusammenarbeit zwischen Berlin und Budapest, 1992.
- Berlin Senate Department for the Environment, Urban Mobility, Consumer Protection and Climate Action (2018): Berlin Mobility Act. <https://www.berlin.de/sen/uvk/en/traffic/transport-policy/berlin-mobility-act/>
- Budapest City Hall (2022): Közösségi Költségvetés <https://otlet.budapest.hu/>
- Delatte, A. (2014): Urban Development on a Participatory Democracy Basis: How to Actively Involve Citizens as Local Experts and Partners in Urban Governance, Hannover: ibidem-Verlag.
- Hoskyns, C. (1992): The European Community Policy on Women in the Context of 1992, *Women's Studies International Forum*, 15(1), pp. 21–28.
- Jungblut, J. & Rexe, D. (2017): Higher education policy in Canada and Germany: Assessing multi-level and multi-actor coordination bodies for policy-making in federal systems, *Policy and Society*, 36/1.
- MMA (2021): Alapjövedelem 2021: Út a biztonságba! Budapest, Megújuló Magyarországért Alapítvány. https://alapjovedelmet.hu/Alapjovedelem_2021-Ut_a_biztonsagba.pdf
- Rahmenvereinbarung über Zusammenarbeit zwischen Berlin und Budapest, 1996.
- Schmutzler, von, T. & Müller, S. (2021): Das planen die Berliner Parteien in der Arbeitsmarktpolitik', *RBB24.de*, 19.09, 16:26. <https://www.rbb24.de/politik/wahl/abgeordnetenhaus/agh-2021/wahlprogramme/check-arbeit-arbeitspolitik.html>
- Squires, J. (2005): Is Mainstreaming Transformative? Theorizing Mainstreaming in the Context of Diversity and Deliberation, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, Volume 12, Issue 3, Fall, pp. 366–388.
- Stiftung Grundeinkommen (2021): So positionieren sich Deutschlands Parteien zum Thema Grundeinkommen, [Stiftung-Grundeinkommen.com. https://www.stiftung-grundeinkommen.de/position-parteien-deutschland-grundeinkommen/](https://www.stiftung-grundeinkommen.de/position-parteien-deutschland-grundeinkommen/)
- Willin-Tóth, K. (2015): Minimumjövedelem vezethet be Zugló, *VG.hu*, 11.02. <https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2015/02/minimumjovedelmet-vezethet-be-zuglo>

Budapest és Berlin kétoldalú kapcsolatai

Összefoglaló

Az esettanulmány Budapest és Berlin kétoldalú városdiplomáciai kapcsolatainak történelmi kontextusát, kihívásait és lehetőségeit dolgozza fel. A tanulmány szándéka szerint igyekszik túlmutatni azon, hogy a testvérvárosi kapcsolatok tipikusnak mondható tartalmából – kulturális és csereprogramok stb. – kiindulva tegyen javaslatokat a Budapest–Berlin relációra vonatkozóan. Bár ezen tartalmak kiemelt fontosságúak, de emellett egyértelmű cél, hogy érdemi szakpolitikai együttműködést elősegítő javaslatokat fogalmazzunk meg a városok közötti kapcsolattartás három szintjén: (1) a kétoldalú városdiplomáciai kapcsolatokban; (2) a tudományos együttműködés terén; és (3) a két város lakosai közötti interperszonális kapcsolattartás terén. E javaslatok részben a két város közös, tipikusan 21. századi problémáinak megismerésére, másrészt az ezek közös megoldásához szükséges intézményi képességek megteremtésére irányulnak.

Kölcsönös előnyök, aszimmetrikus kapcsolatok és a 21. század közös kihívásai

Annak, hogy a városdiplomáciai kapcsolatok szorosabbá vonása és intézményesítése fenntartható legyen, alapvető feltétele, hogy a felek a kapcsolódó költségek és előnyök megoszlását – ha nem is egyenlőnek, de – arányosnak érezzék. Berlin és Budapest gazdasági fejlettsége, költségvetése és szakpolitikai mozgástere jelentős aszimmetriát mutat. A 21. század egyes trendjei (például a klímaváltozás vagy a technológiai és geopolitikai változások) azonban e különbségektől függetlenül hasonló kihívásokat támaszthatnak egy-egy régió nagyvárosai számára, ezért előnyös az e területeket érintő közös gondolkodás megerősítése.

A fentiek miatt kulcsfontosságú azon területek beazonosítása, ahol Budapest – szerényebb pénzügyi és szakpolitika lehetőségei ellenére – konkrét előnyöket tud felkínálni a kétoldalú kapcsolat anyagi terhének zömét viselő Berlin számára. A kapcsolattartás jelenlegi, az 1992-es megállapodáson alapuló formája jelentős mértékben épít a legfelsőbb szintű találkozókra, a gyakran ad-hoc felmerülő alacso-

nyabb szintű látogatásokra, valamint az évenkénti Berlini Köztisztviselői Szeminárium programjára. Ez a működésmód alkalmas arra, hogy rugalmasan alakítsa a kétoldalú kapcsolatok napirendjét. Kevésbé alkalmas azonban arra, hogy egyes kiemelt szakpolitikai területeket tartósan napirenden tartson, valamint arra, hogy ellensúlyozza a két városvezetés választási ciklusokon átívelő ideológiai fluktuálásának hatását.

A kapcsolatok intézményesítése az együttműködés három szintjén

1. A kétoldalú városdiplomáciai kapcsolatok terén javasoljuk rendszeres találkozókat bevezetését egyes szakpolitikai területek felelős tisztviselői között. A rendszeres szakpolitikai egyeztetések a Berlini Köztisztviselői Szeminárium évenként változó programjától és az ad hoc látogatásoktól függetlenül biztosíthatnák a hosszútávú szakpolitikai együttműködéshez szükséges felülvizsgálatot és reakciót olyan, mindkét város számára kiemelt szakterületeken, mint a környezetvédelem, a fenntartható városi fejlődés, a városi közösségi közlekedés vagy a lakáspolitikák.

Javasoljuk továbbá, hogy olyan témakörökben, amelyek mindkét várost foglalkoztatják, ugyanakkor amelyek kapcsán mindkét fél tapasztalatai csekélyek, szervezzenek úgynevezett „preemptív workshopokat”. E konzultációk a meglévő tudás megosztása helyett a jövőről való „közös gondolkodáson” alapulnának. E téren a Budapest és Berlin között korábban felvázolt aszimmetria kevésbé meghatározónak bizonyulhat. Az ilyen módon strukturáltabbá váló kapcsolattartás további előnye, hogy a két város tisztviselői megismerhetik egymás szakpolitika-alkotási folyamatának jó példáit (például Berlin „mainstreaming” gyakorlatát).

2. A tudományos kutatás és a városvezetés terén való közös tudásteremtés szintén jelentősen előmozdíthatja a közös kihívások beazonosítását. Mivel Budapest közvetlen hatáskörei az oktatás és tudományos kutatás terén különösen korlátozottak, könnyebben gyakorlatba ültethető megoldásként javasoljuk egy közös PhD-ösztöndíj létrehozását, amelyet a két partnerváros együttesen finanszírozna, valamint a saját intézményeik belső működéséhez való hozzáférréssel támogatna. Az ösztöndíj olyan kutatási programokat

támogatna, amelyek a városkormányzás és a 21. század kihívásainak összefüggéseit (például az általános alapjövedelemmel kapcsolatos kísérleteket) vizsgálják.

3. *A két város civil szervezetei és szereplői* tudásukkal, társadalmi és politikai beágyazottságukkal szintén hozzájárulhatnak a kétoldalú kapcsolatok fenntarthatóbbá és kölcsönösen előnyössé válásához. Egyrészt, különösen Budapest korlátozott intézményes városdiplomáciai kapacitására tekintettel javasoljuk a vezető német politikai pártok alapítványainak bevonását a két partnerváros kapcsolatainak ápolásába. A cél nem a mindenkori budapesti városvezetéssel elvbártságot ápoló német pártalapítványok preferálása, hanem a pártcsaládokon átívelő, stabil kapcsolat létrehozása.

Másrészt javasoljuk annak tanulmányozását – többek között a korábban javasolt városdiplomáciai csatornákon keresztül –, hogy a civil társadalom miként járulhat hozzá a partnervárosok szakpolitikai folyamataihoz. Példaként merülhet fel Berlin esetében a részvételi demokrácia németországi gyakorlata (melynek célja a döntések általános elfogadottsága helyett annak biztosítása, hogy a döntéshozatal folyamata átlátható és széleskörben elfogadott legyen); Budapest esetében pedig a közösségi (korábban: részvételi) költségvetés tapasztalatai.

A fenti javaslatok gyakorlatba ültetése Budapest jelenlegi költségvetési és hatáskörbeli helyzetében nagyra törő, hosszabb távon azonban előremutató cél. A Budapest–Berlin kapcsolatok ambiciózus újragondolására alkalmat kínál az 1992-es együttműködési megállapodás harmincadik évfordulója.

Budapest and Prague – City level relations

MIHÁLY NAGY, FERENC SOMOGYI, SOMA SZALAI

Introduction

By the 21st century, cities and urbanisation have become an inescapable factor in international relations. The importance of cities stems mainly from their networks and networking capacities. More than 200 new multilateral initiatives have been established over the course of the last decade to address the current challenges of our ever-changing globalised world.¹ City networks and city diplomacy are a rapidly developing area of international relations, which is in line with the growing importance of urbanisation.² Active city diplomacy is indispensable for any modern city, Budapest is no exception. There is no surprise that the Municipality of Budapest utilises city diplomacy and networking to a great extent. As Hungary is part of the Visegrad Four Group (hereinafter V4) due to the cultural, historic, geographical, and economic similarities of the four member countries, so is Budapest closely collaborating with the other V4 capitals. Influence of the V4 has grown considerably since its incarnation more than 30 years ago. What started as a fledgling group of post-communist countries — bent on joining Western institutions — has emerged a collection of societies bridging the classic East-West divisions.³ The same process has taken place at city level as well.

Nowadays, the V4 capitals are among Budapest's closest allies. The present paper addresses the relations between Budapest and Prague, namely the bi- and multilateral relations of the two cities and prospects of further collaboration.

-
- 1 Kosovac, Anna et al. (2020): *Conducting City Diplomacy: A Survey of International Engagement in 47 Cities*. The Chicago Council on Global Affairs, <https://www.thechicagocouncil.org/research/report/conducting-city-diplomacy-survey-international-engagement-47-cities>
 - 2 Korányi, Dávid (2021): *How city governments can help revitalise the multilateral system*. European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/article/how-city-governments-can-help-revitalise-the-multilateral-system/>
 - 3 Dall, Galan et al. (2021): *Our Future: Visegrad 2025*. Visegrad Insight, <https://visegradinsight.eu/our-future-visegrad-2025/>

Firstly, the city diplomacy strategy of Budapest, which builds upon the following three pillars, should be introduced:⁴

- Resource based pillar: City diplomacy aids the Mayor's program by utilising information, knowledge, and financial resources to improve the lives of residents. Information, best practice, know-how is frequently shared among V4 capitals, and cooperation with Prague is definitely an asset.
- Value based pillar: City diplomacy, unlike regular diplomacy, puts more emphasis on morals and principles. Prague is a city with similar culture and general mindset like Budapest, which makes collaboration easier (e.g., during the refugee crisis due to Russia's invasion in Ukraine).
- Global citizenship pillar: Budapest acts as a responsible global citizen, tackling pressing issues such as climate change. Engaging in climate diplomacy cannot be done alone, cities interact with each other, form multilateral networks. Budapest and Prague share membership in various initiatives, among others the C40 Climate Leadership Group⁵ or Local Governments for Sustainability⁶.

Multilateral relations of Budapest and Prague

As the number of city networks is vast and constantly growing, Budapest and Prague are members in numerous organisations together. This paper focuses only on certain flagship multilateral projects, specifically the following: The Pact of Free Cities, lobbying for European Union funds and the Budapest Forum.

The Pact of Free Cities

The Pact of Free Cities was established in 2019 by the mayors of Budapest, Bratislava, Prague and Warsaw. The four mayors, coming from different parts of the political spectrum, have created a multilateral platform of cooperation to emphasise the growing importance of cities in preserving and protecting democratic values. The found-

4 Korányi, Dávid (2020): (R)evolution of City Diplomacy – A Case Study of Budapest. Columbia SIPA EMPA Portfolio Paper.

5 <https://www.c40.org/>

6 <https://www.iclei.org/>

ing document of the Pact⁷ lays out the following: joint representation and protection of the values of liberal democracy, political pluralism, and sustainability; lobbying for better access to EU funds; and professional cooperation in key policy areas. What has started as a V4 collaboration has quickly grown into a global informal network of mayors: dozens of mayors from all over the globe have joined the initiative; the Pact of Free Cities is no longer a Central-European network, but a truly international one.

The city diplomacy unit of Budapest has described the Pact as the most important multilateral network that includes Budapest and Prague as well. Within the framework provided by the Pact, city to city cooperation is frequent between Budapest and Prague. The two cities use this platform to address current challenges and share know-how. During the Covid-19 pandemic online meetings were recurrent. The City Diplomacy Unit of Budapest constantly monitored other cities in terms of measures taken and best practices on testing and social distancing and channelled in the experiences gained to the operative body dealing with the pandemic at the municipal level. The same approach can be seen in terms of the ongoing refugee crisis caused by Russia's military aggression in Ukraine.

Budapest and Prague coordinate their efforts with other municipalities within the framework of the Pact to protect their common values, share best practices in smart city-management, and sustainable city planning. They aim to advocate city-tailored solutions in European policies, especially in terms of the EU Cohesion Policy. The two cities intend to support and jointly advocate toward EU institutions, agencies and decision-makers for prospective EU urban programmes that would provide more direct funding for European cities.

A wide range of actions have been taken by members of the Pact. For example, on 8 December 2019, on the eve of the mass protests against the Hungarian theatre law,⁸ Prague has lit the Czech National Theatre green to express solidarity. On 26 June 2020, the mayors of Prague, Budapest and Bratislava participated in an online panel

7 <https://budapest.hu/Lapok/2019/szabad-varosok-szovetsege.aspx>

8 Pálfí, Rita (2019): Hiába a tiltakozás, megszavazta a színháztörvényt a magyar parlament. Euronews, <https://hu.euronews.com/2019/12/11/hiaba-a-tiltakozas-megszavazta-a-szinhaztorvenyt-a-magyar-parlament>

discussion called “Cities can Save Democracy”. The conversation focused on the role of metropolitan cities in strengthening liberal democracy and citizen participation. On 8 October 2020, the mayors of the Pact participated in the GLOBSEC 2020 Bratislava Forum⁹ which was another value-based event where the participants discussed the role of cities in defending and preserving liberal democracy.

Lobbying for EU funds

Taking impactful action on climate change can be considered as the defining struggle of our time and a policy challenge of unprecedented scale. The European Green Deal¹⁰ recognises that an effective response to the climate change can only be carried out through systemic level changes. Cities led by elected leaders now represent two-thirds of the European Union’s population and are responsible for the majority of its climate mitigation efforts. To put it simply, the fight against climate change will be won or lost in cities. At the initiative of the V4 capital city mayors a letter that was signed by 35 mayors from around Europe was sent to the Presidents of the European Parliament, Commission and Council advocating for new and more ambitious policies.¹¹ The initiative was launched by the Pact of Free Cities in February 2020, but it soon grew beyond the Pact and became a true European cities’ enterprise. This is especially important as both Budapest and Prague are the economic centres of their respective countries, generating a significant percentage of the GDP, however Budapest can only decide on 2.7%, while Prague on 7% of the value produced in the city.¹² In case of Budapest, this is exacerbated by the halving of the business tax by the government as a pandemic relief tool.¹³ As far as the future is concerned, joint Budapest-Prague (and other cities, of course) lobbying will definitely be needed as the economic effects of Russia’s war against Ukraine are beginning to be felt, a new economic crisis is at hand.

9 <https://www.globsec.org/projects/globsec-2020-bratislava-forum/>

10 Communication from the Commission – The European Green Deal 11.12.2019. COM(2019) 640 final

11 <https://europeangreens.eu/news/open-letter-ursula-von-der-leyen-direct-funding-local-authorities-through-mff>

12 Korányi (2020): (R)evolution of City Diplomacy.

13 <https://www.reuters.com/article/us-hungary-economy-orban-idUSKBN28T0TW>

Budapest Forum

By the 21st century, an increasing number of international conferences with a high level of focus on foreign policy, security, and economic policy have been organised in Central and Eastern Europe. In Budapest, however, such efforts were less noticeable, as the capital was not present on the map of the most prestigious international conferences. To fill this gap, an annual Budapest-based conference was launched, called the “Budapest Forum”.¹⁴ The key initiative of the Budapest Forum is to become one of the main centres of discussion focusing on “sustainable democracies”. The challenges and topics discussed at the first conference, which was organised in the autumn of 2021, closely resonate with other V4 capitals, including Prague. Among others, fighting against populism, climate change and city planning were debated. Many participants from Prague and other cities attended the conference, which could help developing the forum into an academic multilateral platform in the near future.

Key bilateral events from the past decades

After the break-up of the Eastern Bloc, there was already significant cooperation between Budapest and Prague, and this has been consolidated over the years, with the formation of the multilateral Pact of Free Cities mentioned earlier, taking it to an even higher level. The two capitals cooperate on a wide range of issues. The following are the main bilateral links and events of the last 30 years.¹⁵

1992-1999

The first meeting between the leaders of Budapest and Prague took place on 13 March 1992, when Gábor Demszky, Mayor of Budapest, paid an official visit to Prague at the invitation of Milan Kondr, Mayor of Prague. Gábor Demszky also used his stay in Prague to accept the invitation of Federal Foreign Minister Jiří Dienstbier, President of the Civic Movement, to attend the 2nd Congress of his party. Gábor

14 <https://budapestforum.org/>

15 Cabinet of the Mayor of Budapest - City Diplomacy Unit: Budapest-Prague relations (2022)

Demszky and Otto Graf Lambsdorf, President of Liberal Internationalé, also spoke at the conference.

On 13-14 March 1993, in the framework of the Spring Festival, the "Cultural Conference of Central and Eastern European Cities" was held in Budapest. The City of Prague was represented by Radomil Sofr, Head of the Cultural Department.

From 29 to 30 March 1993, Prague was represented at the conference on "Environmentally friendly urban development and transport in Budapest" by Pavel Holba, Deputy Mayor and Jan Vodicska, Head of the Transport Department.

From 13 to 15 April 1999, Deputy Mayor Dr. János Schiffer visited Prague, where he opened the Hungarian Day of the Prague Writers' Festival on 14 April together with Deputy Mayor Nemec. The Deputy Mayor also held talks at the Prague City Hall on cultural and educational relations between the two capitals.

2000-2010

In June 2000, György Krausz, Head of Unit, and Gizella Mátyási travelled to Prague to gather information and experience on the Czech capital's preparation for the admission to the European Union.

On 28 June 2001, the Mayor of Prague, Jan Kasl, and Deputy Mayor Martin Hejl paid a short visit to Budapest. The main topic of the talks was the development of the infrastructure of the two capitals, with a special focus on the metro.

In August 2002, the Municipal Assembly of Budapest approved the payment of HUF 30 million in aid to Prague to alleviate flood damage, which was transferred in October.

In September 2002, the Environmental Protection Committee of the Municipal Assembly of the Capital made a study visit to Prague. The main topics of the study visit were green space management and waste recycling.

On 20-22 March 2003, the Mayor of Prague, Pavel Bem, participated in the conference "Capitals for EU Enlargement" in Budapest.

From 25 to 27 January 2008, Budapest commemorated the 40th anniversary of the 1968 Prague Spring with a series of events which were attended by Czech visitors.

From 14 to 15 May 2008, the Deputy Mayor of Prague, Marketa Reedova, visited Budapest as part of the Prague Cultural Days. She

held talks with Deputy Mayor Csaba Horváth, with whom she opened the Prague Symphony Orchestra Concert in the Palace of Arts and the Beer Festival in the City Hall Park.

From 25 to 27 May 2009, a series of “Budapest Days” took place in Prague, where the Mayor of Budapest, Gábor Demszky, visited the city at the invitation of the Mayor of Prague, Pavel Bem. The Budapest delegation included writer György Konrád and Dr. Zsolt Mérey, Head of the International Relations Office. Former President Václav Havel also received Gábor Demszky and György Konrád in his office.

2011-2022

Between 13-15 June 2012 Attila Hadnagy from the Department of Urban Management participated in the EUROCITIES Environmental Forum in Prague. In the framework of the conference, the Working Group on Air Pollution, Climate Change and Energy Efficiency was represented by multiple cities.

Between 26-27 March 2013, Dr. László Szemenyei participated in the European Banking & Financial Forum in Prague. The conference focused on European economic development and its financial sustainability. The representative of the capital city gave a presentation in the session “Urban and regional financing challenges” on the financial difficulties faced by the capital and the public sector and how to overcome them with public support.

From 28 to 30 November 2013, Dr. Andrea Kenderes, international leader, held meetings in Prague to stimulate inter-city relations. During her visit, she met Ilona Chalupska, Chief of Cabinet of the Prague Mayor’s Office, with whom she agreed that, in addition to flood protection, tourism and monument protection could also be an area of cooperation between the two cities.

From 19 to 20 June 2014, Sándor Finta, Chief Architect, participated in the reSITE urban architecture conference in Prague.

On 8 September 2014, the Mayor of Prague, Tomáš Hudeček, visited Budapest and held a meeting with the Mayor of Budapest, István Tarlós. The delegation included Václav Novotny, Deputy Mayor for Culture, External Relations, Tourism and Monument Protection, and Martin Churavy, PR Assistant to the Mayor. The two city leaders expressed their mutual intention to strengthen relations between the two capitals in the future. István Tarlós said that he envisaged co-

operation primarily in the fields of culture and tourism development. He added that inter-city cooperation would also allow the opening of hitherto closed gates in the field of business and economic relations. The Mayor of Prague praised the urban development projects launched by the Hungarian capital, which set a positive example for the Czech capital. In the afternoon, Tomáš Hudeček and Martin Churavy visited the Budapest Transport Centre and Václav Novotny the Hungexpo trade fair centre.

On 27 October 2016, Alexandra Szalay-Bobrovniczky, Deputy Mayor of BKK, received Lukas Kaucky, Czech Deputy Foreign Minister, at the Mayor's Office. The meeting was attended by Juraj Chmiel, Ambassador of the Czech Republic to Hungary. The parties agreed that there is a great potential for a "triple" cooperation between Prague-Budapest-Vienna in the fields of culture and tourism. In the second part of the meeting, the Deputy Mayor informed the Minister about the Budapest Olympic Bid.

On 31 August 2017, the best start-ups from the V4 countries presented themselves at the international start-up conference "V4 EYES – Emerging Young EntrepreneurS", organised by the Budapest Foundation for Enterprise Development, at the Bálna Budapest Centre. The V4 startup competition, organised by BVK in cooperation with the Institute of Management at the Slovak Technical University (STU) in Bratislava, Mazovia Cluster ICT in Warsaw and Point One Business Incubation and Co-working Centre at the Czech University of Life Sciences in Prague, brought together innovative companies from a wide range of sectors.

On 29 May 2018, a three-member expert delegation from the Office of the Mayor of Prague visited Budapest on behalf of Jana Plaminkova, Councillor for Infrastructure and Environment of the Municipality of Prague and Member of the City Council. The delegation of water management experts represented the Strategic Investments Department of the Agency. The purpose of the visit was to learn about the preparation, financing, and operation of the Budapest Central Wastewater Treatment Plant project in Csepel and the development of the Danube area of Budapest. The delegation was received by Deputy Mayor Dr. Balázs Szeneczey. After the meeting, the Czech party, with the assistance of the Mayor's Office, visited the Budapest Central Wastewater Treatment Plant in Csepel, where they were re-

ceived by Géza Csörnyei, Director of Operations of the Budapest Waterworks, and the plant's management.

From 19 to 21 September 2018, Dr. Dalma Kittka, representing the Public Procurement Unit of the Mayor's Office, participated in the conference "Social Responsibility and Quality in Public Procurement" in Prague.

On 21 November 2019, Mayor Gergely Karácsony participated in the political session of the EUROCITIES Annual General Assembly in Prague.

On 20 May 2020, at the initiative of Budapest, the Mayors of the Pact of Free Cities (Gergely Karácsony, Budapest; Matúš Vallo, Bratislava; Zdeněk Hřib, Prague and Rafał Trzaskowski, Warsaw) met for a video conference to discuss the epidemic situation in our cities and the next steps and tasks of the Association (mainly EU-Lobby).

On 5 May 2021, the Annual Meeting of the Chief Notaries of the Central European Capitals was held in Bratislava. The meeting was attended by five European capitals: Vienna, Budapest, Ljubljana, Bratislava, and Prague. The main topics of the meeting were the challenges and experiences of the capitals in the field of parking, possible solutions, as well as the issue of teleworking between the capitals.

On 28 September 2021 a joint press conference of Mayor Gergely Karácsony with the Mayor of Prague Zdeněk Hřib and Vít Rakušan, candidate for the Prime Minister of the Czech Pirates and Mayors Party Coalition took place.

On 2 December 2021 Mayor Gergely Karácsony, along with the other three founding mayors of the Pact of Free Cities, attended a hearing of the U.S. House of Representatives Committee on Foreign Affairs, Subcommittee on Europe, Energy, Environment and Cyber Policy.

Recommendations for future collaboration

Both the bi- and multilateral relations between Budapest and Prague have been steadily increasing in their intensity and continue to do so. The current municipal leadership of both capital cities are determined in their planning of urban development and have set

ambitious goals around reducing the effects of climate change,^{16,17} transport and e-mobility development, and pursuing territorial integration projects. In the following we draft two topics as areas to be considered for cooperation between the two city governments; and present a recommendation report regarding an already ongoing collaboration project between the two cities.

Social mobility

As a general trend, all major cities around the world must deal with primarily economic forces which lead to segregated populations, unequal “gentrification”, and displacement of local populations owing to increasing real estate prices. Although social mobility, especially ethnic segregation,¹⁸ remains a large problem in both Hungary and the Czech Republic, Prague is considered a more “equal” city compared to Budapest based on several indicators.¹⁹ As a conscious project, the Prague city leadership has successfully mitigated differences between the rich and poor, setting a global example within the EU region. Through both, the Pact of Free Cities and bilateral projects the Hungarian city leadership has the advantageous opportunity to receive collaborative and experience-driven support from its partners in Prague, especially regarding experiences of budgeting with the Regional Development Fund and European Social Fund (ESF) support Prague received through the OP Prague programme.²⁰

-
- 16 Ambitious climate commitments have been made for 2030 on both sides, with Budapest pledging to cut 40% of its carbon dioxide emissions, and Prague by 45%.
 - 17 Prague Goes Green: Ambitious Climate Plan and Call for Partnership. (n.d.). Green European Foundation. <https://gef.eu/sessions/prague-goes-green-ambitious-climate-plan-and-call-for-partnership/>
Budapest Aims to Cut CO2 Emissions by 40% by 2030. (2021, April 1). Hungary Today. <https://hungarytoday.hu/mayor-budapest-climate-strategy-cut-co2-emission-2030-environment/>
 - 18 Roma segregation remains a serious problem in the Czech Republic. (n.d.). Commissioner for Human Rights. https://www.coe.int/en/web/commissioner/view/-/asset_publisher/ugj3i6qSEkhZ/content/roma-segregation-remains-a-serious-problem-in-the-czech-republic
 - 19 Musterd, S., Marcińczak, S., van Ham, M., & Tammaru, T. (2017). Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich. *Urban Geography*, 38(7), pp. 1062–1083.
 - 20 OP Prague - Growth Pole. (n.d.) from https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/czechia/2014cz16m2op001

City branding

Although both cities are rich in history and have diverging cultural and economic traditions, they share a similar global image as a “Central European capital” when it comes to tourism and foreign investment. City branding has become a cornerstone of modern urban development, a trend neither city’s leadership has left off their agenda – especially in Prague, there is a strong ambition to break away from the “party tourism” destination image and highlight the city’s economic potential and quality as a cultural centre in Europe.²¹ As both cities share a similar image globally, there must be strong coordination between the two parties if unique and “self-tailored” branding campaigns are to be developed, that consciously differentiate the two cities.

City Diplomacy Academy – educational cooperation

The Budapest City Diplomacy Department has for the second consecutive year organised a city diplomacy course under the newly formed institution of the Budapest City Diplomacy Academy in association with the Budapest Cultural Centre which provides accreditation for students who successfully complete the course. The academy runs a single cohort per year, throughout which young adult students are introduced to a wide array of topics related to urban development, diplomatic culture, Hungarian history, international relations, and a plethora of fields and professions connected to diplomacy. Furthermore, the students are given the chance to attend formal visits to foreign diplomatic missions such as embassies based in Budapest. The course is designed for a few more than twenty people and is held biweekly, taking up the better half of a Saturday. Presenters vary by each occasion, and they include diplomats, civil servants, academics, researchers, and professionals from a given field. The ethos of the academy is to train bright students looking to enter a career in urban development and city diplomacy.²²

The Prague municipality’s international relations unit has similarly begun an educational programme, designed to act as a platform

21 Prague: A single speed for progress – OECD. (n.d.). from <https://www.oecd.org/regional/prague-single-speed-progress.htm>

22 Főoldal. (n.d.). Városdiplomáciai Akadémia. from <https://bvdakademia.hu/>

for students to gain experiences in urban development. This programme, the Urban Policy course launching this year at Charles University in Prague, diverges from the Budapest model in several ways. It is incorporated into an existing university and is organised as a module which students enrolled at Charles University can take. Among other areas, the course is set to focus on climate policy, culture, urbanism, city branding, and housing – as compared to the Budapest model, less focused on diplomacy itself and more on practical urban policy.

Despite two models being different, the cities have much to share with each other regarding the organisation of such an educational platform. Although not officially, but cooperation between the two cities has already been under way in terms of sharing experiences from the Hungarian side and scoping future collaboration.

As a recommendation the two city governments could benefit greatly from establishing a working group within the Pact of Free Cities that centres around “municipal” education, and how city governments can incorporate their knowledge capital into programmes aimed at educating younger generations on the role of urban development. As ambitions diverge in terms of programme design, this working group could act as a hub for sharing teaching experiences, providing contacts for guest lecturers, and maintaining relations between such educational bodies – for example, to organise trips between Prague and Budapest –, so that eventually all V4 cities could design their own “urban learning” programmes.

The wealth of experience and expertise found within city governments is not only a huge resource, but unfortunately unattainable by students enrolled in general university level international relations or political science courses. There need to be bridges between those with practical first-hand experience in urban development and students, especially, within the Central European region where educational systems still rely heavily on theoretical teaching methods. City governments are in the perfect position to set up such institutional bridges, as Hungary has, and as Prague is doing, and as the two cities have already begun such programmes, they should play a leading role in popularising such endeavours within the whole V4.

Budapest és Prága – Városi szintű kapcsolatok

Összefoglaló

A 21. századra a városok a nemzetközi kapcsolatok meghatározó tényezőivé váltak. Az utóbbi évtizedekben rendkívül sok új városi hálózat és kezdeményezés jelent meg, amelyek korunk kihívásaira keresik a megoldást. Aktív globális szerepvállalás és városdiplomácia mára elengedhetetlenné vált a nagyvárosok számára. Emiatt nem meglepő, hogy Budapest számos multilaterális együttműködési formához csatlakozott és széleskörű városdiplomáciát folytat. Ahogy Magyarország a Visegrádi Együttműködés keretei közt együttműködik a többi V4 állammal, úgy Budapest is a többi fővárossal. Esszénk Budapest és Prága kapcsolatrendszerét tárgyalja.

A két város multilaterális kapcsolatai közül kiemelkedik a Szabad Városok Szövetsége. Ez egy értékvezérelt együttműködés, amely eredetileg a négy visegrádi főváros polgármestereinek kezdeményezésére jött létre, azonban mára már globális hálózattá nőtte ki magát. Budapest és Prága értékközösséget vállal a Szövetség részeként, gyakoriak az együttműködések, többek között a Covid-19 világjárvány és az ukrajnai orosz invázió okozta menekültválság kezelésében. Az együttműködés főbb céljai: lobbi az EU pénzügyi alapjaihoz való közvetlen hozzáférésért, kapcsolatépítés EU intézményekben, a klímaváltozás elleni küzdelem, nemzetközi közös fellépés. Fontos kiemelni az Európai Unió forrásaihoz való közvetlen városi hozzáférésért folytatott lobbitevékenységet, ami eredetileg V4-es projektként indult, de sok más európai nagyváros is csatlakozott hozzá. Budapest, Prága és a többi V4-es főváros kezdeményezésére több, mint 30 európai város levelet írt az Európai Bizottság elnökének az ügyben.

2021 újdonsága egy friss budapesti kezdeményezés, a „Budapest Fórum” nevezetű rendezvény, amely a régió konferenciaturizmusát hivatott fellendíteni. A rendezvény részeként került sor a Szabad Városok Szövetségének Polgármesteri Csúcstalálkozójára. A témák között kiemelt figyelmet kapott a demokrácia megőrzése és a populizmus elleni küzdelem, amelyek olyan ügyek, amikben Budapest és Prága teljes értékközösséget tud vállalni, ezt jól mutatja a prágai előadók száma a fórumon.

Budapest és Prága között már a rendszerváltás után jelentős együttműködés állt fenn; ez a kapcsolat a Szabad Városok Szövetsége megalakításával tovább fejlődött. A városvezetők közötti első jelentős találkozó 1992 márciusában zajlott le, ettől kezdve megannyi számottevő esemény valósult meg különféle témákban, többek között a közlekedés, kultúra, természeti katasztrófák felszámolásában való segítségnyújtás, fenntarthatóság, turizmus, urbanisztika, illetve Európai Unió és V4 ügyek témáiban.

Jelentésünk beazonosít két területet, ahol az együttműködésnek a legtöbb értelmét látjuk, és javaslatot tesz egy részletesebben definiált együttműködési lehetőség fejlesztésére. A két terület a társadalmi mobilitás és a *city branding*. Az első Prága egyenlő társadalmi berendezkedésére hivatkozva ajánlja a két város közötti együttműködést, ennek alapján Budapestnek lehetősége lenne elsajátítani azokat az eszközöket, amelyek által a prágai vezetésnek sikerült elérnie, hogy a Európa egyik legegyszerűbb városa lehessen. A második a két város globális megítélésben levő hasonlóságát kiemelve javasolja a *city branding* marketing elgondolásának egyeztetését a két város vezetése között, hogy mindkettő egyedi és sikeres képet alkothasson magáról nemzetközi szemszögből.

Végezetül, Prága is hozzálátott egy a Budapesti Városdiplomáciai Akadémiához hasonló oktatási program kifejlesztéséhez, amely 2022 szeptemberétől fogja első oktatási évét indítani. Ezáltal nem csak Budapest, de Prága is példaként tudná feltüntetni programjait a Szabad Városok Szövetségén keresztül, hogy népszerűsítse a városdiplomáciai, vagy más urbánus képzések kifejlesztését további városokban is. Javaslatunk egy munkacsoport felállítását szorgalmazza, mely a V4-es városok közti kooperáción keresztül komoly kapcsolati rendszereket tudna segíteni Prágában, Budapesten, és remélhetőleg a jövőben más városokban is jelenlévő, a városvezetések által fejlesztett oktatási programok között.

Relations between Warsaw and Budapest

*Zsuzsanna BÓDAI, Gergő DARNAY-FITT, Eszter PATAKI-CSONTOS,
Lili ROZEK, Zsombor SZÁSZ*

Historical relationship

We have been provided with a comprehensive summary on the historical bilateral and multilateral relationships between and affecting the two capitals. Based on this overview and the interviews conducted with the representatives of the City Diplomacy Unit of Budapest and relevant intellectuals, we were able to analyse how these relationships evolved over the years and changed depending on who oversaw Budapest's leadership. The political relationship between the government and the municipality at the time was not negligible from this perspective.

First period (1991-2010)

The first encounter between the Mayors of Budapest and Warsaw took place in November 1991 at the Peace Conference of Yugoslav Cities. Until 2001, participating at and organizing international conferences (urban planning and mobility or public administration of cities) were the sole meeting points between the two cities. In 1994, the Municipality of the City of Budapest and the Polish Cultural Institute of Budapest jointly organized a historian-themed conference commemorating the 50th anniversary of the Warsaw Uprising.

From 2001, more political cooperation started between not only the two cities but all capitals whose country had an EU candidate status at that time. On 20th April 2001, Pawel Piskorsky, Mayor of Warsaw, hosted a conference in which the Mayors of Bratislava, Budapest, Nicosia, Prague, Riga, Sofia, Tallinn, Vilnius and Warsaw, and the representatives of the city of Bucharest, Ljubljana, Ankara, and La Valetta also participated. Mayor Gábor Demszky talked about the necessity of joint action of major cities to expose their specific problems to the EU in view of mobilising support programs. He also mentioned how important it would be that the municipali-

ties take a more active role in the preparation of EU accession negotiations, but unfortunately, this initiative was not supported by the national governments at the time. In 2003, the capitals of the EU candidate states organized a conference and, once again, highlighted the challenges the cities may face, and which challenges should be taken into account when shaping regional policies.

In 2003, Łech Kaczyński, as Mayor of Warsaw made an official visit in Budapest and laid down the foundations of a cooperation agreement between the two cities, which was signed by the parties later in 2005 in Warsaw.

Second period (2010-2019)

This era was characterized by ceremonial and cultural events and the common reflection on the two countries' historical past. The municipality of Budapest had closely cooperated with the Hungarian Cultural Institute and the Embassy of Hungary in Warsaw when organizing cultural events. It can be stated that the representatives of Budapest acted as an extended arm of the Hungarian Government and no independent political actions had taken place. The two cities celebrated the Polish-Hungarian Friendship Day annually, which had traditionally been attended by the Heads of State of the two countries.

For the first time, in 2017, the V4 countries' best start-up companies presented themselves within the "V4 EYES – Emerging Young Entrepreneurs" international start-up conference organized by the Budapest Enterprise Agency (*Budapest Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány*). The winners won a study tour to learn about the start-up ecosystems of the four V4 capitals. The conference was organized once again in 2018. Cooperation ties developed between the Chambers of Commerce and Industry of the V4 capital cities which signed a Statement of cooperation in 2018.

Third period (2019-2021)

The third period began with the election of Gergely Karácsony as Mayor of Budapest in 2019. One of his first diplomatic actions was to strengthen political cooperation between the V4 capitals by founding the "Pact of Free Cities". The alliance has three objectives: firstly, advancing liberal democracy and cultural diversity in the region;

secondly, lobbying together in relation to the European Union for city-tailored, directly accessible green EU-funding; and thirdly, taking joint initiatives and launching joint projects in their prioritized policy areas such as sustainable city planning, climate protection, social inclusion, housing and the digital agenda.

In 2020, Gergely Karácsony participated in a conference alongside the Mayors of the V4 countries, the Mayors of Stockholm and London and the President of EUROCITIES, which covered the topic how the pandemic would change the future of European cities. The panel was moderated by sociologist Karolina Wigura. Meetings and presentations were held within the Organization of World Heritage Cities, too. Budapest was generally represented by Ákos Capdebo; the main organizer and sometimes the topic itself was Warsaw.

Throughout 2021, Gergely Karácsony and Rafał Trzaskowski held frequent videoconferences, and under the patronage of Trzaskowski “Campus Poland of the Future” was organized which took place in the city of Olsztyn between 27 August and 2 September 2021. Mayor Karácsony participated in one of the panel discussions where the parties were talking about the current democratic challenges facing the two countries.

At the end of 2021, the three founding members of the Pact of Free Cities jointly attended and spoke at the hearing of the US House of Representatives’ Foreign Affairs Subcommittee on Europe, Energy, the Environment and Cyber in Washington, D.C.

Current situation

Based on our interviews¹ conducted with the Budapest City Diplomacy Unit, we see a more political and rather multilateral cooperation between the two capitals at the moment. Budapest and Warsaw play essential roles in both the V4 capitals’ group and within the Pact, and the personal sympathy between mayor Karácsony and Trzaskowski further strengthens this bilateral relationship. As the political aspect of cooperation is stronger or maybe the strongest between the two cities compared to other partners, the policy-related or professional cooperation are not deeper than the average, although there would be great potential

1 The interview was conducted on 24 of March, 2022.

for this. With regards to multilateral cooperation, the following projects are envisaged:

- Preparation of a Mayor's Handbook on Inclusive Governance, which would include best practices on participatory democracy.
- Joint thinking and brainstorming on the differences of rural and urban life, people, and approach – preparation of a social cohesion strategy aiming to build bridges between the two groups, as in the long run it is detrimental for democratic institutions that the urban-rural opposition becomes more and more acute.

Unfortunately, we did not have a chance to conduct an interview with the representatives of Warsaw City Hall due to the Russia-Ukraine war.

Diplomacy that works: focus on culture

After outlining the relationship between Warsaw and Budapest, we briefly review why culture can play a key role in the relationship between the two cities and which international trends justify this.

Public diplomacy is the way to communicate and engage with foreign publics in order to create a favourable country image, mutual understanding and to promote foreign policy objectives. Public diplomacy is an important aspect in the foreign policy of post-soviet Eastern-European nations in order to rebrand themselves and truly integrate in the European community.² Besides the role of public diplomacy, culture and cultural actions also play a crucial role in the relations of cities. But why are these cultural actions so important nowadays in international relations, and what is the meaning of the so-called “culture diplomacy”? We may lean on the definition of Joseph S. Nye: “Culture diplomacy may be described as a course of actions, which are based on and utilize the exchange of ideas, values, traditions and other aspects of culture and/or identity, whether to strengthen relationships, enhance socio-cultural cooperation, and promote national interests and beyond.”³

The international framework of our time is characterized by an increasingly intense intertwining of foreign policy and culture. In the

2 http://acta.bibl.u-szeged.hu/29979/1/kek_018_019_177-190.pdf

3 Cited by Orsolya Erdődy at Budapest Academy of City Diplomacy, 2022.

age of the sophisticated use of soft power, changing media consumption patterns, and new digital diplomacy,⁴ cultural aspects are becoming increasingly important. Simply put, arts and culture can reach places that traditional diplomacy cannot. For example, as we have mentioned earlier, the relationship between Warsaw and Budapest is characterized by ceremonial and cultural events and the common reflection on the two countries' historical past. The emotional connections created by culture can be as powerful as, and more enduring than, any short-term political or economic alliance.

Talking of "The City as a Cultural Powerhouse", a British Council report emphasizes: "If our cities are to prosper in the future, arts and culture must be at the heart of that success. Cultural ministries and city leaders will need to ensure that culture is not just at the heart of the national policy process, but that it is also seen to contribute to local quality of life, regeneration and liveability – and therefore that it plays a central part in the local, as well as the national and international, public policy process."⁵

Across regions and cities in the European Union, culture is highly valued by both residents and visitors. Cultural and creative industries (CCIs) are also a vital asset for regional economic competitiveness and attractiveness, while cultural heritage is a key element of the image and identity of cities and regions, and oftentimes the focus of city tourism. According to Eurostat figures, CCIs employ around 8.7 million people in the EU, equivalent to 3.8% of the total workforce, representing 1.2 million enterprises. The 2018 New European Agenda for Culture of the European Commission recognized that cities and regions across the EU are at the forefront of culture-led development and constitute natural partners for experimentation, anticipating trends and exploring models of social and economic innovation.⁶

Cultural diplomacy is an emerging field of the European Union's foreign policy, alongside the established instruments of security and defence. In her short but very precise writing, Hannah Abdullah highlights three important points about the growing role of European cities in shap-

4 <https://digidiplomatija.com/2016/12/04/the-digital-diplomacy-definitions-and-challenges/>

5 <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/culture-matters-report.pdf>

6 <https://culture.ec.europa.eu/>

ing the European Union's cultural diplomacy. First, cities can respond quickly, acting as creative hubs that manage their cultural relationships with their external partners – regardless of their nations and government. Second, based on the principle of subsidiarity, cities may be able to decentralize cultural policy in the EU. From our report's perspective, the third argument is the most important: in countries that question EU decision-making, if the leadership of the capitals is progressive (which characterizes both Budapest and Warsaw), these local governments can be potential partners of each other and the European Union.⁷

Polak-węgiel dwa bratanki! – behind the tradition of good neighbourliness and friendship, we can discover elements of a cultural code shaped by centuries. This code has been redrafted from time to time and new elements have been added. Polish and Hungarian culture still bears the memory of the “multi-national republic”, the “border culture” that originated in the heart of Europe, and it combines Eastern and Western traditions. Both kingdoms were subjected on several occasions to “barbaric” attacks from the east (Tatar, Turkish, Muscovite) and repeatedly successfully demonstrated their ability to protect Christianity and Europe. The concepts of freedom fighter and national martyrdom are, therefore, important categories in the Polish and Hungarian historical pantheon. We can exemplify with two historical years, without the need of any explanation, the interaction of our relations and political events in the past: 1956 and 1989.⁸ The most significant external influence on the political and cultural opposition of the Kádár era was exerted by the Polish opposition movements. Poland was the reference point. The events in Poland in the seventies and eighties attracted the attention of almost every Hungarian opposition figure. Those who considered themselves part of the opposition in Hungary at that time could not escape Poland's attention.⁹

In the light of all the above, to deepen the cooperation between the two cities, Warsaw and Budapest, we suggest a cultural project related to the change of regime to the attention of the Budapest city administration.

7 https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/opinion/ciudades_globales/the_eu_s_cultural_diplomacy_what_role_for_cities

8 <https://mult-kor.hu/magazin?issue=54>

9 Mitrovits Miklós: Tiltott kapcsolat – A magyar-lengyel ellenzéki együttműködés 1976-1989 Jaffa, 2020.

Current cultural relations between Warsaw and Budapest

The cultural profile of the capital of Poland is very dynamic and rapidly developing. Budapest is also known for its strong art and cultural scene, and the diverse museum, theatre or concert infrastructures that attract a lot of visitors abroad as well.

With the help of the Head of the Cultural Department of the Budapest Municipality we received an overview of the relations of the capitals. Due to the structure and operation of the Office, the cultural sector did not establish independent international professional relations, they don't have a particular concept. Primarily they joined the initiatives of the City Diplomacy Unit of the Mayor's Office. The cultural cooperation is mostly occasional (anniversaries, festivals).

The institutions owned and maintained by Budapest organize different kinds of cultural programmes with the help of the European Union and national financial support. For example, in 2020, Budapest City Archives as a project coordinator submitted a stock protection tender to the Visegrád Fund called "Preservation and Protection of the Written Heritage of the Visegrád Countries", which was won by them. The project lays down the milestones that need to be reached for the common goal, which can result in more efficient teamwork and help the cultural organizations to save their collections and be more prepared. The Czech, the Slovak and the Polish National Library and the University of Warsaw are working together with the Hungarian team to make a five-language stock protection dictionary and an emergency protocol. The closing meeting will be in Warsaw on 11-13 May 2022.

The Budapest Cultural Centre also has connections with the Polish cultural institution (Mazowiecki Instytut Kultury), the last professional conference was held in 2017 where they presented their programmes and structure.

In the territory of the theatrical sector, we can find some realized collaboration between the two capitals. For example, to commemorate the 250 years of public theatre in Poland, the Dramatic Theatre (Teatr Dramatyczny) presents the famous play of the Hungarian writer György Spiró about the founding father of the Polish National Theatre: Wojciech Boguslawski. The Imposter picks up on the main theme of

the novel *The X-s (Az Ikszek)* which was banned in Poland in the eighties because of its mockery of national heroes. Spiró wrote the novel for five years and it was published in 1981, the same year when martial law was introduced. At that time Spiró was banned from Poland, as well. The play was directed by Gábor Máté. The performance takes place in a theatre in Vilnius on the day of an opening night, where Poland's biggest actor, Boguslawski, as a guest actor performs. There is no time for art, the actors are disappointed, there is no Poland, there is no point to play. The only goal is to save the theatre from bankruptcy.

The "Katona József Theatre" of Budapest led by Gábor Máté presented the play of Tadeusz Slobodzianek's play titled "Our class" in 2011. The story of a group of Polish and Jewish classmates is set in 20th century Poland, and it is inspired by true events. After the early carefree common games, reaching adulthood the life becomes a frightening and shocking story.

Recently there was another theatrical cooperation at one of the oldest and most prestigious dramatic theatres in Hungary, at the Vígszínház (Comedy Theatre). The award-winning performance by TR Warszawa directed by the famous Hungarian director, Kornél Mundruczó was played in Budapest on the 4th and the 5th of May 2022. Premiering in 2018, the feminist family drama set in present-day Warsaw is a stirring vision of a modern woman who fights for their right to make decisions about their own lives in the age when everything is labelled. "Pieces of a Woman" (based on the highly acclaimed film) has gained recognition from Polish and international audiences. The program happened through a contribution of Budapest Spring Festival and Budapest Brand.

We think that the theatre is one of the most exciting areas of culture, the mirror of society. These plays help to show the participation of a country in the light of recollection, which is a shocking narrative of the individual and the common responsibility. Based on our common past, the tools of the arts can help not to feel lost in the world and rebuild strong connections.

The primary objective of the cultural sector should be focused on community-oriented programmes and the municipalities should spend more on large cultural infrastructure projects, which are supposed to be drivers of urban development.

In 2023, Budapest will celebrate its 150th anniversary. The capital is preparing a series of events that take place throughout the year. The focus will be on the books, the love of reading, and the revival of Hungarian reading traditions play a special role. In accordance with this intention, several programs were initiated by the districts and non-governmental organizations. Library documents and books are part of our cultural heritage and public education. The active youth participation and the cultural education are very important as well, to show an alternative program option for them. The Budapest Book City program of the commemorative year is one of the defining elements of the program series and we think that this could be a great platform to deepen the existing relationship and could be a good opportunity to establish new connections connected to our common history.

“Borderline Case” – traveling fine art exhibition

Having suggested the implementation of an idea focused on enhancing bilateral cultural cooperation between Warsaw and Budapest, we propose a traveling fine art exhibition uncovering the shared societal experiences of the regime changes of 1989-1990 in Poland and Hungary. After consultations with the curator of an exhibition titled “Borderline Case – Contemporary Reflections on Central-Eastern European Identity” Tamas Don, we encourage the cultural department of the Municipality of Budapest to establish ties with MODEM Modern and Contemporary Art Centre in Debrecen, where “Borderline Case” is currently on display.

The exhibition presents the works of fourteen young artists from five countries (Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia, Romania). The title was inspired by the novel of Péter Hunčík, a psychiatrist of Hungarian origin who lives in Slovakia, illustrating the 20th-century history of the region through the life of the inhabitants of a small Slovak border town with a mixed population. On the one hand, the term suggests that setting clear-cut boundaries has always been a crucial question in Central-Eastern Europe. On the other hand, it has always been hard to decide whether the region belongs to the West

or to the East.¹⁰ The exhibition was preceded by a background study conducted by historians, which examined the region in terms of borders, languages and regional self-definitions from 1848 to 2021.

We recommend selecting a smaller section of the exhibition that spans over 500m² to be able to show similarities between the recollections and the afterlife of the events of 1989 in the two countries in focus: Poland and Hungary. By exhibiting the artworks of some of the relevant artists from a pool including Olga Dziubak¹¹, Uladzimir Pazniak¹², Irmina Rusicka¹³ from the Polish side and those of Dániel Bozzai, Dániel Máté¹⁴, Mátyás Erményi¹⁵ and Judit Lilla Molnár¹⁶ from the Hungarian side, we get a fine selection of several different genres within fine art, each artist touching upon the delicate topic of shattered illusions strongly connected to the over-romanticized promise of these countries joining the Western world. In order to strengthen the sense of shared traumas of East-Central European countries experiencing regime changes at the same time, some pieces by artists from the other two V4 countries' capitals – Prague and Bratislava – could also be exhibited.

The project could be successful in creating valuable cultural connections not only between Poland and Hungary but also between countryside towns and big cities, building multiple bridges between Debrecen, Budapest and Warsaw.

Financing cultural programs

We are aware of the general financing difficulties of municipalities; therefore, we researched external sources to support the above detailed ideas and programs. "Creative Europe Programme" is the European Commission's flagship programme to support culture among other sectors. The current budget for 2021-2027 is of EUR 2.44

10 <http://www.modemart.hu>

11 <https://www.p-arte.org/en/artists/olga-dziubak>

12 <https://kronika.org.pl/en/exhibitions/uladzimir-pazniak-we-will-just-die-like-animals-and-they-will-go-to-heaven>

13 <http://rusicka.com/about>

14 <http://www.modemart.hu/mindenutt-jo-de/>

15 https://acbgaleria.hu/index.php/artist/ermenyi_matyas

16 <https://www.prae.hu/article/12216-jatszsd-ujra/>

billion and the main objectives of the programme are to safeguard, develop and promote European cultural and linguistic diversity and heritage while also increasing the competitiveness and economic potential of the creative sectors. We understand that the programme specifically promotes transnational cooperation, however it is open for only cultural and creative organizations, consequently the two capitals cannot apply for funding directly, only the cultural institutes.¹⁷

Budapest és Varsó kapcsolatai

Összefoglaló

Tanulmányunkban a magyar és a lengyel főváros közötti kulturális együttműködési tendenciákat vizsgáltuk, különös tekintettel a kultúrdiplomácia területére. A történeti áttekintés alapján úgy gondoljuk, hogy Varsó és Budapest közös múltja és hasonló kultúrája alapján a művészet által nyújtott lehetőségek segíthetnek abban, hogy megújítsuk a két város közötti kapcsolatokat. A tanulmány elkészítéséhez interjút készítettünk Pilz Olivérrel és Matusz Márkkal (Városdiplomáciai Csoport, Budapest), valamint Don Tamással, a „Határeset. Kortárs reflexiók a kelet-közép-európai identitásra” című kiállítás kurátorával. A varsói Városháza képviselőivel – az ukrajnai háború miatt – nem tudtunk egyeztetni, a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Főosztálya írásban válaszolt néhány kérdésünkre.

A Varsó és Budapest közötti kétoldalú kulturális együttműködés elmélyítését célzó ötlet megvalósításaként egy utazó képzőművészeti kiállítást javasolunk, amely feltárja az 1989-1990-es lengyelországi és magyarországi rendszerváltások közös társadalmi tapasztalatait.

A „Határeset. Kortárs reflexiók a kelet-közép-európai identitásra” című kiállítás kurátorával való egyeztetést követően és alapján, arra ösztönöznénk a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Főosztályát, hogy építsen ki kapcsolatokat a debreceni MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központtal, ahol a kiállítás jelenleg látható. A tárlat jelen-

17 <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/about-the-creative-europe-programme>

leg öt ország (Csehország, Magyarország, Lengyelország, Szlovákia, Románia) tizennégy fiatal művészenek alkotásait mutatja be. A címet Hunčík Péter, Szlovákiában élő magyar származású pszichiáter regénye ihlette, amely egy határ menti szlovák kisváros lakóinak életén keresztül mutatja be a régió 20. századi történetét. A kifejezés egyrészt azt sugallja, hogy a világos határok meghatározása mindig is nehéz kérdés volt Közép-Kelet-Európában, másrészt azt is nehéz volt eldönteni, hogy a régió a Nyugathoz vagy a Kelethez tartozik-e.

Annak érdekében, hogy a fókuszban lévő két ország, Lengyelország és Magyarország 1989-es eseményeinek visszaemlékezései és utóélete közötti hasonlóságot be tudjuk mutatni, azt javasoljuk, hogy az eredeti kiállítás anyagából a témának megfelelően válogatás készüljön. Lengyel részről Olga Dziubak, Uladimir Pazniak és Irmina Rusicka, magyar részről Bozzai Dániel, Máté Dániel, Erményi Mátyás és Molnár Judit Lilla alkotásainak kiállításával számos különböző műfajból kapnánk válogatást. Minden egyes művész a megtört illúziók kényes témáját érinti, amely erősen kötődik ezen országok nyugati világhoz való csatlakozásának ígéretéhez is.

Úgy véljük, a művészetek eszközként segíthetnek abban, hogy a városok újjáépítsék vagy megerősítsék nemzetközi kapcsolataikat. Az általunk javasolt projekt nemcsak Lengyelország és Magyarország között lehet eredményes, de a vidéki városok és a fővárosok között is segíthet az értékes és élő kulturális kapcsolatok kialakításában, hidat építve ez esetben Debrecen, Budapest és Varsó között.

TABLE OF CONTENT

The first accredited academic year

The importance of city diplomacy for Budapest	8
<i>Gergely Karácsony, Mayor of Budapest</i>	
Experiences and lessons of the 2021-2022 academic year	10
<i>Péter Balázs, Director of the Budapest Academy of City Diplomacy</i>	
Students of the 2021-2022 academic year	15
The Council of the Budapest Academy of City Diplomacy	18

The educational programme

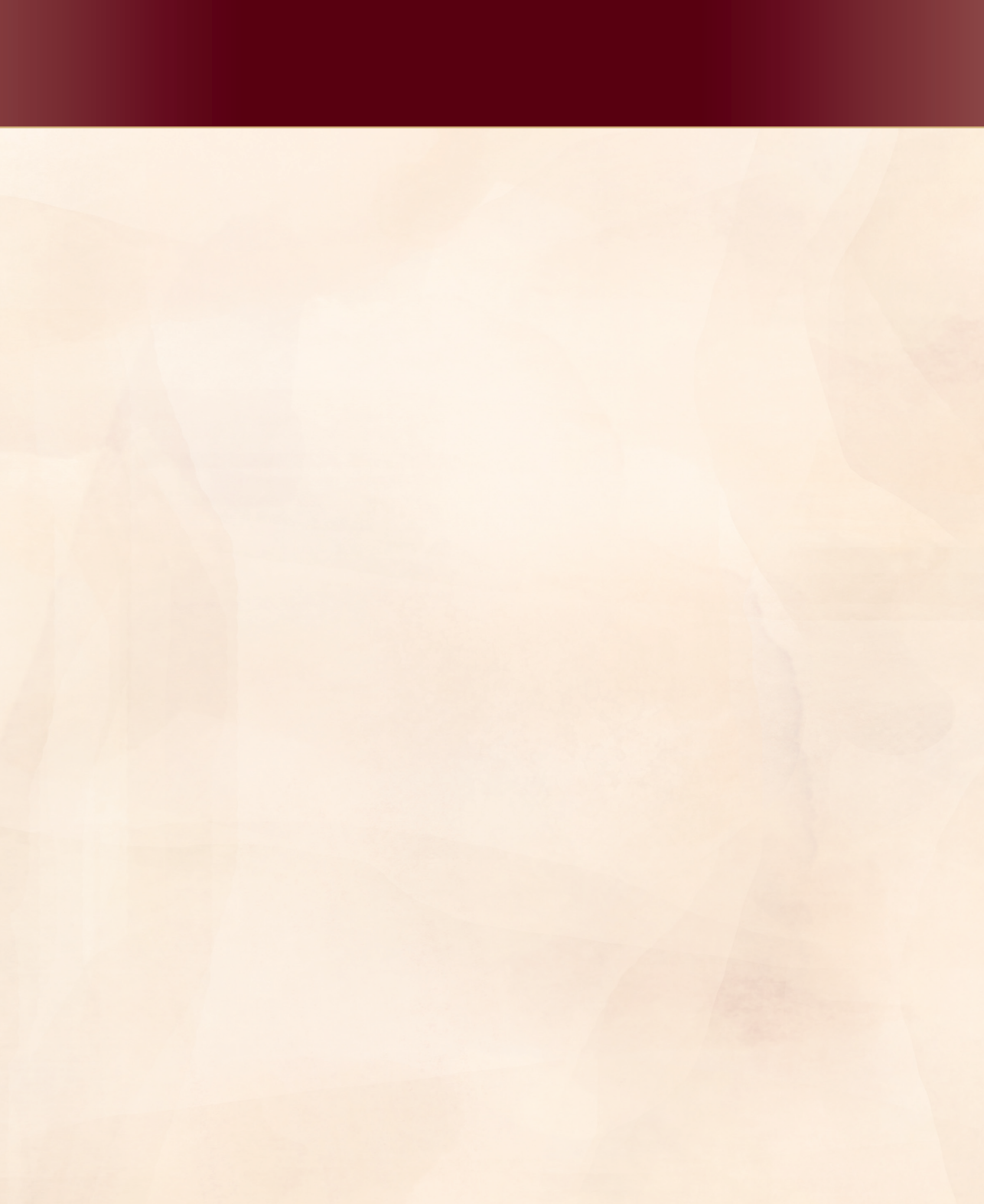
Accomplishing the educational programme of 2021-2022	22
Summaries of the Embassy visits	29
“What did I learn at the Academy?” – Responses of the participants	34
Evaluation of the year on behalf of the students	
<i>Zsuzsanna Bódai</i>	
	38
<i>Zsolt Trembeczki</i>	
	40

“The city and the World”

A selection of essays written by the students of the Budapest Academy of City Diplomacy	43
Environmental Protection	
Sustainable nature in the city	44
<i>Noémi Geszti</i>	
Budapest and the global waste management crisis	55
<i>Zsófia Varga</i>	
Environmental Justice and City Diplomacy – Waste Management and the Roma Minority in Budapest	65
<i>Jekatyerina Dunajeva</i>	
Urban Transportation	
Change of vision in the transport of Budapest	
– An outlook to succesful examples of city planning	74
<i>Dr. Eszter Pataki-Csontos</i>	

From air to rail – Transformation of transport in Budapest and in Europe	84
<i>Mira Bognár</i>	
How to create sustainable cycling system in Budapest	93
<i>Gábor Szabó</i>	
Economic Development	
Alternatives for creating a city science officer position in the Mayor’s office of Budapest	103
<i>Viktória Menczel</i>	
Development opportunities of the Budapest Zoo and Botanical Garden	111
<i>Azurea Engelbrecht</i>	
Education	
City–University Partnerships: Potential in Budapest	121
<i>Zsuzsanna Bócai</i>	
City Governance	
Urban commons and social cohesion – Budapest as a resilient democracy	134
<i>György Farkas</i>	
The city and the world – Participatory democracy in Budapest and the world	143
<i>T. Zsombor Szász</i>	
Social care	
The regional concept of unconditional basic income	155
<i>Flóra Lili Zalatnay</i>	
Social urban rehabilitation in Budapest and around the World	164
<i>Ferenc Somogyi</i>	
City Diplomacy	
The city diplomacy of China – An opportunity or an attempt to gain influence?	172
<i>Soma Szalai</i>	
‘Blue Dot Budapest’ – Western Alternatives to Chinese Infrastructure Financing	183
<i>Zsolt Trembeczki</i>	

City diplomacy in practice – Case studies	193
The possibilities of cooperation between Vienna and Budapest	194
<i>Azurea Engelbrecht, Richárd Demény, Viktória Menczer, Gábor Szabó, Bálint Szemenyei</i>	
Budapest–Berlin Bilateral Relations	203
<i>Mira Bognár, Gréta Panna Tóth, Zsolt Trembeczki, Lili Flóra Zalatnay</i>	
Budapest and Prague – City level relations	219
<i>Mihály Nagy, Ferenc Somogyi, Soma Szalai</i>	
Relations between Warsaw and Budapest	233
<i>Zsuzsanna Bódai, Gergő Darnay-Fitt, Eszter Pataki-Csontos, Lili Rozek, Zsombor Szász</i>	

Képek a BVDA bécsi tanulmányútjáról

